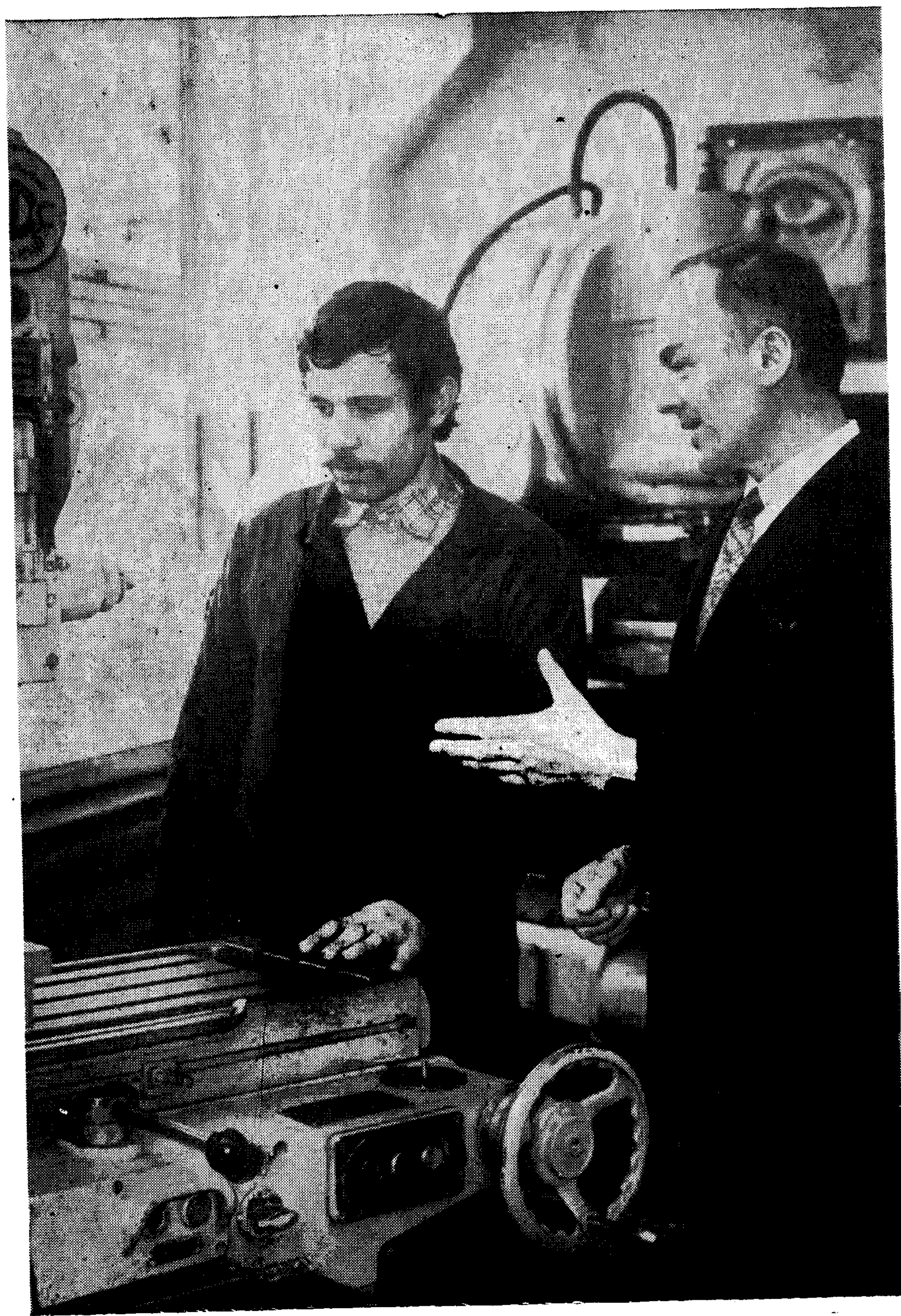

KOMUNISTAS

3 • 1987

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

KOMUNISTAS

LIETUVOS KOMUNISTŲ PARTIJOS CENTRO KOMITETO
TEORINIS IR POLITINIS ŽURNALAS

Nr. 3 (753) • 1987 M. KOVAS

EINA NUO 1918 METŲ BALANDŽIO 6 DIENOS
IŠEINA KARTĄ PER MĖNESĮ LIETUVIŲ IR RUSŲ KALBOMIS

ŠIAME NUMERYJE:

LKP CK LEIDYKLA, VILNIUS

Duota rinkti 1987.01.22. Pasirašyta spaudai 1987.02.24. LV 09150. Formatas 70×108/16. Ofsetinė spauda. 6 sp. l., 8,4 sąlyg. sp. l., 9,025 sąl. spalv. atsp., 8,7 apsk. leid. l. Tiražas 82 646 (lietuvių kalba — 73 605, rusų kalba 9 041. Užs. Nr. 159.

Redakcijos adresas: 232600 Vilnius-MTP, „Tiesos" g. 7
Telefonai: vyr. redaktoriaus — 61-04-14; vyr. redaktoriaus pavaduotojo — 61-04-61; sekretoriato — 61-34-05; marksizmo-leninizmo propagandos skyriaus — 61-04-29; partijos gyvenimo skyriaus — 61-04-75; kultūros skyriaus — 61-04-08; liaudies ūkio ekonomikos skyriaus — 61-04-57; vertėjų — 61-04-98.

Spaudė LKP CK leidyklos spaustuvė, 232656 Vilnius, „Tiesos" g. 1/9.

Korektorė — A. AIDUKIENĖ

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ И ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ ЛИТВЫ «КОМУНИСТАС» («КОММУНИСТ») НА ЛИТОВСКОМ ЯЗЫКЕ. ЖУРНАЛ ОСНОВАН В 1918 ГОДУ. ВЫХОДИТ РАЗ В МЕСЯЦ.
Главный редактор А. Виршулис
Издательство ЦК КП Литвы.
Адрес редакции: 232600, Вильнюс, «Тиесос», 7.

Отпечатано в типографии Издательства ЦК КП Литвы, 232656, Вильнюс, «Тиесос», 1/9.

INFORMACINIS PRANEŠIMAS

APIE TARYBŲ SĄJUNGOS KOMUNISTŲ PARTIJOS CENTRO KOMITETO PLENUMĄ

1987 m. sausio 27 d. pradėjo darbą eilinis TSKP Centro Komiteto plenumas. Jam pateiktas svarstyti klausimas „Apie persitvarkymą ir partijos kadrų politiką". Pranešimą šiuo klausimu padarė TSKP CK Generalinis Sekretorius M. Gorbačiovas.

Plenumo dalyviams buvo suteikta galimybė iš anksto susipažinti su drg. M. Gorbačiovo pranešimo tezėmis, taip pat su TSRS įstatymo dėl valstybinės įmonės (susivienijimo) projektu ir darbo žmonių laiškų persitvarkymo bei kadrų politikos klausimais apžvalga.

Šios dienos posėdyje diskusijose dėl pranešimo kalbėjo: drg. I. Polozkovas — TSKP Krasnodaro krašto komiteto pirmasis sekretorius, N. Sliunkovas — Baltarusijos Komunistų partijos CK pirmasis sekretorius, G. Marčiukas — TSRS Mokslų Akademijos prezidentas, V. Vorotnikovas — RTFSR Ministrų Tarybos pirmininkas, V. Golubeva — Ivanovo S. Kirovo audimo fabriko direktorė, N. Ryžkovas — TSRS Ministrų Tarybos Pirmininkas, V. Ščerbickis — Ukrainos Komunistų partijos CK pirmasis sekretorius, B. Jelcinas — TSKP Maskvos miesto komiteto pirmasis sekretorius, G. Arbatovas — TSRS Mokslų Akademijos JAV ir Kanados instituto direktorius, J. Solovjovas — TSKP Leningrado srities komiteto pirmasis sekretorius, J. Petrovas — TSKP Sverdlovsko srities komiteto pirmasis sekretorius, N. Tereščenka — Stavropolio krašto Stepnojės rajono kolūkio „Put k komunizmu" pirmininkas.

1987 metų sausio 28 dieną TSKP CK plenume toliau buvo svarstomas TSKP CK Generalinio Sekretoriaus M. Gorbačiovo pranešimas „Apie persitvarkymą ir partijos kadrų politiką".

Diskusijose kalbėjo: drg. A. Gromyka — TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo Pirmininkas, V. Kostinas — Kemerovo srities Prokopjevsko gamybinio anglies gavybos susivienijimo šachtos „Ziminka" kompleksinės brigados brigadininkas, G. Kolbinas — Kazachstano Komunistų partijos CK pirmasis sekretorius, S. Maniakinas — TSKP Omsko srities komiteto pirmasis sekretorius, G. Jagodinas — TSRS aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministras, F. Popovas — TSKP Altajaus krašto komiteto pirmasis sekretorius, M. Solomencevas — Partinės kontrolės komiteto prie TSKP CK pirmininkas, V. Tichomirovas — Maskvos Vladimiro Iljičiaus elektromechaninės gamyklos tekintojas, A. Ponomariovas — TSKP Belgorodo srities komiteto pirmasis sekretorius, V. Velička — TSRS energetikos mašinų gamybos ministras, D. Patiašvilis — Gruzijos Komunistų partijos CK pirmasis sekretorius, M. Uljanovas — RTFSR teatro veikėjų sąjungos valdybos pirmininkas, D. Motornas — Ukrainos TSR Chersono srities Beloziorkos rajono Kirovo kolūkio pirmininkas, S. Sokolovas — TSRS gynybos ministras, J. Kvicinskis — TSRS nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Vokietijos Federacinėje Respublikoje, F. Morgunas — Ukrainos Komunistų partijos Poltavos srities komiteto pirmasis sekretorius, P. Griškevičius — Lietuvos Komunistų partijos CK pirmasis sekretorius, V. Mesiacas — TSKP Maskvos srities komiteto pirmasis sekretorius, I. Usmanchodžaje-

vas — Uzbekistano Komunistų partijos CK pirmasis sekretorius, V. Dolgichas — TSKP CK sekretorius, A. Masalijevas — Kirgizijos Komunistų partijos CK pirmasis sekretorius, V. Sitnikovas — TSKP Irkutsko srities komiteto pirmasis sekretorius.

Baigiamąjį žodį tarė TSKP CK Generalinis Sekretorius drg. M. Gorbačiovas.

Svarstytu klausimu plenumas priėmė platų nutarimą, kuris skelbiamas spaudoje.

Plenumas pripažino, kad tikslinga aprobuoti kaip pagrindą TSRS įstatymo dėl valstybinės įmonės (susivienijimo) projektą, kurį numatoma vėliau pateikti visaliaudiniam svarstymui.

TSKP CK plenume apsvarstyti organizaciniai klausimai.

Plenumas išrinko kandidatą į TSKP CK Politinio Biuro narius drg. N. Sliunkovą TSKP CK sekretoriumi.

Plenumas išrinko TSKP CK sekretorių drg. A. Jakovlevą kandidatu į TSKP CK Politinio Biuro narius.

Plenumas išrinko TSKP CK sekretoriumi drg. A. Lukjanovą.

Priimtas nutarimas atleisti drg. D. Kunajevą iš TSKP CK Politinio Biuro nario pareigų ryšium su jo išėjimu į pensiją.

Plenumas atleido drg. M. Zimianiną iš TSKP CK sekretoriaus pareigų ryšium su išėjimu į pensiją dėl sveikatos būklės.

Tuo TSKP CK plenumas baigė savo darbą.

APIE PERSITVARKYMĄ IR PARTIJOS KADRŲ POLITIKĄ

TSKP CK Generalinio Sekretoriaus M. GORBAČIOVO pranešimas TSKP CK plenume 1987 metų sausio 27 dieną

Draugai!

Mums, Centro Komiteto nariams, partijos XXVII suvažiavimas uždėjo didžiulę atsakomybę — užtikrinti, kad būtų įgyvendintas strateginis kursas spartinti šalies ekonominį ir socialinį vystymą. Politinis Biuras kaip tik taip supranta situaciją ir Centro Komiteto vaidmenį dabartiniame tarybinės visuomenės gyvenimo etape.

Tuo remiantis, plenumui svarstyti pateiktas klausimas, turintis nepaprastai svarbią reikšmę, kad būtų sėkmingai realizuota politinė strategija, kurią parengė CK 1985 m. balandžio plenumas ir TSKP XXVII suvažiavimas, — persitvarkymo ir partijos kadrų politikos klausimas. Mes turime apsvarstyti jį plačiu socialiniu ir politiniu aspektu, atsižvelgdami į praeities pamokas, gyvenamo momento pobūdį ir ateities uždavinius.

Balandžio plenumas, partijos XXVII suvažiavimas atvėrė kelią visuomenėje susidariusios padėties objektyviai kritinei analizei, priėmė istorinius šalies ateičiai nutarimus. Mes ryžtingai pradėjome persitvarkymą ir žengiame šiuo keliu pirmuosius žingsnius.

Susumuojant bendrus politinius rezultatus, galima tvirtai pasakyti: tarybinės visuomenės gyvenime vyksta didelės permainos, stiprėja pozityvios tendencijos.

Plenumo išvakarėse aš, kiti Politinio Biuro nariai, CK sekretoriai turėjome nemaža susitikimų ir pokalbių su Centro Komiteto nariais, visuomenės veikėjais, darbininkais, kolūkiečiais, inteligentija, veteranais ir jaunimu. Bendras nusiteikimas, jų pasisakymų prasmė vienareikšmė — tvirtai laikytis mūsų visuomenės atsinaujinimo linijos, didinti pastangas visomis kryptimis.

Centro Komitetui svarbu, kad XXVII suvažiavimo politinę liniją, praktinę jos įgyvendinimo veiklą, patį persitvarkymą plačiai remia darbo žmonės, visa tarybinė liaudis. O tai, draugai, valdančiajai partijai yra svarbiausia.

Kartu mes matome, kad pokyčiai į gerąją pusę vyksta lėtai, persitvarkymas pasirodė sunkesnis, visuomenėje susikaupusių problemų priežastys — gilesnės negu manėme anksčiau. Kuo labiau mes gilinamės į persitvarkymo darbą, tuo aiškesnis darosi jo užmojis ir reikšmė, iškyla aikštėn vis naujos neišspręstos problemos, kurias paveldėjome iš praeities.

Svarbiausi visuomenės būklės įvertinimai ir Politinio Biuro padarytos išvados iš jų jau išdėstytos partijos XXVII suvažiavime, CK plenumuose. Jos visiškai pasitvirtina. Bet šiandien mes žinome daugiau, ir todėl būtina

dar kartą nuodugniai apsvarstyti susidariusios padėties ištakas, išnagrinėti priežastis to, kas įvyko šalyje aštuntojo ir devintojo dešimtmečių sandūroje.

Tokia analizė būtina, kad nepasikartotų klaidos, būtų įgyvendinti suvažiavimo nutarimai, su kuriais susijusi mūsų liaudies ateitis, socializmo likimas. Tuo labiau, kad visuomenėje, taip pat ir pačioje partijoje dar nevisiškai įsisąmoninta, kokia sudėtinga yra padėtis, į kurią pateko šalis. Matyt, tuo galima paaiškinti ir kai kurių draugų abejones dėl priemonių, kurių persitvarkymo metu imasi Politinis Biuras ir Vyriausybė. Neretai klausiama: ar ne per griežtai mes elgiamės?

Mums reikia visiško aiškumo visais gyvybiškai svarbiais klausimais, tarp jų ir šiuo. Tik labai gerai žinant padėtį, galima rasti tinkamus būdus spręsti sudėtingus uždavinius.

Apskritai, draugai, yra būtina vėl grįžti prie analizės tų problemų, su kuriomis partija ir tarybinė visuomenė susidūrė paskutiniais metais prieš TSKP CK balandžio plenumą. Praėjusių pusantrų metų patyrimas sustiprino mūsų ryžtą pagilinti šią analizę, išsiaiškinti neigiamų procesų priežastis ir parengti priemones, kurios spartintų mūsų žengimą, garantuotų, kad nepasikartos klaidos, leistų žengti į priekį, tik į priekį, iš tikrųjų įrodydamos socializmui organiškai būdingą gebėjimą nuolat tobulintis.

Politinis Biuras yra tos nuomonės, jog kaip tik vadovaujantis tokiu požiūriu ir turi vykti šis plenumas.

I. PERSITVARKYMAS — OBJEKTYVI BŪTINYBĖ

Draugai! Mūsų plenumas vyksta Didžiojo Spalio jubiliejaus metais. Beveik prieš septynis dešimtmečius Lenino partija iškėlė virš šalies pergalingą vėliavą — socialistinės revoliucijos, kovos už socializmą, už laisvę ir lygybę, už socialinį teisingumą ir visuomenės pažangą, prieš engimą ir išnaudojimą, skurdą ir nacionalinį beteisiškumą vėliavą.

Pirmą kartą pasaulio istorijoje darbo žmogus, jo interesai ir poreikiai tapo valstybės politikos centru. Eidama socializmo kūrimo keliu, Tarybų Sąjunga pasiekė tikrai istorinių politinio, ekonominio, socialinio ir dvasinio vystymosi laimėjimų. Partijos vadovaujama tarybinė liaudis sukūrė socializmą, iškovojo pergalę prieš fašizmą Didžiajame Tėvynės kare, atkūrė ir sustiprino liaudies ūkį, pavertė savo Tėvynę galinga valstybe.

Mūsų laimėjimai didžiuliai ir neginčijami. Ir tarybiniai žmonės pagrįstai didžiuojasi savo laimėjimais. Jie — tvirtas pagrindas dabartiniams planams, mūsų ateities sumanymams įgyvendinti. Bet partija turi įžvelgti visą gyvenimo įvairovę ir visus sudėtingumus. Jokie, net didingiausi laimėjimai neturi užgožti nei visuomenės vystymosi prieštaravimų, nei mūsų klaidų ir spragų.

Apie tai mes kalbėjome ir šiandien turime dar kartą pakartoti: tam tikrame etape ėmė mažėti šalies žengimo į priekį tempai, pradėjo kauptis sunkumai ir neišspręstos problemos, atsirado stagnacijos ir kitų socializmui svetimų reiškinių. Visa tai rimtai atsiliepė ekonomikai, socialinei ir dvasinei sferoms.

Žinoma, draugai, šalies raida nesustojo. Sąžiningai dirbo dešimtys milijonų tarybinių žmonių, aktyviai liaudies labui veikė daugelis partinių organizacijų ir mūsų kadrų. Visa tai stabdė neigiamų procesų plitimą, bet užkirsti jiems kelio negalėjo.

Ekonomikoje, taip pat ir kitose sferose objektyviai brendo permainų poreikis, bet partijos ir valstybės politinėje ir praktinėje veikloje jis nebuvo realizuojamas.

Kokia yra šios sudėtingos ir prieštaringos situacijos priežastis?

Svarbiausia priežastis — ir Politinis Biuras laiko būtina tai visiškai atvirai pasakyti plenume — buvo ta, kad TSKP CK, šalies Vadovybė pirmiausia dėl subjektyvių priežasčių neįstengė laiku ir kaip reikiant įvertinti permainų būtinybės, krizės reiškinių didėjimo visuomenėje pavojaus, parengti tikslios jų įveikimo, geresnio socialistinėje santvarkoje glūdinčių galimybių panaudojimo linijos.

Nustatant politiką ir praktinėje veikloje įsigalėjo konservatyvios nuotaikos, inercija, siekimas atsisakyti imtis visko, kas netilpo į įprastas schemas, nenoras spręsti pribrendusių ekonominių-socialinių klausimų.

Už visa tai, draugai, atsakomybė tenka vadovaujantiesiems partijos ir valstybės organams.

Gyvenimo problemų ir prieštaravimų, visuomeninių tendencijų ir perspektyvų suvokimo laipsnis dideliu mastu priklausė nuo teorinės minties būklės ir vystymo, nuo atmosferos, susidariusios teoriniame fronte.

Lenino nurodymas, jog teorijos vertę sudaro tai, kad ji tiksliai atskleidžia „visus tuos prieštaravimus, kurie yra gyvenime" [1], dažnai buvo tiesiog ignoruojamas. Teorinės socializmo sampratos daugeliu atžvilgių liko tokios pat kaip ketvirtajame ir penktajame dešimtmetyje, kai visuomenė sprendė visiškai kitus uždavinius. Besivystantis socializmas, jo varomųjų jėgų ir prieštaravimų dialektika, reali visuomenės būklė nebuvo gilių mokslinių tyrimų objektas.

Tokios padėties priežastys siekia tolimą praeitį, slypi dar toje konkrečioje istorinėje situacijoje, kai dėl tam tikrų aplinkybių iš teorijos ir visuomenės mokslo pasitraukė gyva diskusija ir kūrybinė mintis, o autoritariniai vertinimai ir samprotavimai tapo neginčijamomis tiesomis, kurias galima tik komentuoti.

Savotiškai buvo suabsoliutintos praktikoje susiklosčiusios visuomenės organizavimo formos. Negana to, tokios sampratos faktiškai buvo tapatinamos su esminėmis socializmo charakteristikomis, buvo laikomos nekintamomis ir pateikiamos kaip dogmos, kurios nepalieka vietos objektyviai mokslinei analizei. Susiklostė sustingęs socialistinių gamybinių santykių vaizdas, nepakankamai buvo vertinama jų dialektinė sąveika su gamybinėmis jėgomis. Socialinė visuomenės struktūra buvo vaizduojama schematiškai, lyg joje nebūtų įvairių sluoksnių ir grupių visokeriopų interesų prieštaravimų ir dinamiškumo.

Lenino teiginiai apie socializmą buvo traktuojami supaprastintai, neretai buvo nuskurdinamas jų teorinis turiningumas ir reikšmingumas. Tai liečia ir tokias esmines problemas kaip visuomeninė nuosavybė, klasiniai ir tarpnacionaliniai santykiai, darbo matas ir vartojimo matas, kooperacija, ūkininkavimo metodai, liaudies valdžia ir savivalda, kova su biurokratiniais iškraipymais, socialistinės ideologijos revoliucinė pertvarkomoji esmė, mokymo ir auklėjimo principai, sveiko partijos ir visuomenės vystymosi garantijos.

Buvo gana paplitęs paviršutiniškas komunizmo įsivaizdavimas, įvairūs pranašavimai ir abstraktūs samprotavimai. Tai savo ruožtu menkino istorinę socializmo reikšmę, silpnino socialistinės ideologijos poveikį.

Toks požiūris į teoriją negalėjo neatsiliepti neigiamai — ir tikrai atsiliepė — visuomenės mokslams, jų vaidmeniui visuomenėje. Juk tai, draugai, faktas, kad pas mus neretai buvo net skatinamas visoks scholastinis teoretizavimas, neliečiantis niekieno interesų ir gyvybinių problemų, o

[1] Leninas V. Pilnas raštų rinkinys, t. 4, p. 73.

mėginimams konstruktyviai analizuoti ir kelti naujas idėjas nebuvo pritariama.

Padėtis teoriniame fronte darė neigiamą įtaką praktinių klausimų sprendimui. Ištisus dešimtmečius ūkininkavimo ir valdymo praktikoje buvo konservuojami pasenę metodai ir, priešingai, kai kurios efektyvios ekonominės formos buvo nepagrįstai atmetamos. Tuo pačiu metu gamybos ir paskirstymo srityje buvo diegiami santykiai, kurie neatitiko realaus visuomenės subrendimo, kai kuriais atvejais net prieštaravo jos prigimčiai. Gamyba ir darbo skatinimas iš esmės buvo orientuojami į kiekybinį, ekstensyvų vystymą.

Atskirai reikia pakalbėti apie socialistinę nuosavybę. Labai susilpnėjo kontrolė, kas ir kaip ja disponuoja. Ją neretai graužsaid žinybiškumo ir vietininkiškumo rūdys, ji tapdavo tartum niekam nepriklausanti, nemokama, neturinti realaus šeimininko, daugeliu atvejų buvo naudojama nedarbinėms pajamoms gauti.

Neteisingas buvo požiūris į kooperatinę nuosavybę, kuri buvo vaizduojama kaip kažkoks antrarūšis ir neperspektyvus dalykas. Visa tai sukėlė sunkius padarinius agrarinėje ir socialinėje politikoje, administravimą santykiuose su kolūkiais, verslinės kooperacijos likvidavimą. Būta ir labai klaidingo požiūrio į asmeninį pagalbinį ūkį ir individualią darbinę veiklą, kas taip pat padarė nemažą ekonominę ir socialinę žalą.

Didelių deformacijų susikaupė planavimo srityje. Plano kaip pagrindinio ekonominės politikos įrankio autoritetą žlugdė subjektyvistiniai požiūriai, nesubalansuotumas ir nestabilumas, siekimas aprėpti viską iki pat smulkmenų, daugybė šakinio ir regioninio pobūdžio nutarimų, kurie buvo priimami nepaisant plano ir dažnai neatsižvelgiant į realias galimybes. Neretai planams trūkdavo mokslinio pagrįstumo, jie neorientuodavo formuoti efektyvias liaudies ūkio proporcijas, skirti deramą dėmesį socialinės sferos vystymui, daugelio strateginių uždavinių sprendimui.

Išeidavo taip, kad didžiuliai socialistinės ūkininkavimo sistemos pranašumai, pirmiausia jos planingumas, buvo naudojami neefektyviai. Šiomis sąlygomis didėjo neatsakingumas, buvo prigalvojama įvairių biurokratiškų taisyklių ir instrukcijų. Gyvas darbas buvo pakeičiamas administravimu, apsimestiniu veiklumu, tuščiu rašinėjimu.

Dėl išankstinių nusistatymų, liečiančių prekinių-piniginių santykių vaidmenį ir vertės dėsnio veikimą, o neretai ir dėl to, kad jie buvo tiesiogiai priešpriešinami socializmui kaip kažkas svetima, ekonomikoje reiškėsi voliuntaristiniai požiūriai, nepakankamai buvo vertinama ūkiskaita, įsigalėjo lygiava apmokant už darbą, ryškėjo subjektyvistiniai pradai kainodaroje, buvo trikdoma pinigų cirkuliacija, nebuvo skiriama dėmesio paklausos ir pasiūlos reguliavimo klausimams.

Ypač sunkių padarinių sukėlė įmonių ir susivienijimų ūkiskaitinių teisių apribojimai. Tai pakirsdavo materialinio skatinimo pagrindus, trukdė pasiekti gerus galutinius rezultatus, dėl to mažėjo žmonių darbo ir socialinis aktyvumas, blogėjo drausmė ir tvarka.

Iš esmės atsirado ištisa ekonominių valdžios instrumentų silpninimo sistema, susidarė savotiškas mechanizmas, kuris lėtino ekonominį ir socialinį vystymą, stabdė pažangius pertvarkymus, įgalinančius atskleisti ir panaudoti socializmo pranašumus. Šį stabdymą sąlygojo nemaži socialistinės demokratijos institutų funkcionavimo trūkumai, pasenusios, o kartais ir realybės neatitinkančios politinės ir teorinės nuostatos, konservatyvus valdymo mechanizmas.

Visa tai, draugai, neigiamai atsiliepė daugelio visuomenės gyvenimo sferų vystymui. Imkime materialinę gamybą. Nacionalinių pajamų didėjimo tempai per pastaruosius tris penkmečius sulėtėjo daugiau kaip du kartus. Planai pagal daugumą rodiklių nuo aštuntojo dešimtmečio pradžios nebuvo įvykdomi. Apskritai ekonomika pasidarė nepakankamai imli nau-

jovėms, nepaslanki, žymios dalies produkcijos kokybė nebeatitiko dabartinių reikalavimų, paaštrėjo disproporcijos gamyboje.

Mažai dėmesio buvo skiriama mašinų gamybos vystymui. Mokslinio tyrimo ir bandymų bei konstravimo darbai atsiliko nuo liaudies ūkio poreikių, neatitiko uždavinių jį techniškai rekonstruoti. Per daug ir toli gražu ne visada pateisinamai buvo perkama įrengimų ir daugelio kitų prekių kapitalistinėje rinkoje.

Neigiami procesai labai paveikė socialinę sferą. Partijos XXVII suvažiavime jau pateiktas jos būklės įvertinimas. Pastaraisiais penkmečiais ekonomikos socialinis kryptingumas pastebimai susilpnėjo, atsirado savotiškas socialinių klausimų nepaisymas. Šiandien mes matome, kokius tai sukėlė padarinius. Sėkmingai išsprendę gyventojų užimtumo klausimus, užtikrinę principinio pobūdžio socialines garantijas, mes kartu nesugebėjome visiškai realizuoti socializmo galimybių gerinant butų sąlygas, aprūpinimą maisto produktais, transporto, medicininio aptarnavimo, švietimo organizavimą, sprendžiant kai kurias kitas opias problemas.

Atsirado ypač svarbaus socializmo principo — paskirstymo pagal darbą — pažeidimų. Su nedarbinėmis pajamomis buvo kovojama neryžtingai. Labai našaus darbo materialinio ir moralinio skatinimo politika buvo nenuosekli. Buvo išmokamos stambios nepagrįstų premijų, įvairaus pobūdžio papildomų paskatinimų sumos, prirašinėjama pasipelnymo tikslais. Sustiprėjo išlaikytinių nuotaikos, sąmonėje pradėjo įsišaknyti lygiavos psichologija. O tai pakirto jėgas tiems darbuotojams, kurie galėjo ir norėjo dirbti geriau, ir kartu palengvino gyvenimą mėgėjams dirbti atbulomis rankomis.

Organiško ryšio tarp darbo mato ir vartojimo mato pažeidimas ne tik deformuoja pažiūrą į darbą, stabdydamas jo našumo didėjimą, bet ir iškreipia socialinio teisingumo principą, o tai jau didelės politinės svarbos klausimas.

Pastaraisiais metais atsiradę socialinės korozijos elementai neigiamai atsiliepė dvasiniam visuomenės nusiteikimui, nepastebimai silpnino didžiąsias dorovines vertybes, kurios visada buvo būdingos mūsų liaudžiai ir kuriomis mes didžiuojamės, — idėjinius įsitikinimus, darbo entuziazmą, tarybinį patriotizmą.

Dėl to mažėjo domėjimasis visuomeniniais reikalais, reiškėsi dvasinis skurdumas ir skepticizmas, mažėjo moralinių darbo stimulų vaidmuo. Padaugėjo žmonių, taip pat tarp jaunimo, kuriems gyvenimo tikslas — tik materialinė gerovė, pasipelnymas bet kokiais būdais. Jų ciniška pozicija darėsi vis karingesnė, apnuodydavo aplinkinių sąmonę, sukėlė vartotojiškumo bangą. Socialinės doros smukimą atspindėjo tai, kad plito girtavimas, narkomanija, didėjo nusikalstamumas.

Pražūtingą įtaką dorovinei atmosferai visuomenėje darė įstatymų nepaisymo faktai, apgaudinėjimas ir kyšininkavimas, pataikavimo ir liaupsinimo skatinimas. Tikras rūpinimasis žmonėmis, jų gyvenimo ir darbo sąlygomis, socialine savijauta neretai buvo pakeičiamas politiniu gerinimusi — masiniu apdovanojimų, garbės vardų, premijų dalijimu. Susidarė aplinka, kai visiems viskas atleidžiama, mažėjo reiklumas, drausmė, atsakingumas.

Dideli idėjinio-politinio auklėjimo trūkumai daugeliu atvejų buvo dangstomi paradinių renginių ir kampanijų organizavimu, daugybės jubiliejų švęntimu ir centre, ir vietose. Kasdieninių realybių pasaulis ir parodomosios gerovės pasaulis vis labiau skyrėsi vienas nuo kito.

Stagnacijos ideologija ir psichologija atsiliepė ir kultūros, literatūros bei meno sferos būklei. Menkesni pasidarė meninės kūrybos vertinimo kriterijai. Dėl to šalia kūrinių, kurie kėlė svarbias socialines ir dorovines problemas, atspindėjo realias gyvenimiškas kolizijas, buvo leidžiama nemažai vidutinių, beveidžių kūrinių, kurie neteikė jokio peno nei protui,

nei jausmams. Į tarybinę visuomenę vis plačiau skverbėsi stereotipai iš buržuazinės masinės kultūros, primetančios banalumą, primityvius skonius, dvasinį skurdumą.

Čia negalima nepriminti apie mūsų ideologinių žinybų, literatūros ir meno žurnalų redaktorių ir kūrybinių sąjungų vadovų, literatūros kritikos, pačių literatų, meno veikėjų atsakomybę už idėjinį ir meninį kūrybinio proceso kryptingumą, už dorovinį liaudies sveikumą.

Kūrybinių sąjungų veikloje stigo principingumo, reiklumo, tikro rūpinimosi talentų ugdymu ir rėmimu. Sąjungų vadovybė dažnai neskirdavo reikiamo dėmesio svarbių svarbiausiems klausimams, susijusiems su kultūros sferos padėtimi ir būkle. Suklestėjo šabloniškumas ir formalizmas, atsirado didžiausias nepakantumas kritikai. Kartais pernelyg didelės ambicijos gaudavo viršų prieš realistiškus vertinimus ir savęs įvertinimus.

Padėtį komplikavo ir tai, kad partinis požiūris į meninę kūrybą neretai buvo pakeičiamas žinybišku, nepagrįstu kišimusi į grynai kūrybinius procesus, skonio diktuojamomis simpatijomis ir antipatijomis, o idėjinės įtakos ir vadovavimo metodai — administraciniais sprendimais.

Draugai! Ekonominei, socialinei ir politinei situacijai, kuri susidarė aštuntojo ir devintojo dešimtmečio sandūroje, atsiliepė ir pačios partijos, jos kadrų korpuso būklė. Partijos vadovaujantys organai nesugebėjo laiku ir kritiškai įvertinti stiprėjančio neigiamų tendencijų visuomenėje, dalies komunistų elgesyje pavojaus, priimti nutarimų, kurių primygtinai reikalavo gyvenimas.

Turėdamos didžiules galimybes, veikdamos praktiškai visuose darbo kolektyvuose, daugelis pirminių partinių organizacijų neįstengė išsilaikyti principinėse pozicijose. Toli gražu ne kiekviena iš jų ryžtingai kovojo su negerovėmis, savavaliavimu, vieni kitų dangstymu, su drausmės silpnėjimu, girtavimo plitimu. Ne visada buvo duodamas reikiamas atkirtis žinybiškumui ir vietininkiškumui, nacionalizmo apraiškoms.

Mūsų partinėms organizacijoms kartais stigdavo kovingumo, reiklumo partijos nariams, dėmesio komunistų idėjinių-politinių savybių ugdymui. O juk kaip tik didelis idėjiškumas ir sąmoningumas, pasirengimas pajungti asmeninius interesus visuomeniniams, pasiaukojamas tarnavimas liaudžiai — tai vertingiausios savybės, kurios visada buvo būdingos bolševikams.

Padėčiai partijoje turėjo įtakos ir tai, kad kai kuriais atvejais partiniai organai neskyrė reikiamo dėmesio griežtam lenininių partinio gyvenimo principų ir normų laikymuisi. Ko gera, tai daugiausia pasireiškė kolegialumo darbe pažeidimais. Aš turiu omenyje partinių susirinkimų ir renkamųjų organų vaidmens mažėjimą, kas neleido komunistams aktyviai dalyvauti svarstant gyvybiškai svarbius klausimus ir galiausiai daryti realų poveikį padėčiai darbo kolektyvuose ir visuomenėje apskritai.

Neretai buvo pažeidžiamas komunistų lygybės principas. Daugelis partijos narių, užimančių vadovaujančius postus, atsidūrė už kontrolės ir kritikos ribų, dėl to buvo žlugdomas darbas, pažeidinėjama partinė etika.

Negalima nutylėti ir pagrįsto darbo žmonių pasipiktinimo elgesiu tų pasitikėjimą ir įgaliojimus turinčių vadovaujančiųjų darbuotojų, kurie privalo saugoti valstybės ir piliečių interesus, o patys piktnaudžiavo valdžia, slopino kritiką, pelnėsi, o kai kurie iš jų tapo nusikalstamų veiksmų bendrininkais ir net organizatoriais.

Nepaprastai atgrasių formų neigiami procesai, susiję su kadrų išsigimimu, su socialistinio teisėtumo pažeidimais, pasireiškė Uzbekistane, Moldavijoje, Turkmėnijoje, kai kuriose Kazachstano srityse, Krasnodaro krašte, Rostovo srityje, taip pat Maskvoje ir kai kuriuose kituose miestuose, srityse, kraštuose ir respublikose, Užsienio prekybos ministerijos ir Vidaus reikalų ministerijos sistemose.

Žinoma, partinės organizacijos, partija apskritai kovojo su tokiais reiškiniais, pašalino iš TSKP gretų daug išsigimėlių. Tarp jų — ir tuos, kurie grobstė, kyšininkavo, prirašinėjo, pažeidinėjo valstybinę ir partinę drausmę, girtavo.

Didžiąją daugumą stojančiųjų į partiją sudarė geriausi darbininkų klasės, valstietijos, inteligentijos atstovai. Jie nuoširdžiai ir nesavanaudiškai atliko ir atlieka savo partinę pareigą. Ir vis dėlto reikia pripažinti, kad tais metais nepavyko patikimai užkirsti kelio nesąžiningiems, landiems, gobšiems žmonėms, siekiantiems naudos iš partinio bilieto. Mes tam tikru mastu nukrypome nuo taisyklės: svarbiausia — ne naujų narių kiekis, o partijos gretų kokybė. O tai atsiliepė partinių organizacijų kovingumui.

Visa, kas pasakyta, draugai, rodo, kokia rimta padėtis susidarė įvairiose visuomenės sferose, kaip reikia esminių permainų. Tuo labiau svarbu dar kartą pabrėžti: partija rado savyje jėgų ir drąsos blaiviai įvertinti padėtį, pripažinti kardinalių pakeitimų politikoje, ekonomikoje, socialinėje ir dvasinėje sferose būtinumą, pasukti šalį į pertvarkymų kelią.

Šiomis sąlygomis, draugai, ir buvo iškeltas šalies ekonominio ir socialinio vystymo spartinimo, persitvarkymo klausimas. Iš esmės čia turimas omenyje revoliucinio pobūdžio posūkis ir priemonės. Mes kalbame apie persitvarkymą ir su juo susijusius gilaus visuomenės demokratizavimo procesus, turėdami galvoje tikrai revoliucinius ir visapusiškus visuomenės pertvarkymus.

Toks esminis posūkis būtinas, nes kito kelio mums tiesiog nėra. Trauktis mums negalima ir trauktis nėra kur. CK balandžio plenumo, XXVII suvažiavimo kursą mes privalome vykdyti nuosekliai ir nenukrypstamai, žengti į priekį ir pakelti visuomenę į kokybiškai naują išsivystymo lygį.

Pradedant visuomeninius pertvarkymus, reikia, kaip mokė V. Leninas, suvokti, „kas, tikrai sakant, sudaro šį perėjimą, iš ko ir į ką jis veda"[2]. Praeities kritika, būdama svarbus vystymosi momentas, suteikia galimybę pasimokyti ir padaryti išvadas šiandienai ir rytdienai, padeda konstruktyviai dirbti, teisingai pasirinkti žengimo į priekį priemones ir kelius. Mes parengėme moksliškai pagrįstą spartinimo strategiją, aiškiai suprasdami, kad skubotas arba stichiškas ateities bruožų formavimas ne mažiau pavojingas negu inercija ir dogmatiški iškraipymai.

Šiandien reikia dar kartą pasakyti, kaip mes suprantame persitvarkymą.

Persitvarkyti — tai reiškia ryžtingai įveikti stagnacijos procesus, sulaužyti stabdymo mechanizmą, sukurti patikimą ir efektyvų mechanizmą tarybinės visuomenės ekonominiam ir socialiniam vystymui spartinti. Svarbiausia mūsų strategijos mintis — sujungti mokslinės-techninės revoliucijos laimėjimus su planine ekonomika ir panaudoti visą socializmo potencialą.

Persitvarkyti — tai reiškia remtis gyva masių kūryba, tai visapusiškai plėtoti demokratiją, socialistinę savivaldą, skatinti iniciatyvą, savaveiksmiškumą, stiprinti drausmę ir tvarką, plėsti viešumą, kritiką ir savikritiką visose visuomenės gyvenimo sferose; tai didžiai vertinti asmenybę, gerbti jos orumą.

Persitvarkyti — tai reiškia nenukrypstamai didinti intensyviuosius veiksnius vystant tarybinę ekonomiką; atkurti ir plėtoti lenininius demokratinio centralizmo principus valdant liaudies ūkį, visur diegti ekonominius valdymo metodus, atsisakyti įsakinėjimo ir administravimo, įvesti visiškos ūkiskaitos principus ir naujas darbo bei gamybos organizavimo formas visose ekonomikos grandyse, visokeriopai skatinti novatoriškumą ir socialistinį išradingumą.

Persitvarkyti — tai reiškia padaryti ryžtingą posūkį į mokslą, užmegzti dalykinę praktikos partnerystę su juo siekiant iškovoti gerus galutinius

---

[2] Leninas V. Raštai, t. 32, p. 261.

rezultatus, mokėti remtis bet kuriame žygyje solidžiu moksliniu pagrindu, tai reiškia, kad mokslininkai pasiryžę ir karštai nori aktyviai remti partijos kursą atnaujinti visuomenę; tai reiškia rūpintis mokslo vystymu, jo kadrų tobulinimu, jų aktyviu dalyvavimu pertvarkymų procesuose.

Persitvarkyti — tai reiškia prioritetiškai vystyti socialinę sferą, vis geriau tenkinti tarybinių žmonių poreikius geroms darbo, buities, poilsio, švietimo ir medicininio aptarnavimo sąlygoms; tai nuolat rūpintis kiekvieno žmogaus ir visos visuomenės dvasiniu turtingumu, kultūra; tai gebėti derinti plataus masto, kardinalių visuomenės gyvenimo problemų sprendimą su žmonėms rūpimų einamųjų klausimų sprendimu.

Persitvarkyti — tai reiškia energingai šalinti iš visuomenės socialistinės moralės iškraipymus, nuosekliai diegti socialinio teisingumo principus; laikytis žodžių ir darbų, teisių ir pareigų vienovės; išaukštinti sąžiningą, geros kokybės darbą, įveikti lygiavos tendencijas apmokėjimo srityje, vartotojiškumą.

Galutinis persitvarkymo tikslas, manyčiau, aiškus — iš pagrindų atnaujinti visas šalies gyvenimo sritis, suteikti socializmui moderniausias visuomenės organizavimo formas, kuo plačiau atskleisti humanistinį mūsų santvarkos pobūdį visais jo lemiamais aspektais — ekonominiu, socialiniu-politiniu ir doroviniu.

Tokį darbą, draugai, mes su jumis pradėjome. Persitvarkymas vyksta visu frontu. Jis įgauna naują kokybę — eina ne tik platyn, bet ir skverbiasi į giluminius gyvenimo klodus.

Persitvarkymas išjudino visas sveikas visuomenės jėgas, suteikė įsitikinimo, kad darbas bus sėkmingas. Vis daugėja partinių komitetų ir visuomeninių organizacijų, darbo kolektyvų, kurie objektyviai, savikritiškai vertina padėtį, atsisako formalizmo ir šablono darbe, ieško naujų nekasdieniškų būdų spręsti problemas. Mes jaučiame aktyvią ir ryžtingą darbininkų ir valstiečių, meno, mokslo ir technikos inteligentijos, visų tarybinės visuomenės sluoksnių paramą.

Šalyje formuojasi nauja moralinė ir dorovinė atmosfera. Vertybės pervertinamos, kūrybiškai naujai įprasminamos, diskutuojama dėl pertvarkymo kelių ekonomikoje, socialinėje ir dvasinėje sferose, vis plačiau ieškoma naujų organizacinio ir ideologinio darbo metodų. Kaip aktyvūs gyvenimo principai vis labiau įsitvirtina viešumas, teisingas reiškinių ir įvykių vertinimas, nesitaikstymas su trūkumais, noras gerinti darbą.

Didėja reiklumas ir stiprėja drausmė, organizuotumas gamyboje, atsirado daugiau tvarkos. Ypač svarbūs mums pirmieji dvasinio gyvenimo persitvarkymo žingsniai, nes be persilaužimo visuomenės sąmonėje, be žmonių psichologijos ir mąstymo, jų nuotaikų pakitimų nepasieksime laimėjimų, draugai.

Mes pradėjome iš pagrindų pertvarkyti liaudies ūkio materialinę-techninę bazę, nuodugniai rekonstruoti ją, remdamiesi moksline technine pažanga, keisti struktūrinę ir investicijų politiką. Pagrindinėmis mokslinės techninės pažangos kryptimis parengtos plataus masto tikslinės programos. Atsižvelgiant į jas, parengtas ir realizuojamas dvyliktojo penkmečio planas.

Įgyvendinamos svarbios priemonės valdymui tobulinti. Nuo šių metų pradžios visose pramonės įmonėse ir susivienijimuose įdiegti eksperimentu patikrinti ūkininkavimo metodai. Kai kurios šakos, įmonės ir susivienijimai pradėjo dirbti visiškos ūkiskaitos ir finansavimosi pagrindu.

Remdamosi principais, užtikrinančiais platų savarankiškumą ir didinančiais atsakomybę, pradėjo dirbti ekonomikos šakos, tiesiogiai susijusios su gyventojų poreikių tenkinimu, — tokios kaip agropramoninis kompleksas, lengvoji pramonė, prekyba ir paslaugų sfera. Esminės permainos įgyvendinamos kapitalinės statybos valdymo srityje. Siekiant geresnės

gaminių kokybės, 1500 pagrindinių įmonių įvestas valstybinis produkcijos priėmimas.

Pertvarkoma ekonominių ryšių su užsienio šalimis sistema. Išplėstos įmonių ir šakų teisės ekonominių ryšių su užsienio šalimis srityje. Plėtojamos naujos bendradarbiavimo formos — tiesioginiai įmonių ryšiai, bendri susivienijimai, specializacija ir gamybinė kooperacija su partneriais užsienyje.

Siekiant pereiti prie kompleksinės liaudies ūkio valdymo sistemos, suformuoti nuolatiniai TSRS Ministrų Tarybos organai, valdantys tarpusavyje susijusių šakų grupes. Parengtas įstatymo dėl valstybinės įmonės (susivienijimo) projektas, ruošiami dokumentai dėl centrinių ekonominių organų, ministerijų ir žinybų funkcijų tobulinimo naujo ūkio mechanizmo sąlygomis, pasiūlymai organizuoti susivienijimų ir įmonių pagrindu naujas stambių ūkiskaitinių gamybinių struktūrų formas, taip pat kai kuriais kitais svarbiais klausimais.

Realizuojamos svarbios priemonės pagerinti padėčiai socialinėje sferoje. Parengti ir įgyvendinami nauji darbo apmokėjimo didinimo gamybinėse šakose principai. Mes tvirtai nusprendėme atsisakyti lygiavos, nuosekliai laikytis socialistinio principo, kad paskirstymas turi atitikti darbo kiekybę ir kokybę. Kartu buvo panaikinti nepagrįsti individualios darbinės veiklos apribojimai. Jai plėtoti dabar sudaromos palankios sąlygos. Geresnio gyventojų poreikių tenkinimo interesais skatinamas kooperatyvų organizavimas įvairiose gamybos ir paslaugų sferose.

Remiantis padėties gyvenamųjų namų statyboje analize ir atsižvelgiant į programinį uždavinį — iki 2000 metų aprūpinti kiekvieną šeimą atskiru butu, rasta papildomų rezervų gyvenamųjų namų statybos tempams spartinti ir jos kokybei gerinti. Tiems reikalams papildomai skiriama 10 procentų gamybinių kapitalinių įdėjimų, kas įgalins jau 1987 metais padidinti gyvenamųjų namų statybą, palyginti su penkmečio plane numatytomis užduotimis, 9,1 milijono kvadratinių metrų, arba beveik 8 procentais.

Plečiama kooperatinė ir individuali gyvenamųjų namų statyba. Tam teikiami lengvatiniai kreditai ir skiriami būtini ištekliai, imamasi priemonių, kad daugiau butų būtų statoma ūkiniu būdu įmonių lėšomis, kad stiprėtų statybos gamybinė bazė ir kt.

Numatyta medicinos įstaigų statymo ir rekonstravimo programa, didinami mūsų šalies vaistų ir medicinos įrengimų gamybos pajėgumai, sparčiau diegiamos ir plėtojamos naujos medicininio aptarnavimo ir medicinos mokslo organizavimo formos. Organiškai siejant su tuo, įgyvendinamos priemonės gyventojų darbo ir buities sąlygoms gerinti, profilaktikai plėsti, girtavimui ir alkoholizmui išgyvendinti, sergamumui mažinti. Didinamas darbo užmokestis medicinos darbuotojams.

Taigi, draugai, net trumpa apžvalga to, kas numatyta ir pradėta realizuoti, rodo, kokio plataus masto persitvarkymo darbas vyksta šalyje. Darbų apimtis didžiulė, bet kitokia ji ir negali būti. Partija neturi teisės mažinti dėmesio nė vienam persitvarkymo barui. Visa, kas numatyta, būtina įgyvendinti, įgyvendinti tiksliai ir laiku.

Suprantama, kai kurios priemonės, kurias mes rengiame ir įgyvendiname, duos realų efektą ne iš karto. Bet jau šiandien pati atmosfera, naujas visuomenės nusiteikimas keičia požiūrius į darbą, duoda realių, praktinių rezultatų.

Tai rodo ir pirmųjų penkmečio metų plano įvykdymo rezultatai. Nacionalinės pajamos išaugo 4,1 procento, palyginti su 3,9 procento pagal planą ir su 3,6 procento vidutiniu metiniu prieaugiu vienuoliktajame penkmetyje. Pramonės gamybos prieaugis sudarė 4,9 procento. Tai trečdaliu daugiau negu vidutinis metinis prieaugis vienuoliktajame penkmetyje ir yra didžiausias prieaugis per pastaruosius devynerius metus.

Jūs žinote, jog dvyliktasis penkmetis mums turi lemiamą reikšmę modernizuojant mūsų šalies mašinų gamybą, atnaujinant gamybinį aparatą ir spartinant mokslinę techninę pažangą. Spartesnio mašinų gamybos komplekso vystymo uždavinys sprendžiamas įveikiant didelius sunkumus, bet reikalai pajudėjo. Per metus pramoninių robotų gamyba padidėjo 14 procentų, lanksčiųjų automatizuotų gamybos sistemų — 2,6 karto, gamybinių modulių — 2,2 karto, apdirbimo centrų — 1,4 karto. 30 procentų išaugo kapitaliniai įdėjimai į veikiančių mašinų gamybos įmonių techninį modernizavimą ir rekonstravimą. Politinis Biuras nuolat kontroliuos, kaip įgyvendinama mašinų gamybos programa. Mes tikimės, kad mašinų gamintojai įvykdys jiems iškeltus uždavinius.

Kiek gerėja reikalai ir kai kuriose kitose industrijos šakose. Su neblogais rodikliais baigė metus juodoji metalurgija, anglių ir dujų pramonė, įveikiamas atsilikimas naftos gavyboje.

Darbo našumas visoje pramonėje padidėjo 4,6 procento vietoj 4,1 procento pagal planą. Dėl to gauta 96 procentai metinio produkcijos prieaugio. Pirmą kartą per daugelį metų žymiai sumažėjo jos savikaina. Paspartėjo materialinių priemonių apyvarta, sumažėjo nesumontuotų įrengimų, taip pat importinių, atsargos.

Pagerėjo padėtis vystant agrarinį sektorių. Palyginti su praėjusio penkmečio vidutiniais metiniais rodikliais, grūdų gamyba 1986 metais padidėjo beveik 30 milijonų tonų, arba 17 procentų; bulvių — beveik 9 milijonais tonų, arba 11 procentų; cukrinių runkelių — beveik 3 milijonais tonų, arba 4 procentais; mėsos — 1,5 milijono tonų, arba 9 procentais; pieno — 6,5 milijono tonų, arba 7 procentais; kiaušinių — beveik 6 milijardais, arba 8 procentais.

Kaip matote, draugai, prasidėjo produkcijos gamybos augimas, kurio mes pagal daugelį svarbiausių rodiklių neturėjome daug metų. Bet reikia pasakyti, kad tokių kultūrų kaip daržovės, vaisiai, saulėgrąžos, medvilnė gautas arba nežymus prieaugis, arba jų gavyba liko to paties lygio.

Svarbu taip pat pažymėti, kad pagerėjo kolūkių ir tarybinių ūkių veiklos pagrindiniai finansiniai ir ekonominiai rodikliai. Darbo našumas visuomeniniame ūkyje per metus padidėjo 6,9 procento, rentabilumas sudarė 19 procentų, dviem milijardais rublių išaugo pelnas.

Pažymint teigiamus poslinkius ekonomikos vystymo srityje, kartu reikia pasakyti, kad dėl didelių nuostolių ir neproduktyvių sąnaudų, dėl to, kad nebuvo realizuotos prekių apyvartos plėtimo užduotys, nacionalinių pajamų, naudojamų vartojimui ir kaupimui, didinimo metinis planas neįvykdytas.

Nepaisant geroko padidėjimo, palyginti su praėjusiais metais, žemesni už planines užduotis buvo prieaugiai tokių labai svarbių rodiklių kaip realiosios pajamos vidutiniškai vienam gyventojui, bendroji žemės ūkio produkcija, vartojimo reikmenų gamyba pramonėje, kapitaliniai įdėjimai ir pagrindinių fondų atidavimas naudoti, pelnas liaudies ūkyje. Nepakito, kaip tikėtasi, investicijų procesas, atiduota naudoti tik du trečdaliai objektų, įtrauktų į valstybinio plano nomenklatūrą.

Įveikiant didelius sunkumus, permainos socialinėje sferoje vis dėlto prasidėjo. Po to, kai buvo imtasi priemonių drausmei stiprinti, kovoti su girtavimu, pirmą kartą nuo septintojo dešimtmečio sumažėjo nelaimingų atsitikimų skaičius, darbo laiko nuostoliai. Beveik ketvirtadaliu sumažėjo bendras nusikalstamumas, o sunkių nusikaltimų skaičius sumažėjo trečdaliu. Visur griežčiau kovojama su teisėtumo ir tvarkos pažeidimais.

Išaugo gyvenamųjų namų statyba. Dėl to atiduota naudoti 5,2 milijono kvadratinių metrų gyvenamojo ploto daugiau, negu 1985 metais. Daugiau pastatyta vaikų darželių ir lopšelių, mokyklų, poliklinikų ir ligoninių, kultūros ir buities įstaigų.

Trumpai kalbant, teigiamų poslinkių yra. Bet pernelyg didelė šioje svarbioje sferoje susikaupusių problemų našta, pernelyg nedrąsiai dar mes jas sprendžiame.

Kaip jūs žinote, gana sunkiai, bet buvo rasta rezervų gyvenamųjų namų statybai plėsti, kultūriniams ir buitiniams objektams statyti. Tačiau, deja, toli gražu ne visi kaip reikiant pasinaudojo suteiktomis galimybėmis. Daugelio šių objektų statybos planai neįvykdyti. To priežastis — ne tik statybininkų neorganizuotumas, bet ir nepakankamas įmonių, ministerijų, vietinių Tarybų, partijos komitetų dėmesys.

Pas mus tebėra sunkumų maisto ir pramonės prekių prekyboje, miesto transporto ir komunalinio ūkio, sveikatos apsaugos ir kultūros įstaigų darbe. Apskritai esminių pokyčių socialinėje sferoje mes nepasiekėme, ir daugeliu atžvilgių mus tebevaržo seni požiūriai.

Baigdamas apibūdinti darbą, kurį dirba partija, visa liaudis, įgyvendindamos XXVII suvažiavimo nutarimus, norėčiau pasakyti štai ką. Labai svarbu, kad mes, Centro Komiteto nariai, laikytumės realizmo pozicijų, objektyviai vertintume tai, kas nuveikta, žiūrėtume į gautus rezultatus ne tik iš praeities pozicijų, bet pirmiausia — vadovaudamiesi mūsų paskelbtais planais, liaudžiai duotais pažadais. Tai — vienintelis teisingas partinis požiūris.

Mes turime aiškiai suprasti, kad esame tik pradiniame persitvarkymo etape. Pagrindinis ir sudėtingiausias darbas — ateityje. Reikia atkakliai, žingsnis po žingsnio, nesvyruojant eiti į priekį, blaiviai vertinti tai, kas nuveikta, nebijoti taisyti klaidų, ieškoti ir rasti naujus būdus ir metodus, kaip spręsti iškylančius uždavinius siekiant, kad būtinai būtų žengiama į numatytus tikslus.

Mes turime tvirtai įsisąmoninti praeities pamoką — negalima leisti, kad susidarytų atotrūkis tarp nutarimų ir praktinio jų įgyvendinimo. Nevalia išpuikti ir nusiraminti. Kartoju todėl, kad tenka dar ir dabar su tuo susidurti. Reikia veikti, veikti ir dar kartą veikti — aktyviai, drąsiai, kūrybiškai, kompetentingai.

Taip kelti klausimą verčia ir tai, kad dar daugelyje ūkinių, valstybinių, tarybinių, taip pat ir partinių organų, pačiuose darbo kolektyvuose kol kas toli gražu ne visi žengia koja kojon su gyvenimo reikalavimais. Nemaža žmonių, kurie lėtai vaduojasi nuo praeities naštos, lūkuriuoja, net ir atvirai stabdo darbą, trukdydami plačiai vystyti liaudies politinį, visuomeninį ir darbo aktyvumą.

Ne visi suprato, kad dirbti naujoviškai — reiškia ryžtingai atsisakyti senų įpročių ir metodų. O tai galiausiai priklauso nuo kiekvieno pilietinės pozicijos, nuo sąžiningo požiūrio į pavestą darbą, į savo pareigas. Už tai visi mes esame atsakingi partijai, šaliai, savo sąžinei.

Susitikimai ir pokalbiai su darbo žmonėmis, partiniais ir ūkiniais kadrais rodo, kad persitvarkymas karštai remiamas. Už persitvarkymą, kaip sakoma, žmonės mūru stoja. Bet štai kas įsidėmėtina. Daugelis, remdami nauja, mano, kad persitvarkyti turi kažkur viršuje ir kažkas kitas — partiniai, valstybiniai, ūkiniai organai, kitos šakos, gretutinės įmonės, kaimynai — cechas, ferma arba statybos aikštelė. Apskritai visi, bet ne jie patys.

Ne, draugai, teisingai reikalaudamas persitvarkymo visais lygmenimis, kiekvienas iš mūsų turi pradėti persitvarkymą nuo savęs. Dirbti naujoviškai — energingai, kūrybiškai, dar kartą pakartosiu — sąžiningai, turi visi — darbininkai, kolūkiečiai, inteligentai, apskritai visi — nuo darbo kolektyvo iki TSKP Centro Komiteto ir Vyriausybės.

Dirbdami didžiulį persitvarkymo darbą, mes, komunistai, remiamės pirmiausia dideliu darbininkų klasės, mūsų visuomenės svarbiausios politinės jėgos, sąmoningumu ir organizuotumu, visuomenine iniciatyva ir dideliais darbais.

Didžiai vertindami partijos nubrėžtą persitvarkymo kursą, darbininkų klasė, visi tarybiniai žmonės kartu nerimauja dėl to, kaip jis praktiškai įgyvendinamas. Jie ragina partiją nesustoti ties tuo, kas pasiekta, veikti ryžtingai, žengti į priekį, nuosekliai įgyvendinti numatytą kursą. Iš to mes turime daryti, draugai, politines išvadas.

Kadangi esama tokio visuomenės susirūpinimo, mūsų pastangos, matyt, dar nepakankamos. Vadinasi, ne visur kur mes veikiame kaip reikiant efektyviai ir ryžtingai. Vadinasi, priemonės, kurių imamasi, ir atliekamas darbas toli gražu dar ne visur atitinka susikaupusių problemų mastą ir opumą, ne viskas klojasi taip, kaip reikalauja laikas. Vadinasi, draugai, Centro Komitetas turi rimtą pagrindą apmąstymams ir reikiamoms išvadoms.

Žinoma, mes suprantame, kad susiklosčiusių mąstymo ir veiklos stereotipų įveikimas — sudėtingas, gana skausmingas procesas, reikalaująs laiko ir apgalvoto požiūrio.

Visiškai aišku, kad tas procesas negali vykti autonomiškai, izoliuotai nuo politinio, ekonominio, socialinio ir dvasinio gyvenimo pertvarkymų.

Mes turime aiškiai suvokti, kad šiandien reikia visos priemonių sistemos. Čia ir teorinių nuostatų parengimas, remiantis dabarties realybėmis ir tvirtai pagrįstu moksliniu ateities numatymu, ir visuomenės sąmonės pakeitimas, ir nuoseklus demokratinių institutų plėtojimas, ir politinės masių kultūros ugdymas, ir ūkininkavimo mechanizmo, organizacinių struktūrų pertvarkymas, ir, žinoma, aktyvi socialinė politika.

Tik taip gali būti pašalintas stabdymo mechanizmas, o spartinimo jėgos įgis būtinas joms vystytis galimybes.

Manau, šiandieninis Centro Komiteto plenumas turi pasakyti partijai ir liaudžiai, kad mūsų laukia nelengva kova, iš kiekvieno komunisto, kiekvieno piliečio reikalaujanti didelio sąmoningumo ir organizuotumo, ištvermės, begalinio pasiaukojimo.

Draugai! Mūsų visuomenės būklės, kurioje ji buvo atsidūrusi CK balandžio plenumo išvakarėse, analizė, persitvarkymo patyrimas visu griežtumu kelia svarbiausią klausimą. Ar turime garantijų, kad pradėtas persitvarkymų procesas bus baigtas iki galo, kad ankstesnės klaidos nepasikartos ir mes įstengsime užtikrinti visapusiškai turiningą mūsų visuomenės raidą?

Į šiuos klausimus Politinis Biuras atsako teigiamai: taip, tokių garantijų mes turime.

Tai — bendra valia, bendri veiksmai partijos ir liaudies, kurias suvienijo praeities patyrimas, įsisąmoninta atsakomybė už socialistinės Tėvynės dabartį ir ateitį.

Tai — visapusiškas socialistinės santvarkos demokratiškumo plėtojimas, realus ir vis aktyvesnis liaudies dalyvavimas sprendžiant visus šalies gyvenimo klausimus, tai visiškas lenininių viešumo, visuomeninės kontrolės, kritikos ir savikritikos principų atkūrimas, tai politikos nuoširdumas, kurį laiduoja žodžių ir darbų vienovė.

Tai galiausiai — sveikas pačios partijos vystymasis, jos gebėjimas kritiškai analizuoti savo veiklą, atnaujinti savo darbo formas ir metodus, numatyti revoliucinės teorijos pagrindu visuomenės raidos perspektyvas ir kovoti dėl naujų uždavinių, kuriuos iškelia gyvenimas, išsprendimo.

Kaip tik socialistinio demokratizmo plėtojimas, tarybinių žmonių kuriamasis darbas, avangardinis komunistų vaidmuo praktiniuose reikaluose užtikrins ir XXVII suvažiavimo numatytų revoliucinių pertvarkymų sėkmę ir jų nesulaikomumą.

II. PLĖTOTI SOCIALISTINĮ DEMOKRATIZMĄ, VYSTYTI LIAUDIES SAVIVALDĄ

Draugai! Dabar mes geriau negu kada nors anksčiau suprantame, kokia gili Lenino mintis apie gyvą, vidinį socializmo ir demokratijos ryšį. Visas mūsų šalies istorinis patyrimas įtikinamai parodė, kad socialistinė santvarka praktikoje užtikrino piliečių politines ir ekonomines-socialines teises, jų asmenines laisves, atskleidė tarybinės demokratijos pranašumus, garantavo kiekvienam žmogui tikrumą dėl rytojaus.

Bet persitvarkymo sąlygomis, kada taip aštriai iškilo uždavinys aktyvinti žmogiškąjį faktorių, mes turime dar kartą grįžti prie Lenino iškelto klausimo dėl socialistinės santvarkos demokratizmo maksimumo, kai žmogus jaučiasi esąs šeimininkas ir kūrėjas.

„Mes turime, — sakė V. Leninas, — eiti su gyvenimu, mes turime suteikti liaudies masėms visišką kūrybos laisvę" [3].

Taip, demokratija, kurios esmę sudaro darbo žmogaus valdžia, — tai jo plačių politinių ir pilietinių teisių realizavimo, suinteresuotumo įgyvendinti pertvarkymus, praktiškai dalyvauti juos įkūnijant forma.

Visuomenės sąmonėje vis labiau įsitvirtina paprasta ir aiški mintis: tvarką namuose gali įvesti tik žmogus, kuris jaučiasi jų šeimininkas. Ši tiesa pagrįsta ne tik kasdieniška, bet ir visuomenine-politine prasme. Reikia, kad ji būtų nenukrypstamai įgyvendinama praktikoje. Pabrėžiu — praktikoje. Be šito žmogiškasis faktorius bus neveiksmingas.

Tik nuosekliai vystant socializmui būdingas demokratines formas, plečiant savivaldą, galimas mūsų žengimas į priekį gamyboje, moksle ir technikoje, literatūroje, kultūroje ir mene, visose visuomenės gyvenimo sferose. Tik toks kelias užtikrina sąmoningą drausmę. Tik per demokratiją ir dėl demokratijos galimas pats persitvarkymas. Tik šitaip įmanoma atverti plačias galimybes galingiausiai socializmo kuriamajai jėgai — laisvam darbui ir laisvai minčiai laisvoje šalyje.

Štai kodėl neatidėliojamu partijos uždaviniu tampa tolesnis tarybinės visuomenės demokratizavimas. Čia, tiesą sakant, ir yra balandžio plenumo, TSKP XXVII suvažiavimo kurso plėtoti liaudies socialistinę savivaldą esmė. Suprantama, omenyje turimas ne kažkoks mūsų politinės sistemos laužymas. Mes privalome kuo efektyviau panaudoti visas jos galimybes, suteikti partijos, Tarybų, valstybinių organų, visuomeninių organizacijų, darbo kolektyvų darbui gilų demokratinį turinį, įkvėpti naują gyvybę visoms visuomenės organizmo ląstelėms.

Šis procesas šalyje jau vyksta. Turiningesnis darosi partinių organizacijų gyvenimas. Plečiama kritika ir savikritika. Aktyviau ėmė dirbti masinės informacijos priemonės. Tarybiniai žmonės gerai jaučia, kokį teigiamą poveikį daro viešumas, kuris tampa visuomenės gyvenimo norma.

Principingumas ir kritiškumas vyravo kūrybinių sąjungų suvažiavimuose. Steigiamos naujos visuomeninės organizacijos. Įkurta Sąjunginė karo ir darbo veteranų organizacija. Įsteigtas Tarybinis kultūros fondas. Pradėtas moterų tarybų kūrimo darbas. Visa tai — aktyvėjantis darbo žmonių dalyvavimas visuomenės reikaluose, šalies valdyme.

Kokiais būdais numato Politinis Biuras toliau plėtoti tarybinės visuomenės demokratizmą?

Mes galėsime tikrai išvystyti liaudies iniciatyvą ir kūrybą, jeigu mūsų demokratiniai institutai darys aktyvų ir realų poveikį padėčiai kiekviename darbo kolektyve, ar tai liestų planavimą, darbo organizavimą, materialinių ir kitų gėrybių paskirstymą, ar autoritetingiausių ir kompeten-

[3] Leninas V. Raštai, t. 4, p. 230.

tingiausių žmonių parinkimą ir iškėlimą į vadovaujančius postus. Galima tvirtai pasakyti, kad kuo greičiau kiekvienas tarybinis žmogus pats pajus šiuos pasikeitimus, tuo aktyvesnė bus jo pilietinė pozicija, jo dalyvavimas visuose visuomeniniuose, valstybiniuose reikaluose.

Labai svarbią reikšmę turi demokratijos vystymas gamyboje, nuoseklus tikros savivaldos pradų diegimas darbo kolektyvų veikloje. Ekonomika — lemiama visuomenės gyvenimo sfera. Čia kasdien dirba dešimtys milijonų žmonių. Štai kodėl demokratijos vystymas gamyboje — labai svarbi visos socialistinės demokratijos gilinimo ir plėtojimo kryptis. Tai tas svertas, kuris padės užtikrinti platų ir aktyvų darbo žmonių dalyvavimą visose visuomeninio gyvenimo sferose, leis išvengti daugelio klaidų ir apsirikimų.

Labai svarbus praktinis uždavinys — sudaryti tokias sąlygas, įdiegti tokias gamybos organizavimo formas, kurios leistų kiekvienam darbo žmogui jaustis tikru įmonės šeimininku. O tai svarbi ir atsakinga padėtis. Ji ne tik suteikia plačias teises realiai tvarkyti reikalus, bet ir numato didelę atsakomybę už visa, kas vyksta darbo kolektyve.

Kuriant socializmą, įsitvirtino įvairios darbo žmonių dalyvavimo gamybos valdyme formos. Darbo kolektyvų gyvenimas neįsivaizduojamas be partinių, profsąjungų, komjaunimo, kitų visuomeninių organizacijų. Pastaruoju metu didėja darbininkų susirinkimų, kolektyvinių sutarčių vaidmuo, atsirado naujos demokratijos formos, tokios kaip brigadų ir cechų tarybos, pribrendo sąlygos ir tolesniems žingsniams šiuo keliu.

Pats gyvenimas įtraukė į darbotvarkę būtinumą parengti tokį fundamentalų teisinį aktą, kaip įstatymas dėl valstybinės įmonės, kurio projektas jums išdalytas. Šis įstatymas turi iš esmės pakeisti ūkininkavimo pagrindinėje ekonomikos grandyje sąlygas ir metodus, įtvirtinti įmonių veikloje planinio prado ir visiškos ūkiskaitos, savarankiškumo ir atsakomybės derinimą, įteisinti masių kūrybos vaisių — naujas savivaldos formas.

Įstatyme numatoma realizuoti vieną iš svarbiausių partijos suvažiavimo nurodymų — vykdyti efektyvaus naudojimosi tiesiogine demokratija liniją. Projekte numatomas įgaliojimų spręsti klausimus, susijusius su gamybiniais, socialiniais ir kadrų reikalais, suteikimas darbo kolektyvų visuotiniams susirinkimams ir taryboms bus reikšminga politinė priemonė pereinant, kaip sakė V. Leninas, prie „tikrosios liaudies savivaldos"[4].

Nuoseklus įstatymo dėl valstybinės įmonės įgyvendinimas kartu su kompleksu priemonių, šiuo metu realizuojamų ekonominėje sferoje, sudarys, kaip mes manome, apskritai naują situaciją liaudies ūkyje, paspartins ekonomikos vystymą, įgalins kokybiškai patobulinti daugelį visuomeninio gyvenimo sričių. Atsižvelgdamas į didžiulę šio įstatymo reikšmę, Politinis Biuras siūlo pateikti jo projektą visos liaudies svarstymui. Manau, kad CK nariai parems šį siūlymą.

Plačių ir dar anaiptol neišnaudotų galimybių demokratizuoti ekonomikos ir socialinės sferos valdymą turi mūsų kolūkiai, socialistinė kooperacija apskritai. Valdymo sistemos pertvarkymas agropramoniniame komplekse, taip pat nutarimas toliau vystyti kooperaciją kitose liaudies ūkio šakose sudaro geras prielaidas šioms galimybėms panaudoti. Ryšium su tuo būtų, mūsų manymu, tikslinga sušaukti eilinį kolūkiečių suvažiavimą, apsvarstyti jame pribrendusias kolūkinio gyvenimo problemas ir padaryti reikalingus Pavyzdinių kolūkio įstatų pakeitimus.

Politinis Biuras aktyviai pritaria praktinėms priemonėms, kurių imtasi daugelyje respublikų, kraštų ir sričių, siekiant plėsti kitas kooperatinės veiklos formas. Tai duos galimybę geriau tenkinti didėjančius daugelio prekių ir paslaugų poreikius, taip pat sudarys papildomas sąlygas plėtoti demokratizmą ekonomikos sferoje, geriau realizuoti žmogaus galimybes.

---

[4] Leninas V. Raštai, t. 26, p. 91.

Reikia, draugai, ryžtingai įveikti svyravimus dėl kooperatinio judėjimo, svyravimus, kurių buvo praeityje, kurių yra dar ir šiandien. Kooperacija ne tik neišsėmė savo galimybių, bet ir turi plačias perspektyvas.

Kodėl aš grįžtu prie šio klausimo ir jį primygtinai keliu? Ogi todėl, kad ir po TSKP XXVII suvažiavimo, nepaisant Centro Komiteto ir Vyriausybės priimtų nutarimų dėl kooperacijos plėtojimo materialinio-techninio aprūpinimo sferoje, buitinio aptarnavimo ir visuomeninio maitinimo, komunalinio ūkio sferoje, vietinėje pramonėje ir statyboje, darbas nebuvo reikiamai išvystytas. Jam daroma visokiausių kliūčių, dar tebėra įsišakniję administraciniai-biurokratiniai valdymo metodai, nepriimamos tos ūkininkavimo formos, kurios nesiderina su tradiciniu supratimu, nors jos gyvybiškai reikalingos, skatina darbo žmonių iniciatyvą, didina jų socialinį aktyvumą.

Kai kuriems draugams, matyt, sunku suvokti, kad demokratizmas — ne šūkis, o persitvarkymo esmė. Reikia keisti savo pažiūras ir įpročius, kad neliktum nuošalyje nuo gyvenimo tėkmės. Tai mes primygtinai patariame visiems abejojantiems ir delsiantiems.

Reikia ypač išskirti klausimą dėl įmonių, gamybos vienetų, cechų, skyrių, gamybos barų, fermų ir grandžių vadovų, brigadininkų ir meistrų renkamumo. Dabartinis persitvarkymo etapas, naujų ūkininkavimo metodų, ūkiskaitos, finansavimosi ir apsimokamumo taikymas verčia praktiškai spręsti šį uždavinį. Tai svarbi, reikalinga priemonė, ir darbo žmonės jai, be abejo, pritars.

Mes plačiai ėmėmės diegti įmonėse visišką ūkiskaitą, finansavimąsi ir apsimokamumą, įvedėme valstybinį priėmimą. Tai reiškia, kad įmonės pajamos, visos darbo kolektyvo narių skatinimo formos, socialinių poreikių patenkinimo mastas visiškai priklausys nuo galutinių darbo rezultatų, nuo pagamintos produkcijos ir suteiktų paslaugų kiekybės ir kokybės.

Tokiomis sąlygomis darbininkams ir kolūkiečiams anaiptol ne vis tiek kas vadovauja įmonei, cechui, gamybos barui, brigadai. Jeigu kolektyvo gerovė priklauso nuo vadovų sugebėjimų, tai darbo žmonėms reikia turėti ir realias galimybes daryti poveikį juos parenkant, kontroliuoti jų veiklą.

Šalyje sukauptas tam tikras atviro, viešo vadovų parinkimo patyrimas. Antai Krasnodaro krašte nuo 1983 metų, atsižvelgiant į kolektyvų ir pirminių partinių organizacijų nuomonę, iškeltą daugiau kaip aštuoni su puse tūkstančio vadovaujančiųjų darbuotojų. Daugiau kaip dviem šimtams kandidatūrų darbo žmonės nepritarė, ir jos buvo atmestos. Toks pat patyrimas sukauptas ir kai kur kitur. Žmonės jam pritaria, jis teigiamai atsiliepia darbo rezultatams.

Apskritai, draugai, kad ir koks būtų mūsų požiūris į šį svarbų dalyką, peršasi viena išvada: pribrendo būtinumas pakeisti, demokratizuoti įmonių vadovaujančiųjų kadrų formavimo procesą, visur taikyti renkamumo pradus. Tai, kaip jūs suprantate, reiškia, kad klostosi kokybiškai nauja situacija, darbo žmonių dalyvavimas gamybos valdyme įgauna iš principo kitokį pobūdį, iš esmės padidėja kolektyvo vaidmuo ir atsakomybė už savo veiklos rezultatus.

Į visa tai būtina atsižvelgti praktiškai sprendžiant šį klausimą. Bet vieną mintį norėčiau pareikšti jau dabar. Apie vienvaldiškumą. Mes manome, kad renkamumas ne tik nepakerta vadovo, remiamo jį išrinkusių žmonių, autoriteto, bet jį pakelia, padidina atsakomybę už darbą, savitarpio reiklumą kolektyve.

Naujai turi būti suprantamas partinių, visuomeninių organizacijų, ūkio valdymo organų vaidmuo. Turėsime nemažai padirbėti, kad visi mūsų kadrai įsisąmonintų, jog demokratijos plėtimas gamyboje reikalauja organiškai derinti vienvaldiškumą ir kolegialumą, gilinti demokratinį centralizmą, vystyti savivaldą.

Principine mūsų gyvenimo demokratizavimo kryptimi Politinis Biuras

laiko tarybinės rinkimų sistemos tobulinimą. XXVII suvažiavimo pavedimu šiuo klausimu rengiami atitinkami pasiūlymai.

Ką čia galėčiau pasakyti? Esamas rinkimų sistemos mechanizmas užtikrina, kad renkamuosiuose valdžios organuose būtų atstovaujama visiems gyventojų sluoksniams. Dabartinėse visų lygmenų Tarybose atstovaujama darbininkų klasei, kolūkinei valstietijai, inteligentijai, moterims ir vyrams, veteranams ir jaunimui, visoms šalies nacijoms ir tautybėms. Renkamieji organai atspindi socialinę-profesinę ir nacionalinę tarybinės visuomenės struktūrą, visų gyventojų interesų įvairovę. Ir tai — didžiulis socialistinės demokratijos laimėjimas.

Bet, kaip ir visi politiniai, ekonominiai, socialiniai institutai, rinkimų sistema negali būti sustingusi, likti nuošalyje nuo persitvarkymo, nuo visuomenėje besivystančių naujų procesų.

Kokia yra TSKP Centro Komiteto, TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo, kitų centrinių organų ir masinės informacijos priemonių gaunamų darbo žmonių siūlymų ir pageidavimų šiais klausimais esmė?

Politiniu aspektu čia kalbama apie rinkimų sistemos demokratiškumo plėtojimą, apie efektyvesnį ir realesnį rinkėjų dalyvavimą visose ruošimosi rinkimams ir rinkimų kampanijos stadijose.

Konkrečiai dauguma atvejų siūloma, kad rinkėjų susirinkimuose darbo kolektyvuose ir gyvenamojoje vietoje, taip pat rinkiminiuose pasitarimuose būtų svarstomos kelios kandidatūros, o rinkimams būtų sudaromos stambesnės rinkiminės apygardos, ir nuo kiekvienos iš jų būtų renkama po keletą deputatų. Draugų nuomone, tai įgalintų kiekvieną pilietį pareikšti savo nuomonę į didesnį kandidatų skaičių, o partinius ir tarybinius organus — geriau žinoti gyventojų nuotaikas ir valią.

Atsiliepdami į šiuos pageidavimus, mes turime naujai pažvelgti į pačių rinkimų organizavimą, į kandidatų į liaudies deputatus iškėlimo ir svarstymo praktiką. Reikia pašalinti iš balsavimo procedūros formalizmą, pasirūpinti, kad rinkimų kampanija jau šiais metais vyktų demokratiškiau, kad žmonės suinteresuotai dalyvautų šiame procese.

O dėl įstatyminio akto, koreguojančio rinkimų sistemą, tai jo projektą būtų naudinga iš anksto paskelbti, kad jį apsvarstytų visa liaudis.

Šių siūlymų realizavimas būtų pirmasis svarbus žingsnis toliau demokratizuojant valstybinės valdžios organų formavimo ir funkcionavimo procesą. Bet, matyt, reikia pagalvoti ir apie gilesnes permainas, tolesnius žingsnius šia kryptimi. Atsižvelgiant į sukauptą patyrimą ir naujus uždavinius, reikia dar kartą kuo nuodugniausiai įsigilinti į Lenino palikimą tarybinės valstybės organizavimo klausimais, panaudoti jį sprendžiant uždavinius, iškilusius visuomenei šiandien.

Visiškai suprantama, kad bendroje tolesnio tarybinės visuomenės demokratizavimo vagoje reikia nagrinėti ir partijos vidinės demokratijos plėtimo klausimus.

XXVII suvažiavime priėmus TSKP Įstatų pakeitimus ir papildymus, kaip žinoma, buvo realizuoti kai kurie svarbūs teiginiai, kuriais siekiama stiprinti partijos gyvenimo demokratinius principus. Šį darbą reikia tęsti. Atrodo, būtų tikslinga pasitarti, kaip tobulinti vadovaujančiųjų partinių organų formavimo mechanizmą.

Šiuo klausimu CK gavo daug įvairių siūlymų. Leiskite pranešti, kokios išvados padarytos, apibendrinus šiuos siūlymus.

Pirmiausia apie renkamųjų organų formavimą pirminėje partinėje organizacijoje. Daugumos siūlymų šiuo klausimu prasmė yra ta, kad reikia suteikti plačias galimybes visiems be išimties komunistams pareikšti savo valią renkant partinių biurų ir partinių komitetų sekretorius, didinti jų atsakomybę tiems, kurie juos renka.

Būtina pagalvoti ir apie partijos rajonų komitetų, apygardų komitetų, miestų komitetų, sričių komitetų, kraštų komitetų, sąjunginių respublikų

Komunistų partijų Centro Komitetų sekretorių rinkimo tvarkos pakeitimą. Čia, kaip siūlo draugai, būtų galima sekretorius, taip pat pirmuosius, rinkti slaptu balsavimu atitinkamų partijos komitetų plenumuose. Partijos komiteto nariai kartu turėtų teisę įtraukti į balsavimo sąrašą norimą kandidatūrų skaičių. Tokia priemonė turėtų labai padidinti sekretorių atsakomybę juos išrinkusiems partijos komitetams ir suteikti jiems daugiau pasitikėjimo darbe, taip pat suteiktų galimybę tiksliau nustatyti jų autoriteto mastą.

Suprantama, partijoje turi likti tvirtas Įstatų principas, pagal kurį aukštesniųjų organų nutarimai yra privalomi visiems žemesniesiems partiniams komitetams, taip pat ir nutarimai kadrų klausimais.

Politinio Biuro nuomone, tolesnis demokratizavimas turi liesti ir centrinių vadovaujančiųjų partijos organų formavimą. Manau, kad tai visiškai logiška. Matyt, būtų logiška demokratizuoti vadovaujančiųjų organų rinkimus ir kitose visuomeninėse organizacijose.

Manau, draugai, jūs sutiksite su tuo, kad visos šios priemonės sustiprins demokratinio centralizmo pagrindus partijos gyvenime, padės didinti partijos gretų vienybę ir susitelkimą, stiprinti kiekvieno komunisto, visų partinių organizacijų, visos partijos drausmę ir atsakomybę, aktyvumą.

Galbūt iškils klausimų: ar mes nepadarysime sudėtingesnę partijos renkamųjų organų formavimo procedūrą, ar visa tai pateisinama ir kiek tai padės darbui?

Nuo CK balandžio plenumo mes nuolat pabrėžiame, kad visuomenėje susikaupusios problemos yra nemažai susijusios su pačios partijos veiklos, jos kadrų politikos trūkumais. Politinis Biuras yra tos nuomonės, kad tolesnis renkamųjų organų formavimo proceso demokratizavimas — tai viena iš svarbių partijos veiklos aktyvinimo, naujų jėgų antplūdžio, energingo partinių organizacijų darbo sąlygų, tai garantija, kad nepasikartos praeities klaidos.

Rinkimai partijoje — ne formalus aktas, ir mes turime jiems ruoštis apgalvotai, su didele atsakomybe, vadovaudamiesi partijos ir visuomenės interesais.

Visuomenės demokratizavimas naujai kelia ir kontrolės, kaip dirba partiniai, tarybiniai ir ūkiniai organai, jų kadrai, klausimą. O dėl kontrolės „iš viršaus", tai čia, kaip jūs žinote, pastaruoju metu įvyko pastebimų permainų. Tolsta į praeitį savotiškos „draudžiamosios zonos" kritikai ir kontrolei. CK Politinio Biuro ir Sekretoriato posėdžiuose reguliariai išklausomos sąjunginių respublikų Komunistų partijų CK, partijos kraštų komitetų ir sričių komitetų ataskaitos, nuodugniai ir visapusiškai nagrinėjami kiti principiniai partijos ir visuomenės gyvenimo klausimai. Kur kas reiklesnė ministerijoms ir žinyboms, sąjunginių respublikų Ministrų Taryboms tapo TSRS Ministrų Taryba ir jos Prezidiumas.

Tačiau, atvirai pasakysiu, CK Politinis Biuras, Sekretoriatas ir Vyriausybė šia kryptimi turi dar daug ką padaryti. Mums vis dar tenka grįžti prie to paties klausimo po kelis kartus, imtis papildomų priemonių jam išspręsti. Pavyzdžiui, tai akivaizdžiai parodė Centro Komiteto ir TSRS Ministrų Tarybos nutarimų spartinti mašinų gamybos vystymą vykdymo svarstymas paskutiniame Politinio Biuro posėdyje. Mes priimame reikalingus nutarimus, bet, kaip ir anksčiau, nerealizuojame jų iki galo nustatytu laiku. Taip atsitinka ir dėl to, kad daugelis dar neatsikratė senų įpročių, neatsakingos pažiūros į savo pareigas. Silpna drausmė. Toli gražu ne visi vadovai laikosi žodžių ir darbų vienovės principo, kai kurie daugiau kalba, negu dirba. Iš to mes turime padaryti kuo rimčiausias išvadas.

Bet nors kontrolė „iš viršaus" labai svarbi, visuomenės demokratizavimo sąlygomis principinę reikšmę turi kontrolės „iš apačios" lygio kėlimas ir efektyvumo didinimas, kad kiekvienas vadovas, kiekvienas pareigūnas nuolat jaustų savo atsakomybę ir priklausomybę nuo rinkėjų, darbo ko-

lektyvų, visuomeninių organizacijų, nuo visos partijos ir liaudies. Svarbiausia čia — sukurti ir sustiprinti visus realios darbo žmonių vykdomos kontrolės įrankius ir formas.

Kokius įrankius ir formas aš turiu galvoje?

Pirmiausia — atsiskaitomumas. Atėjo laikas besąlygiškai laikytis taisyklės, kad visi renkamieji ir skiriamieji pareigūnai privalo sistemingai atsiskaityti darbo kolektyvams ir gyventojams. Būtina, kad kiekvieną tokią ataskaitą lydėtų gyvas ir principingas svarstymas, kritika ir savikritika, dalykiški siūlymai ir kad po to būtų įvertinama atsiskaičiusiojo veikla.

Šitaip ir bus vykdomas Lenino reikalavimas, kad renkamųjų organų, vadovų darbas būtų viešas, dirbamas masių akivaizdoje. Jeigu mes pasieksime tokią kontrolę, tai galima neabejoti, kad išnyks daugelis priežasčių, dėl kurių kreipiamasi su skundais ir pareiškimais į aukštesniąsias organizacijas, dauguma juose keliamų klausimų bus sprendžiama vietoje. Plataus demokratiškumo sąlygomis žmonės patys padarys tvarką savo kolektyve, mieste arba kaime.

Didžiulių galimybių kontroliuoti turi Liaudies deputatų tarybos, profsąjungų ir kitos visuomeninės organizacijos. Aukščiausiosiose ir vietinėse Tarybose reikia sustiprinti demokratinius sesijų, nuolatinių komisijų ir deputatų darbo principus, padidinti pareigūnų reguliaraus atsiskaitomumo Taryboms, deputatų paklausimų praktikos veiksmingumą. Toks požiūris dar labiau sustiprintų masėse liaudies valdžios organų autoritetą.

Tobulinant kontrolę, reikia neatidėliojant sutvarkyti visokius patikrinimus ir inspekcijas, kurios dabar tarsi lavina užgriūva įmones, įstaigas ir organizacijas, atitraukia žmones nuo darbo, trikdo jį. Praktinė jų nauda dažniausiai menka. Šie klausimai nenauji, apie juos buvo kalbama ir rašoma ne kartą. Bet padėtis kol kas nepasikeitė. Matyt, CK Sekretoriatas ir TSRS Ministrų Tarybos Prezidiumas turi padaryti čia reikiamą tvarką, eiti tikrinimų kokybės, o ne kiekybės keliu.

Gerinant visuomeninę atmosferą, būtina ir toliau plėtoti viešumą. Tai galingas svertas pagerinti darbui visose mūsų veiklos srityse, veiksminga visaliaudinės kontrolės forma. Šitai gerai patvirtina patyrimas, sukauptas po Centro Komiteto balandžio plenumo.

Matyt, atėjo laikas pradėti rengti teisinius aktus, garantuojančius viešumą. Jie turi užtikrinti maksimalų atvirumą valstybinių ir visuomeninių organizacijų veikloje, suteikti darbo žmonėms realią galimybę pareikšti savo nuomonę kiekvienu visuomenės gyvenimo klausimu.

Išmėgintas socialistinės demokratijos įrankis yra kritika ir savikritika. Tam, atrodytų, atvirai neprieštaraujama. Tačiau gyvenime mes susiduriame su faktais, rodančiais, kad toli gražu ne visi suprato būtinumą remti kritines nuotaikas visuomenėje. Kartais būna net taip, kad ir mažiausias pastabas kai kurie darbuotojai laiko kėsinimusi į savo prestižą ir gina jį visomis įmanomomis priemonėmis. Atsirado ir dar gudresnių. Jie pripažįsta kritikos teisingumą, net dėkoja už ją, bet neskuba šalinti trūkumų, tikėdamiesi, kad viskas tuo ir baigsis, kaip baigdavosi anksčiau.

Toks požiūris į kritiką neturi nieko bendra su mūsų principais ir morale. O dabartiniame etape, kai mes įtvirtiname naujus požiūrius socialiniame-politiniame gyvenime, dvasinėje sferoje, kritikos ir savikritikos reikšmė nepaprastai padidėja. Požiūris į kritiką — tai svarbus žmogaus požiūrio į persitvarkymą, į visa, kas nauja vyksta visuomenėje, kriterijus.

Ir apgailestaudami čia turime pasakyti, kad mes vis dar susiduriame ne tik su kritikos nepripažinimu, bet ir su persekiojimo už ją, tiesioginio kritiškų pasisakymų užgniaužimo faktais. Neretai tai įgauna tokį užmojį ir mastą, vyksta tokiomis formomis, jog tenka įsikišti Centro Komitetui ir atkurti tiesą ir teisingumą, paremti dorus žmones, kurie rūpinasi darbo interesais. Man jau teko kalbėti šiuo klausimu, bet reikalai gerėja lėtai.

Imkime vien sausio mėnesio centrinės spaudos publikacijas ir pamatysime, kad persekiojimas už kritiką — toli gražu ne retas reiškinys.

Reikia remti masinės informacijos priemonių pastangas plėtoti kritiką ir savikritiką mūsų visuomenėje. Tarybiniai žmonės deramai įvertino jų poziciją kovoje už persitvarkymą. Centriniai laikraščiai ir žurnalai įgijo daugiau kaip 14 milijonų naujų skaitytojų, daugiamilijonines auditorijas sutelkia Centrinės televizijos laidos aktualiomis temomis. Žmones patraukia drąsiai ir giliai nagrinėjamos aktualios problemos, skirtos šalies ekonominio ir socialinio vystymo spartinimui, įvairiausioms visuomenės gyvenimo sritims. Partija tikisi, kad masinės informacijos priemonių žodis ir ateityje pasižymės gilumu ir objektyvumu, didele pilietine atsakomybe.

Galima priminti ir geras permainas, vykstančias respublikiniuose ir vietiniuose leidiniuose. Bet toli gražu dar ne visi iš jų kaip reikiant įsitraukė į persitvarkymą, jiems trūksta principingumo ir drąsumo keliant klausimus, kritiško požiūrio į trūkumus. Daugelis partijos komitetų ne visada kaip reikiant panaudoja informacijos priemones — šį galingą persitvarkymo svertą, o kai kur ir tebekausto jų veiklą.

Ir ateityje orientuodamasi į principingą ir konstruktyvią trūkumų bei klaidų kritiką, partija kartu tikisi, kad masinės informacijos priemonės plačiau nušvies darbo kolektyvų, partinių, tarybinių ir ūkinių organų, visuomeninių organizacijų, vadovaujančiųjų kadrų darbo patyrimą persitvarkymo sąlygomis. Mums labai reikalingi atsakymai į daugelį aktualių klausimų, kuriuos iškėlė ir, manau, dar iškels persitvarkymas. Mums reikia padėti visiems greičiau iš tikrųjų persitvarkyti pagal laiko dvasią. Štai šią, kaip sakė V. Leninas, organizacinę spaudos funkciją diena po dienos reikia stiprinti, mokytis iš tikrųjų būti kolektyviniu agitatoriumi, propagandistu ir masių organizatoriumi.

Ir dar vienu klausimu reikia aiškumo. Mes sakome — tarybinėje visuomenėje neturi būti zonų, kurių nebūtų galima kritikuoti. Tai pasakytina ir apie masinės informacijos priemones.

Draugai! Tikra demokratija neegzistuoja už įstatymo ir virš įstatymo. Partijos XXVII suvažiavimas nustatė pagrindines mūsų įstatymų leidybos ir teisėtvarkos stiprinimo kryptis. Šį penkmetį reikės atlikti didelį darbą — parengti ir priimti naujus įstatymus, susijusius su ekonomikos, socialinės sferos ir kultūros, liaudies socialistinės savivaldos vystymu, piliečių teisių ir laisvių garantijų plėtimu.

Politinis Biuras pritarė siūlymui parengti artimiausiu metu naujus baudžiamuosius įstatymus. Iškeltas uždavinys, kad jie geriau atitiktų dabartines tarybinės visuomenės raidos sąlygas, efektyviau gintų piliečių interesus ir teises, prisidėtų prie drausmės ir teisėtvarkos stiprinimo. Mes turime apgalvoti ir imtis priemonių, kad didėtų tarybinio teismo vaidmuo ir autoritetas, kad griežtai būtų laikomasi teisėjų nepriklausomumo principo, kad ryžtingai būtų stiprinama prokurorinė priežiūra, kad būtų tobulinamas tardymo organų darbas.

Parengtas ir netrukus bus pateiktas svarstyti projektas įstatymo dėl pareigūnų, varžančių piliečio teises, neteisėtų veiksmų apskundimo teismui tvarkos. Numatyti papildomi žingsniai Valstybinio arbitražo darbui gerinti, teisinei propagandai plėsti.

Kalbant apie tarybinės visuomenės demokratizavimą, — o tai mūsų principinis klausimas, — pravartu dar kartą pabrėžti pagrindinį, lemiamą socialistinio demokratizmo bruožą. Aš turiu omenyje organišką demokratijos ir drausmės, pareigūnų, kiekvieno piliečio savarankiškumo ir atsakingumo, teisių ir pareigų derinimą.

Socialistinė demokratija neturi nieko bendra su įsitikinimu, kad viskas leistina, su neatsakingumu, anarchija. Tikra demokratija tarnauja kiek-

vienam žmogui, gina jo politines ir socialines teises, kartu ji tarnauja kiekvienam kolektyvui ir visai visuomenei, gindama jų interesus.

Visų tarybinės visuomenės gyvenimo sferų demokratizavimas svarbus pirmiausia todėl, kad su juo mes siejame tolesnį darbo žmonių iniciatyvos plėtojimą, viso socialistinės santvarkos potencialo atskleidimą. Jis reikalingas tam, kad būtų galima žengti į priekį, kad visuomenėje stiprėtų teisėtumas ir triumfuotų teisingumas, kad įsitvirtintų tokia dorovinė atmosfera, kurioje žmogus laisvai gyvena ir vaisingai dirba.

Draugai! Gerai žinoma, jog tikros demokratijos veiksmingumas priklauso nuo to, kokiu mastu ji vadovaujasi plačiųjų masių interesais, remiasi jais, ar jai pritaria visi visuomenės sluoksniai ir grupės. Ir šiuo aspektu persitvarkymo uždaviniai reikalauja dar kartą išanalizuoti, kokių mes turime rezervų ir galimybių plėsti socialinę demokratijos bazę. Neginčijama, kad šitaip kelti klausimą yra labai svarbu.

Visas mūsų patyrimas moko, kad persilaužiamuoju laikotarpiu, spręsdama sunkiausius, drąsiausius uždavinius, partija visada rėmėsi komjaunimu, jaunimu, jų entuziazmu ir ištikimybe socializmo idealams, nepakantumu sustingimui, polinkiu į tai, kas pažangu. Ir šiandien, kai mes kalbame, jog būtinos demokratinės permainos, jog reikia, kad liaudis plačiau įsitrauktų į persitvarkymo uždavinių sprendimą, klausimas dėl jaunosios kartos pozicijos įgyja nepaprastai didelę politinę reikšmę.

Norėčiau plenume dar kartą pakartoti: mes galime didžiuotis savo jaunimu, deramai vertiname jo darbą — tai ir faktiškai tikra, ir politiškai teisinga.

Bet laikas iš kiekvieno reikalauja dar daugiau energijos. Ir, žinoma, persitvarkymu suinteresuotas jaunimas turi veikti aktyviau. Jis gyvens ir dirbs atsinaujinusioje visuomenėje. Partinės organizacijos, jų komitetai, komjaunimas privalo parodyti jaunajai kartai perspektyvą, padaryti taip, kad jaunimas iš tikrųjų būtų energingas permainų dalyvis. Tokiomis pozicijomis reikia vadovautis ir rengiantis eiliniam VLKJS suvažiavimui.

Dirbdami su komjaunimu, mes turime daugiau rūpintis darbiniu, idėjiniu politiniu ir doroviniu jo grūdinimu, greičiau ir ryžtingiau atsisakyti visko, ko nereikia dirbant su jaunimu, pirmiausia pamokslavimo ir administravimo. Taip, viso to esama, ir apie tai reikia pakalbėti. Nesvarbu, kuo tai aiškinama, — netikėjimu, jog jaunų žmonių visuomeniniai troškimai ir poelgiai yra protingi ir brandūs, paprastu apsidraudėliškumu ar noru palengvinti savo vaikams gyvenimo sunkumus, — su tokia pozicija niekaip negalima sutikti.

Asmenybei brandinti, jauno žmogaus pilietinei pozicijai formuoti nėra, draugai, kitokio realaus būdo, kaip tik jį įtraukti į visus visuomenės reikalus. Konkrečios patirties niekas negali atstoti. Štai kodėl svarbu pakeisti susidariusią padėtį. Ką aš turiu galvoje?

Pirmiausia — daugiau pasitikėjimo jaunimu, tokio pasitikėjimo, kuriame mokamai derintųsi pagalba su draugiška klaidų kritika, daugiau savarankiškumo organizuojant darbą, mokymąsi, buitį, laisvalaikį ir daugiau atsakomybės už savo darbus ir poelgius. O tai reiškia ir teisę visais lygmenimis, kartu su kitais piliečiais vadovauti visuomenei.

Svarbi visuomenės gyvenimo demokratizavimo kryptis — nepartinių draugų kėlimas į vadovaujantį darbą. Tai principinis klausimas. Politinis ir dalykinis pirmaujančio darbininko, valstiečio, inžinieriaus, mokslinio bendradarbio, gydytojo, mokytojo, aptarnavimo sferos darbuotojo augimas, nuolatinis talentų iš liaudies atskleidimas ir iškėlimas — viena iš tvirtų sveikos ir socialistinės visuomenės pažangos garantijų.

Kartu tenka susidurti su tokiu požiūriu: nepartinių kėlimo klausimas, girdi, pasenęs, nes dabar TSKP gretose daugiau kaip 19 milijonų žmonių. Manau, tai klaidinga nuomonė. Ja vadovautis — reiškia deformuoti partijos santykius su masėmis, be to, tiesiai pasakysime, varžyti piliečių kon-

stitucines teises, o kartu riboti ir kadrų galimybes. Mes turėjome ir dabar turime nemaža puikių pavyzdžių, kai vadovaujančiuose postuose vaisingai dirba nepartiniai draugai. Jie vadovauja gamykloms ir fabrikams, kolūkiams ir tarybiniams ūkiams, statybos organizacijoms, mokslininkų ir pedagogų kolektyvams, inžinerinėms tarnyboms, aktyviai dirba visuomeninį darbą.

Viešas žmonių — ir komunistų, ir nepartinių — parinkimas iškėlimui atitiks demokratizavimo, plačiųjų darbo žmonių masių įtraukimo į valdymą uždavinius.

Panašiai iškilęs klausimas ir dėl platesnio moterų kėlimo į vadovaujantį darbą. Dabar partiniuose, valstybiniuose postuose, mokslo, sveikatos apsaugos, švietimo, kultūros sferoje, lengvojoje pramonėje, prekyboje, buitiniame aptarnavime dirba daug moterų, ir sėkmingai dirba. Šiandien šaliai reikia, kad jos būtų dar aktyviau įtraukiamos į ekonomikos, kultūros valdymą Sąjungos ir respublikų lygmenimis. Tokių galimybių mes turime. Reikia tik pasitikėti moterimis ir jas remti.

Draugai! Nėra nė vieno principinio klausimo, kurį mes praeityje būtume galėję ar dabar galėtume spręsti neatsižvelgdami į tai, kad gyvename daugianacionalinėje šalyje. Vargu ar reikia įrodinėti socialistinių pagrindų svarbą nacionalinių santykių raidai. Kaip tik socializmas panaikino nacionalinę priespaudą ir nelygiateisiškumą, žmonių teisių varžymą nacionaliniais motyvais, užtikrino ekonominę ir dvasinę visų nacijų ir tautybių pažangą. Žodžiu, mūsų partijos nacionalinės politikos laimėjimai neginčijami, ir mes jais pagrįstai didžiuojamės.

Bet mes privalome matyti realų nacionalinių santykių raidos vaizdą ir perspektyvą. Šiandien, kai plėtojama demokratija ir savivalda, kai sparčiai auga nacionalinė visų nacijų ir tautybių savimonė, gilėja internacionalizacijos procesai, ypač svarbu laiku ir teisingai spręsti iškylančius klausimus remiantis vieninteliu galimu pagrindu — kiekvienos nacijos ir tautybės klestėjimo interesais, tolesnio jų suartėjimo interesais, visos visuomenės interesais.

Ir čia negalima nepasakyti, kad neigiami reiškiniai ir deformacijos, su kuriais mes pradėjome kovą, pasireiškė ir nacionalinių santykių sferoje. Žiūrėk, ir ima reikštis vietininkiškumas, nacionalinio uždarumo tendencijos, nacionalinio pasipūtimo nuotaikos ir net būna incidentų, panašių į tuos, kurie visiškai neseniai įvyko Alma Atoje.

Įvykius Alma Atoje ir tai, kas dėjosi prieš juos, reikia nuodugniai išanalizuoti, principingai įvertinti. Visa tai dar turės būti atidžiai išnagrinėta. Bet jau šiandien aišku: tai, kas įvyko, turi paskatinti ne tik Kazachstano komunistus, bet ir visas partines organizacijas, jų komitetus atsigręžti į tolesnės nacionalinių santykių raidos problemas, sustiprinti internacionalinį auklėjimą. Ypač svarbu apsaugoti nuo demoralizuojančios nacionalizmo įtakos jaunąją kartą.

V. Leninas ragino „mokėti būti tikru internacionalistu"[5], ir mūsų pareiga — nenutraukti šio mokymosi.

Visas mūsų patyrimas rodo: nacionalistiniam užkratui gali būti sėkmingai priešpriešinamas tik nuoseklus, tvirtas internacionalizmas. Visa, ką mes padarėme, — padarėme bendru darbu. Jeigu viename regione gaunama nafta, tai kitas siunčia jam grūdus. Tie, kurie augina medvilnę, gauna mašinas. Kiekvienoje grūdų tonoje, kiekviename aukso grame, kiekvienoje medvilnės, anglių, naftos tonoje, kiekvienoje mašinoje — ir paprasčiausioje, ir unikalioje — visos tarybinės liaudies, visos šalies, visos mūsų daugianacionalinės Sąjungos darbo dalelė.

[5] Leninas V. Pilnas raštų rinkinys, t. 31, p. 175.

Visa mūsų gyvenimo ir bendro darbo atmosfera, šeima ir mokykla, armija, kultūra, literatūra ir menas turi formuoti ir skiepyti visų tautybių tarybiniams žmonėms, pirmiausia jaunimui, kilniausius jausmus — internacionalizmo ir tarybinio patriotizmo jausmus.

Būtina, vadovaujantis Lenino reikalavimais, XXVII suvažiavimo nuostatų dvasia, tvirtai laikytis linijos, kad partiniuose, valstybiniuose, ūkiniuose organuose, taip pat ir sąjunginiame lygmenyje, būtų atstovaujama visoms šalies nacijoms ir tautybėms, kad vadovaujančiųjų kadrų sudėtis kuo geriau atspindėtų jos nacionalinę struktūrą.

Suprantama, turimas omenyje ne mechaniškas vietų ir pareigų paskirstymas pagal nacionalinį požymį — tai reikštų pačios internacionalizmo idėjos suvulgarinimą. Politinės, dalykinės, dorovinės savybės — štai pagal ką visais atvejais sprendžiama apie darbuotoją. Negalima išleisti iš akių ir ypatingo vienos ar kitos problemos nacionalinių aspektų subtilumo, liaudies tradicijų žmonių gyvensenoje, psichologijoje ir elgesyje. Į visa tai reikia kuo atidžiausiai atsižvelgti.

Turiu, draugai, pasakyti, kad kai kurie vadovai kartais be deramo atsakingumo sprendžia klausimus, susijusius su santykiais tarp nacijų.

Kartkartėmis santykiuose tarp įvairių respublikų kaimyninių rajonų ar sričių kyla nesusipratimų. Kartais jie virsta ginčais, net bylinėjimusi, o partinių ir tarybinių organų vadovai, užuot užkirtę kelią aistroms ar jas numaldę, vengia principinių sprendimų. Politiniai darbuotojai turi sumaniai veikti tokiose situacijose, atvėsinti nesveikas emocijas.

Nacionalinių santykių praktikai daug skolinga mūsų teorinė mintis. Aš turiu galvoje, kad nepakankamai išnagrinėti nacionalinės politikos, kuri atitiktų dabartinį šalies vystymosi etapą, klausimai. Juk faktas, draugai, kad, užuot objektyviai tyrę realius reiškinius nacionalinių santykių sferoje, analizavę tikruosius ekonominius, socialinius ir dvasinius procesus — labai sudėtingus ir prieštaringus, — kai kurie mūsų visuomenės mokslų specialistai ilgą laiką kūrė „sveikinamojo" pobūdžio traktatus, kurie kartais labiau primindavo pakilius tostus negu rimtus mokslinius tyrimus.

Reikia pripažinti, kad klaidos, daromos nacionalinių santykių srityje, jų apraiškos likdavo šešėlyje, ir kalbėti apie jas buvo neįprasta. Dėl to atsirado neigiamų padarinių, su kuriais dabar tenka susidurti.

XXVII suvažiavime mes pabrėžėme, kad tvirtai laikomasi V. Lenino pradėtos mūsų partijos tradicijos: būti nepaprastai jautriems ir apdairiems visais atvejais, kurie susiję su nacionalinių santykių vystymusi, liečia kiekvienos nacijos ir tautybės interesus, nacionalinius žmonių jausmus, laiku spręsti šioje sferoje iškylančius klausimus.

Bolševizmo tradicija — principingai kovoti prieš visokias nacionalinio ribotumo ir pasipūtimo, nacionalizmo ir šovinizmo, vietininkiškumo, sionizmo ir antisemitizmo apraiškas, kad ir kokiomis formomis jie reikštųsi. Mes turime nuolat prisiminti, kad nacionalizmas ir proletarinis internacionalizmas — tai dvi priešingos politikos, dvi priešingos pasaulėžiūros.

Remdamiesi šiomis pozicijomis, mes būsime ryžtingi ir principingi. Nacionaliniai žmonių jausmai verti pagarbos, jų negalima ignoruoti, bet negalima ir meilikauti jiems. Tegul tie, kurie norėtų pasinaudoti nacionalistiniais ar šovinistiniais prietarais, neturi šiuo klausimu jokių iliuzijų ir nesitiki nuolaidžiavimų.

Principai, draugai, todėl ir yra principai, kad jų negalima atsižadėti. Be abejo, tokią poziciją, principinę, lemininę poziciją parems visa partija, visa daugianacionalinė tarybinė liaudis.

III. KADRŲ POLITIKA PERSITVARKYMO SĄLYGOMIS

Draugai! Manau, visi mes gerai suprantame, jog persitvarkymo sėkmė lemiamai priklauso nuo to, ar greitai ir giliai mūsų kadrai įsisąmonins permainų būtinumą, ar kūrybiškai ir kryptingai įgyvendins jie partijos liniją. Šiandien reikalinga tokia kadrų politika, kuri atitiktų persitvarkymo uždavinius, būtinumą spartinti socialinį-ekonominį vystymą. Formuluodami jos pradinius reikalavimus, mes turime atsižvelgti ir į praeities pamokas, ir į tuos naujus plataus masto uždavinius, kuriuos dabar iškėlė gyvenimas.

Socializmo kūrimo metais šalyje sukurtas galingas aukštos kvalifikacijos kadrų potencialas, o nepaprastai išaugęs darbininkų ir valstiečių, visos liaudies išsilavinimo ir kultūros lygis sudaro palankias sąlygas jį nuolat papildyti ir atnaujinti. Visa, ką mes nuveikėme, visa, ką mes pasiekėme, — tarybinių žmonių rankų kūrinys, mūsų kadrų pasiaukojamo darbo rezultatas.

Kartu šiame plenume būtina pakalbėti ir apie darbo su kadrais klaidas, kadrų politikos iškraipymus, kurių būta pastaraisiais metais ir dėl kurių atsirado didelių spragų kai kurių partinio, valstybinio ir ūkinio aparato grandžių veikloje, neigiamų reiškinių visuomenėje. Daugelio klaidų būtų išvengta, jeigu partiniai organai visada ir nuosekliai būtų vykdę principingą, efektyvią kadrų politiką, būtų užtikrinę didelį visų partinio vadovavimo ir ūkio valdymo grandžių veiksnumą.

Suprantama, šiandien negalima apsiriboti tik pripažinimu, kad padaryta klaidų. Norėdami išvengti tokių klaidų ateityje, mes privalome pasimokyti iš praeities.

Kokios gi šios pamokos?

Pirma iš jų — tai būtinumas laiku spręsti pribrendusius kadrų klausimus pačiame partijos Centro Komitete, jo Politiniame Biure — pirmiausia perimamumo vadovybėje užtikrinimo, naujų jėgų įtraukimo į ją požiūriu. Pažeidus šį natūralų procesą, tam tikrame etape susilpnėjo Politinio Biuro ir Sekretoriato, viso TSKP Centro Komiteto, jo aparato, taip pat Vyriausybės darbingumas.

Iš tikrųjų, draugai, po balandžio plenumo per trumpą laiką buvo atnaujinta didelė TSKP Centro Komiteto Sekretoriato ir skyrių vedėjų dalis, buvo pakeista praktiškai visa TSRS Ministrų Tarybos Prezidiumo sudėtis. Šis pakeitimas buvo būtinas todėl, kad ilgą laiką nebuvo atnaujinamas Centro Komitetas ir Vyriausybė, jie nebuvo nuolat papildomi naujais kadrais, kaip reikalavo gyvenimas. Visa tai galiausiai atsiliepė ir politikos rengimui, ir praktinei partijos veiklai vadovaujant visuomenei.

Tai ateityje negali ir neturi pasikartoti. Kad nenutrūktų atsinaujinimo procesas, nebūtų pažeistas perimamumas, TSKP Centro Komitetas, CK Politinis Biuras ir Sekretoriatas, Vyriausybė, aukščiausi partinės ir valstybinės vadovybės ešelonai turi būti atviri naujų jėgų įsiliejimui iš įvairių veiklos sferų. Toks klausimo kėlimas visiškai atitinka lenininį kadrų politikos supratimą, partijos ir liaudies interesus.

Suprantama, partijos Centro Komitetas atliko ir dabar atlieka didžiulį darbą. Bet šio darbo lygis niekada, jokiomis aplinkybėmis neturi mažėti. Priešingai, jis turi nuolat augti ir atitikti reikalavimus, kuriuos kelia gyvenimas, visuomenės raida, tarptautinė situacija. Joks atsipalaidavimas CK veikloje yra neleistinas.

TSKP Centro Komitetas privalo būti Lenino idėjų, principų ir metodų įkūnijimo darbe pavyzdys. Mūsų plenumuose turi būti svarstomi tikrai svarbiausi partijos gyvenimo, šalies vidaus ir tarptautinės padėties klausi-

mai. Svarstomi laisvai, atvirai, labai atsakingai, idėjiškai susitelkus ir plačiai lyginant požiūrius.

Atskirai noriu pakalbėti apie Centro Komiteto narių vaidmenį, jų teises ir atsakomybę. Plenumuose reikia užtikrinti kiekvienam CK nariui teisę kelti klausimus ir dalyvauti juos kolektyviai kūrybiškai svarstant. Partijoje — ir tuo labiau CK plenumuose — neturi būti asmenų, kurių nebūtų galima kritikuoti, kaip ir asmenų, neturinčių teisės kritikuoti.

Čia mums daug ką teks taisyti. Sąžiningai pasakykime: daugelį metų į plenumų darbotvarkes nebuvo įtraukiama nemažai aktualių problemų, kurios jaudino partiją ir liaudį. Draugai prisimena, kad CK plenumai ne kartą vyko trumpai, formaliai. Daugelis CK narių per visą buvimo jame laiką neturėjo galimybės dalyvauti diskusijose ir net pateikti savo siūlymų. Tokia atmosfera CK plenumuose atsiliepė ir vietinių partijos komitetų bei organizacijų darbo stiliui.

Antroji pamoka iš praeities patyrimo, draugai, yra ta, kad mes negalime nepakankamai vertinti kadrų politinio ir teorinio rengimo, idėjinio dorovinio grūdinimo. Priešingu atveju dėl to būna itin rimtų sutrikimų partijos komitetų, kaip politinio vadovavimo organų, veikloje.

Pastaraisiais metais parenkant, paskirstant ir auklėjant kadrus į šiuos kriterijus ne visada buvo atsižvelgiama. Neretai pirmiausia buvo reikalaujama, kad darbuotojas išmanytų vienos ar kitos gamybos, mokslo ir technikos šakos, technologijos specifiką, būtų valingas. Visa tai, be abejo, reikšminga, bet kartu negalima leisti, kad būtų nepaisoma tokių vadovų savybių, kaip idėjinis teorinis akiratis ir politinis brandumas, moraliniai principai, gebėjimas įtikinti ir vesti paskui save žmones.

Reikia tiesiai ir sąžiningai pripažinti, kad technokratinis, „administracinis spaudžiamasis" darbo stilius padarė nemaža žalos partiniam reikalui, pirmiausia darbui su žmonėmis, tai yra tam, kas svarbiausia partijos veikloje. Paskendę ūkiniuose rūpesčiuose, ėmęsi kai kuriais atvejais nebūdingų funkcijų, daugelis partinių darbuotojų susilpnino dėmesį politiniams klausimams, visuomenei svarbiems ekonomikos, socialinio ir dvasinio gyvenimo sferos reiškiniams.

Žinoma, tokį stilių lemia ir objektyvios priežastys. Tai — neišspręsti kai kurie liaudies ūkio valdymo klausimai, nėra efektyvaus ūkio mechanizmo. Šiomis sąlygomis daugelis partijos komitetų, jausdami savo atsakomybę, savo pareigą liaudžiai, priversti spręsti nemažai ūkinių problemų. Taip buvo daugelį metų, tai giliai įsišaknijo darbo stiliuje bei metoduose ir tam tikru mastu deformavo partinio vadovavimo principus, pačią mūsų kadrų sudėtį.

Įgyvendinant plataus masto priemones valdymui ir ūkio mechanizmui pertvarkyti šalyje atsiveria plačios galimybės tobulinti partijos komitetų ir partinių organizacijų darbą, stiprinti partinį poveikį visoms visuomenės gyvenimo sferoms, užtikrinti politinį požiūrį į visas nagrinėjamas problemas.

Noriu pabrėžti, kad niekas negali atleisti partijos komitetų nuo rūpinimosi ir atsakomybės už padėtį ekonomikoje. Kaip minėjau, omenyje turimas toks partinio vadovavimo metodų tobulinimas, kuris užkerta kelią ūkinių organų dubliavimui ir smulkmeniškai globai.

Trečioji pamoka, iš kurios privalome padaryti išvadas, yra ta, kad pastarųjų metų kadrų politikoje paradoksaliai sugyveno dvi priešingos tendencijos. Ką aš turiu galvoje, draugai?

Pirmiausia kadrų korpuse gana stipriai pasireiškė stagnacijos reiškiniai. Kai kurių partijos komitetų sekretorių, vietinio, respublikinio ir sąjunginio lygmenų tarybinių ir ūkinių darbuotojų sudėtis kartais ištisus dešimtmečius nesikeisdavo, neįsiliedavo naujų žmonių.

Kalbėdamas apie tai, aš nenoriu mesti nė mažiausio šešėlio šimtams tūkstančių puikių darbuotojų, ypač rajonų ir miestų grandies, kurie skyrė

ir skiria visas savo jėgas ir žinias, pasiaukojamai tarnaudami partijai ir liaudžiai. Savo ilgamečiu sąžiningu darbu, tikrai pelnytu autoritetu jie užsitikrina teisę užimti vadovaujančius postus. TSKP, liaudis didžiai vertina jų nelengvą darbą, didelius jų nuopelnus ir rodo jiems savo pagarbą.

Manau, jog nereikalauja įrodymų žinomas, be to, neblogai įsisąmonintas teiginys, kad iš principo kadrų stabilumas reikalingas. Bet negalima leisti, kad čia būtų prieita iki kraštutinumo, pasakyčiau, iki absurdo. Mes pernelyg gerai žinome, kur tai vesdavo, kokią kainą dar ir dabar tenka mokėti už dirbtinį stabilumą, iš esmės virtusį kadrų stagnacija.

Antra vertus, kadrų darbe, ypač liaudies ūkio pirminės grandies lygio, buvo ir kita ne mažesnį nerimą kelianti tendencija. Omenyje turimas didelis pramonės įmonių, statybų, kolūkių, tarybinių ūkių ir kitų organizacijų vadovų kadrų keičiamumas, tikra kaitalynė.

Jūs žinote, koks didelis aukštos kvalifikacijos gamybos organizatorių vaidmuo. Kolektyvų vadovai — komunistai ir nepartiniai — pagrindinė partijos atrama vykdant jos ekonominę ir socialinę politiką, jiems tenka spręsti daug įvairių uždavinių. Kaip galėjo atsitikti, kad daugelyje rajonų ir sričių per keletą metų pasikeitė visa darbo kolektyvų vadovų sudėtis?

Taip gali būti tik tada, kai gyvas darbas su kadrais, tikras rūpinimasis jų politiniu ir profesiniu augimu, praktinės pagalbos jiems teikimu atsitraukia į antrą vietą, pakeičiamas administravimu, skubotu ir kartais neapgalvotu jų veiklos ir galimybių vertinimu. Manau, šį labai rimtą priekaištą partijos komitetai turi suprasti kaip priekaištą sau ir padaryti reikiamas išvadas.

Deja, yra ir tokių partinių komitetų, tokių sekretorių, kurie klaidas, o kartais ir nesėkmes savo darbe dangsto apsimestiniu reiklumu kadrams, pseudoprincipingumu, negalvodami nei apie reikalo esmę, nei apie žmonių likimą.

Čia noriu pakalbėti apie dar vieną neleistiną reiškinį. Turiu galvoje tai, kad kai kurie vadovai nepakenčia, jei jų valdiniai imasi savarankiškų veiksmų ir savito mąstymo. Neretai, kai tik vienas ar kitas darbuotojas pradeda reikšti savarankiškas mintis, nesutampančias su partijos komiteto sekretoriaus, ministerijos ar žinybos, įmonės, įstaigos ar organizacijos vadovo nuomone, stengiamasi visokiomis, kartais iš pirmo žvilgsnio net nekaltomis dingstimis kuo greičiau jo atsikratyti. Taip lyg ir geriau. O kam geriau? Darbui? Nieko panašaus! Darbas dėl to visada nukenčia.

Visi mes ir šiuo atžvilgiu turime mokytis iš V. Lenino, mokėjusio, kaip niekas kitas, sutelkti žmones, organizuoti darnų darbą, remti iniciatyviuosius, atidžiai išklausyti partijos draugų nuomonę, o esant reikalui, kantriai įtikinėti juos pakeisti nuomonę. Mokytis principingumo, reiklumo ir atidumo.

Ketvirtoji mūsų darbo su kadrais pamoka ta, kad reikia padidinti atsakomybę už pavestą darbą, sustiprinti drausmę, sukurti savitarpio reiklumo aplinką. Kaip galėjo atsitikti, draugai, kad daugelyje vadovaujančiųjų postų — rajono, miesto, srities, respublikos ir net Sąjungos lygmeniu — dešimtmečius laikėsi vadovai, nesugebantys atlikti savo pareigų, nepareigingi ir nedrausmingi žmonės?

Padariniai gerai žinomi. Daug metų kai kurioms šakoms, tarp jų juodajai metalurgijai, anglių pramonei, geležinkelių transportui, staklių gamybai, žemės ūkio mašinų gamybai, mėsos ir pieno pramonei bei kai kurioms kitoms, vadovavo vadovai, kurie neužtikrindavo, kad iškelti uždaviniai būtų išspręsti. Visi apie tai tarsi ir žinojo, padėtis šakose neretai buvo kritikuojama TSRS Aukščiausiosios Tarybos sesijose, Centro Komiteto plenumuose ir net partijos suvažiavimuose. Bet viskas likdavo, kaip buvę.

Argi nėra sričių ir respublikų, miestų ir rajonų, kuriuose daug metų neįvykdomi gamybiniai planai, nesprendžiami socialiniai klausimai? O iš

jų vadovų nebuvo pareikalauta atsakomybės už blogą darbą. Jiems viskas buvo atleidžiama.

Tą patį galima pasakyti ir apie kai kuriuos įmonių, ūkinių organizacijų, sveikatos apsaugos, švietimo, mokslo ir kultūros įstaigų, informacijos organų vadovus: jie seniai apleido darbą, neatlieka savo pareigų, užtat moka, kaip sakoma, dumti akis, su jais lengva susitarti. Dar neseniai to pakakdavo, kad išsaugotum vadovo kėdę.

Būna ir taip, kad vienas ar kitas vadovas atsiduria ne savo vietoje ir, kaip sakoma, nepaveža vežimo. Jo nelaimė, kad gavo postą ir darbą ne pagal savo jėgas. Ką daryti šiuo atveju? Manyčiau, tokias klaidas reikia pripažinti, taisyti ir, jų nedramatizuojant, pavesti žmogui darbą, atitinkantį jo galimybes.

Mes neturime ir negalime būti „geručiai" ir kenkti partijos, visuomenės, liaudies interesams. Partijos, liaudies interesai aukščiau visko — toks mūsų tvirtas įstatymas. Tikras rūpinimasis kadrais neturi nieko bendra su minkštaširdiškumu ir visko atleidimu, labdara ir pataikavimu. Šią pamoką mes taip pat turime tvirtai įsiminti.

Ir pagaliau dar viena pamoka. Teisėtai galime iškelti mūsų plenume klausimą: kodėl gi visoms šioms susikaupusioms problemoms darbe su kadrais ilgą laiką nebuvo skiriama dėmesio, jos nebuvo sprendžiamos? Kaip tai galėjo atsitikti? Klausimas, kaip jūs suprantate, labai svarbus.

Politinio Biuro nuomone, svarbiausia priežastis — silpni demokratiniai pradai darbe su kadrais. Iš principo aš jau kalbėjau apie partijos vidinę demokratiją kaip svarbiausią garantiją, kad partijos strateginis kursas, persitvarkymo uždaviniai bus realizuoti. Pateikiau ir siūlymų tokiu kardinaliu demokratizavimo klausimu, kaip renkamųjų organų formavimas Tarybų Sąjungos Komunistų partijoje.

O dabar norėčiau pabrėžti klausimą dėl visų renkamųjų organų vaidmens padidinimo. Reikia tiesiai pripažinti, kad jeigu jie veiktų, panaudodami visas galimybes tiek partijoje, tiek valstybėje, profsąjungose ir kitose visuomeninėse organizacijose, būtų išvengta daugelio nemažų klaidų darbe su kadrais.

Pažvelkime į gyvenimą, kaip sakoma, plačiomis akimis: vykdomųjų organų vaidmuo pernelyg išaugo renkamųjų sąskaita. Iš pirmo žvilgsnio viskas vyksta lyg ir normaliai. Reguliariai rengiami plenumai, šaukiamos sesijos, kitų renkamųjų organų posėdžiai. Bet jų darbas dažnai formalus, svarstyti pateikiami antraeiliai arba iš anksto išspręsti klausimai. Todėl reikiamai nekontroliuojama vykdomųjų organų ir jų vadovaujančiųjų kadrų veikla. Ką čia slėpti, kai kurie draugai renkamuosius organus ėmė laikyti kažkokia nereikalinga našta, kuri tik apsunkina ir trukdo darbą. Štai iki ko prieita!

Viso to rezultatas — sumažėjęs Tarybų deputatų, partijos ir kitų kolegialių organų narių vaidmuo formuojant vykdomuosius komitetus, parenkant kadrus, kontroliuojant jų veiklą. Argi ne tai rodo etatinio aparato ir renkamųjų organų narių savitarpio santykių pobūdis, stilius? Labai dažnai aparato darbuotojai mėgina įsakinėti partinių komitetų, kitų visuomeninių organizacijų nariams, Tarybų deputatams. Praktiškai išeina, kad demokratiniai renkamųjų organų formavimo ir darbo mechanizmai paskelbti, bet toli gražu ne visada veikia, vadinasi, jie nepakankamai efektyvūs.

Štai kodėl, dar kartą grįždamas prie to, kas pasakyta apie socialistinės demokratijos plėtojimą persitvarkymo sąlygomis, noriu vėl pabrėžti suformuluotų siūlymų šiais klausimais aktualumą ir didžiulę reikšmę. Mes turime parengti ir įgyvendinti tokias priemones, kurios užtikrintų lemiamą kolegialių renkamųjų organų vaidmenį. Joks vykdomasis organas, tuo labiau jo aparatas, negali, neturi teisės pakeisti renkamojo, būti pranašesnis už jį.

Turi būti sudarytos reikiamos prielaidos — politinės ir teisinės — tam, kad renkamieji organai efektyviai kontroliuotų vykdomąjį aparatą, jo formavimą ir veiklą. Tai patikimai apsaugos nuo daugelio klaidų, taip pat ir darbe su kadrais.

Manau, kad plenumo dalyviai gerai supranta, jog šis klausimas keliamas labai principingai ir jį reikia spręsti neatidėliojant.

Viena iš kadrų politikos klaidų priežasčių yra kontrolės organų vaidmens sumažėjimas ir partijoje, ir valstybinių bei visuomeninių organizacijų sferoje. Jie neatkreipė dėmesio į daugelį signalų dėl piktnaudžiavimų ir pažeidimų kai kuriuose regionuose ir liaudies ūkio šakose, partijos sričių, kraštų ir respublikų komitetuose. Kontrolės organų darbas dažnai apsiribodavo paviršutiniškais tikrinimais ir formaliomis finansinėmis revizijomis, įvairių skundų ir buitinių nesklandumų nagrinėjimu. Žinoma, šiems klausimams taip pat reikia dėmesio, bet darbe apsiriboti jais neleistina, ypač dabar.

TSKP XXVII suvažiavimas suteikė naują kryptį kontrolės organų veiklai. Svarbu, kad jie visi — ir rajoniniai, ir centriniai — pateisintų savo kilnią paskirtį, rodytų principingumo ir teisingumo pavyzdį.

Apskritai, draugai, mes negalime, neturime kartoti praeities klaidų. Pagaliau, manyčiau, niekas mums to ir neleis.

Tokios pagrindinės kadrų politikos pamokos, kurias, Politinio Biuro nuomone, reikėjo išdėstyti plenumui.

Pagrindinė išvada iš jų yra ta, kad mes privalome reformuoti kadrų politiką, pašalinti jos iškraipymus ir ištaisyti klaidas, padaryti ją tikrai šiuolaikinę, aktyvesnę ir kryptingesnę, neišardomai susijusią su pagrindinėmis kovos už ekonominio ir socialinio vystymo spartinimą kryptimis.

Kartoju, omenyje turimas ne šiaip darbo su kadrais organizavimo tobulinimas, o persitvarkymo uždavinius atitinkančios kadrų politikos parengimas. Tik toks platus darbo su kadrais požiūris padės įgyvendinti didelius, revoliucinius pertvarkymus.

V. Leninas mokė žiūrėti į darbą su kadrais pirmiausia politiškai, tvirtai sieti jį su konkrečiame etape sprendžiamų problemų esme, parinkti kadrus pagal naują matą, pagal tai, ar atitinka naujus uždavinius.[6] Ką tai reiškia turint galvoje dabartinį visuomenės raidos etapą?

Šiandien lemiamas kadrų politikos kriterijus, savotiškas jos kamertonas yra kadrų pažiūra į persitvarkymą, šalies ekonominio ir socialinio vystymo spartinimo uždavinius, išreiškiama ne žodžiais, o darbais. Suprantama, mes turime atsižvelgti į tai, kad kadrų formavimo ir veiklos sąlygos ilgą laiką buvo anaiptol ne pačios geriausios. Todėl permainos vyksta nelengvai. Mūsų laukia kruopštus ir atkaklus kadrų korpuso pertvarkymo darbas.

Mes ryžtingai ėmėmės kurso remti iniciatyvius, mąstančius, energingus žmones, kurie gali ir nori drąsiai žengti į priekį, moka siekti laimėjimų. Tokių mes turime daug. Balandžio plenumo ir XXVII suvažiavimo nutarimai suteikė jiems sparnus, atvėrė plačias galimybes kūrybinei veiklai. Pažiūrėkite, kaip nepaprastai ryškiai ir galingai atsiskleidžia talentas tokių ūkinių vadovų kaip Vladimiras Kabaidzė iš Ivanovo, Borisas Fominas iš Leningrado „Elektrosilos", Anatolijus Paršinas iš Taganrogo „Krasnyj kotelščiko", Ivanas Franceniukas iš Novolipecko metalurgijos kombinato, Novočerkasko siuvimo fabriko direktorė Raisa Roščinskaja, Donecko šachtų valdybos „Socialističeskij Donbas" direktorius Jurijus Baranovas, „Mosoblselstroj" 18-ojo tresto valdytojas Nikolajus Travkinas, Baltarusijos tarybinio ūkio kombinato „Mir" direktorius Aleksandras Dudukas, žinomas Kubanės brigadininkas Michailas Klepikovas, kolūkių pirmininkai Vasilijus Gorinas iš Belgorodo srities, Nikolajus Tereščenka iš Stavropolio

[6] Leninas V. Raštai, t. 42, p. 372.

srities, Michailas Vaginas iš Gorkio srities, Jurijus Bugakovas iš Novosibirsko srities ir daugelis kitų.

Mes privalome išmokti visokeriopai remti tokius darbuotojus, vertinti jų savarankiškumą, iniciatyvą. Svarbu sudaryti kiekvienoje partinėje organizacijoje, kiekviename darbo kolektyve atmosferą, kuri visus skatintų ieškoti efektyvių sprendimų, labai viešai, atvirai keistis nuomonėmis. Ir jau, žinoma, reikia ryžtingai atsisakyti tokių, atsiprašant, metodų kaip suniekinimas, vaikymas, barimas, ko dar ir dabar dažnokai griebiamasi. Mes už kadrų persitvarkymą, bet ne už jų perkratymą. Žmones reikia gerbti, draugai, ir labiau jais pasitikėti.

Šiandien kiekvienas turi galimybę parodyti savo sugebėjimus. Ir tiems, kurie nori dirbti, mes privalome padėti ir patarimu, ir draugišku reiklumu. Na, o su tais, kurie įsikibę to, kas sena, yra abejingi vykstančioms permainoms ar net joms priešinasi, — su tais mums, suprantama, ne pakeliui.

Taigi požiūris į persitvarkymą, realūs darbai jį įgyvendinant — lemiamas kadrų vertinimo kriterijus. Suprantama, mes privalome atsižvelgti ir į kitas principines savybes. Aš pirmiausia turiu galvoje nesitaikstymą su trūkumais, rutina, abejingumu ir pasyvumu, polinkį į visa, kas pažangu ir nauja.

Persitvarkymas reikalauja darbuotojų kompetentingumo ir didelio profesionalumo. Šiandien neįmanoma apsieiti be šiuolaikinio ir visapusiško pasirengimo, be gilių žinių gamybos, mokslo ir technikos, valdymo, ekonomikos, darbo organizavimo ir skatinimo, psichologijos klausimais. Apskritai mes turime maksimaliai panaudoti šalies intelektualinį potencialą, žymiai padidinti jo kūrybinį efektyvumą.

Vis didesnę reikšmę įgauna organizuotumas ir drausmė. Jie reikalingi visada ir visur, bet ypač svarbūs dabartinės gamybos, plataus naujausių technologijų taikymo sąlygomis. Pastaraisiais metais mes labai paspartinome ekonomikos augimo tempą, įvesdami elementarią tvarką, įveikdami neorganizuotumą.

Bet šis uždavinys tebėra aktualus. Drausmės pašlijimas ir atsakomybės sumažėjimas savo šaknis suleido pernelyg giliai ir vis dar skaudžiai atsiliepia. Kaip tik nusikalstamas neatsakingumas ir aplaidumas — pagrindinės priežastys tokių tragiškų įvykių kaip avarija Černobylio atominėje elektrinėje, garlaivio „Admirolas Nachimovas" žuvimas, keletas aviacijos ir geležinkelio katastrofų, atnešusių žmonių aukų.

Reikia visur sudaryti tokią atmosferą, kuri pašalintų bet kokią galimybę pasikartoti tokiems dalykams. Organizuotumas, tikslumas, pareigingumas turi būti kiekvieno įstatymas.

Pagaliau labai svarbus reikalavimas — didis mūsų kadrų dorovingumas, tokie žmogaus bruožai kaip sąžiningumas, nepaperkamumas, kuklumas. Dabar jau ne tik iš praeities, bet ir iš dabartinio patyrimo mes žinome, jog mums nepavyks išspręsti persitvarkymo uždavinių, jei nesirūpinsime visuomenės moraliniu sveikumu. Ir neatsitiktinai šiandien mes taip aštriai susidūrėme su neigiamais reiškiniais kaip tik moralinėje-dorovinėje sferoje. Aš turiu omenyje kovą dėl girtavimo, grobstymų, kyšininkavimo, tarnybinių piktnaudžiavimų, protekcionizmo išgyvendinimo.

Ypač jautriai visuomenė reaguoja į viską, kas susiję su partijos narių, pirmiausia vadovų, dorovingumu. Mūsų pirmutinis uždavinys — atkurti vadovo komunisto taurų ir dorą vardą, kuriam tam tikrą šešėlį metė kai kurių išsigimėlių nusikaltimai.

Apskritai, draugai, atsižvelgdami į laiko iškeltus reikalavimus, mes turime ryžtingai pertvarkyti darbą su kadrais visose liaudies ūkio šakose, visose visuomenės gyvenimo sferose, visuose vadovybės ešelonuose — tiek centre, tiek vietose.

Politinio Biuro nuomone, dabartinės kadrų politikos esmė ir pagrindinis uždavinys — pirmiausia didinti partijos reiklumą sau, savo kadrams. Gilinti persitvarkymą visuomenėje — reiškia pertvarkyti partijos, jos kadrų darbą visais lygmenimis — nuo Centro Komiteto iki pirminių organizacijų. Tai reiškia kūrybiškai suvokti ir nuosekliai įgyvendinti visose grandyse lenininius partinio gyvenimo principus ir normas.

Kaip vyksta persitvarkymas partijoje, kokį pavyzdį rodo partijos komitetai, partiniai vadovai ir aktyvistai?

Šiandien mes galime pasakyti, kad dauguma partijos komitetų ir jų vadovų labai atsakingai, su nuoširdžiu noru ėmėsi darbo. Jiems dar daug kas nepavyksta, bet kasdien jie įgyja patyrimo, veikia labiau pasitikėdami savo jėgomis. Šios permainos yra patikimos prielaidos mūsų žengimui į priekį spartinti.

Persitvarkymo egzaminą laiko visi partijos kadrai. Bet išlaiko jį įvairiai. Susidarė pastebimas atotrūkis tarp tų, kurie ryžtingai žengė į priekį, ir tų, kurie tūpčioja vietoje. Nelengva kai kuriems partiniams vadovams persitvarkymo mokykla. Jie niekaip negali atsisakyti partijos komitetams nebūdingų dispečerių funkcijų, siekimo spręsti klausimus už visus, laikyti viską, kaip sakoma, savo saujoje. O tai, kaip ir anksčiau, trukdo didinti kadrų atsakomybę už pavestą darbą, plėtoti jų iniciatyvą ir savarankiškumą.

Užuot plėtoję novatoriškus ieškojimus, partiniai darbuotojai neretai liguistai reaguoja į žmonių iniciatyvą ir aktyvumą, tatai laiko vos ne stichine nelaime. O juk pirmutinė partijos komitetų pareiga persitvarkymo sąlygomis — vadovauti masių kūrybai, padėti žmonėms greičiau šalinti trūkumus, kaip reikiant organizuoti darbą.

Kartu reikia įspėti draugus, kad negalima dirbtinai forsuoti įvykių, užbėgti jiems už akių. Persitvarkymas, mūsų žengimo į priekį spartinimas grindžiami objektyviais visuomenės vystymosi dėsniais. Bet, kaip ir kiekviename visuomeniniame judėjime, subjektyvaus, asmeninio momento vaidmuo ir čia gana didelis. Jo įtaka gali būti ir teigiama, ir neigiama. Todėl nepaprastai svarbu, kad atsinaujinimo procesas, kuris labai smarkiai veikia žmonių likimus, būtų patikimai apsaugotas nuo gryno administravimo recidyvų ir mechaniškų požiūrių į reikalą. Niekur, nė vienoje mūsų socialinės ir gamybinės sistemos grandyje negalima leisti, kad būtų devalvuota persitvarkymo sąvoka. Reikia pastebėti ir tuojau pat reaguoti, kai jo vėliava dangstomas prisitaikėliškumas, asmeninės ambicijos, savanaudiškas išskaičiavimas, kai konkretų persitvarkymo darbą pakeičia skambi frazė, tauškalai.

Noriu pakartoti — be demokratijos plėtojimo, be plataus darbo žmonių dalyvavimo mums nepavyks realizuoti persitvarkymo uždavinių. Partijos komitetai, visi kadrai turi išmokti dirbti plėtojamos demokratijos, didėjančio liaudies politinio ir darbo aktyvumo sąlygomis.

Ne kartą teko įsitikinti, kad persitvarkymas greičiau įgauna platų užmojį ten, kur energingiau, naujoviškai veikia partijos rajonų ir miestų komitetai. Ir tai suprantama. Jie yra arčiausiai pirminių partinių organizacijų, darbo kolektyvų, vadinasi, kovos už šalies ekonominio ir socialinio vystymo spartinimą priešakinėse linijose. Dauguma šių komitetų užėmė teisingas pozicijas ir pradėjo ryžtingai bei nuosekliai realizuoti partijos kursą į persitvarkymą.

Tačiau padėties vietose analizė — spaudos publikacijos, darbo žmonių laiškai partijos Centro Komitetui rodo, kad nemaža partijos miestų ir rajonų komitetų, kurių darbuotojai tebegyvena praeitimi, dirba senais metodais, lieka tartum persitvarkymo šalikelėje. Net jeigu klausimas liestų vieną miesto arba rajono komitetą, tai ir šito nebūtų galima palikti be dėmesio. O šiuo atveju kalbama apie paplitusį reiškinį. Dėl to, draugai, mes turime susirūpinti. Daugeliu atvejų tokią situaciją partijos miestų ir

rajonų komitetuose galima paaiškinti komitetų sekretorių darbo stiliumi ir metodais, jų pozicija.

Manau, teisinga bus, jeigu šiai nepaprastai svarbiai partijos grandžiai mes skirsime daugiau dėmesio, padėsime rajonų ir miestų komitetams greičiau užimti aktyvią poziciją persitvarkymo klausimais. Tada ir pirminės partinės organizacijos ims dirbti dar geriau, organizuos darbo kolektyvus spręsti iškeltus uždavinius. Mes matome, kaip nuolat didėja komunistų aktyvumas, kaip pamažu traukiasi į šalį, užleidžia savo pozicijas inertiškumas ir formalizmas partinių organizacijų veikloje. Bet, kaip sakoma, ir čia darbų dar devynios galybės. Pirminėms partinėms organizacijoms reikia veiksmingos pagalbos ir paramos.

Draugai! Didžiulė atsakomybė už tai, kad būtų realizuotas strateginis kursas spartinti ekonominį ir socialinį vystymą, tenka ūkiniams kadrams. Šalyje plačiai pereinama nuo administracinių prie ekonominių ūkininkavimo metodų, atsakingo ir kūrybiško reikalų tvarkymo.

Įmonių ir susivienijimų darbo kolektyvai šiandien gauna savo žinion daug finansinių ir materialinių-techninių išteklių gamybai modernizuoti, socialiniams klausimams spręsti. Vadovams suteikiamos plačios teisės ne tik taktiniam ūkiniam manevrui, bet ir tam, kad būtų įgyvendinti perspektyviniai penkmečio ir tolesni tikslai. Trumpai tariant, susiklosto nauja ekonominė, socialinė ir politinė padėtis, kai gali gerai pritaikyti savo sugebėjimus energingas ir kvalifikuotas ūkinis darbuotojas.

Dauguma ūkinių kadrų sveikina svarbias priemones, kurių partija ir vyriausybė imasi valdymui reformuoti, vis aktyviau įsitraukia į praktinį jų įgyvendinimą. Mes jau matome, kad daugelis naudingų iniciatyvų gerai pradėta realizuoti. Vis plačiau perimamas ir duoda pirmuosius vaisius patyrimas, kurį sukaupė leningradiečiai ir charkoviečiai, pertvarkydami pramonės įmones dirbti keliomis pamainomis.

Pačiame Leningrade ir srityje dviejų trijų pamainų darbo režimu pertvarkytos praktiškai visos pagrindinės įmonės. Tai leido antrą pamainą dirbančių žmonių skaičių padidinti beveik 50-čia tūkstančių. Dabar geriau naudojami ir greičiau atnaujinami pagrindiniai fondai. Atsirado galimybė atlaisvinti 350 tūkstančių kvadratinių metrų naudojamų plotų ir 120 tūkstančių kvadratinių metrų sumažinti naujos statybos poreikį. Preliminariais vertinimais, visa tai leis sutaupyti daugiau kaip šimtą milijonų rublių kapitalinių įdėjimų, kurių didesnę dalį bus galima skirti gyvenamiesiems namams ir kitiems socialiniams objektams statyti.

Gana kūrybiškai dirba vadovai ir specialistai tų susivienijimų ir įmonių, kurios Volgos automobilių gamyklos ir Sumų M. Frunzės mašinų gamybos susivienijimo pavyzdžiu nuo šių metų pradžios perėjo prie visiškos ūkiskaitos ir finansavimosi.

Įdomaus patyrimo taikant naujus ūkininkavimo metodus sukaupta Baltarusijos ir kai kuriuose kituose šalies geležinkeliuose. Tai pagerino šakos darbo rezultatus, padidino darbo našumą. Nuovokumą ir ūkinį sumanumą parodė daugelio Ukrainos sričių kolektyvai, išplėtę judėjimą dėl išteklių taupymo. Remtina iniciatyva, kurios ėmėsi šachtininkų ir metalurgų brigados, atskleisdamos rezervus, leidžiančius pirma laiko įvykdyti planines užduotis. Gerą pavyzdį rodo Sverdlovsko, Lipecko ir kai kurių kitų miestų darbo kolektyvai, spręsdami butų ir kitas socialines problemas.

Kaime vis daugiau auginama javų ir kitų kultūrų pagal industrines technologijas. Kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose organizuojami ūkiskaitiniai rangoviniai kolektyvai, kurie greitai didina žemės ūkio produktų gamybą, ekonomikos efektyvumą.

Ir vis dėlto reikia atvirai pasakyti: šiuolaikinius ūkininkavimo metodus kadrai įvaldo ir šiuolaikinį požiūrį į darbą įsisąmonina nelengvai, šis procesas vyksta prieštaringai, jį ištinka skaudūs padariniai, reiškiasi praeities recidyvai. Akivaizdus to pavyzdys — valstybinio priėmimo diegi-

mas. Suprasdami didžiulę šios priemonės svarbą, daugelis kolektyvų gerai pasirengė dirbti naujomis sąlygomis. Ir reikalai juose, žinoma, įveikiant sunkumus, bet juda, stiprėja darbo drausmė, gerėja produkcijos kokybė.

Bet atsirado ir tokių darbuotojų, kurie, susidūrę su dideliais reikalavimais, nuleido rankas. Užuot iš peties gerinę kokybę, jie ėmė būgštauti patys ir bauginti kitus galimomis komplikacijomis, konfliktinėmis situacijomis ir net gamyklų sustabdymu.

Aš, draugai, toli gražu nenoriu supaprastinti padėties. Bet aišku viena: mes, komunistai, visi tarybiniai žmonės nebegalime taikstytis su tuo, kad daugelyje įmonių metų metais gaminama beviltiškai pasenusi produkcija, dėl kurios vis priekaištauja pirkėjai, kuri stabdo šalies mokslinę techninę pažangą. Mes ėmėmės didelio darbo ir turime jį užbaigti.

Pereinant prie ekonominių ūkininkavimo metodų, plečiant susivienijimų ir įmonių teises, susidaro nauja situacija ministerijoms ir žinyboms. Centro Komiteto 1986 m. birželio plenume mes jau svarstėme jų darbo stiliaus ir metodų pertvarkymo klausimus. Kas nuo to laiko nuveikta?

Nors ir lėtai, gana skausmingai, bet ministerijų ir žinybų darbas keičiasi. Šakų štabai tiesiogiai dalyvauja rengiant siūlymus dėl įmonių pertvarkymo dirbti naujomis ūkininkavimo sąlygomis. Daugiau dėmesio jie skiria mokslinės techninės politikos, įmonių rekonstravimo klausimams, tam, kad būtų pradėta gaminti produkciją, atitinkančią nūdienos reikalavimus.

Mes sustiprinome kai kurias šakas ir jų padalinius gabiais žmonėmis. Vadovauti atėjo daugiausia energingi specialistai, norintys naujoviškai tvarkyti reikalus, užtikrinti, kad būtų įdiegti šiuolaikiniai darbo metodai. Šią liniją reikia tęsti, aktyviai tobulinti ministerijų ir žinybų aparato veiklą, papildyti jį iniciatyviais ir aukštos kvalifikacijos kadrais.

Bet ministerijų ir žinybų darbe realizuojant partijos ir vyriausybės nutarimus vis dar pasitaiko vilkinimo ir neatsakingumo. Aparatas tarytum yra sukaustytas senų nuostatų ir instrukcijų, veikia iš inercijos, nenori atsisakyti savo teisių.

Mes, draugai, ne pirmą kartą atkreipiame ministerijų ir žinybų vadovų ir aparato darbuotojų dėmesį, kad būtina iš pagrindų pertvarkyti savo veiklą. Tuo visiems suteikiama galimybė įsitraukti į darbą, įsisąmoninti jį naujai. Bet negalima leisti, kad ministerija arba jos darbuotojai nieko neveiktų, o tuo labiau trukdytų persitvarkyti. Šis įspėjimas iš plenumo tribūnos būtinas, nes kalbama apie valstybės ir liaudies interesus, didžiosios politikos klausimus. Čia pravartu prisiminti Lenino nurodymą: „Aparatas — politikai. . ., o ne politika — aparatui"[7].

Naujas sąlygas kadrų darbui sudaro tai, kad pertvarkomi ekonominiai ryšiai su užsienio šalimis, daugeliui ministerijų, susivienijimų suteikiama teisė tiesiogiai išeiti į užsienio rinką ir visoms įmonėms — teisė užmegzti tiesioginius kooperacijos ryšius su partneriais iš socialistinių šalių. To seniai siekė šakinės ministerijos.

Bet reikia gerai suprasti, kad sėkmė ekonominiuose ryšiuose su užsienio šalimis įmanoma tik tuo atveju, kai aktyviai panaudojami mokslo ir technikos laimėjimai, atitinkamai parengiami kadrai, įsisavinamos naujos rinkos ir pan. Svarbiausia atsivėrusių galimybių realizavimo prielaida — gaminti produkciją, kurios kokybė atitinka pasaulinį lygį.

Priėmus nutarimus, nemažai laiko sugaišta spręsti įvairiems organizaciniams klausimams, patikslinti teisėms ir pareigoms, santykiams tarp užsienio prekybos organizacijų ir šakinių valdymo organų. Bet organizacinis laikotarpis jau pasibaigė. Dabar reikia sutelkti pastangas praktiniams darbams, energingiau tvarkyti ekonominius ryšius su visais partneriais užsienyje, ir pirmiausia su partneriais iš socialistinių šalių.

[7] Leninas V. Raštai, t. 36, p. 497.

Jau esu kalbėjęs, kad spartinimo strategijos sėkmė pirmiausia priklauso nuo to, kaip mes sprendžiame mokslinės techninės pažangos uždavinius, kaip gebame jungti socializmo pranašumus su mokslinės-techninės revoliucijos laimėjimais.

Realius laimėjimus čia lemia mokslinių žinių lygis, originalios idėjos, kurių realizavimas — tai iš principo naujos mašinos ir technologijos, teikiančios galimybę išsiveržti į priekį pagrindinėmis mokslo ir technikos kryptimis. Toks yra strateginis uždavinys, kurį persitvarkymas iškėlė mokslui.

Jį sprendžiant svarbu viskas — nuo studentų priėmimo į aukštąsias mokyklas, specialistų rengimo kokybės iki Mokslų Akademijos papildymo talentingais mokslininkais, nuo studentų mokslinių draugijų darbo iki pagrindinių akademinių ir šakinių institutų tyrimų programų, nuo kūrybiškos atmosferos mokslininkų kolektyvuose iki efektyviausių mokslo organizavimo ir skatinimo formų.

Ypač didelę reikšmę šiuo metu įgavo mokslo integravimas su gamyba. Svarbus vaidmuo šioje srityje tenka tarpšakiniams moksliniams-techniniams kompleksams. Šiandien jų įkurta jau daugiau kaip 20. Su šių kompleksų veikla mes siejame dideles viltis, kad bus paspartintas naujų idėjų nagrinėjimas ir ypač mokslo ir technikos laimėjimų diegimas. Štai kodėl daugiau dėmesio reikia skirti tarpšakinių mokslinių-techninių kompleksų darbui. TSRS Mokslų Akademijos prezidiumas, atitinkamos ministerijos ir žinybos privalo aprūpinti juos viskuo, kas reikalinga, teikti reikiamą pagalbą, visokeriopai prisidėti prie jų efektyvios veiklos.

Tebėra opūs, daug kur neišspręsti tokie svarbūs klausimai kaip tikslus akademinio, aukštųjų mokyklų ir šakinio mokslo koordinavimas, gamtos, technikos ir visuomenės mokslų pastangų integravimas, atliekamų tyrimų kompleksiškumas, nuodugnus fundamentalių problemų kėlimas ir konkrečių darbų efektyvumo didinimas.

Kreipdamasis plenumo vardu į mūsų mokslininkus, visus mokslo darbuotojus, noriu pasakyti — kad mokslas taptų aktyviu persitvarkymo dalyviu, jis pats turi gerokai persitvarkyti. Gyvenimas skubina mus. Tas, kuris nepralenkia kitų mokslinėmis idėjomis, rizikuoja atsilikti visose srityse. Taip kelia klausimą mūsų laikas, kai moksle ir technikoje vyksta tokios permainos, kokių dar nebuvo žmonijos istorijoje.

Tai įpareigoja partijos komitetus, ministerijas ir žinybas, ūkinius organus kuo daugiau dėmesio skirti mokslo poreikiams. Mokslas turi nuolat jausti dalykišką paramą. Mes žinome, kad TSRS Mokslų Akademijos prezidiumas ir jos prezidentas akademikas G. Marčiukas šiuo klausimu turi įdomių idėjų, pasiūlymų. Galiu užtikrinti — Centro Komitetas ir Vyriausybė juos parems.

Ekonominės ir socialinės, mokslinės techninės ir dvasinės pažangos perspektyvos daug priklauso nuo švietimo sistemos kokybės. Mes pradėjome reformuoti bendrojo lavinimo ir profesines mokyklas. Reforma, kaip jūs, matyt, žinote, vyksta nelengvai, todėl jai nuolat reikia skirti dėmesį visomis linijomis — ir stiprinti mokyklos materialinę-techninę bazę, ir gerinti mokymo bei auklėjimo proceso turinį, formas ir metodus. Priimti nutarimai pertvarkyti aukštąjį ir specialųjį vidurinį mokslą, padidinti darbo užmokestį aukštųjų mokyklų darbuotojams, taip pat stipendijas aspirantams ir studentams. Visa tai sudarys palankias prielaidas mokslui ir gamybai sparčiau vystyti, partijos suvažiavimo nutarimams įvykdyti. Mes privalome praktiškai realizuoti juos, greičiau užtikrinti, kad būtų pasiekiama gerų galutinių rezultatų.

Nauju pagrindu dirbs specialistų kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo sistema. Šiuolaikinės gamybos sąlygomis turi būti nuolat papildomos ir tobulinamos visų darbuotojų konkrečios žinios, sugebėjimai ir įgūdžiai. Valstybinės nepertraukiamo mokymosi sistemos sukūrimą XXVII

suvažiavimas iškėlė kaip vieną iš svarbiausių uždavinių, kurį mes turime įgyvendinti. Tik taip galima pasiekti, kad kadrų kompetentingumas atitiktų dabarties reikalavimus, ypač naujose ir naujausiose technikos ir technologijos srityse. Vargu ar reikia įrodinėti, kaip svarbu greičiau baigti rengti pasiūlymus šiuo klausimu.

Pagaliau keletas žodžių apie mūsų planavimo, finansų ir kitų ekonominių organų kadrų uždavinius. Dabar jie turi kardinaliai, atsižvelgdami į ūkinės reformos uždavinius, pertvarkyti savo darbą.

Šalies ekonominės žinybos pateikė nemaža siūlymų, kaip pertvarkyti valdymo ir ūkio mechanizmą. Bet, atvirai kalbant, jų kadrai patys lėtai persitvarko ir net, sakyčiau, atsilieka nuo ekonominių gamybos sferos pertvarkymų. O juk visa, kas ten vyksta, reikalauja žymiai pakeisti bendrųjų ekonominių žinybų, jų organų vietose funkcijas.

Jų darbo orientyras turi būti politinės nuostatos, kurias suformulavo XXVII suvažiavimas. Ūkine reforma šalyje siekiama ir plėtoti žemutinių ekonomikos grandžių savarankiškumą, ir stiprinti centralizuoto valdymo pradus, kartu atpalaiduojant centrą nuo smulkmeniškos šakų, susivienijimų ir įmonių globos. Visi kadrai, pirmiausia ekonominių žinybų vadovai, dabar turi veikti kaip tik šitaip, atsisakyti senų darbo metodų.

Ir dar vienu klausimu, tiesiogiai susijusiu su ekonominių ir ūkiniu kadrų veikla. Dvyliktojo penkmečio plane ypač daug dėmesio skiriama socialinės sferos vystymui. Tai padiktavo čia susidariusi padėtis. Mes turime greičiau įveikti susidariusį atotrūkį tarp gamybinės ir socialinės sferos išsivystymo lygių.

Partijos suvažiavimas rimtai pakoregavo politines nuostatas šiais klausimais, padaręs išvadą, kad nepakankamas dėmesys socialinei sferai buvo viena iš priežasčių, sąlygojusių mokslinės techninės pažangos, gamybos efektyvumo augimo atsilikimą, kliudė panaudoti turimą potencialą.

Tas faktas, kad ilgus metus iš ūkinių darbuotojų kaip reikiant nebuvo reikalaujama spręsti socialinius klausimus, labai atsiliepė jų požiūriui į darbą. Reikia ryžtingai taisyti susidariusią padėtį. Sunku tai bus padaryti, jei nebus tvirtos partijos komitetų pozicijos, jei vyriausybė nežengs nuoseklių praktinių žingsnių.

Štai kad ir naujausias pavyzdys. Praėjusių metų pabaigoje paleista Astrachanės dujų komplekso pirmoji eilė. Čia įsisavinta daugiau kaip pusantro milijardo rublių kapitalinių įdėjimų, dirba aštuonių tūkstančių darbininkų ir specialistų kolektyvas, bet iš jų nuolatinius butus turi tik trys tūkstančiai. Gyvenamųjų namų, poliklinikų, valgyklų, kitų socialinės-kultūrinės sferos objektų statybos atsilikimą iš pat pradžių sąlygojo patys planai. Štai koks apverktinas planavimo organų neteisingo, klaidingo požiūrio į socialinius reikalus rezultatas. Reikia greičiau ištaisyti padėtį.

Už partijos aktyvios socialinės politikos vykdymą yra atsakingi visi vadovaujantieji kadrai nuo apačios iki viršaus. Pats gyvenimas pareikalavo, kad vadovaujantieji kadrai savo veikloje daugiausia dėmesio skirtų žmogaus poreikiams, o gebėjimas spręsti socialinius klausimus taptų vienu iš pagrindinių jų dalykinio ir politinio brandumo kriterijų.

Draugai! Realizuojant XXVII suvažiavimo nutarimus, didelis vaidmuo tenka tarybinėms profsąjungų, komjaunimo ir kitoms visuomeninėms organizacijoms, jų kadrams. Joms taip pat visu rimtumu iškilo uždavinys pertvarkyti savo veiklą. Tiesą sakant, persitvarkymas jau prasidėjo.

Kokia kryptimi jį tęsti? Tai — didelės politinės reikšmės klausimas, nes omenyje turimi labai svarbūs mūsų politinės sistemos institutai. Persitvarkant reikia atsižvelgti ir į dabartinę situaciją, ir į visos tarybinės visuomenės, politinės sistemos, socialistinės demokratijos, ūkio mechanizmo vystymo kryptis.

Noriu dar kartą pabrėžti mintį: demokratizavimo linija, naujo valdymo ir ūkininkavimo mechanizmo kūrimas suteikia galimybę tinkamai derinti

partijos politinį vadovavimą su aktyviu valstybinių organų, profsąjungų, kitų visuomeninių organizacijų vaidmeniu.

Mes jau priėmėme pagrindinius nutarimus dėl Tarybų veiklos dabartinėmis sąlygomis tobulinimo. Šie nutarimai joms leidžia reikštis kaip tikriems valdžios organams savo teritorijoje. Permainos Tarybų darbe vyksta, bet jos mūsų dar nepatenkina. Mes visi suinteresuoti, kad Tarybos greičiau imtų dirbti kaip reikiant, pagal laiko dvasią.

Partijos komitetai privalo tvirtai laikytis Tarybų vaidmens didinimo linijos ir užkirsti kelią nepagrįstam kišimuisi į jų reikalus, tuo labiau mėginimams veikti už juos. Ne mažiau svarbu, kad ir patys Tarybų vadovai, tarybinis aparatas imtų dirbti visa jėga ir atsikratytų inercijos, įpročio visą laiką į ką nors žvalgytis, laukti nurodymų. Reikia sustiprinti demokratinius Tarybų ir jų vykdomųjų organų veiklos pradus.

XXVII suvažiavime mes kalbėjome, kad yra daug klausimų, liečiančių esminius darbo žmonių interesus, kurių niekas už Tarybas neišspręs. Turimos galvoje socialinės politikos, geresnio gyventojų aptarnavimo problemos. Tačiau Tarybos dar nevisiškai naudojasi savo naujomis teisėmis, nėra pakankamai reiklios ūkiniams darbuotojams. O tai — irgi viena iš priežasčių, dėl kurių praėjusių metų planai pagal daugelį socialinės ir kultūrinės veiklos rodiklių buvo sužlugdyti.

Arba imkime komunalinį ūkį. Kiek dabar būna priekaištų dėl jo darbo, ypač užėjus šalčiams! O juk tai tiesioginis ir labai svarbus Tarybų reikalas. Jos turi iš pagrindų keisti darbą gerindamos prekybą, buitinį aptarnavimą, organizuodamos darbo žmonių poilsį, plataus vartojimo prekių gamybą, geriau naudoti rezervus maisto ištekliams papildyti.

Mes numatome svarbias priemones sveikatos apsaugos, liaudies švietimo sferoje. Jos kuo betarpiškiausiai susijusios su įvairių lygmenų Tarybų veikla. Taigi uždavinių daugėja, ir Tarybos turi veikti efektyviau ir atkakliau. Štai ko mes turime teisę reikalauti iš kadrų, dirbančių Tarybose ir jų aparate. To iš jų laukia tarybiniai žmonės.

Persitvarkymas visais savo aspektais liečia profesines sąjungas. Stiprėjant įmonių ir susivienijimų ūkiniam savarankiškumui, labai išsiplečia jų teisės. Tuo pat metu gerokai padidėja ir atsakomybė, susijusi su didėjančiais darbo kolektyvų įgaliojimais, savivaldos plėtimusi. Ir, žinoma, niekas nepanaikina profsąjungų pareigų spręsti socialinės politikos uždavinius, ginti darbo žmonių interesus.

Trumpai tariant, reikalavimai profsąjunginių organų kadrams smarkiai išaugo. Reikia padėti jiems užimti aktyvią poziciją persitvarkymo procese, sudaryti sąlygas plačiau dalyvauti priimant valdymo nutarimus visais lygmenimis.

Dabar, kai profsąjungų organizacijose baigiasi ataskaitos ir rinkimai ir artėja eilinis TSRS profesinių sąjungų suvažiavimas, svarbu, kad visam šiam su persitvarkymu susijusių aktualių problemų kompleksui suvažiavimo delegatai skirtų daugiausia dėmesio. Pagrindinė persitvarkymo grandis — darbo kolektyvai. Kaip tik ten profsąjungos turi atskleisti savo potencialą, naujai įvertinti savo galimybes ir teises ir kartu padidinti indėlį į visos liaudies reikalą — ekonominio ir socialinio vystymo spartinimą.

Plėsdama kovą dėl sveikos visuomenės, partija iš pat pradžių vadovavosi ir dabar vadovaujasi tuo, kad šį didžiulį darbą būtina tvirtai grįsti įtikinėjimu. Persitvarkymo dvasia formuoti milijonų darbo žmonių sąmonę — viena iš svarbiausių ideologinės veiklos krypčių.

Tam tikru mastu mums pavyko priartinti ideologinį darbą prie gyvenimo, prie procesų, šiandien vykstančių visuomenėje. Ir tai, kad atsinaujinimo idėjos tampa iš tikrųjų patrauklios masėms, — nemažas partinių organizacijų, mūsų propagandistų kadrų nuopelnas. Bet darbas ideologiniame fronte turės būti dar kaip reikiant išplėstas daugeliu krypčių, tarp jų ir

politinio bei ekonominio mokymo, paskaitinės ir užsienio politikos propagandos, ateistinio auklėjimo ir kitomis linijomis.

Centro Komitetas orientuoja partines organizacijas į tai, kad ideologiniame darbe dalyvautų visas partijos aktyvas, visi komunistai. Bet tai anaiptol nepanaikina uždavinio stiprinti ideologinius barus aukštos kvalifikacijos kadrais, gerai jaučiančiais laiko pulsą, puikiai suprantančiais iškeltų uždavinių esmę, gebančiais efektyviai propaguoti partijos politiką, įtikinti ir organizuoti žmones.

Dabartinės sąlygos primygtinai reikalauja, kad partijos ideologinį korpusą papildytų žmonės, gerai išmanantys ekonomiką, teisės mokslą, filosofiją, sociologiją, literatūrą ir meną, patys įsitikinę, jog XXVII suvažiavimo priimti nutarimai, persitvarkymo kursas yra gyvybiškai būtini.

Draugai! Iš būtinybės stiprinti šalyje socialistinį teisėtumą ir teisėtvarką išplaukia ir nauji atsakingi uždaviniai tarybinių teismų, prokuratūros, milicijos ir kitų teisėsaugos organų kadrams.

Teikdamas didžiulę reikšmę šiems visuomenei opiems klausimams, Centro Komitetas neseniai priėmė specialų nutarimą „Dėl socialistinio teisėtumo ir teisėtvarkos, piliečių teisių ir teisėtų interesų apsaugos stiprinimo". Jame teisėsaugos organams, jų kadrams keliami svarbūs ir sudėtingesni uždaviniai. Partijos komitetai, tarybiniai organai privalo visokeriopai didinti teismo ir prokuratūros, teisingumo ir milicijos, arbitražo ir notariato darbuotojų autoritetą ir principingumą, remti savanorius viešosios tvarkos apsaugos dalyvius, prisidėti prie teisinių žinių skleidimo.

Tokia partijos pozicija daug kuo įpareigoja tuos, kurie budi įstatymo sargyboje. Darbo žmonių laiškai, signalai iš vietų rodo, kad pačiuose teisėsaugos organuose dar pasitaiko nemaža pažeidimų, kai kur jie, kaip sakoma, „šaudo žvirblius iš patrankų", o sunkūs nusikaltimai, liečiantys mūsų visuomenės ir piliečių interesus, lieka neatskleisti.

Teisėsaugos organų kadrams mes keliame uždavinį nenukrypstamai vykdyti priimto nutarimo nuostatas, atkakliai mokytis dirbti demokratijos ir viešumo plėtimo sąlygomis, remtis visos liaudies pasitikėjimu ir pagalba.

Trumpai apie diplomatinio korpuso kadrus. Šiuo metu pertvarkomas Užsienio reikalų ministerijos darbas, reorganizuojama jo centrinio aparato ir užsienyje veikiančių įstaigų struktūra. Atnaujinamas vadovaujantis personalas. Šią liniją reikia vykdyti nuosekliai, didinti diplomatinių tarnybų veiklos efektyvumą, siekti, kad ji visiškai atitiktų aktyvią TSKP ir Tarybų valstybės tarptautinę veiklą.

Tėvynės interesų sargyboje akylai budi valstybės saugumo organai, turintys idėjiškai užsigrūdinusius, partijai ir liaudžiai atsidavusius, profesionaliai pasirengusius kadrus. Mes esame įsitikinę, kad tarybiniai čekistai ir ateityje laiku atskleis ir ryžtingai nutrauks priešiškas intrigas prieš mūsų šalį.

Ir pagaliau apie karinių kadrų uždavinius. Partijos pastangos toliau stiprinti šalies gynybinę galią nė minutę nemažėja. Spręsdama šį gyvybiškai svarbų uždavinį, ji skiria ypač didelį vaidmenį kariniams kadrams. Tai ir lemia jų didžiulę atsakomybę liaudžiai. Tarybų Sąjungos Ginkluotosios Pajėgos taip pat gyvena persitvarkymo dvasia. Jos patikimai užtikrina taikų liaudies darbą ir šalies saugumą, garbingai atlieka savo internacionalinę pareigą.

Spręsdamas valstybės gynybinio pajėgumo stiprinimo uždavinius, Centro Komitetas tvirtai pasikliauja armijos kadrais, tarybiniu karininkų korpusu, yra įsitikinęs, kad dabartinėmis sudėtingomis tarptautinėmis sąlygomis armijos ir laivyno komunistai, visi kadrai veiks labai atsakingai, kels ir tobulins visų kariuomenės šakų ir rūšių meistriškumą, kovinę parengtį. Tarybinė liaudis, mūsų partija pasikliauja savo Ginkluotosiomis

Pajėgomis, daro viską, kad jos stiprėtų, ir pagrįstai tikisi, kad jokios agresyvios jėgos negalės užklupti mūsų netikėtai.

Draugai! Baigdamas norėčiau glaustai apžvelgti uždavinius, kuriuos mes turime išspręsti prasidėjusiais 1987 metais. Šie metai mums ypač reikšmingi — tai Spalio 70-mečio metai. Artėjantį jubiliejų tarybiniai žmonės pasitinka vykstant plačiam visų visuomenės sferų persitvarkymui. Politinis Biuras yra tos nuomonės, kad būtų teisinga priimti šiais metais kreipimąsi į visus partijos narius, į visus TSRS darbo žmones.

Centro Komitetas ragina komunistus, visus tarybinius žmones giliau pajusti ir suvokti savo atsakomybę už tai, ką reikės nuveikti, už šalies likimą, už tai, kaip ateityje atrodys socializmas. Mes daug pasiekėme per socializmo kūrimo dešimtmečius. Tačiau laikas kelia mums naujus didelius reikalavimus. Pasikeitusiomis sąlygomis vėl išbandomas tarybinės visuomenės dinamiškumas, gebėjimas sparčiai kilti pažangos pakopomis.

Vyksta mūsų ekonomikos efektyvumo, imlumo pažangioms technologijoms, gebėjimo gaminti pirmarūšę produkciją, varžytis su konkurentais pasaulinėse rinkose išbandymas. Išbandoma, ar mūsų moralė, visas tarybinis gyvenimo būdas geba nenukrypstamai plėtoti ir turtinti socialistinės demokratijos, socialinio teisingumo ir humanizmo vertybes. Išbandomas mūsų užsienio politikos tvirtumas ir nuoseklumas ginant taiką, lankstumas ir ištvermingumas imperializmo spartinamų karštligiškų ginklavimosi varžybų, jo didinamo tarptautinio įtempimo sąlygomis.

Giliu revoliucingumu, bolševikiškų planų drąsumu, humanistišku socialiniu kryptingumu dabar dirbamas darbas yra tiesioginis tęsinys didžiųjų žygių, kuriuos pradėjo mūsų Lenino partija 1917 metų Spalio dienomis.

Į tarybinę liaudį šiandien atkreiptos viso pasaulio akys: ar susidorosime, ar ištversime, ar deramai atsakysime į socializmui mestą iššūkį. Savo darbais, atkaklia veikla mes turėsime duoti deramą atsakymą. Ir mes negalime jo atidėlioti.

Kaip jūs gerai suprantate, draugai, 1987 metams skirtas labai svarbus vaidmuo realizuojant partijos strateginį spartinimo kursą. Nuo to, kaip mes dirbsime, priklausys viso penkmečio, mūsų svarbiausių iniciatyvų ir perspektyvinių planų įvykdymo sėkmė. Štai kodėl taip svarbu nuo pirmųjų dienų sutelkti dėmesį į konkrečius darbus, numatytų nutarimų realizavimą. Apskritai būtinas kruopštus, kasdieninis, bet nepaprastai svarbus partinių komitetų ir organizacijų, visų darbo kolektyvų darbas įgyvendinant suvažiavimo nutarimus.

Mes turime ne tik įtvirtinti ir plėtoti tai, kas pasiekta pirmaisiais penkmečio metais visose ekonomikos šakose, visose gyvenimo sferose, bet ir eiti toliau, plačiau įjungti ilgalaikius augimo veiksnius. Visomis šiomis kryptimis būtina pasiekti svarbių teigiamų poslinkių, suteikti jiems negrįžtamą pobūdį.

Orientuodami kadrus spręsti šiuos uždavinius, besąlygiškai įvykdyti dvyliktojo penkmečio užduotis, mes turime, kaip mokė V. Leninas, neprarasti perspektyvos, konkretizuoti ir patikslinti ekonominės ir socialinės pažangos kelius. Jau artimiausiu metu bus pradėtas rengti tryliktojo penkmečio planas, paremtas nauja valdymo sistema, įgalinančia geriau realizuoti socializmo galimybes ir pranašumus.

Kadangi vykdoma radikali ūkio valdymo reforma susijusi su pagrindiniais socialistinės ūkio sistemos funkcionavimo klausimais, daugeliu politinio ir socialinio gyvenimo aspektų, darbo stiliumi ir metodais, būtų tikslinga visas šias problemas apsvarstyti eiliniame Centro Komiteto plenume.

Didėjant šiems uždaviniams, mes kreipiamės į mūsų kadrus. Jie turi dirbti organizuotai ir darniai, mokėti mobilizuoti visas kūrybines darbo kolektyvų jėgas ir galimybes. Reikia mokytis visiems. Mokėti greitai ir dalykiškai reaguoti į kylančias problemas ir sunkumus, kurių, žinoma, gali rastis, nes sprendžiami nauji ir nelengvi uždaviniai. Iš esmės visi mes

turėsime išlaikyti politinį naujų darbo, vadovavimo metodų įvaldymo socializmo kūrimo baruose brandos egzaminą.

Žodžiu, nauji metai iškėlė ir naujus, labai atsakingus uždavinius realizuoti generalinį XXVII suvažiavimo kursą. Politinis Biuras yra įsitikinęs, kad suvažiavimo idėjos, visų mūsų kadrų gerai įsisąmonintos, užvaldžiusios jų protą ir mintis, vis atkakliau ir platesniu mastu skinsis kelią į gyvenimą, sąlygodamos mūsų vystymosi eigą, padės šaliai pasiekti kokybiškai naujus ekonominės, socialinės ir dvasinės pažangos laimėjimus.

Apibendrinti tai, kas pasakyta, galima taip — visi mes ir kiekvienas iš mūsų privalome geriau dirbti. Naujomis sąlygomis turi ypač pasireikšti mobilizuojantis mūsų partijos, visų jos organizacijų, visų komunistų vaidmuo. Svarbu nuolat jausti gyvenimo pulsą, daryti viską, kad numatyti planai būtų įgyvendinti.

Ryšium su tuo norėčiau pasitarti dar vienu principiniu klausimu. Gal būt tikslinga ateinančiais metais, partijos ataskaitinės-rinkiminės kampanijos išvakarėse, sušaukti sąjunginę partinę konferenciją ir joje plačiai išnagrinėti, kaip realizuojami TSKP XXVII suvažiavimo nutarimai, susumuoti pirmosios penkmečio pusės rezultatus. Būtų pravartu šioje konferencijoje apsvarstyti ir klausimus, kaip toliau demokratizuoti partijos, visos visuomenės gyvenimą.

Konferencijoje pradėtą pokalbį būtų galima tęsti ataskaitiniuose-rinkiminiuose partiniuose susirinkimuose ir konferencijose, kuriose turėtų būti reikliai išanalizuoti kiekvienos partinės organizacijos persitvarkymo darbo rezultatai.

Pats sąjunginės partinės konferencijos, kaip numatoma TSKP Įstatuose, surengimo faktas būtų svarbus žingsnis praktiškai demokratizuojant mūsų partijos gyvenimą, didinant komunistų aktyvumą.

Draugai! Formuluodamas kadrų politiką persitvarkymo, šalies ekonominio ir socialinio vystymo spartinimo sąlygomis, partijos Centro Komiteto plenumas nustato ir svarbiausias mūsų darbo kryptis daugeliui metų. Šiandien plenume mes nuolat prisimename Vladimirą Leniną, jo mintis, idėjas. Tai ne vien didžiulė pagarba, ne tik Lenino autoriteto pripažinimas. Tai — atkaklus siekimas atgaivinti dabartinėmis sąlygomis ir atgaivinti kuo plačiau leninizmo dvasią, įtvirtinti mūsų gyvenime Lenino reikalavimus kadrams. Prisiminkite, kaip aistringai, kaip nenuilstamai Leninas mokė: revoliucinės kovos sėkmę, bet kurio kardinalaus visuomenės pertvarkymo sėkmę daug lemia ta nuotaika, kurią sužadina partija.

Mes norime paversti mūsų šalį labai išsivysčiusia valstybe, pažangiausios ekonomikos, plačiausios demokratijos, humaniškiausios ir aukščiausios moralės visuomene, kur darbo žmogus jaustųsi pilnateisis šeimininkas, galėtų naudotis visomis materialinės ir dvasinės kultūros gėrybėmis, kur būtų saugi jo vaikų ateitis, kur jis turėtų viską, ko reikia pilnakraujam, turiningam gyvenimui. Ir kad net skeptikai būtų priversti pasakyti: taip, bolševikai viską gali. Taip, jų teisybė. Taip, socializmas — tai santvarka, tarnaujanti žmogaus gerovei, jo socialiniams ir ekonominiams interesams, jo dvasiniam išaukštinimui.

(Pranešimas buvo labai atidžiai išklausytas ir sutiktas ilgais plojimais.)

TSKP CK GENERALINIO SEKRETORIAUS M. GORBAČIOVO BAIGIAMASIS ŽODIS TSKP CK plenume 1987 metų sausio 28 dieną

Draugai! Mūsų plenumas baigia darbą, baigia svarstyti pagrindinį darbotvarkės klausimą. Atmosfera, kurioje vyko plenumo darbas, įvykusi diskusija leidžia konstatuoti, kad čia vyravo pažiūrų vienybė visais klausimais, kurie buvo pateikti partijos Centro Komiteto plenumui svarstyti ir spręsti. Tai — ne formali vienybė, o vienybė, grindžiama supratimu, kad Centro Komitetas yra atsakingas už sėkmingą balandžio plenumo ir TSKP XXVII suvažiavimo parengto strateginio kurso įgyvendinimą.

Dabar, kai mes baigėme diskusijas ir turime priimti nutarimą, natūralu iškelti klausimą — ar pateisino mūsų plenumas komunistų, tarybinių žmonių lūkesčius? Kaip atsakyti į šį klausimą? Pagal labai griežtus kriterijus šiandieninis plenumas — tai didelis politinis įvykis ir TSKP gyvenime, ir tarybinės visuomenės gyvenime.

Manyčiau, mes pagrįstai galime teigti, kad plenumas gerokai paspartins partijos, šalies, visos visuomenės žengimą persitvarkymo keliu. Tačiau plenumo reikšmė pilnutinai gali išryškėti tik su viena būtina sąlyga: jeigu visa tai, dėl ko mes čia susitarėme, nuosekliai įgyvendins TSKP CK Politinis Biuras, sąjunginių respublikų Komunistų partijų Centro Komitetai, partijos kraštų, sričių, miestų, rajonų, apygardų komitetai, visos šalies partinės organizacijos.

Todėl aš pasakyčiau taip: plenumas pateisins lūkesčius, jeigu mes taip veiksime po plenumo. Šis plenumas sudaro fundamentalias prielaidas tam, kad ir toliau būtų galima deramai žengti spartinimo, persitvarkymo, kadrų politikos, atitinkančios dabartinio istorijos raidos etapo uždavinius, tobulinimo keliu.

Plati diskusija, kurioje dalyvavo 34 draugai iš 77 užsirašiusiųjų, suteikė mums unikalią galimybę įvairiais partijos ir valstybės darbo lygmenimis ir įvairiomis kryptimis dar kartą panagrinėti persitvarkymą, apmąstyti jo paskirtį, dar kartą įvertinti patį persitvarkymo procesą, gauti tą įvertinimą iš pirmųjų šaltinių.

Mums svarbių svarbiausias — manau, mes turime teisę taip pasakyti, — pirmiausia plenumo pateiktas politinis konstatavimas, kad partija, visos visuomenės sveikos jėgos remia persitvarkymą. O jeigu taip yra, tai kito kelio ir negali būti. Ir tuo reikia baigti diskusiją, reikalingas ar nereikalingas persitvarkymas. Aš visiškai sutinku su draugu D. Motornu, kuris kalbėjo čia apie tai, kad persitvarkymas — tai jau ne tik idėja, kad persitvarkymas — tai realybė.

Tarybiniai žmonės su persitvarkymu sieja savo gyvenimo planus, šalies likimą, jos tarptautinį autoritetą ir svorį. Tai argi mes galime bent kiek abejoti dėl jo įgyvendinimo? Ne, draugai!

Taip, persitvarkymas — tai jau realybė. Dabar mes aiškiau ir giliau suprantame, kad ir šalies vidinio vystymosi požiūriu, ir išorinių sąlygų, tarptautinės padėties požiūriu mes turime užtikrinti spartesnį šalies ekonominį ir socialinį vystymą. Bet spartinimas neįmanomas be visuomenės

atnaujinimo, o neatnaujinus visuomenės — nebus visų jos gyvenimo sferų pertvarkymo. Vadovaudamasis senais požiūriais, naujų uždavinių neišspręsi, tuo labiau istorinio masto uždavinių, iškilusių šiandien.

Persitvarkymas — ne pasivaikščiojimas lygiu keliu. Tai kopimas į kalną, neretai nepramintais takais. Problemų, kaip dar kartą parodė CK plenumas, mūsų visuomenėje susikaupė daug. Reikės didžiulių kūrybinių pastangų ir ilgos pasiaukojamos kovos, kad didysis persitvarkymo žygis būtų įvykdytas iki galo, kaip reikalauja mūsų liaudis, kaip reikalauja nūdiena.

Mes esame tik kelio pradžioje. Tai reikia aiškiai pabrėžti CK plenume, nes, suprasdami, kur esame, suprasime ir ką turime daryti ir kaip veikti. Jeigu kas nusprendė, kad jis jau persitvarkė, tai jam reikia priminti, kad mes dar tik ėmėmės persitvarkymo. Ir tai, kas svarbiausia, — priešakyje. Tai — taip pat svarbi partijos Centro Komiteto plenumo išvada.

Įgyvendindami, plėsdami, vertindami persitvarkymą, neturime pulti į vienokį ar kitokį kraštutinumą. Reikia tvirtai remtis vieninteliu stabiliu pagrindu — realybe. Jeigu mes per gerai įvertintume savo laimėjimus, patirtume pražūtingų padarinių, bet, kita vertus, primygtinai noriu pabrėžti: negalime nepastebėti net mažiausios persitvarkymo pažangos, net nedidelių patirties trupinėlių. Tai būtų ne mažiau pražūtinga. Pirmiausia tai neleistina kad ir štai dėl ko.

Mes dar tik plečiame darbus, paremdami savo politinę liniją konkrečiais požiūriais, numatydami, kaip pasiekti tikslus, kuriuos užsibrėžėme. Mes dar tik įjungiame persitvarkymo mechanizmą ir priemones, imamės pirmųjų žygių, kad jie pradėtų veikti ir duotų rezultatų. Bet, išnagrinėję 1986 metų rezultatus, jau pamatėme, kad esame pažengę į priekį.

Kaip to pasiekėme? Tai — tiesioginis rezultatas to, kad mūsų liaudis remia persitvarkymo, spartinimo liniją.

Tai argi mes galime to nematyti, manyti, kad nieko neįvyko ir niekas nevyksta. Revoliucionierius ne tas, kuris švaistosi revoliucinėmis frazėmis, o tas, kuris moka numatyti perspektyvą, kelti liaudį ir partiją į ilgą ir atkaklią kovą, pastebėti kiekvieną žingsnį į priekį, studijuoti jį ir rasti dar vieną atramos tašką naujam, platesniam žingsniui. Šiandien CK plenume mes turime tarti nuoširdų partijos padėkos žodį mūsų liaudžiai už tai, kad ji suprato, širdimi, savo liaudiška intuicija pajuto, jog yra kviečiama į sunkią kovą, bet dėl tokių permainų, dėl tokių tikslų, kurie duos puikių vaisių visai visuomenei, kiekvienai šeimai, kiekvienam žmogui. Tarybiniai žmonės mumis patikėjo, jie parėmė partiją. Štai kodėl tokios svarbios mums teigiamos permainos, pasiektos 1986 metais. Jos atspindi tai, kad mūsų liaudis visapusiškai remia partijos politiką, jos vykdomą spartinimo kursą.

Noriu pabrėžti dar kai kuriuos momentus, išryškėjusius plenume. Manyčiau, kad visiškai pagrįstai Politinio Biuro pranešime į pirmąją vietą kaip svarbiausia iškelta plataus, nuoseklaus tarybinės visuomenės demokratizavimo tema.

Tai, draugai, tas svertas, kuris padės įtraukti į persitvarkymą lemiamą jo jėgą — liaudį. Jeigu mes to nepadarysime, tai neišspręsime spartinimo uždavinių, neužtikrinsime persitvarkymo, jo paprasčiausiai nebus.

Antra vertus, plėtodami, skatindami socialistinę demokratiją, atskleisdami jos potencialą, mes kuriame patikimiausias garantijas, kad praeities klaidos nepasikartotų. Bet svarbu ne tik tai.

Demokratija mums reikalinga kaip oras. Jeigu mes to nesuprasime, ir net jeigu suprasime, bet nesiimsime realių svarių priemonių jai plėtoti, vystyti, darbo žmonėms plačiai įtraukti į persitvarkymo procesą, tai užsprings mūsų politika, uždus persitvarkymas, draugai.

Tai mūsų svarbiausias sumanymas. Kaip ir visi Politinio Biuro nariai — mes per kiekvieną pertrauką keisdavomės nuomonėmis dėl plenumo ei-

gos, — aš labai patenkintas tuo, kad CK plenumas visiškai pritarė šiai svarbiausiai TSKP veiklos krypčiai dabartiniame kovos dėl spartinimo tikslų etape.

Komunistų partija tvirtai remia nuomonę, kad liaudis turi žinoti viską. Viešumas, kritika ir savikritika, masių kontrolė — sveiko tarybinės visuomenės vystymosi garantijos. Jeigu tai reikalinga liaudžiai — vadinasi, tai būtina visiems. Tai tuo svarbiau, kad TSKP — valdančioji partija. Ji suinteresuota viešumu, kritika ir savikritika, nes tai realios ir patikimos normalaus TSKP funkcionavimo formos. Tai kaip tik tos priemonės, kurios gali apsaugoti partiją nuo politikos klaidų. Šių klaidų kaina visiems mums žinoma.

Šiandien plenume mes visi prieiname bendrą išvadą — mums reikalingas viešumas, mums reikalingos kritika ir savikritika kaip efektyvios socialistinės demokratijos formos. Mūsų valstybėje — darbininkų ir valstiečių valstybėje — liaudžiai viskas svarbu, nes tai jos valstybė. Ji turi viską žinoti ir apie viską spręsti sąmoningai. Tai, kaip jūs žinote, V. Lenino žodžiai.

Liaudžiai reikia visos tiesos. Čia norėčiau priminti Lenino poziciją, išdėstytą laiške „Iskros" redakcijai. „Iš tikrųjų metas, — rašė V. Leninas, — griežtai atmesti sektantiško rateliškumo tradicijas ir — partijoje, kuri remiasi masėmis, — iškelti ryžtingą šūkį: daugiau šviesos, tegu partija žino viską" [1]. Mums kaip niekada dabar reikia daugiau šviesos, kad partija ir liaudis žinotų viską, kad pas mus nebūtų tamsių kampų, kur vėl imtų trauktis pelėsiai, viso to, su kuo mes dabar ryžtingai kovojame, ir dar toli gražu nebaigėme tos kovos. Todėl — daugiau šviesos!

Nejaugi mes, turėdami tokią galingą partiją, tokią patriotinę liaudį, ištikimą socializmo idėjoms, savo Tėvynei, neįstengsime susitvarkyti, jeigu plačiu viešumu, demokratiniu procesu kas nors mėgins pasinaudoti savanaudiškais ir antivisuomeniškais tikslais, juodinimo tikslais?

Noriu pasidalyti štai kokia išvada, kurią padariau, analizuodamas savo keliones. Anksčiau į priekį kaip tik neretai išeidavo demagogai, demonstruodami savo „drąsą". Daugiausia tai būdavo tokia demagogija: kur, girdi, žiūri viršininkai, ypač Maskvoje? O dabar kitokia situacija. Aš tai apibendrinu iš dešimčių susitikimų. Dabar atvirą pokalbį, be to, pačiose netikėčiausiose auditorijose ir vietose, visiškai, kaip sakoma, neparengtoje auditorijoje, užmezga subrendę, rimti žmonės. Jie dalykiškai kelia klausimus, klausinėja to, kas jiems neaišku, domisi, kaip bus sprendžiama viena ar kita problema.

Kaip tik viešumas ir demokratija leido aukštai pakelti galvą darbininkų klasei, valstietijai, mūsų inteligentijai, visoms sveikoms jėgoms. Atsiranda demagogas — jie patys jį ir nutildo. Tatai mano akyse yra dešimtis kartų buvę. Žmonės visada išnarplios visus klausimus.

Viešumas, kritika, savikritika mums tiesiog būtini. Tai — nepaprastai svarbūs socialistinio gyvenimo būdo bruožai. Ir jeigu kas nors mano, jog mums to reikia tik tam, kad kritikuotume praeities trūkumus, tai didžiai klysta. Svarbiausia tai, jog viešumo, kritikos ir savikritikos, demokratijos reikia tam, kad galėtume žengti į priekį, spręsti didžiulius uždavinius. Jei liaudis aktyviai neprisidės, šių uždavinių mes nepajėgsime išspręsti. Štai kam viso to mums reikia.

Ir jeigu kam nors atrodo, jog tokioje situacijoje nelengva dirbti, tai noriu priminti, kad aš jau prieš šešis mėnesius esu pataręs: mokykimės dirbti plėtojamos demokratijos sąlygomis. Visi mokykimės!

Spauda turi remti viešumą šalyje, informuoti mūsų liaudį. Bet ji privalo tai daryti atsakingai, — mes to pageidaujame. Nesivaikyti sensacijų,

[1] Leninas V. Pilnas raštų rinkinys, t. 8, p. 91.

neieškoti „pikantiškų faktų". Mums reikia, kad spauda būtų aktyvi persitvarkymo dalyvė!

Mes turime dalykiškiau dirbti. Čia girdėjome teisingų pastabų, kad žodžių prišnekėta jau daug.

Tai skirta visiems, taip pat ir spaudai. Dabar mums labai svarbu matyti viską, kas yra pozityvu, konstruktyvu, šitai perimti, padaryti visos partijos, visos liaudies turtu, diegti naujų požiūrių daigus persitvarkymo sąlygomis. Čia taip pat reikia garantuoti didelį viešumą ir propaguoti viską, kas pažangu.

Nuo CK sausio plenumo mes pradedame, — nenoriu, kad mane apkaltintų, jog mes vėl kažkokį etapą prasimanome, — bet vis dėlto dabar mes pradedame naują mūsų žengimo į priekį, mūsų pertvarkomojo darbo etapą. Paaiškinsiu šią mintį taip. Situacija išanalizuota, politinis kursas parengtas, pagrindiniai nutarimai dėl šio kurso įgyvendinimo priimti. Dabar reikia dirbti, dirbti.

Apie mūsų politiką, apie persitvarkymą žmonės spręs — ir kuo toliau, tuo griežčiau — iš apčiuopiamų rezultatų, gautų praktiškai gerinant milijonų žmonių darbo ir gyvenimo sąlygas: ar darniau organizuojama gamyba, teisingiau apmokamas darbas, paspartėjo gyvenamųjų namų statyba, pagerėjo prekyba, buitinis aptarnavimas, miestų transporto, poliklinikų, ligoninių darbas, ar tyresnis, grynesnis pasidarė moralinis klimatas partinėje organizacijoje, darbo kolektyve.

Žodžiu, remdamiesi daugeliu tūkstančių kasdieninio gyvenimo faktų, mes, komunistai, turime įrodinėti mūsų politikos teisingumą, persitvarkymo gyvybingumą. Tai kelia ypač didelius reikalavimus kadrams, orientuoja juos į praktinius rezultatus. Todėl dabar taip svarbu, kad būtų didinamos pastangos, spartinami tempai, kad visi intensyviau dirbtų, kaip apie tai jau kalbėta pranešime.

Ypač norėčiau akcentuoti, kokie reikšmingi yra uždaviniai, kuriuos mes sprendžiame jubiliejiniais, 1987 metais. Uždaviniai didžiuliai ir mastu, ir tikslais, kuriuos mes turime pasiekti. Jie ypač svarbūs dėl to, kad susiję su naujais ūkininkavimo metodais, kad reikia pertvarkyti visą ekonomiką, daugelį jos šakų pagal naujus ūkininkavimo principus.

Persitvarkymas, draugai, didelė mokykla. Ji kelia sudėtingus uždavinius. Ir mes turime gerai išeiti šią mokyklą. Norėčiau dar kartą pakartoti: reikia veikti, veikti ir dar kartą veikti — aktyviai, drąsiai, kūrybingai, kompetentingai! Tai, galima sakyti, svarbiausias momento uždavinys. Juo turi vadovautis visi — kiekviena partinė organizacija, kiekvienas partinis komitetas, kiekvienas vadovas, kiekvienas komunistas.

TSKP Centro Komiteto vardu aš norėčiau kreiptis į visus partijos draugus, į visus tarybinius žmones: pertvarkomasis darbas, revoliucinio visuomenės atnaujinimo darbas, šalies ateitis liaudies rankose. Ir ta ateitis bus tokia, kokią mes ją sukursime — savo bendru darbu, savo protu ir savo sąžine.

Persitvarkymas — priešakinė kovos linija kiekvienam doram žmogui, kiekvienam patriotui. Darbų pakaks visiems, ir kelias priekyje ilgas.

Mes tvirtai pasiryžę įvykdyti XXVII suvažiavimo nutarimus. Mes sieksime kokybiškai naujos tarybinės visuomenės būklės. Mes įsitikinę — persitvarkymas nesulaikomas.

CK nariai pasisakė už tai, kad būtų surengta sąjunginė partinė konferencija. Partijai tokia konferencija — labai svarbus politinis įvykis. Aš manau, kad ir tie, kurie diskusijose nedalyvavo, pritaria šiam pasiūlymui, kurį Politinis Biuras pateikė plenume.

Mes, draugai, iš istorijos prisimename ne vieną konferenciją, kurios

persilaužimo etapuose padėjo rasti naujus užsibrėžtų tikslų įgyvendinimo būdus ir priemones, sprendė problemas, toli pranokstančias taktinių problemų ribas.

Mes manome, jog tikslinga, ir aš tai pateikiu jums svarstyti, kad Politinis Biuras parengtų vienam iš artimiausių CK plenumų siūlymus dėl konferencijos organizavimo laiko ir tvarkos. Mes manome, kad partinė konferencija duos stiprų impulsą ataskaitinei-rinkiminei kampanijai, naują postūmį partijos, visų jos organizacijų darbui persitvarkymo srityje.

Štai tokius samprotavimus norėjosi trumpai išdėstyti pasibaigus partijos Centro Komiteto plenume vykusiai diskusijai.

Noriu visiems jums padėkoti už aktyvų dalyvavimą plenumo darbe ir palinkėti visiems jo dalyviams didelių laimėjimų mūsų bendruose darbuose.

Tarybų Sąjungos Komunistų partijos Centro Komiteto plenumo nutarimas

DĖL PERSITVARKYMO IR PARTIJOS KADRŲ POLITIKOS

Tarybų Sąjungos Komunistų partijos Centro Komiteto plenumas, išklausęs ir apsvarstęs TSKP CK Generalinio Sekretoriaus M. Gorbačiovo pranešimą „Apie persitvarkymą ir partijos kadrų politiką", visiškai pritaria politinėms ir praktinėms išvadoms, kurias padarė TSKP CK Politinis Biuras, išanalizavęs situaciją, susidariusią tarybinėje visuomenėje laikotarpiu iki Centro Komiteto 1985 m. balandžio plenumo, principingam persitvarkymo eigos ir partijos XXVII suvažiavimo nutarimų realizavimo pirmųjų rezultatų įvertinimui, taip pat CK Politinio Biuro suformuluotiems dabartinės TSKP kadrų politikos uždaviniams, kuriuos turės spręsti visos partinės, valstybinės ir visuomeninės organizacijos.

I.

TSKP Centro Komitetas pažymi, jog laikas, praėjęs po CK 1985 m. balandžio plenumo ir TSKP XXVII suvažiavimo, patvirtino, kad teisingas ir gyvybiškai būtinas yra partijos parengtas ir tarybinės liaudies remiamas strateginis kursas, kuriuo siekiama spartinti ekonominį ir socialinį vystymą, kokybiškai pertvarkyti visas mūsų visuomenės gyvenimo sferas.

Didžiuliai ir neginčijami yra tarybinės liaudies laimėjimai, kuriuos ji pasiekė beveik per 70 metų po Didžiojo Spalio pergalės, žengdama socializmo kūrimo keliu. Tačiau šie laimėjimai neturi užgožti fakto, kad aštuntojo ir devintojo dešimtmečių sandūroje sulėtėjo šalies žengimo į priekį tempai. Ekonomikoje, socialinėje ir dvasinėje sferoje kaupėsi sunkumai ir neišspręstos problemos, atsirado stagnacijos ir kitų socializmui svetimų reiškinių. Nepaisant didžiulio partijos, jos kadrų darbo, TSKP CK, šalies vadovybė neįstengė laiku ir kaip reikiant įvertinti stiprėjančių neigiamų tendencijų pavojaus, parengti tikslios jų įveikimo linijos. Neigiamą poveikį pribrendusių ekonominių ir socialinių klausimų sprendimui turėjo sumažėjęs dėmesys teorinės minties plėtojimui, besivystančio socializmo varomųjų jėgų ir prieštaravimų dialektikos studijavimui. Nemažų trūkumų susikaupė socialistinės demokratijos institutų funkcionavimo srityje, planavimo praktikoje, valdymo stiliuje ir metoduose. Daugelis partinių organizacijų neįstengė išsilaikyti principinėse pozicijose, neskyrė būtino dėmesio tam, kad būtų griežtai laikomasi partinio gyvenimo lenininių principų ir normų, neryžtingai kovojo su neigiamais reiškiniais, su susilpnėjusia drausme, plintančiu girtavimu, grobstymais, kyšininkavimu. Ne visada buvo duodamas reikiamas atkirtis žinybiškumui ir vietininkiškumui, nacionalizmo apraiškoms.

Plenumas pažymi, jog nepaprastai svarbu, kad esant tokiai situacijai partija rado savyje jėgų ir drąsos pradėti vykdyti persitvarkymo kursą, vadovauti jam, organizuoti revoliucinio pobūdžio darbą, kuriuo siekiama

ryžtingai įveikti stagnacijos reiškinius, sukurti patikimą ir veiksmingą mechanizmą šalies ekonominiam ir socialiniam vystymui spartinti. Kito kelio, išskyrus persitvarkymą, mums tiesiog nėra, mes negalime atsitraukti ir neturime kur trauktis.

Galutinis persitvarkymo tikslas — atnaujinti visas mūsų visuomenės gyvenimo sritis, suteikti socializmui moderniausias visuomenės organizavimo formas, kuo plačiau atskleisti socialistinės santvarkos kūrybinį potencialą. Skverbdamasis į giliuosius gyvenimo klodus, vykdamas visu frontu, persitvarkymas daro vis didesnį poveikį padėčiai šalyje, įgauna vis naujų kokybinių bruožų.

Bendras politinis rezultatas tas, kad tarybinės visuomenės gyvenime vyksta pastebimos permainos, stiprėja teigiamos tendencijos, formuojasi nauja dorovinė atmosfera. Kaip aktyvūs principai vis labiau įsitvirtina viešumas, teisingumas, nesitaikstymas su trūkumais, siekimas gerinti darbą. Pirmaisiais penkmečio metais liaudies ūkis pagal pagrindinius rodiklius viršijo plane numatytas gaires, sudarytas nemažas įdirbis, duodantis galimybę toliau žengti į priekį.

Tačiau ne visur priemonės, kurių imamasi, ir vykdomas darbas atitinka susikaupusių problemų mastą ir aktualumą, ne visur dirbama pakankamai efektyviai ir ryžtingai. Kai kuriomis labai svarbiomis kryptimis, pirmiausia efektyvumo ir kokybės, mokslo ir technikos vystymo srityje, socialinėje sferoje, permainos turi įveikti didelius sunkumus. Palengva irsta ir lėtai užleidžia savo pozicijas per daugelį metų susiformavęs ekonominio ir socialinio vystymo stabdymo mechanizmas, dar neprarado jėgos ir įtakos konservatizmas, inercija, pasenęs mąstymas.

Ypač svarbiu TSKP CK Politinio Biuro ir Sekretoriato, sąjunginių respublikų Komunistų partijų Centro Komitetų, partijos kraštų, sričių, apygardų, miestų, rajonų komitetų, partinių, valstybinių ir visuomeninių organų uždaviniu plenumas laiko toliau aktyvinti pertvarkomąjį darbą, didinti pastangas visomis jo kryptimis. Šiandien, pradiniame etape, labai svarbu laikytis realizmo pozicijų, objektyviai vertinti tai, kas nuveikta, kas pasiekta, vertinti ne tik lyginant su praeitimi, bet pirmiausia — vadovaujantis parengtais planais, kuriems partija pritarė. Kiekvienas komunistas, kiekvienas pilietis turi būti pasirengęs ilgam, įtemptam, pasiaukojamam darbui. Tai — vienintelis teisingas partinis požiūris. Efektyvus, sąžiningas visų be išimties darbas — persitvarkymo sėkmės laidas. Reikia atkakliai, žingsnis po žingsnio, nuosekliai realizuoti numatytą kursą, neleisti, kad susidarytų atotrūkis tarp priimtų nutarimų ir jų praktinio įgyvendinimo, užtikrinti vykdomų pertvarkymų nesulaikomumą.

Persitvarkymo sėkmė lemiamu mastu priklausys nuo to, ar greitai ir nuodugniai mūsų kadrai suvoks revoliucinių permainų būtinumą, ar ryžtingai, energingai ir kompetentingai jie veiks. Pasiekti šiuos tikslus turi padėti aktyvi, kryptinga, lenininiais principais grindžiama, persitvarkymo uždavinius atitinkanti partijos kadrų politika. Ji privalo plačiai atspindėti dabartinės padėties ypatumus, gyvenamo momento pobūdį ir uždavinius, užtikrinti didelį visų partijos ir valstybės grandžių, viso mūsų visuomenės organizmo veiksnumą. Kadrų politika yra lemiama TSKP programinių tikslų realizavimo priemonė, patikimas įrankis, įgalinąs partiją politiškai vadovauti visuomenei, parengti ir sėkmingai vykdyti strateginę liniją, atitinkančią liaudies interesus, uždavinius stiprinti ir vystyti socializmą.

II.

1. Plenumas pabrėžia, kad, siekiant paspartinti šalies ekonominį ir socialinį vystymą, reikia vis plačiau atskleisti ir panaudoti didžiules socializmo — naujos visuomeninės santvarkos — galimybes, tobulinti jo ekonominius pagrindus, visapusiškai plėtoti socialistinį demokratizmą, vystyti

liaudies savivaldą. Tik šiuo pagrindu ir gali tikrai įgauti užmojį gyva darbo žmonių masių kūryba, jų realus dalyvavimas sprendžiant visus visuomenės gyvenimo klausimus, plačiai pasireikšti žmogiškasis faktorius.

Pritardamas konkretiems žygiams šia kryptimi, kurių imtasi pagal partijos XXVII suvažiavimo nuostatas, plenumas laiko reikalinga kuo geriau panaudoti galimybes plėsti socialistinę demokratiją, vystyti tarybinę politinę sistemą, suteikti partinių, valstybinių organų, visuomeninių organizacijų darbui realų demokratinį turinį, užtikrinti sąlygas, kad darbo žmonės galėtų daryti kur kas didesnį poveikį kadrų parinkimui ir jų darbo kontrolei. Reikia siekti, kad pirminės partinės organizacijos visiškai atliktų Įstatuose numatytą pareigą aktyviai dalyvauti vykdant kadrų politiką.

2. Labai svarbią reikšmę plenumas teikia demokratijos plėtojimui gamybos sferoje, nuosekliam savivaldos diegimui į darbo kolektyvų gyvenimą, sudarymui sąlygų, kurios įgalintų kiekvieną darbo žmogų iš tikrųjų jaustis savo įmonės šeimininku. Prie to turi prisidėti ir sudaromos įmonių ir susivienijimų darbo kolektyvų tarybos, tai, kad joms, taip pat kolektyvų visuotiniams susirinkimams suteikiami sprendžiamieji įgaliojimai įvairiais gamybiniais, socialiniais ir kadrų klausimais.

Laikyti būtina įvesti įmonių, gamybos vienetų, cechų, skyrių, gamybos barų, fermų ir grandžių vadovų, brigadininkų ir meistrų renkamumą. Išplėsti praktiką, kai vadovai ir specialistai parenkami ir užima postus pagal konkursinę sistemą, ir nustatyti šios sistemos taikymo sąlygas.

Naujomis sąlygomis labai svarbu įsisąmoninti, kad vadovaujančiųjų darbuotojų renkamumas darbo kolektyvuose ne tik nepakerta vienvaldiškumo, o priešingai, stiprina jį, didina vadovų autoritetą ir kartu jų atsakomybę už darbą, sudaro savitarpio reiklumo atmosferą kiekviename kolektyve. Organiškas vienvaldiškumo ir kolektyvų dalyvavimo priimant nutarimus svarbiausiais klausimais derinimas plėtoja ir vysto demokratinio centralizmo, planinio vadovavimo remiantis kolektyvu principą.

Plenumas laiko tikslinga pritarti TSRS įstatymo dėl valstybinės įmonės (susivienijimo) projektui kaip pagrindui, turėdamas omenyje, kad vėliau jis bus pateiktas svarstyti visai liaudžiai.

3. Reikia geriau panaudoti kolūkių ir visos socialistinės kooperacijos turimas plačias galimybes ugdyti darbo žmonių iniciatyvą ir savaveiksmiškumą, demokratizuoti ekonomikos ir socialinės sferos valdymą. Svarbu užtikrinti, kad būtų griežtai laikomasi kolūkių ir kitų kooperatinių organizacijų įstatų nuostatų, padaryti juose pakeitimus, kurie padėtų skatinti kooperatyvo narių aktyvumą, didinti kiekvieno kooperatyvo nario suinteresuotumą kolektyviniu darbu ir jo realiais rezultatais.

Rekomenduoti TSRS Ministrų Tarybai, atitinkamiems respublikiniams ir vietiniams organams imtis priemonių, kad plačiai būtų diegiamos visuomeninio maitinimo, buitinio aptarnavimo ir kai kurių kitų sferų, kurios tiesiogiai susijusios su tarybinių žmonių poreikių tenkinimu ir atitinka jų interesus, organizavimo kooperatinės formos.

4. Viena iš pagrindinių visuomeninio gyvenimo demokratizavimo, kadrų politikos krypčių yra tarybinės rinkimų sistemos tobulinimas. Svarbu iš kandidatų į Tarybų deputatus iškėlimo ir svarstymo praktikos pašalinti formalizmo elementus, suteikti rinkėjui galimybę pareikšti savo nuomonę apie daugiau kandidatūrų, efektyviai dalyvauti rinkimų procese visose jo stadijose.

5. Plenumas pritaria TSKP CK Politinio Biuro principingai iškeltam klausimui, jog būtina plėsti partijos vidinę demokratiją, ieškoti efektyvių būdų pirminių partinių organizacijų, konferencijų ir plenumų darbui pagyvinti, visų lygmenų renkamųjų partinių organų formavimo mechanizmui tobulinti, kad jis būtų toliau demokratizuojamas.

6. Plenumas teikia didelę reikšmę kadrų veiklos kontrolės „iš viršaus" ir ypač „iš apačios" stiprinimui, nuosekliam Lenino reikalavimo, kad va-

dovaujančiųjų kadrų darbas būtų atviras visiems, dirbamas masių akivaizdoje, realizavimui. Tuo tikslu turi būti užtikrinamas reguliarus renkamųjų ir skiriamųjų pareigūnų atsiskaitomumas darbo kolektyvams ir gyventojams, suteikiant darbo žmonėms teisę vertinti vadovų veiklą ir net iškelti klausimą dėl savo pareigų neatliekančių ir susikompromitavusių darbuotojų atleidimo. Būtina sukurti darnią vadovaujančiųjų kadrų darbo kontrolės sistemą, panaudojant tam partines, profsąjungų, komjaunimo konferencijas, Liaudies deputatų tarybų sesijas, partijos, profsąjungų ir komjaunimo komitetų plenumus, TSRS Aukščiausiosios Tarybos, sąjunginių ir autonominių respublikų Aukščiausiųjų Tarybų, vietinių Liaudies deputatų tarybų nuolatinių komisijų veiklą, nuosekliai plečiant deputatų paklausimų praktiką.

Pripažinti tikslinga, kad TSKP CK Sekretoriatas ir TSRS Ministrų Tarybos Prezidiumas imtųsi priemonių, kurios įgalintų sutvarkyti dabartinę patikrinimų ir inspekcijų įmonėse bei organizacijose praktiką, kad tie patikrinimai padėtų darbui, nebūtų tik duoklė formalizmui, atitraukiančiam nuo veiklos daug žmonių.

Partinės organizacijos turi nuolat skirti dėmesį vadovaujančiųjų kadrų, specialistų, valstybinių organų ir visuomeninių organizacijų aparato darbuotojų atestavimui, kuris yra veiksminga kadrų darbo kolektyvinės kontrolės, jų dalykinės kvalifikacijos kėlimo skatinimo forma.

7. Plenumas įpareigoja visus partijos komitetus ir partines organizacijas imtis papildomų priemonių viešumui plėsti, kritikai ir savikritikai, ypač kritikai „iš apačios", vystyti, kuo geriau panaudoti šį išmėgintą ginklą kadrų auklėjimui nepakantumo trūkumams, sveiko nepasitenkinimo tuo, kas pasiekta, dvasia, visokių nukrypimų nuo socialistinės dorovės normų išgyvendinimui. Reikia visada vadovautis tuo, kad požiūris į kritiką — tai svarbus kadrų politinio brandumo, jų pasirengimo permainoms, gebėjimo iš tikrųjų įgyvendinti persitvarkymą rodiklis. Partijoje neturi būti asmenų, kurių nebūtų galima kritikuoti, taip pat asmenų, neturinčių teisės kritikuoti. Būtina ryžtingai užkirsti kelią visiems kritikos užgniaužimo faktams, taip pat šmeižikų mėginimams juodinti sąžiningus, darbui atsidavusius darbuotojus, suvedinėti asmenines sąskaitas anoniminiais laiškais ir kitais nederamais metodais.

8. Atsižvelgdamas į tai, kad tikra demokratija neegzistuoja už įstatymo ir virš įstatymo, plenumas teikia didelę reikšmę naujų įstatyminių aktų parengimui ir priėmimui, tarybinio teismo vaidmens didinimui, griežtam teisėjų nepriklausomumo principo laikymuisi, ryžtingam prokurorinės priežiūros stiprinimui, tardymo organų darbo, visų būdų ir priemonių Tarybų valstybės interesams saugoti, piliečių teisėms ir laisvėms užtikrinti tobulinimui. Partija vadovaujasi tuo, jog socialistinė demokratija neturi nieko bendra su įsitikinimu, kad viskas leistina, su neatsakingumu, anarchija. Ji turi realiai tarnauti žmogui, kolektyvui ir visuomenei, darbo žmonių iniciatyvos plėtojimui, socialistinės santvarkos kūrybinio potencialo atskleidimui, teisėtumo ir teisingumo, sveikos dorovinės atmosferos mūsų visuomenėje stiprinimui. Reikia sustiprinti vadovaujančiųjų kadrų, visų gyventojų teisinį auklėjimą.

9. Plenumas laiko, jog reikia rūpintis, kad būtų nuosekliai plečiama tarybinės demokratijos socialinė bazė, kad kiekvienas pilietis, veteranai ir jaunimas, visų gyventojų sluoksnių atstovai aktyviau dalyvautų pertvarkant valstybės ir visuomenės gyvenimą.

Reikia siekti, kad visuose baruose ranka rankon su išmėgintais vyresniųjų kartų kadrais dirbtų, kauptų patyrimą, grūdintųsi jauni, perspektyvūs darbuotojai, kad jie būtų drąsiau keliami. Partinės organizacijos privalo sumaniai reguliuoti šį natūralų procesą, laikydamos jį būtina vadovavimo, mūsų politinio kurso perimamumo užtikrinimo, inertiškumo ir stagnacijos įveikimo sąlyga. Svarbu pasitikėjimo jaunimu, jo savarankiš-

kumo organizuojant darbą, mokymąsi, buitį, laisvalaikį didinimą derinti su pagalbos teikimu, draugiška klaidų kritika. Būtina iš pagrindų pagerinti darbą rengiant patikimą kadrų rezervą iškėlimui.

Į partinius, tarybinius, profsąjungų, komjaunimo organus, į vadovaujantį darbą reikia daugiau rekomenduoti to vertų darbininkų ir kolūkiečių. Visokeriopai skatinti jų mokymąsi aukštosiose mokyklose ir technikumuose, kruopščiai atrinkti ir ugdyti iš jų būsimus vadovus. Reikia aktyviau kelti į atsakingus postus gerus organizatorius iš nepartinių draugų tarpo. Plenumas laiko iš principo svarbiu moterų iškėlimą į vadovaujančius postus visais valdymo lygmenimis ir visose visuomenės veiklos sferose.

10. CK plenumas atkreipia dėmesį, jog darbe su kadrais būtina griežtai ir nuosekliai įgyvendinti lenininės nacionalinės politikos reikalavimus, visapusiškai atsižvelgti į šalies ūkinio ir visuomeninio gyvenimo didėjančio internacionalėjimo procesus. Visais su nacionalinių santykių raida susijusiais klausimais reikia būti ypač jautriems ir apdairiems, partiškai principingiems, rūpintis mūsų šalies tautų draugystės ir brolybės stiprinimu, ryžtingai įveikti neigiamus reiškinius šioje sferoje, duoti tvirtą atkirtį visoms nacionalizmo ir šovinizmo, sionizmo ir antisemitizmo, vietininkiškumo apraiškoms, išlaikytinių nuotaikoms, nacionaliniam ribotumui ir pasipūtimui, iškelti kaip priešingybę tam nuoseklų, tvirtą internacionalizmą.

Užtikrinti, kad partiniuose, valstybiniuose, ūkiniuose organuose, visuomeninėse organizacijose būtų reikiamai atstovaujama visoms šalies nacijoms ir tautybėms, siekti, kad vadovaujančiųjų kadrų sudėtis kuo geriau atspindėtų gyventojų nacionalinę struktūrą. Kad būtų stiprinamas kadrų internacionalinis grūdinimas, didėtų jų partinio ir valstybinio darbo patyrimas, reikia suaktyvinti keitimąsi kadrais tarp respublikų ir regionų, tarp vietinių ir centrinių organų.

III.

1. Plenumas pritaria TSKP CK Politinio Biuro ir Sekretoriato priemonėms, kuriomis siekiama įveikti praeityje padarytų partinių principų pažeidimų, kadrų politikos iškraipymų padarinius. Naujų jėgų įsiliejimas į vadovybę, pakeitimas tų vadovų, kuriems nauji uždaviniai pasirodė esą per sunkūs, kurie susikompromitavo nederamu elgesiu, yra būtina persitvarkymo sudedamoji dalis ir labai svarbus jo veiksnys.

Atsižvelgiant į TSKP XXVII suvažiavimo nutarimus, reikia iš pagrindų atnaujinti kadrų politiką, padaryti ją tikrai šiuolaikišką, neatskiriamai susijusią su kovos dėl ekonominio ir socialinio spartinimo pagrindinėmis kryptimis, atkakliai siekti, kad kiekvienai partinio, valstybinio, ūkinio, visuomeninio darbo grandžiai vadovautų žmonės, ištikimi partijai ir liaudžiai, tikri novatoriai, giliai suvokiantys kokybinių permainų mūsų visuomenėje būtinumą, gebantys įveikti inerciją ir rutiną, kūrybiškai vykdyti partijos liniją.

Visapusiškai išanalizavęs praeities pamokas, TSKP Centro Komitetas laiko, kad principingai svarbu:

vadovaujantis leninine kadrų politikos samprata, laiku spręsti visuose lygmenyse, pradedant nuo TSKP CK ir Vyriausybės, pribrendusius kadrų klausimus, reguliariai papildyti vadovaujančiųjų kadrų sudėtį naujomis jėgomis, kad nenutrūktų atsinaujinimo procesas, nebūtų pažeistas perimamumas;

sustiprinti kadrų marksistinį-lenininį teorinį rengimą, idėjinį ir dorovinį grūdinimą, ugdyti aukštą jų politinę ir dorovinę kultūrą, siekti, kad jie gerai suvoktų spartinimui skirto partijos kurso esmę ir gebėtų kiekviename bare glaudžiai sieti programinius tikslus su kasdieniu organizaci-

niu, ūkiniu ir auklėjamuoju darbu, atkakliai kovoti su technokratinio požiūrio apraiškomis partijos komitetų veikloje, parenkant kadrus;

užtikrinti atidų, apgalvotą, principingą požiūrį į kadrus juos parenkant ir keičiant, visais atvejais vadovautis tik darbo interesais. Čia neleistina ir stagnacija, ir nepagrįstas, skubotas darbuotojų keitimas, administravimas, subjektyvizmas, nepakantumas savarankiškam mąstymui ir iniciatyvai;

nuolat didinti kadrų atsakomybę už pavestą darbą, visur sudaryti savitarpio reiklumo, tvirtos drausmės ir organizuotumo aplinką, ryžtingai užkirsti kelią aplaidumui. Tikras rūpinimasis kadrais neturi nieko bendra su minkštaširdiškumu ir visko atleidimu, labdara ir pataikavimu;

kadrų politikoje griežtai laikytis demokratinio centralizmo principo ir jį plėtoti, sudaryti reikiamas politines ir teisines prielaidas tam, kad partijos ir valstybės, profsąjungų, komjaunimo ir kitų visuomeninių organizacijų renkamieji organai plačiai naudotųsi jiems suteiktomis teisėmis, dalykiškai kontroliuotų vykdomuosius organus, aparato darbą;

įtvirtinti renkamuosiuose organuose tikrą kolektyviškumą, lygybę, laisvą ir principingą klausimų svarstymą. Kad ir kokia būtų vadovo padėtis, ji neiškelia jo aukščiau už kitus renkamojo organo narius, o tik pabrėžia didesnę atsakomybę už kuo griežčiausią partinių normų ir principų laikymąsi;

įgyvendinti praktines priemones, padedančias iš esmės pagerinti partinės, valstybinės ir visuomeninės kontrolės organų veiklą, didinti jų poveikį drausmės stiprinimui, tam, kad būtų pašalinti visokie pažeidimai ir piktnaudžiavimai, darniau dirbtų aparatas.

2. CK plenumas pabrėžia, kad lemiamas kadrų, jų politinės ir pilietinės pozicijos vertinimo kriterijus yra požiūris į persitvarkymą, į uždavinius spartinti šalies ekonominį ir socialinį vystymą, realūs jų įgyvendinimo darbai. Partija kels ir rems tuos darbuotojus, kurie ne tik pritaria persitvarkymo kursui, bet ir aktyviai, kūrybiškai įsijungė į atsinaujinimo procesą, visas savo jėgas skiria bendram reikalui, moka siekti sėkmės. Kurie neįstengia pakeisti pavestame bare padėties į gerąją pusę, yra abejingi vykstančioms permainoms, laikosi įsikibę to, kas sena, tie neturi teisės būti vadovaujančiame poste.

3. Persitvarkymo procesas neatskiriamai susijęs su dorovinių socialistinės visuomenės pagrindų, tarybinio gyvenimo būdo stiprinimu. Tvirti idėjiniai įsitikinimai, didžiulė politinė ir moralinė atsakomybė už šalies ateitį, nuoseklus lenininės bolševizmo etikos laikymasis — šie reikalavimai dabar ypač griežtai keliami visiems mūsų kadrams. Jie turi būti idėjinės ištvermės, besąlygiško partinės ir valstybinės drausmės laikymosi, ištikimybės žodžiui, sąžiningumo, dorumo, nepaperkamumo, kuklumo, nesitaikstymo su jokiais nukrypimais nuo socialistinės moralės normų pavyzdys.

Būtina principingai atsikratyti prisitaikėlių, karjeristų, konjunktūrininkų, tų, kurie kompromituoja partijos nario, tarybinio vadovo vardą gobšumu, apkerpėjimu, girtavimu, moraliniu nevalyvumu. Reikia ryžtingai kovoti su protekcionizmu, giminių ir kraštiečių protegavimu, favoritizmu, su darbuotojų kėlimu vadovaujantis asmeninėmis simpatijomis. Visu partijos Įstatų ir tarybinių įstatymų griežtumu būtina pareikalauti atsakomybės iš tų, kurie mėgina ginti sukčius, grobstytojus, kyšininkus. Kelti į viešumą, visuomenės pasmerkimui tuos, kurie sąmoningai ignoruoja mūsų principus. Rūpintis, kad vadovas būtų taurus ir doras, — pirmutinė kiekvienos partinės organizacijos pareiga.

Plenumas įpareigoja partijos komitetus, pirmines partines organizacijas ryžtingai užkirsti kelią visiems mėginimams, kad ir kas juos darytų, apsaugoti nuo atsakomybės sužlugdžiusius darbą arba suteršusius savo vardą vadovus. Turi būti visur padarytas galas dar pasitaikančiai praktikai, kai

klausimai dėl vadovaujančių darbuotojų nusižengimų nagrinėjami slapta, nutylimos tikrosios vieno ar kito atsakingo asmens atleidimo iš einamų pareigų priežastys. Reikia besąlygiškai laikytis TSKP Įstatų reikalavimo, kad už padarytus nusižengimus komunistas pirmiausia atsako savo pirminei partinei organizacijai. Partijoje ir valstybėje įstatymas visiems — vienas ir drausmė visiems — viena.

4. Plėsti persitvarkymą reiškia pirmiausia pertvarkyti pačios partijos, jos kadrų visuose lygmenyse — nuo Centro Komiteto iki pirminių partinių organizacijų — darbą, nuosekliai visose grandyse laikytis lenininių partijos gyvenimo principų ir normų. Tai Centro Komitetas laiko dabartinės kadrų politikos esme ir svarbiausiu uždaviniu.

Reikia vadovautis tuo, jog šiandien vairuojantis, koordinuojantis partijos, jos komitetų vaidmuo turi būti toks: padėti visose sferose dirbantiems kadrams įsisąmoninti momento uždavinius ir reikalauti griežtos atsakomybės už pavestą darbą. Reikia ryžtingai atsisakyti partiniams organams nebūdingų valdymo funkcijų, siekimo spręsti klausimus už kitus, spręsti reikalus už tarybinius organus, ūkines ir visuomenines organizacijas. Ypač domėtis, kaip pertvarko darbą partijos rajonų ir miestų komitetai, tiesiogiai užtikrinantys partijos ryšius su jos pirminėmis grandimis, darbo kolektyvais.

Atkakliai siekti, kad kiekvienas partijos komitetas, kaip politinio vadovavimo organas, būtų tikras naujų idėjų generatorius ir skleidėjas, visų jėgų sąveikos organizatorius, mokėtų tinkamai jas išdėstyti, numatyti priimamų nutarimų padarinius ir į juos atsižvelgti. Partijos komitetų dėmesio centre turi būti rūpinimasis žmogumi, jo darbo, buities ir poilsio sąlygomis, žmonių sąmoningumo formavimas. Nustatant partinio vadovavimo stilių, reikia iš tikrųjų daugiau dėmesio skirti gyvam darbui su masėmis, tam, kad būtų organizuojamas praktinis priimtų nutarimų ir numatomų planų vykdymas, remiama liaudies iniciatyva, skatinami novatoriški ieškojimai.

Pagrindinė kovos dėl persitvarkymo, dėl spartinimo grandis yra pirminės partinės organizacijos, kur partijos politika realizuojama milijonų komunistų pastangomis, susiejama su darbo žmonių kasdieniu gyvenimu, darbais ir rūpesčiais. Organizacinis ir idėjinis politinis pirminių partinių organizacijų stiprinimas, jų kovingumo ir aktyvumo didinimas — labai svarbus partijos rajonų, miestų, apygardų, sričių, kraštų komitetų, sąjunginių respublikų Komunistų partijų CK uždavinys.

Būtina skiepyti partiniams darbuotojams politinę, valstybinę pažiūrą į darbą, ugdyti gebėjimą dirbti besiplečiančios demokratijos, didėjančio žmonių visuomeninio ir darbo aktyvumo sąlygomis, gebėjimą įtikinti ir vesti juos paskui save, nepakantumą inertiškumui, biurokratizmui, vietininkiškumui, žinybiškumui. Plenumas pritaria Politinio Biuro numatytoms priemonėms, kuriomis siekiama kompleksiškai pertvarkyti partinio ir politinio švietimo sistemą, kuo glaudžiau ją susieti su gyvenimu, su nūdienos uždaviniais, ir įpareigoja partijos komitetus sustiprinti dalykinę pagalbą partinėms organizacijoms ir propagandos priemonėms, geriau organizuoti su masėmis dirbančio žemutinio partinio aktyvo mokymą ir informavimą.

5. Atsižvelgdamas į didžiulę atsakomybę už tai, kad būtų realizuotas partijos strateginis kursas spartinti ekonominį ir socialinį vystymą, atsakomybę, kuri tenka ekonomikos sferoje dirbantiems kadrams, plenumas atkreipia dėmesį į tai, jog būtina kelti ir ugdyti iš tikrųjų kompetentingus, sumanius įmonių ir susivienijimų vadovus, mokančius dirbti su žmonėmis ir gebančius naujomis ūkininkavimo sąlygomis užtikrinti, kad būtų panaudojami didžiausi mokslinės techninės pažangos laimėjimai, iš pagrindų pagerėtų gaminamos produkcijos kokybė, labai efektyvi būtų gamyba. Reikia padėti jiems kuo greičiau įvaldyti ekonominius vadova-

vimo metodus, pagrįstus visiška ūkiskaita ir finansavimusi, plačiu savarankiškumu ir didesne atsakomybe už susivienijimų ir įmonių darbo rezultatus, nauju požiūriu į ekonominius ryšius su užsieniu. Didelės svarbos reikalas yra įdiegti valstybinį priėmimą.

TSKP Centro Komitetas principinę reikšmę teikia aktyviam darbininkų klasės, kolūkinės valstietijos, inteligentijos, visų darbo žmonių įtraukimui į persitvarkymą, į kovą dėl spartinimo, dėl geros drausmės, dorovinio tyrumo sustiprinimo visose mūsų visuomenės grandyse. Būtina vadovautis tuo, jog persitvarkymo sąlygomis visi darbuotojai kiekviename darbo bare turi jausti didžiulę atsakomybę už pavestą darbą, nuolat kelti profesinį meistriškumą ir darbo kultūrą, įvaldyti šiuolaikinę pažangią techniką ir technologiją, dirbti iniciatyviai ir kūrybiškai.

6. Labai svarbiu uždaviniu plenumas laiko iš esmės pagerinti intelektualinio, kadrų potencialo kokybę ir kūrybinį efektą liaudies ūkyje, geriau rengti ir naudoti specialistus, pertvarkyti aukštųjų ir specialiųjų vidurinių mokyklų darbą, nuosekliai vykdyti bendrojo lavinimo ir profesinių technikos mokyklų reformą, sukurti šalyje vieningą nepertraukiamo mokymosi sistemą. Ypač didelį dėmesį reikia skirti tam, kad aprūpinimo kadrais pirmenybė būtų teikiama prioritetiškai vystomoms liaudies ūkio šakoms, naujai steigiamiems gamybos vienetams, kad pirmiausia būtų rengiami specialistai ir darbininkai, įvaldantys naujos technikos gamybą ir ją eksploatuojantys.

7. Atsižvelgdamas į tai, kad spartesnis technikos ir technologijos vystymas reikalauja vis labiau papildyti fundamentalių mokslinių idėjų ir taikomųjų darbų arsenalą, staigiai perorientuoti mokslą į liaudies ūkio poreikius, plenumas laiko, kad labai svarbu padidinti akademinio, šakinio mokslo ir aukštųjų mokyklų mokslinių kadrų indėlį sprendžiant uždavinius, susijusius su visapusišku gamybos intensyvinimu, ekonomikos efektyvumo didinimu, sustiprinti mokslo integravimą su gamyba. Skirti didesnį dėmesį mokslinių-gamybinių susivienijimų ir tarpšakinių mokslinių-techninių kompleksų darbui. Imtis neatidėliojamų priemonių, padedančių tobulinti mokslinių kadrų rengimą, papildyti jų sudėtį gabiu jaunimu, sudaryti sąlygas vaisingam mokslininkų darbui, geriau aprūpinti mokslą technika, stiprinti jo eksperimentinę bazę.

8. Atsižvelgiant į dabartinius reikalavimus, reikia sparčiau pertvarkyti planavimo, finansų ir kitų bendrųjų ekonominių organų, visų ministerijų ir žinybų darbo struktūrą, stilių, formas ir metodus, tiksliau apibrėžti jų funkcijas ir uždavinius, padėti atsipalaiduoti nuo smulkmeniško susivienijimų ir įmonių globojimo, kišimosi į jų operatyvinę veiklą, sutelkti dėmesį į svarbius, perspektyvinius liaudies ūkio šakų vystymo, mokslinės techninės pažangos spartinimo, ūkio mechanizmo tobulinimo, kadrų perkvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo klausimus.

9. Plenumas yra tos nuomonės, kad iš principo svarbu stiprinti vadovaujančiųjų kadrų veiklos socialinį kryptingumą, ugdyti jų požiūrį į socialines problemas kaip į labai svarbų politinį reikalą. Gebėjimas deramai spręsti socialinius klausimus, sudaryti palankias sąlygas labai našiam žmonių darbui, jų gyvenimui ir buičiai, įtvirtinti kolektyvuose kūrybinių ieškojimų atmosferą — būtinas kiekvieno vadovo politinio ir dalykinio brandumo kriterijus.

Skirti nuolatinį dėmesį veiklai tų kadrų, kurie dirba visose sferose, tiesiogiai susijusiose su žmonių kasdieninių poreikių tenkinimu, su piliečių gyvybiškus interesus liečiančių klausimų sprendimu. Čia ypač svarbu gerai organizuoti darbą, šalinti grubumo, nejautrumo, neatidumo žmogui apraiškas.

10. Pertvarkomajame darbe partija remiasi tarybiniais, profsąjungų, komjaunimo kadrais. Pritardamas TSKP CK Politinio Biuro, TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo ir TSRS Ministrų Tarybos priemonėms,

kuriomis siekiama didinti Liaudies deputatų tarybų vaidmenį ir atsakomybę už ekonominio ir socialinio vystymo spartinimą, plenumas teikia svarbią reikšmę tam, kad Tarybų ir jų vykdomųjų organų veikloje stiprėtų demokratiniai pradai, kad jie plačiau ir efektyviau naudotųsi suteiktais įgaliojimais. Reikia pakelti Tarybų partinių grupių darbo lygį, sustiprinti jų poveikį tarybinių organų veiklai.

Sprendžiant konkrečius gamybinius ir socialinius klausimus, plėtojant lenktyniavimą, stiprinant darbo ir gamybinę drausmę, auklėjant žmones aktyvesnę poziciją dabartinėmis sąlygomis turi užimti profsąjungų kadrai. Profsąjungose dirbantys komunistai turi siekti, kad į profsąjunginį darbą būtų išrenkami autoritetingi, pažįstantys gyvenimą žmonės, gebantys organizuoti konkrečią veiklą, ginti darbo žmogaus, kolektyvo interesus.

Partinės organizacijos turi nuolat ir konkrečiai vadovauti komjaunimo organizacijoms, vengti pamokslavimo, administravimo, visaip skatinti komjaunimo iniciatyvą, padėti gerai organizuoti jaunimo auklėjamąjį darbą, gyvai atsiliepti į jo reikmes, būti naudingų sumanymų iniciatoriais darbe, moksle, laisvalaikiu.

11. Plenumas remia priemones, kurių CK Politinis Biuras imasi teismo, prokuratūros, teisingumo ir milicijos, valstybinio arbitražo, notariato, tūkstančių savanorių viešosios tvarkos apsaugos dalyvių autoritetui, jų veiklos efektyvumui didinti. Kartu partijos parama įpareigoja teisėsaugos organų kadrus dar atkakliau ir iš pagrindų pertvarkyti savo veiklą, susijusią su socialistinės visuomenės ir valstybės interesų, tarybinių piliečių pagrįstų teisių gynimu. Būtina labai pagerinti darbą su teisėsaugos organų kadrais, mokyti juos veikti vis platesnės demokratijos ir viešumo sąlygomis, neužmirštant, kad tas, kuris tarnauja teisėtvarkai, pats turi būti kaip krištolas tyras prieš įstatymą, prieš partiją, prieš liaudį.

12. Plenumas svarbią reikšmę teikia užsienio politikos žinybų darbo pertvarkymui, jų stiprinimui darbuotojais, gebančiais kūrybiškai, nuosekliai vykdyti partijos tarptautinės politikos liniją.

13. Dabartinė sudėtinga tarptautinė padėtis, JAV karingų imperialistinių sluoksnių siekimas pažeisti karinį strateginį paritetą, įgyti branduolinį pranašumą reikalauja kuo greičiau didinti mūsų šalies ekonominį potencialą, visokeriopai stiprinti jos gynybines galimybes, palaikyti reikiamo lygio šalies gynybinį pajėgumą, reikalauja, kad Ginkluotosios Pajėgos būtų gerai išmokytos ir parengtos kovai, reikalauja nuolatinio budrumo TSKP Centro Komitetas didžiai vertina veiklą karinių kadrų, Tarybinės Armijos ir Karinio Jūrų Laivyno karių, patikimai saugančių taikų liaudies darbą, garantuojančių Tėvynės saugumą, garbingai vykdančių internacionalinę pareigą. Būtina ir ateityje didinti armijos ir laivyno vadų, politinių darbuotojų, visų karininkų, partinių organizacijų atsakomybę už tai, kad būtų palaikoma reikiamo lygio karinė drausmė, už idėjinį ir dorovinį karių auklėjimą, jų kovinę ir politinę parengtį, nuolat rūpintis buitinėmis kariškių, jų šeimų sąlygomis.

14. Atsakingi uždaviniai pavedami ideologiniams darbuotojams. Jie turi skleisti partijos idėjas, politiką masėms, įtikinti jas, kad persitvarkymas yra istoriškai būtinas, padėti kiekvienam žmogui rasti savo vietą visos liaudies kovoje dėl spartinimo. Auklėjamąjį darbą turi nuolat dirbti vadovaujantieji kadrai, partijos aktyvas, visi komunistai. Ideologinius barus reikia pavesti žmonėms, pasirengusiems teoriškai ir profesionaliai, labai gerai jaučiantiems laiko pulsą, gebantiems kūrybiškai dirbti, siekti, kad ideologinis, auklėjamasis darbas būtų tvirtai siejamas su praktiniu persitvarkymu.

Plenumas pažymi, jog įgyvendinti mūsų visuomenei iškilusius uždavinius, įtvirtinti viešumą, sveiką, kritišką atmosferą aktyviai padeda spauda, televizija, radijas. Nesitaikstyti su neigiamais reiškiniais ir skleisti persitvarkymo procese atsirandantį patyrimą, aukštinti sąžiningą, labai

našų darbą — tokie pirmutiniai ir savitarpiškai susiję masinės informacijos priemonių uždaviniai. Spaudos, televizijos, radijo darbuotojams turi būti taikomi bendri reikalavimai, kuriuos partija kelia kadrams: idėjiškumas, profesionalumas, pareigingumas, principingumas ir didelė atsakomybė už visuomenės vertinimui pateikiamų faktų tikrumą ir tikslumą, partinis požiūris į kritiką.

15. Naujas visuomeninių pertvarkymų etapas iškelia atsakingus uždavinius meno inteligentijai, visiems kultūros sferos darbuotojams. Jų pareiga — turtinti visuomenės dvasinį gyvenimą, prisidėti prie darbo žmogaus idėjinio ir dorovinio augimo, kurti talentingus, tikroviškus kūrinius, atspindinčius visą mūsų tikrovės įvairovę ir didingumą, ryžtingai priešintis idėjinei kultūrinei agresijai, kurią vykdo imperializmas, siekiantis primesti mūsų liaudžiai, pirmiausia jaunimui, netikras vertybes, svetimas humanizmui.

Sąjunginių respublikų Komunistų partijų CK, partijos kraštų komitetai, sričių komitetai, atitinkami valstybiniai organai, kūrybinių sąjungų valdybos ir partinės organizacijos, kultūros įstaigos privalo sumaniai, gerbdamos talentą ir kartu principingai partiškai padėti meninės kūrybos procesui, prisidėti prie kultūrinės veiklos demokratizmo ir visuomeninio savaveiksmiškumo formų tobulinimo, vystyti kritiką ir savikritiką kūrybiniuose kolektyvuose. Ypač daug dėmesio skirti literatūros kritikos vaidmens didinimui, kūrybinio jaunimo idėjiniam grūdinimui ir auklėjimui, jo gabumų ir talentų atskleidimui. Vadovaujant meninei kūrybai, yra neleistinas nekompetentingas kišimasis į grynai kūrybinius procesus, subjektyvios simpatijos ir antipatijos, idėjinės įtakos metodų pakeitimas administraciniais sprendimais.

16. Atsižvelgdamas į Centro Komiteto narių siūlymus, plenumas paveda CK Politiniam Biurui įgyvendinti konkrečias priemones, kuriomis siekiama tobulinti TSKP Centro Komiteto aparato ir vietinių partinių organų, kadrų darbo organizavimą, gilinti šiuolaikinės kadrų politikos problemų teorinį ir metodologinį nagrinėjimą. Iš pagrindų turi būti pagerintas ministerijų, žinybų, įmonių, įstaigų ir organizacijų kadrų tarnybų darbas.

TSKP CK rekomenduoja partijos komitetams, tarybiniams organams, ministerijoms ir žinyboms, VPSCT, VLKJS CK, kitų visuomeninių organizacijų vadovaujantiesiems organams įgyvendinti praktines priemones darbui su kadrais gerinti sutinkamai su partijos XXVII suvažiavimo nurodymais ir šiuo nutarimu.

* * *

TSKP Centro Komiteto plenumas reiškia tvirtą įsitikinimą, kad pertvarkymai tarybinės visuomenės ekonomikoje, socialinėje ir dvasinėje sferose bus stiprinami ir plėtojami. Tai laiduoja karštas komunistų, visos tarybinės liaudies pritarimas partijos lenininei vidaus ir užsienio politikai, prasidėjusiam persitvarkymui, platus patriotinis judėjimas už sėkmingą dvyliktojo penkmečio planų įvykdymą, už deramą Didžiojo Spalio 70-mečio sutikimą.

Reikia ne tik įtvirtinti tai, kas pasiekta pirmaisiais penkmečio metais, bet ir eiti toliau, geriau panaudoti darbe ilgalaikius ekonomikos augimo veiksnius, visomis kryptimis siekti konkrečių teigiamų poslinkių. Mobilizuoti plačiuosius darbo žmonių sluoksnius, sutelkti jų iniciatyvą ir energiją neišsemiamų socializmo galimybių panaudojimui, atsinaujinimo ir spartinimo kurso įgyvendinimui — tokia šiandien Tarybų Sąjungos Komunistų partijos politikos paskirtis.

DIDŽIOJO SPALIO 70-OSIOMS METINĖMS

SU PROLETARINIO INTERNACIONALIZMO VĖLIAVA

LIETUVOS DARBO ŽMONIŲ DALYVAVIMAS SPALIO REVOLIUCIJOJE

Didžiojo Spalio socialistinė revoliucija, laimėjusi Rusijoje su proletarinio internacionalizmo vėliava, buvo lūžis pasaulio istorijoje: ji „padarė pradžią negrįžtamam procesui — kapitalizmo keitimui nauja, komunistine visuomenine-ekonomine formacija".[1] Revoliucijos hegemonas buvo proletariatas, sugebėjęs suvienyti milijonus darbo žmonių ir nuversti senąją kapitalistinę santvarką. Istoriškai susiklosčiusi visų tautybių darbininkų, kitų darbo žmonių sluoksnių veiksmų vienybė buvo viena iš svarbiausių revoliucijos pergalės sąlygų.

Lietuvos darbo žmonės, atsidūrę Rusijoje dar iki Pirmojo pasaulinio karo ir ypač jo metais, sudarė vieną iš socialistinės revoliucijos nacionalinių rezervų. Socialiniu požiūriu jis buvo gana įvairus, skirtingos buvo ir aplinkybės, kuriomis Lietuvos gyventojai pateko į Rusiją. Daugelį jų palikti gimtinę privertė sunkus ekonominis gyvenimas. Pavyzdžiui, Peterburge 1910 m. gyveno 10 615 lietuvių (1897 m. — 3763). Jie sudarė 5,5 proc. visų miesto gyventojų.[2] Žymiai išaugo lietuvių kolonijos karo metais. Karo pradžioje, artėjant frontui, buvo evakuotos stambesnės pramonės įmonės, ypač tos, kurios galėjo dirbti karo reikalams. Istoriko P. Liaščenkos duomenimis, iš Lietuvos kartu su techniniu ir administraciniu personalu, kvalifikuotais darbininkais buvo evakuota 160 įmonių, 25 iš jų įsikūrė Petrograde.[3] Buvo iškeltos švietimo įstaigos, bankai, organizacijos ir draugijos.

Tačiau labiausiai lietuvių kolonijas padidino daugybė pasitraukusių gyventojų. Tūkstančiai jų iš Lietuvos miestų ir kaimų prievarta ar savanoriškai patraukė į rytus. Vidinėse Rusijos gubernijose susitelkė apie 300 tūkstančių karo pabėgėlių ir evakuotųjų iš Lietuvos. „Apie trečdalį Lietuvos suaugusių gyventojų imperialistinis karas buvo nubloškęs į Rusiją..." [4], — rašė V. Kapsukas. Be to, caro valdžia mobilizavo į kariuomenę 64 tūkst. Lietuvos vyrų; jie tarnavo visur — ir veikiančiojoje armijoje, ir užnugario junginiuose.

Daugumą pabėgėlių sudarė smulkūs ir vidutiniai valstiečiai; daug jų įsidarbino pramonėje. Todėl lietuvių darbininkų buvo gana gausu — apie 100 tūkst.[5] Į Rusiją pasitraukė nemaža buržuazijos, katalikų dvasininkijos atstovų.

Karo pabėgėlių gyvenimas buvo sunkus. Nesutvarkyta buitis, materialiniai nepritekliai, kalbos nemokėjimas, rusų ir lietuvių buržuazijos dirbtinai skatinami religiniai ir nacionaliniai prietarai daug prisidėjo prie to,

---

[1] TSKP XXVII suvažiavimo medžiaga. V., 1986, p. 123.

[2] Статистический сборник по Петрограду и Петроградской губернии. Петроград, 1922, с. 11.

[3] Лященко П. И. История народного хозяйства СССР. М., 1954, т. 2, с. 589.

[4] Kapsukas V. Raštai. V., 1970, t. 9, p. 455.

[5] Шестой съезд РСДРП(б). Протоколы. М., 1958, с. 321.

kad tarp pabėgėlių ir vietinių gyventojų neretai susiklostydavo nepasitikėjimo santykiai.

Kovodami su buržuazijos skleidžiama nacionalinio solidarumo ir tarpnacionalinės neapykantos politika, rusų ir lietuvių revoliuciniai socialdemokratai žadino internacionalinį proletarinį solidarumą, bendrų darbo žmonių revoliucinių veiksmų vienybę. Politiškai suvienyti lietuvių darbininkus su rusų proletariatu labai padėjo RSDDP(b) vietinėse organizacijose įsteigti Lietuvių rajonai ir grupės. RSDDP(b) Petrogrado organizacijos Lietuvių rajonas įsteigtas jo konferencijoje 1916 m. lapkričio 21 d. Joje dalyvavo 8 kuopelių 9 delegatai, atstovavę 68 nariams. Konferencija įformino lietuvių revoliucinių socialdemokratų įstojimą į RSDDP(b), numatė būdus išplėsti politinį darbą. Iki Vasario buržuazinės-demokratinės revoliucijos lietuvių bolševikų organizacijos dar įsteigtos Jekaterinoslave, Rostove prie Dono, Rygoje.

Lietuvių bolševikų nacionalinių organizacijų, veikiančių RSDDP(b) sudėtyje, susikūrimas paaiškinamas specifinėmis ano meto sąlygomis. Žinoma, tai buvo laikinas reiškinys. Rusijoje atsirado dešimtys tūkstančių iš Lietuvos atvykusių darbininkų, darbo valstiečių, liaudies inteligentijos ir moksleivijos atstovų, kurių klasiniai interesai sutapo su Rusijos proletariato revoliucinės kovos tikslais. Tačiau, atsidūrę Rusijoje, tiek Lietuvos darbo žmonės, tiek išeiviai iš kitų vakarinių nacionalinių rajonų turėjo ir savo specifinių interesų — grįžti į gimtinę ir pertvarkyti ją revoliuciniu būdu. Kadangi dauguma jų nemokėjo rusų kalbos, rengti juos šiam tikslui, skleisti jiems bolševikinės tiesos žodį labiausiai tiko nacionalinės formos ir revoliucinio, bolševikinio turinio partinei organizacijai.

Lietuvių darbininkų avangardas — bolševikai laikė save proletarinės revoliucinės armijos dalimi, dalyvavo įvairiame, sudėtingame RSDDP(b) darbe pogrindžio sąlygomis.

Lietuvos revoliuciniai darbininkai ir kareiviai Rusijos proletariato ir kariuomenės gretose su ginklu rankose kovojo už Vasario buržuazinės-demokratinės revoliucijos pergalę. Jų sąjunga dar labiau sustiprėjo Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos rengimo ir įvykdymo laikotarpiu.

Naujame revoliucinės kovos etape, kuriam pradžią padarė Vasario revoliucijos pergalė, ėmė sparčiai organizuotis bei politiškai reikštis ir nuoseklios revoliucinės proletarinės, ir kontrrevoliucinės buržuazinės jėgos. Sukruto įvairios buržuazinės partijos (Lietuvių krikščionių demokratų, Lietuvių tautos pažangos, Demokratinė lietuvių tautos laisvės santaros) ir smulkiaburžuazinė Lietuvos socialistų liaudininkų partija; joje išryškėjo dešiniųjų ir kairiųjų srovės. Visos šios partijos, nepaisant esamų nesutarimų , laikėsi kapitalizmo išsaugojimo pozicijų, priešiškai žiūrėjo į bolševikų partijos vadovaujamą revoliucinį proletariato judėjimą. 1917 m. kovo 13 d. (senuoju stiliumi) jos sudarė Lietuvių tautos tarybą, kuri faktiškai siekė nacionalistinės ideologijos pagrindu suvienyti visus Lietuvos gyventojus. Kitą dieną ši taryba iš savo tarpo išrinko Laikinąjį Lietuvos valdymo komitetą, kuris buvo laikomas būsimosios buržuazinės Lietuvos vyriausybės užuomazga.

Revoliucinei, internacionalistinei darbo žmonių stovyklai atstovavo bolševikai lietuviai. Vadovaudamiesi RSDDP(b) strategija ir taktika, jie rodė Lietuvos darbo žmonėms tikrą išsivadavimo kelią — baigti karą demokratine taika, kovoti už Tarybų valdžią, socializmą. Tuoj po Vasario revoliucijos lietuvių bolševikų organizacijos susikūrė dar Nižnij Novgorode, Charkove, Maskvoje, Odesoje. Išaugo ir Petrogrado organizacija.

RSDDP(b) Petrogrado Lietuvių rajonas ilgą laiką, tol, kol jis buvo reorganizuotas į sekciją (1917 m. rugsėjis) ir sudarytas RSDDP(b) Lietuvių sekcijų Centro biuras, faktiškai buvo idėjinis ir organizacinis visų lietuvių bolševikų veiklos Rusijoje centras. Partijos Petrogrado komiteto posėdyje 1917 m. kovo 6 d. buvo pažymėta, kad Lietuvių rajonas yra vie-

nas iš labiausiai organizuotų sostinės partinių rajonų[6]. Tuo metu jame buvo 100 narių. 1917 m. kovo 30 d. (senuoju stiliumi) Petrograde pradėjo eiti (kas savaitę, 2 psl. dydžio, 3000 egz. tiražu) pirmasis lietuvių komunistinis laikraštis „Tiesa". Rygiečiai bolševikai kurį laiką leido laikraštį „Vilnis" (1917 m. išėjo 4 numeriai). Lietuvių rajono kovingumą gerokai padidino grįžę iš emigracijos, kalėjimų ir tremties žymūs revoliucionieriai V. Kapsukas, Z. Angarietis, J. Janonis, K. Giedrys ir kiti. Netrukus buvo atsikratyta oportunistinių elementų, kurie ėmė bendradarbiauti su buržuazija ir skleisti iliuzijas apie tariamai bendrus visų lietuvių interesus, ir rajonas gana aktyviai dirbo revoliucinį darbą.

Nepaprastai svarbią reikšmę tolesnei revoliucijos raidai turėjo V. Lenino sugrįžimas į Rusiją iš priverstinės emigracijos 1917 m. balandžio 3 d. Didžiojo proletariato vado parengtose Balandžio tezėse buvo iškeltas konkretus teoriškai pagrįstas planas pereiti nuo buržuazinės-demokratinės prie socialistinės revoliucijos. Bolševikų partijos visos Rusijos VII (Balandžio) konferencija, kurioje Lietuvių rajonui atstovavo Z. Angarietis, patvirtino partijos strateginį kursą į socialistinę revoliuciją.

Labai reikšminga visai partijai ir ypač nacionalinėms jos organizacijoms buvo V. Lenino parengta konferencijos rezoliucija nacionaliniu klausimu: ji atspindėjo nacijų teisę apsispręsti iki atsiskyrimo ir nacionalinių valstybių sudarymo. Ši konferencijos rezoliucija, kiti V. Lenino veikalai nacionaliniu klausimu padėjo nužymėti darbininkų klasės uždavinius nacionaliniame judėjime, labai sustiprėjusiame po Vasario revoliucijos. Taigi proletariato uždaviniai buvo, pirma, siekti, kad kova dėl nacionalinės laisvės sietųsi su kova dėl socialistinės revoliucijos, antra, kad ji būtų įvairių tautybių darbininkų bendra kova, trečia, kad darbininkai kovotų ne tik su „svetima", bet ir su „savąja" buržuazija, t. y., kad nacionalinio judėjimo viduje kiltų klasių kova, stiprėtų klasinis susiskaldymas. Buržuazija, kaip žinoma, kėlė nacionalinės vienybės šūkį, o proletariatas — klasinės vienybės šūkį. Klasinis bendrumas kur kas svarbesnis už įvairių klasių žmonių nacionalinį bendrumą. Šią reikšmingą socialinę tiesą patvirtino įvairių šalių darbininkų revoliucinio judėjimo patirtis.

V. Lenino Balandžio tezės ir RSDDP(b) VII (Balandžio) konferencijos nutarimai tapo bolševikų partijos, taigi ir lietuvių bolševikų, kovos programa. Darbo žmonės buvo supažindinami su šiais reikšmingais partijos dokumentais. Labai svarbų darbą čia atliko „Tiesa". Ji marksistiškai aiškino ir vertino įvykius, kėlė specifinius bolševikų ir apskritai darbo žmonių uždavinius, be to, sistemingai spausdino RSDDP(b) suvažiavimų ir konferencijų nutarimus, V. Lenino ir jo bendražygių straipsnius. Pasidarę prieinami Lietuvos darbo žmonėms, nes spausdinti gimtąja kalba, jie plėtė politinį akiratį, kėlė revoliucinį aktyvumą, mobilizavo kovai. 1917 m. balandžio 22 d. „Tiesa" išspausdino straipsnį „Lenino teziai", kuriame buvo išdėstytas Balandžio tezių turinys. Atskiras V. Lenino Balandžio tezes populiarino Z. Angarietis („Dvi valdžios" — „Tiesa", IV.14; „Ar versti valdžią?" — „Tiesa", IV.22). 1917 m. gegužės 10 d. „Tiesoje" išspausdinamas straipsnis apie partijos VII (Balandžio) konferencijos nutarimus, o rezoliucijos „Dėl internacionalistų susivienijimo prieš smulkiaburžuazinį gynybininkų bloką" ir „Dėl darbininkų ir kareivių atstovų tarybų" buvo paskelbtos ištisai („Tiesa", IV.25; VI.1). 1917 m. „Tiesa" išspausdino dvylika V. Lenino straipsnių, tarp jų — ir svarbių V. Lenino parengtų partijos forumų rezoliucijų.

Veiksminga darbo žmonių politinio auklėjimo mokykla buvo mitingai (pirmasis įvyko 1917 m. kovo 19 d.), susirinkimai, demonstracijos. Svarbiausia jų idėja — lietuvių darbo žmonių susitelkimas apie bolševikų par-

[6] Первый легальный Петербургский комитет большевиков в 1917 году. Сборник материалов и документов. М.-Л., 1927, с. 21.

tiją, raginimas jungtis į bendras socialistinės revoliucijos kovotojų gretas. Žymiausi lietuvių bolševikų oratoriai buvo V. Kapsukas, Z. Angarietis, J. Dumša, G. Liutkevičius, J. Opanskis (Petrogradas), V. Rekašius (Maskva), B. Matusevičius (Voronežas), K. Požela (Dorpatas), K. Rimša (Ryga), I. Krasauskas (Nižnij Novgorodas), J. Vitkauskas (Jekaterinoslavas). Didelį revoliucinį užsigrūdinimą lietuvių darbininkai įgijo, dalyvaudami kartu su rusų proletariatu Gegužės pirmosios, birželio 18, liepos 3—4 d. demonstracijose.

Internacionalinio auklėjimo forma buvo ir lėšų rinkimo kompanijos bolševikinei spaudai leisti. Didžiausią dėmesį skirdami „Tiesai", bolševikai lietuviai ragino darbininkus remti visus bolševikų laikraščius („Pravda", „Soldatskaja pravda", „Cinia", „Rabotnica"). Savo ruožtu „Pravda" spausdino skelbimus, kad „Tiesa" yra lietuvių bolševikų laikraštis, ir ragino darbininkus teikti jai paramą. 1917 m. birželio 8 d. laikraštis informavo, kad į „Tiesos" fondą „pradėjo plaukti pinigai ir iš rusų darbininkų".

Lietuvių darbo žmonių aktyvus dalyvavimas Rusijos proletariato kovoje, ryški abipusė parama ir bendradarbiavimas liudijo, kad proletarinio internacionalizmo idėjos darė vis didesnį poveikį pabėgėliams, ypač darbininkams.

Lietuviai bolševikai ryžtingai stojo prieš buržuazines ir smulkiaburžuazines partijas, kurios, pasigavusios „tautinės vienybės" idėjos, visomis išgalėmis siekė atitraukti Lietuvos darbo žmones nuo bendros revoliucinės kovos. Vienas iš ryškiausių šios nesutaikomos kovos puslapių buvo vadinamojo Lietuvių seimo Rusijoje demaskavimas. Buržuaziniai nacionalistai jį sušaukė 1917 m. gegužės pabaigoje — birželio pradžioje, norėdami labiau konsoliduoti kontrrevoliucines jėgas.

„Tiesos" laikraščio straipsniuose ir ypač RSDDP(b) Petrogrado organizacijos Lietuvių rajono komiteto nutarimu V. Rekašiaus paskelbtoje deklaracijoje seime (V.29) buvo atskleistas seimo buržuazinis pobūdis, atmestas buržuazinių ir smulkiaburžuazinių partijų mėginimas dangstyti savo antiliaudinius kėslus lietuvių visuomenės vardu. „Falsifikuokite lietuvių visuomenės nuomonę, — sakoma deklaracijoje, — kalbėkite apie nepriklausomą Lietuvą ir iš po rusų arba vokiečių junkerių valdžios statykite po lietuvių buržuazo kančiuku! Ne tokios lietuvių revoliucinės minios ir ne tokios Lietuvos joms reikia. Ir išauš teismo ir keršto diena ir jos pasakys: šalin visų tautų buržuazija, tegyvuoja gryna nesuteršta revoliucinių tautų laisvė spręsti savo likimą".[7]

Augant revoliuciniam judėjimui, draskomas vidinių prieštaravimų, seimas patyrė visišką krachą. Nustojo veikusi ir Lietuvių tautos taryba.

Nepavyko buržuaziniams nacionalistams iki galo įgyvendinti ir kito savo sumanymo — sutelkti lietuvių kareivius į nacionalinius pulkus ir sukliudyti karių revoliucionizavimąsi, panaudoti juos buržuazijos valdžiai Lietuvoje įkurti. Pulkų kūrimo idėją atmetė Rusijos armijos pirmasis lietuvių karių suvažiavimas (1917 m. gegužė). Vis dėlto buržuaziniai nacionalistai, įsitvirtinę suvažiavimo įsteigtos Lietuvių karių sąjungos Centro komitete, toliau kūrė pulkus. 1917 m. jie sudarė tik tris batalionus (Vitebske, Smolenske, Rovne). Tačiau ir juose kareiviai revoliucionizavosi. Kiek vėliau, jau po Spalio revoliucijos pergalės, lietuvių bolševikams dirbant didelį politinį darbą, dauguma kareivių įstojo į Raudonąją armiją ir kovėsi dėl Tarybų valdžios įtvirtinimo.

RSDDP(b) VI suvažiavimas, įvykęs 1917 m. liepos 26 — rugpjūčio 3 d. Petrograde, priėmė nutarimus dėl partijos naujos taktikos ir naujų lozungų. Pažymėjęs, kad po liepos 3—4 d. demonstracijos sušaudymo pasikeitė politinės sąlygos, ir taikus valdžios perėjimas Taryboms tapo nebeįmanomas, nes valdžia faktiškai perėjo į kontrrevoliucinės buržuazijos rankas,

[7] Lietuvos TSR istorijos šaltiniai. V., 1958, t. 3, p. 17.

suvažiavimas laikinai atsisakė lozungo „Visa valdžia Taryboms" ir patvirtino kursą nuversti buržuazijos valdžią ginkluotu sukilimu.

Suvažiavimo delegatai buvo keturi lietuvių bolševikai: nuo partijos Petrogrado organizacijos — V. Kapsukas, Z. Angarietis ir J. Opanskis (du pastarieji su patariamuoju balsu), nuo 12-osios armijos bolševikų — K. Rimša. V. Kapsukas suvažiavimui pranešė, kad didėja lietuvių bolševikų (jų Rusijoje buvo apie 2000) įtaka, ir išreiškė tvirtą įsitikinimą, kad, dirbdami su rusų revoliuciniais socialdemokratais, jie galėsią vienyti su revoliucijos vėliava „ir tas dešimtis tūkstančių lietuvių darbininkų, kurie išblaškyti po visą Rusiją".[8]

Bręstant lemiamiems klasiniams mūšiams, dar labiau susitelkti vieningose RSDDP(b) gretose bolševikams lietuviams padėjo rajonų, veikiančių kaip nacionalinės organizacijos partijoje, pertvarkymas į sekcijas propagandiniam ir agitaciniam darbui. Nutarimą reorganizuoti partijos Petrogrado Lietuvių rajoną į Lietuvių sekciją prie RSDDP(b) Petrogrado komiteto priėmė visuotinis rajono susirinkimas 1917 m. rugsėjo 10 d. Šiame susirinkime buvo išspręstas ir kitas svarbus organizacinis klausimas: sudarytas vadovaujantis lietuvių bolševikų organas — RSDDP(b) Lietuvių sekcijų Laikinasis Centro biuras. Jį sudarė V. Kapsukas, Z. Angarietis ir J. Dumša. Biuras buvo patvirtintas 1917 m. spalio 10 d. RSDDP(b) CK posėdyje, kuriam pirmininkavo V. Leninas.

Naujomis sąlygomis, kai prasidėjo revoliucionierių persekiojimai, lietuvių bolševikų gretos nepakriko. Priešingai, vadovaudamiesi RSDDP(b) VI suvažiavimo nutarimais, jie dar labiau stiprino ir plėtojo darbininkų ir kareivių revoliucinio mobilizavimo darbą. „Tiesa" išspausdino svarbiausius suvažiavimo nutarimus: „Einamasis momentas ir karas" (VII.17), „Dėl ekonominės padėties" (VIII.23), „Dėl politinės padėties" (IX.30). 1917 m. rugsėjo—spalio mėn. V. Kapsukas aplankė Nižnij Novgorodą, Jekaterinoslavą, Voronežą, Charkovą, Tulą, susitiko su bolševikais lietuviais. Čia jis padarė politinius pranešimus, kurių pagrindinė tema buvo: Rusijos revoliucija ir Lietuvos laisvė. V. Kapsukas pabrėžė, kad Lietuvos laisvė priklauso nuo Rusijos socialistinės revoliucijos sėkmės, ir ragino nuolat stiprinti klasinę sąjungą su rusų, kitų tautybių darbininkais. Bolševikai lietuviai ryžtingai kovojo su menševikais ir eserais, faktiškai palaikančiais kontrrevoliucinę buržuaziją, bei jų lietuviškaisiais talkininkais — socialistais liaudininkais ir dešiniaisiais socialdemokratais, ragino pastarųjų gretose esančius proletarus nutraukti ryšius su šių partijų vadais. Vis daugiau žmonių nusisukdavo nuo liaudininkų, sąmoningesnieji dėjosi prie bolševikų.

Po to, kai buvo sutriuškintas 1917 m. rugpjūčio 25 d. sukeltas kontrrevoliucinis generolo Kornilovo maištas, iš esmės pakito politinė padėtis šalyje. Prasidėjo audringas Tarybų bolševizavimasis. Partija vėl iškėlė lozungą „Visa valdžia Taryboms!" Dabar šis šūkis žymėjo ginkluotą sukilimą prieš buržuazinę valdžią.

Laikraštis „Tiesa" plačiai ir įtaigiai aiškino partijos kursą į ginkluotą sukilimą. „Ginkluotas sukilimas neišvengiamas dalykas, — buvo rašoma 1917 m. spalio 21 d. — Visi darbininkai turi tai žinoti ir ruoštis prie jo... Tik organizuota kova gali atnešti laimėjimą". Kitame tos pačios dienos straipsnyje „Tarybų valdžia" buvo aiškinama šios valdžios klasinė prigimtis ir pabrėžiama, kad šalyje subrendo visos sąlygos įgyvendinti šūkį „Visa valdžia Taryboms!".

Spalio revoliucijos išvakarėse lietuvių bolševikų sekcijose (o jos veikė 12-oje stambiausių šalies miestų) įvyko susirinkimai, kuriuose buvo aptarti ginkluoto sukilimo klausimai. Lietuviai darbininkai, kareiviai, liaudies inteligentijos atstovai buvo pasiruošę ryžtingam susirėmimui su buržuazija.

---

[8] Kapsukas V. Raštai. V., 1964, t. 7, p. 73.

Jie sudarė nedidelę, bet kovingą dalį politinės armijos, kurią parengė RSDDP(b) socialistinei revoliucijai įvykdyti.

1917 m. spalio 25 d. (naujuoju stiliumi — lapkričio 7 d.) Petrograde įvyko ginkluotas sukilimas.

Tomis istorinėmis dienomis visur, kur didžioji revoliucija užtiko lietuvių bolševikus ir pažangiuosius darbo žmones Rusijoje, jie petys į petį su rusų proletariatu pakilo į kovą dėl Tarybų valdžios pergalės ir užėmė šioje kovoje garbingą vietą. V. Kapsukas, kaip politinis komisaras, kovėsi prieš generolą Krasnovą, puolusį Petrogradą; spalio 30 d. jis buvo paskirtas Vyriausiosios iždinės pirmuoju komisaru, sužlugdė kontrrevoliucinių tarnautojų sabotažą. Z. Angarietis redagavo „Tiesą", prisidėjo malšinant junkerių maištą. Daug lietuvių darbininkų žygiavo buržuazinės valdžios versti raudongvardiečių gretose. Tai — B. Jočys, J. Karosas, M. Makšimas, J. Juospaitis, T. Vizgirdas, J. Bačiulis, B. Badekas, J. Juodelis. Jonas Baltrūnas, medicinos instrumentų fabriko Raudonosios gvardijos būrio vadas, šturmavo Žiemos rūmus, dalyvavo nuginkluojant Vladimiro karo mokyklą, kovėsi prie Pulkovo prieš Krasnovo kariuomenę.

Tarp atakuojančiųjų Žiemos rūmus — paskutinę buržuazijos atramą Petrograde — buvo S. Mickevičius, Z. Penkaitis, B. Jusius, M. Miliauskas, B. Latvinas, A. Aleksiūnas, P. Kirstukas. Spalio sukilime Petrograde veikliai reiškėsi kariai P. Bieliauskas, A. Karosas, M. Sarpalius, J. Pajarskis, J. Repšys, V. Penkaitis, A. Kulys.

1917 m. spalio 25 d. vakare Smolnyje prasidėjo Rusijos Darbininkų ir kareivių deputatų tarybų II suvažiavimas. Jis priėmė Taikos ir Žemės dekretus, sudarė pirmąją tarybinę vyriausybę — Liaudies Komisarų Tarybą, kurios pirmininku buvo išrinktas V. Leninas. Suvažiavime dalyvavo V. Kapsukas, darbininkai N. Kavaliukas, J. Kovalskis, E. Tautkaitė, E. Petniūnaitė-Viliūnienė, jūreivis V. Penkaitis. Darbo žmonių lietuvių vardu, gavęs žodį, taikos dekretui karštai pritarė V. Kapsukas. „Revoliucinio proletariato, revoliucinės kariuomenės ir valstietijos balsas, — kalbėjo jis, — prasiverš pro durtuvus ir pasieks Vokietiją bei kitas šalis ir prisidės prie jų visuotinio išvadavimo".[9]

Petrogrado proletariato pavyzdžiu į kovą už Tarybų valdžią pakilo visa šalis. Maskvoje už Tarybų valdžią kovojo P. Baltrušaitis, F. Baraševičius, A. Baltrušis, J. Šlekonis, J. Garnelis, A. Girčys, K. Kaliūnas, J. Petryla, B. Martinkonis, P. Merkys, J. Rimša, M. Kaunaitė, E. Stankaitė. Labai pasižymėjo raudongvardiečiai — evakuoto iš Kauno brolių Tilmansų ir K° sraigtų gamybos ir geležies valcavimo fabriko darbininkai J. Kybartas, A. Pševodskis, A. Varnas, L. Narkevičius, K. Taujanskas, M. Seklickas, G. Kaprolaitis, A. Mancevičius, A. Rimkevičius ir daugelis kitų.

Jekaterinoslave bolševikai lietuviai sukūrė Lietuvių kovinę draugovę — apie 40 vyrų, kurie sudarė miesto Raudonosios gvardijos penktąją kuopą ir didvyriškai kovėsi už Tarybų valdžią. Tokią pat draugovę, tik daug didesnę (apie 1700 žmonių), sukūrė Odesos bolševikai lietuviai. Už pasižymėjimą mūšiuose su revoliucijos priešais jai buvo pareikštas „ypatingas dėkingumas". Aktyvūs socialistinės revoliucijos dalyviai buvo: Rostove prie Dono — S. Turla, Tagile (Uralas) — J. Puteikis, Simferopolyje — J. Pranckūnas, Novorosijske — V. Baškys, Tuloje — V. Kadžiulis, Nižnij Novgorode — J. Ozarskis, I. Krasauskas, V. Brigmanas, Saratove — A. Čeika-Builys, Tartu — K. Rimša, K. Požela, M. Pelėdžiūtė, Taline — K. Andrijaitis, Voroneže — S. Bendorius, V. Griganavičius.

Darbo žmonės lietuviai, dalyvaudami bendroje ginkluotoje kovoje dėl socialistinės revoliucijos pergalės Rusijoje, su ja siejo lūkesčius, kad bus baigtas karas, sudarytos galimybės grįžti į gimtąjį kraštą, sukurta santvar-

[9] Ten pat, p. 145.

ka be išnaudojimo, grindžiama tautų lygiateisiškumu, draugyste ir brolišku bendradarbiavimu.

Bolševikai lietuviai, padėję partijai politiniu ir organizaciniu požiūriu gausiai įtraukti Lietuvos darbo žmones į kovą dėl Tarybų valdžios Rusijoje, išsikovojo didžiulę įtaką tarp lietuvių pabėgėlių, ypač darbininkų, dėl to, kad buvo be galo atsidavę socialistinei revoliucijai, nenuilstamai, nuosekliai kovojo dėl lietuvių tautos socialinio ir nacionalinio išsivadavimo, dėl socializmo. Nors lietuvių buržuazinės partijos turėjo palyginti nemažai materialinių išteklių, išsišakojusį įvairių organizacijų tinklą, tačiau joms nepavyko atitraukti lietuvių darbo žmonių nuo bendros revoliucinės kovos Rusijoje. Tai nulėmė bolševikų lietuvių kaip ir visos partijos veikla, vykdoma su proletarinio internacionalizmo šūkiais. Bendri klasiniai lietuvių ir rusų darbo žmonių interesai nugalėjo tautinį atskirumą.

Aktyvus Lietuvos darbo žmonių dalyvavimas Spalio revoliucijoje ne tik prisidėjo prie kovos dėl Tarybų valdžios pergalės Rusijoje, bet buvo ir tiesioginis Lietuvos liaudies išvadavimo iš socialinės ir nacionalinės priespaudos aktas.

Bronius VAITKEVIČIUS,
Lietuvos TSR Mokslų Akademijos
narys korespondentas

„KOMUNISTUI" IŠSPAUSDINUS

„AR KOLEKTYVAI TAPO ŠEIMININKAIS?"

Atsiliepdami į taip pavadintą žurnale 1986 m. Nr. 12 išspausdintą straipsnį, pranešame, jog jis apsvarstytas Panevėžio autokompresorių gamyklos partinio komiteto posėdyje. Pripažinta, jog kritinės pastabos, pareikštos dėl nepakankamo darbo kolektyvų vaidmens, yra teisingos, o darbas, atliktas įgyvendinant TSRS įstatymą dėl darbo kolektyvų, iš esmės tik pradėtas, dar daug kas nepadaryta.

Gamyklos partinio komiteto nutarimu gamyklos administracija ir profsąjungos komitetas įpareigoti operatyviai pašalinti straipsnyje nurodytus trūkumus, ieškoti, kaip kūrybiškai taikyti Įstatymą dėl darbo kolektyvų. Artimiausiu metu numatyta sudaryti įmonės darbo kolektyvo tarybą, sustiprinti partinį vadovavimą socialistinio demokratizmo plėtojimui ir darbo žmonių savivaldos vystymui.

Tadas GRUBINSKAS,
partinio komiteto sekretorius

MOTERŲ TARYBOS ŠIANDIEN

TSKP XXVII suvažiavimo nubrėžtas pagrindinis kursas pirmiausia orientuojamas kardinaliai spręsti socialinius klausimus. Suvažiavime buvo pabrėžta, kad būtina „... sudaryti **tokias moterų darbo ir buities sąlygas,** kurios duotų galimybę sėkmingai derinti motinystę su aktyviu dalyvavimu darbe ir visuomeninėje veikloje."[1] TSKP XXVII suvažiavimo nutarimuose numatyta jau šiame penkmetyje plačiau taikyti moterims ne visą darbo dieną ir lankstesnį darbo grafiką, sutrumpintą darbo savaitę, sudaryti sąlygas namudiniam darbui, prailginti apmokamas atostogas motinoms auginti vaikams iki jiems sukaks pusantrų metų, padidinti apmokamų dienų skaičių sergančiam vaikui slaugyti, plėsti paramą šeimai. Šie teiginiai dar kartą atskleidžia humanišką mūsų santvarkos prigimtį ir didelį partijos rūpinimąsi dirbančia motina, jos vaidmens ir prestižo visuomenėje kėlimu.

Daugiamilijoninio tarybinių moterų būrio gyvybiškai opių klausimų sprendimas — labai svarbus uždavinys. Visiems žinoma, koks reikšmingas moterų vaidmuo Tarybų šalyje. Šalia gamybinės ir visuomeninės politinės veiklos, moterys atlieka motinos, taip pat visapusiškas pareigas šeimoje. Todėl partijos iškelta esminio persitvarkymo ir socialinio ekonominio visuomenės vystymo spartinimo programa artima ir suprantama tarybinėms moterims.

TSKP XXVII suvažiavimas pažymėjo, jog būtų tikslinga sukurti moterų tarybas darbo kolektyvuose, gyvenamosiose vietose ir suvienyti jas į bendrą sistemą, kuriai vadovautų Tarybinių moterų komitetas. Numatytos pagrindinės jų veiklos kryptys. Ji turi apimti visas gamybinio, visuomeninio darbo, valstybės ir visuomenės valdymo sferas, socialinių ir kitų klausimų sprendimą. Būtina aktyviau dalyvauti tarptautiniame moterų judėjime, kovoje už taiką ir tautų draugystę. Šios problemos buvo giliai išanalizuotos neseniai įvykusioje Sąjunginėje moterų konferencijoje.

Tarybų Lietuvos moterų tarybos, kurios pradėjo kurtis penktojo dešimtmečio pabaigoje, nemažai prisidėjo telkdamos moterų aktyvą ir mobilizuodamos jį atlikti socializmo kūrimo uždavinius. Partinių organizacijų vadovaujamos, jos plėtojo veiklą, ypač kaimo vietovėse. Čia jos atliko funkcijas tokio visuomeninio instituto, koks šeštajame dešimtmetyje plačiausiai atstovavo Lietuvos kaimo moterims. Moterų tarybų darbui tuo metu vadovavo LKP CK darbo tarp moterų skyrius, kurio vedėja ilgą laiką (1945—1956 m.) buvo Marija Kaunaitė.

Respublikos partinė organizacija ieškojo veiksmingų moterų tarybų darbo metodų, stengėsi koordinuoti jų renginius su kitų visuomeninių organizacijų veikla. LKP CK nuolatinė parama stiprino moterų tarybų sistemą, platėjo jų tinklas, tobulėjo struktūra, kūrėsi rajonų ir miestų moterų tarybos: 1965 metų vasario mėnesį įvyko respublikinis moterų suvažiavimas (pirmasis sušauktas 1946 metų sausio mėnesį, o 1949 metų birželio mėnesį įvyko valstiečių moterų suvažiavimas).

1966 m. įkurta Lietuvos TSR moterų taryba, kurią sudarė 49 aktyvistės. Vėlesniuose respublikiniuose moterų suvažiavimuose (1972 ir 1981 m.) buvo apibendrinta Tarybų Lietuvos moterų socialinio aktyvumo ir dvasinio augimo praktika, svarstomos opios problemos, kaip sukurti tokias darbo ir buities sąlygas, kad moterys galėtų sėkmingiau derinti visuomeninį darbą su pareigomis šeimoje, buvo siūloma daugiau dėmesio skirti

[1] TSKP XXVII suvažiavimo medžiaga. V., 1986, p. 51.

motinų ir apskritai šeimos reikalams. Suvažiavimai suaktyvino miestų ir rajonų moterų tarybų veiklą, taip pat moterų aktyvo darbą įmonėse, statybose, kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose. Šiuo metu veikia daugiau kaip 2500 vietinių moterų tarybų.

Pastaraisiais metais partijos komitetai, pirminės partinės organizacijos daugiau domisi moterų darbo, buities, poilsio, švietimo klausimais. Partijos komitetuose svarstomos jų darbo ir visuomeninio aktyvumo problemos. Šie klausimai aptariami pirminių partinių organizacijų sekretorių seminaruose, moterų tarybų renginiai įtraukiami į ideologinio darbo kompleksinius planus.

Neseniai Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, taip pat Prienų, Biržų ir kituose rajonuose įvykusiose moterų konferencijose svarstyta, kaip toliau gerinti moterų tarybų darbą ir padidinti jų vaidmenį persitvarkymo sąlygomis. Tokios konferencijos respublikoje organizuojamos jau nuo septintojo dešimtmečio vidurio. 1986 metų vasarą Klaipėdos moterų aktyvo pasitarime išsamiai išnagrinėta, kaip moterų tarybos prisideda prie drausmės ir tvarkos gamyboje stiprinimo, prie sveiko gyvenimo būdo įtvirtinimo, vaikų auklėjimo.

Lietuvos KP Centro Komitetas skiria nuolatinį dėmesį moterų kadrų ugdymo, jų idėjinio ir profesinio lavinimo, demografinės padėties vertinimo, šeimos stiprinimo ir paramos motinoms teikimo klausimams. Aptariami moterų pateikti siūlymai tobulinti darbą, kritinės jų pastabos, duodami reikalingi įpareigojimai ministerijoms, žinyboms, tarybiniams ir profsąjungų organams įgyvendinti šiuos siūlymus, numatomos konkrečios priemonės socialiniams reikalams spręsti. Šie klausimai įtraukiami į kolektyvų socialinio vystymo planus, juos taip pat atspindi darbo apsaugos ir sanitarinės bei sveikatingumo priemonės, užduotys mažinti skaičių moterų, dirbančių sunkų rankų darbą.

Lietuvos Komunistų partijos XVIII suvažiavimas parėmė moterų aktyvo siūlymą skirti personalines pensijas motinoms, pagimdžiusioms ir gerai išauginusioms dešimt ir daugiau vaikų. Tokios pensijos dabar yra paskirtos 1400 daugiavaikių motinų. Atsižvelgiant į pageidavimus, pareikštus Tarptautiniais moterų metais (1975 m.), Tarptautiniais vaikų metais (1979 m.), 1981 metų respublikiniame moterų suvažiavime, gerokai išplėsta vaikų ikimokyklinių įstaigų statyba, sutvarkyta vaikų mitybos produktų gamyba, geriau organizuotas aprūpinimas specialiais drabužiais, VPTM sistemoje išplėstas profesijų mergaitėms skaičius, pagerintas buitinio aptarnavimo ir prekybos įmonių darbas, pagerėjo vaikų medicininis aptarnavimas, žymiai sumažėjo kūdikių mirtingumas, 1985 metais pradėjo veikti Motinos ir vaiko sveikatos apsaugos mokslinio tyrimo institutas.

Ypač reikšminga yra tai, kad moterų tarybos įtraukiamos į LTSR Aukščiausiosios Tarybos, miestų ir rajonų Liaudies deputatų tarybų moterų darbo ir buities, motinystės ir vaikystės apsaugos komisijų, taip pat profsąjungų organų veiklą. Tai kelia moterų tarybų prestižą, ypač kontroliuojant, kaip kolektyvuose laikomasi tarybinių įstatymų, susijusių su moterų darbo sąlygų gerinimu, lengvatų motinoms teikimu, parama šeimai ir pan.

Persitvarkymo sąlygomis ypač svarbu visokeriopai skatinti visų mūsų visuomenės sluoksnių iniciatyvą, demokratizavimo proceso gilinimą. Šiuo požiūriu aktualus yra V. Lenino teiginys: „Tik su moters pagalba, jos supratingumu ir sąmoningumu galima stiprinti naujos visuomenės statybą".[2]

Drauge su tuo, pabrėžė V. Leninas, kad būtų garantuotas moterų dalyvavimas gamybinėje ir visuomeninėje veikloje, reikia įvykdyti komp-

[2] Ленин В. Полн. собр. соч., т. 37, с. 521.

leksą socialinių ekonominių priemonių, taip pat „esminio ir visuomeninės technikos ir papročių perdirbimo"[3]. Taip persitvarkyti turi padėti moterų tarybos. Daugeliui tūkstančių respublikos moterų, namų šeimininkių kaip tik šios tarybos buvo pirmoji jų aktyvumo augimo pakopa, jos padėjo moterims įsitraukti į svarbių socializmo kūrimo klausimų sprendimą. Tarybos padeda ir šiandien demokratizuoti visuomenę. Aktualios tarybinės visuomenės tolesnio demokratizavimo problemos buvo aptartos TSKP CK sausio plenume.

Tarybų Lietuvos moterų aktyvą ugdo revoliucinio visuomenės pertvarkymo, didvyriško dalyvavimo socializmo kūrimo darbuose pavyzdžiai. Nemaža moterų klasių kovos mūšiuose yra aukojusios net savo gyvybę už darbo žmonių reikalus.

Vis dėlto partijos komitetai ne visada nuosekliai vadovauja moterų tarybų veiklai. Nemažas jų darbo šioje srityje trūkumas yra tas, kad moterų tarybos nepakankamai įtraukiamos į probleminių socialinių klausimų sprendimą kolektyvuose, dėl to kartais ne visiškai skaitomasi su moters kaip motinos prioritetu, neatsižvelgiama į konkrečius darbuotojų moterų ir jų šeimu poreikius. Kartais ūkiniai vadovai nepakankamai įsigilina į principinius lenininius teiginius, kad, siekiant tikrosios moterų lygybės tarybinėje visuomenėje, būtina joms sudaryti ir ypatingas socialines sąlygas. Visuomenės pasmerkimo vertas tas, kas reiškia neigiamą požiūrį į jaunas darbuotojas — būsimas motinas ar moteris, išeinančias ilgų atostogų vaikui auginti, kitas darbuotojas, turinčias vaikų, neatsižvelgia į jų interesus sprendžiant darbo sąlygų, darbo dienos režimo bei poilsio, materialinio ir moralinio skatinimo ar kitus svarbius socialinio pobūdžio klausimus.

Geras ir pamokomas moterų tarybų darbo patyrimas sukauptas Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Klaipėdoje, Utenoje, Druskininkuose, Panevėžio Ukmergės, Rokiškio, Kupiškio, Anykščių, Švenčionių ir kituose rajonuose. Įdomiai ir turiningai moterų tarybos dirba kai kuriuose Prienų, Kaišiadorių, Plungės, Alytaus rajonų kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose. Moterų tarybos aktyvina propagandinį darbą, kurį atlieka partinės organizacijos idėjinį, darbinį ir moralinį auklėjimą. Jos ugdo darbuotojoms darbininkišką išdidumą, atsakomybę už tai, kas vyksta kolektyve, šeimininkišką požiūrį į kolektyvo reikalus, siekimą gaminti puikios kokybės ir paklausią produkciją, rūpinasi, kad įsitvirtintų darbo kolektyve jaunos darbuotojos.

Šiaulių, Panevėžio, Utenos įmonėse plėtojamas globotojų judėjimas organizuojami merginų profesinio orientavimo, jaunų kadrų kolektyvuose įtvirtinimo renginiai. Sostinės Naujosios Vilnios rajone, Pasvalio, Kretingos, Šilutės ir kituose rajonuose vyksta darbo žmonių dinastijų pagerbimas. Moterų aktyvo iniciatyva organizuojamos meistriškumo apžiūros konkursai. Įvyko respublikinis kolūkių, tarybinių ūkių, kitų žemės ūkio organizacijų moterų vadovių susitikimas, pradėjo kurtis pirmaujančių melžėjų klubai. Užsimezgė draugystė tarp Telšių įmonių ir Skuodo rajono ūkių, kai kurių Kauno įmonių ir artimiausių rajonų darbuotojų ir žemdirbių. Tokių pavyzdžių yra ir kitur.

Dabar moterų tarybos daugiau dėmesio turi skirti individualiam darbui, ypač tarp merginų, žengiančių pirmuosius savarankiško gyvenimo žingsnius, daugiau rūpintis tokiomis gyventojų grupėmis kaip žuvusių karių šeimos, moterys invalidės, senyvo amžiaus, vienišos ar atsidūrusios nelaimėje moterys.

Moterų taryboms derėtų daugiau dėmesio skirti dirbančių moterų kvalifikacijos kėlimui, darbo sąlygų gerinimui, pirmiausia sunkiuose ir daug triūso reikalaujančiuose darbuose pramonėje, statyboje, žemės ūkyje. Kaip pažymėjo Lietuvos TSR profsąjungų suvažiavime Lietuvos Kompartijos Centro Komiteto Pirmasis Sekretorius P. Griškevičius,

[3] Leninas V. Raštai, t. 30, p. 375.

pramonėje sunkiomis ir kenksmingomis sąlygomis dirba kiekviena ketvirta moteris, o kai kuriose jos šakose dar daugiau. Kaip rodo patirtis, ten, kur moterų aktyvas iniciatyvus, atkakliai sprendžia šiuos klausimus, padėtis gerėja. Tačiau daug darbininkių ir kolūkiečių dar dirba mažai kvalifikuotą sunkų rankų darbą (ne mašinomis ar mechanizmais). Respublikoje maždaug 35 procentai darbininkių pramonėje dirba rankų darbą, o statyboje — 61 procentas, kolūkiuose ir tarybiniuose ūkiuose daugiau kaip 75 procentai. Liaudies ūkyje 3,6 procento dirbančių moterų iki 30 metų amžiaus grupėje neturi vidurinio išsilavinimo (1985 m. lapkričio 15 d. duomenimis). Šiuo metu sudaryta kompleksinė programa rankų darbui Lietuvos TSR liaudies ūkyje mažinti laikotarpiu iki 2000 metų. Joje numatytos veiksmingos priemonės techninei pažangai spartinti, naujoms technologijoms ir naujoms mokslinio darbo organizavimo priemonėms realizuoti. Įgyvendinus šias priemones 1986—1990 metais nuo rankų darbo bus atpalaiduota 26,2 tūkstančio liaudies ūkyje dirbančių moterų, tai sudarys 9,3 procento bendro šį darbą dirbančių moterų skaičiaus.

Socialinės psichologijos specialistai teigia, kad moterys jautriau reaguoja į darbo sąlygas, darbo vietos ir darbo drabužių estetiką, kolektyvo nuotaiką. Todėl moterų tarybos turi stengtis, kad šie klausimai būtų jų nuolatinio darbo objektas, viso kolektyvo dėmesio centras. Tikslinga aktyviau įtraukti moterų tarybas sudarant kolektyvų socialinio vystymo planus, kuriuose išsamiau ir kompleksiškiau būtų atspindimi dirbančių moterų poreikiai. Remdamosi naujais nutarimais moterų tarybos gali atkakliau reikalauti iš įmonių vadovų gerinti darbo sąlygas, sparčiau steigti buitinio aptarnavimo punktus, diegti prekybą pagal užsakymus darbo kolektyvuose, organizuoti gerai įrengtas poilsio vietas gamyboje, taip pat tobulinti šeimų poilsio organizavimą.

Ypač svarbu dabar jaunas darbuotojas įtvirtinti kaime. Jaunų kaimo darbuotojų moterų migracija buvo didesnė kaip jaunų vyrų migracija. Pastaraisiais metais imtasi veiksmingų priemonių šiai padėčiai taisyti — išplėsta socialinės ir kultūrinės paskirties objektų statyba. Pavyzdžiui, 1981—1985 m. kaime pastatyta daugiau kaip 550 vaikų lopšelių-darželių, kuriuos papildomai gali lankyti daugiau kaip 25 tūkstančiai vaikų. LKP XIX suvažiavime buvo teigiamai įvertintas šioje srityje nuveiktas darbas. Programoje, sudarytoje dvyliktajam penkmečiui, numatyta, kad 1990 metais visi ūkiai turės parduotuves, 989 ūkiai — vaikų lopšelius-darželius, 1000 — valgyklas, 969 — klubus ir kultūros namus, 818 — pirtis, planuojama pastatyti 114 kompleksinių buitinio aptarnavimo priėmimo punktų, 48 kaimo ambulatorijas 4900 lankytojų per pamainą aptarnauti. Tačiau žemės ūkyje jaunų darbo rankų, ypač moterų, dar trūksta. Vis dar didelė yra VPTM baigusiųjų kaita, tebėra „nuotakų problema" kaime.

Kaimo moterų tarybos gali parodyti daugiau iniciatyvos ir sužadinti merginų domėjimąsi žemdirbyste. Jos gali padėti orientuoti moterų darbo interesus, vystyti pagalbinius verslus, daugiau moterų įtraukti į šeimyninę rangą.

Dėl šiuolaikinio kaimo problemų sudėtingumo, matyt, reikia ir specialiai studijuoti moterų socialinį aktyvumą, pasireiškiantį įvairiais aspektais, galbūt sudaryti kompleksinę perspektyvinę programą, kaip iš esmės pertvarkyti kaimo moterų darbo sąlygas ir buitį, kadrų rengimo sistemą, paramą motinai ir žemdirbio šeimai. Kai kurių priemonių negalima atidėlioti. Antai galėtų būti padidintos stipendijos merginoms, kurios mokosi VPTM, kaip kad jau praktikuoja daugelis ūkių, jaunos šeimos aprūpintos butais, taip pat imtasi kitų priemonių kaime jaunoms moterims įtvirtinti.

Moterų tarybos turėtų aktyviau skatinti žemdirbių darbo tradicijų perimamumą, psichologinį tėvų perorientavimą rinktis vaikams žemdirbių profesijas.

Šiuo metu aktyvėja judėjimas už aukštą kultūrą ir blaivią buitį, kilęs Plungės rajone ir sulaukęs Lietuvos KP Centro Komiteto pritarimo. Jį turi remti visos moterų tarybos. Populiarūs moterų tarybų iniciatyva organizuojami etnografinių valgių, rankdarbių, mėgėjiškos dailės, vaikų piešinių, puokščių komponavimo, šventinio bealkoholinio stalo serviravimo parodos bei konkursai. Stiprėja racionalaus namų ūkio vedimo, tinkamos buto priežiūros, duonos tausojimo, elektros, dujų taupymo propaganda.

Pastaruoju metu respublikoje daugiau pastangų skiriama šeimos tvirtinimui. Tačiau dar ne visomis daugiavaikėmis šeimomis pakankamai rūpinamasi, ne visur griežtai laikomasi tarybinių įstatymų dėl materialinės paramos šeimai ir moterų darbo apsaugos. Čia juk daug gali nuveikti moterų tarybos. Teikiant paramą motinoms, reikia atkreipti dėmesį, kad yra tokių, kurios piktnaudžiauja joms tarybinių įstatymų teikiamomis lengvatomis, elgiasi antivisuomeniškai, aplaidžiai auklėja vaikus.

Liaudies teismuose svarstytose 293-jose bylose dėl tėvų pareigų šeimai, buvo priimtos nutartys dėl tėvystės ar motinystės teisių atėmimo; kartais šios teisės atimtos ir abiem tėvams. Šiuo metu apie 1500 daugiavaikių šeimų, iš to skaičiaus ir vienišų motinų, kurioms reikia didesnio teigiamo visuomenės poveikio. Auga skaičius vaikų, auklėjamų vaikų namuose. Tarp jų dauguma tokių, kurių tėvams atimtos tėvystės teisės. 1985 metais kūdikių namuose vienišų motinų vaikų buvo 50 procentų. Susirūpinimą kelia tai, kad vienišų motinų vaikų, taip pat auklėjamų nepilnose šeimose skaičius didėja.

Moterų tarybos propaguoja darnias, laimingas šeimas, gero šeimos auklėjimo pavyzdžius, skatina didinti motinystės prestižą. Alytaus, Rokiškio, Kėdainių, Klaipėdos, Švenčionių, Varėnos ir kituose rajonuose organizuojami turiningi daugiavaikių motinų sąskrydžiai, rengiami įvairių kartų šeimų susitikimai ir kiti renginiai.

Didelę įtaką moterų tarybos daro masiniam-politiniam ir kultūriniam darbui, skirtam įtvirtinti šeimos tradicijas. Daugelyje miestų ir kaimų skoningai rengiamos sutuoktuvės, auksinės, sidabrinės vestuvės, vardynos. Rajonų kultūros namuose, mokyklose, įmonėse skaitomos paskaitos apie šeimos santykius, jaunimo pasirengimą santuokai, organizuojami susitikimai, pokalbiai su žymiais mokslininkais, pedagogais, psichologais, medicinos darbuotojais, motinų ir tėvų konferencijos.

Reikia pasakyti, kad yra alkoholiu piktnaudžiaujančių ir moterų. Nors 1986 m. respublikoje moterų, pabuvojusių blaivyklose, sumažėjo 14,5 procento, tačiau Šiauliuose, Palangoje šis procentas išaugo.

Moterų tarybos padeda kovoti su girtavimu ir alkoholizmu. Daugiau dėmesio jos turi skirti šių ydų neatsikračiusioms mažų vaikų motinoms, nedarnioms šeimoms, taktiškai, rūpestingai padėti joms mesti blogus įpročius, saugoti vaikus nuo neigiamo poveikio. Tai tauri moterų aktyvo misija. Vienas iš veiksmingų būdų kovoti prieš alkoholizmą — turiningo šeimos laisvalaikio organizavimas.

Plačiai praktikuojami masiniai politiniai ir kultūriniai moterų tarybų renginiai. Įvyko nemaža jaudinančių susitikimų su revoliucinio judėjimo, Didžiojo Tėvynės karo dalyviais, su tais, kurie pirmaisiais pokario metais aktyviai dalyvavo atkuriant ir stiprinant Tarybų valdžią. Iškilmingai vyksta renginiai, skirti moterims revoliucionierėms, žuvusioms kovoje prieš fašistinius okupantus ir klasinius priešus. Įsimintini buvo sąskrydžiai motinų, kurių sūnūs tarnauja tarybinėse Ginkluotosiose Pajėgose. Rajonuose vyksta vakarai, per kuriuos pagerbiamos pirmaujančios žemės ūkio darbuotojos. Čia kartu dalyvauja ir jų šeimų nariai. Visur pažymima Tarptautinė vaikų gynimo diena.

Moterų tarybos sumaniai ieško įdomesnių laisvalaikio organizavimo formų. Labai populiarios tapo kaimo vietovėse įvairios tematikos vakaronės. Čia moterų tarybos įtraukia į jas daug moterų, ištisų šeimų. Panevė-

žio rajone įdomi buvo šventė „Šeimos židinio ugnis", o Klaipėdos rajone — šeimų ansamblių pasirodymai. Kupiškio, Anykščių ir kituose rajonuose organizuojami turiningi ateistiniai renginiai. Vertingas patyrimas sukauptas Šilutės rajone. Juknaičiuose įvyko tradicinė apeigų diena. Jos programoje — vardynos, pilnametystės šventė, sūnų palydos į Tarybinę Armiją, sidabrinės vestuvės.

Atrodo, prie sėkmingesnio šeimų susitikimų organizavimo galėtų prisidėti respublikiniai konkursai, parengtos atitinkamos metodikos ir rekomendacijos, veiksmingesnė turėtų būti kultūros švietimo įstaigų, kūrybinių organizacijų parama.

Darbui kryptį suteikia tinkamai parinkti kadrai. Daugeliui moterų tarybų vadovauja prityrusios, autoritetingos organizatorės, dirbančios kūrybiškai, sumaniai, drąsiai, pilietiškai keliančios aktualius klausimus.

Daugelio moterų visuomeninį aktyvumą pažymėjo Lietuvos KP Centro Komitetas, respublikos vyriausybė. Už aktyvų ir ilgalaikį darbą moterų tarybose nemaža grupė moterų apdovanota LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo garbės raštais. Geriausias aktyvistes deramai įvertina vietos partiniai ir tarybiniai organai.

Moterų tarybų renginiai daugeliui moterų buvo naudingos idėjiniopolitinio auklėjimo, asmenybės turtinimo pamokos, padėjo parengti rezervą partijos papildymui iš moterų. Ši moterų tarybų funkcija ir dabar yra aktuali. Nors moterų procentas respublikos partinėje organizacijoje didėja (nuo 17,8 procento 1946 m. sausio 1 d. išaugo iki 35 procentų 1986 m. sausio 1 d.), tačiau daugelyje darbo kolektyvų moterų komunisčių dar nedaug, ypač pagrindinių profesijų darbuotojų. Lietuvos KP Centro Komiteto ataskaitiniame pranešime XIX suvažiavimui pabrėžiama: „Tebėra opi moterų iškėlimo į vadovaujančias pareigas, veiksmingo kadrų rezervo sudarymo problema".[4]

Moterų aktyvo idėjiniam politiniam auklėjimui, jo organizuotumui ir susitelkimui ypač svarbūs nuolatiniai respublikiniai seminarai, pasitarimai ir konferencijos, organizuojami nuo septintojo dešimtmečio. Jie skiriami aktualiems klausimams, socialinio moterų aktyvumo problemoms, motinystės prestižo kėlimui, šeimos stiprinimui, jaunosios kartos auklėjimui. Dažnai rengiami susitikimai su vadovaujančiais partinių, tarybinių, profsąjunginių organų darbuotojais, mokslo ir kultūros veikėjais. 1986 metų spalio mėnesį Mažeikiuose įvyko tradicinis moterų aktyvo seminaras, kuriame pranešimą apie moterų organizacijų uždavinius, išplaukiančius iš TSKP XXVII suvažiavimo nutarimų, padarė Respublikinės moterų tarybos pirmininkė Irena Paltanavičienė. Buvo pasikeista darbo su daugiavaikėmis šeimomis, šeimos poilsio organizavimo patyrimu. Apsvarstytos moterų kovos su nedarbinėmis pajamomis problemos, aptarti ekonomijos stiprinimo, liaudies turto tausojimo klausimai. Tokie seminarai organizuojami miestuose ir rajonuose.

Vadovaudamosi TSKP XXVII suvažiavimo, TSKP CK 1987 m. sausio plenumo reikalavimais vykstant pasirengimui respublikos moterų suvažiavimui, jos turi įdėmiai ir kritiškai išanalizuoti savo pastangų efektyvumą, didesniu indėliu prisidėti prie ekonominio ir socialinio šalies vystymosi spartinimo.

Valentina LOVIAGINA,
Lietuvos KP Centro Komiteto
Marksizmo-leninizmo universiteto dekanė,
Respublikinės moterų tarybos pirmininkės pavaduotoja,
Stanislava OVERAITĖ,
Lietuvos TSR Mokslų Akademijos
Istorijos instituto mokslinė bendradarbė

[4] LKP XIX suvažiavimo medžiaga. V., 1986, p. 97.

DARBO KOLEKTYVO AVANGARDAS – KOMUNISTAI

PAGAL NAUJUS REIKALAVIMUS

Partijos XXVII suvažiavimo iškelto šalies socialinio ekonominio vystymo uždavinių įgyvendinimo spartumą lemia nedelsiamas ekonomikos orientavimas į intensyvaus vystymo kelią, neatidėliojamas naujausių mokslo ir technikos laimėjimų realizavimas liaudies ūkyje. Svarbiausią reikšmę įgauna mašinų gamyba, nes čia šiandien koncentruojasi visos aktualios ekonomikos problemos. Tik sparčiai modernizuojant visas mašinų gamybos komplekso šakas, pertvarkant jas gaminti naujų sistemų mašinas ir diegiant naujausią techniką galima įvykdyti partijos iškeltus uždavinius. Šie klausimai buvo akcentuojami ir TSKP CK 1986 metų birželio plenume.

Kapsuko TSRS 50-mečio maisto pramonės automatų gamybinio susivienijimo kolektyvas gamina technologines linijas, automatus, maisto produktų fasavimo ir pakavimo mašinas, labai palengvinančias žmonių darbą maisto pramonės įmonėse ir prekyboje. Susivienijimo produkcija pažįstama visose broliškose respublikose, eksportuojama į 30 užsienio šalių. Apie daugelį automatų ir technologinių linijų teigiamai atsiliepia vartotojai, jie gerai vertinami tarptautinėse parodose. Antai lydytų sūrelių fasavimo automatas įvertintas aukso medaliu tarptautinėje parodoje Brno mieste (ČSSR).

Tačiau čia norime pakalbėti ne apie laimėjimus. Partija reikalauja, kad sutelktume dėmesį į neišspręstas problemas. O jų dar turime daug. Dar ne visa mūsų produkcija atitinka dabartinius reikalavimus; ji pagal daugelį parametrų — energijos ir medžiagų imlumą, našumą ir kt. — atsilieka nuo geriausių pasaulinių pavyzdžių. Todėl mūsų susivienijimo komunistų, viso kolektyvo pastangos sutelktos gerinti gaminių kokybę.

Siekiant pakelti techninį gamybos lygį, patobulinti gamybinių pajėgumų struktūrą, sparčiau diegti naujus įrengimus ir tuo pagrindu gerinti produkcijos kokybę bei didinti darbo našumą, susivienijime parengtas kompleksinis gamybos techninio pertvarkymo planas. Jame, be kita ko, numatyta dvyliktajame penkmetyje 45 procentais atnaujinti gamybos fondus. Šis planas jau realizuojamas, daug pasenusių įrengimų pakeista naujais, modernesniais.

Mes, susivienijimo komunistai, gerai suprantame, jog numatytų planų realizavimą lems tinkamai organizuojamas partinis politinis darbas. Praktika rodo, kad nauji, tobulesni įrengimai maža teduoda naudos, jei žmonės nepasiruošę jais dirbti, neįsisąmoninę uždavinių esmės, jei nėra reikiamos technologinės drausmės ir darbo kultūros. Šios problemos ne kartą buvo svarstomos cechinių partinių organizacijų susirinkimuose, partinio komiteto posėdžiuose. Svarbiausia dabar — suaktyvinti kiekvieną partinę organizaciją, kiekvieną komunistą, kad jie iš tiesų atliktų vadovaujantį ir avangardinį vaidmenį.

Kiekvieno naujo gaminio kokybė daugiausia priklauso nuo konstrukcinio projekto. Mūsų susivienijimo specializuotame konstravimo biure (SKB) dirba 300 inžinierių konstruktorių, kitų specialistų. Pajėgos nemažos, tačiau rezultatai ilgą laiką buvo nekokie. Būdavo uždelsiami užduočių įvykdymo terminai, pagaliau ir projektų kokybė ne visada buvo reikiamo lygio. SKB komunistai šiuos klausimus ne kartą svarstė savo cechi-

nėje organizacijoje. Praėjusių metų viduryje nutarta pertvarkyti konstruktorių darbo organizavimą — taikyti pažangią brigadinę darbo ir darbo apmokėjimo formą. Dviejuose SKB skyriuose buvo sudarytos keturios brigados. Naujos darbo sąlygos įgalino konstruktorius savarankiškiau dirbti, padidėjo jų atsakomybė už galutinius rezultatus. Žodžiu, komunistų iniciatyva atlikta reorganizacija davė gerų rezultatų: pirma laiko buvo suprojektuota vienuolika planinių darbų temų, pagerėjo konstrukcinių projektų kokybė, 20 procentų padidėjo darbo našumas. Pavyzdžiui, konstruktorių brigada, vadovaujama komunisto A. Rutkausko, rengdama modernizuoto automato sviestui fasuoti ir pakuoti dokumentaciją, apskaičiuotąjį užduoties atlikimo terminą sutrumpino 40 procentų. Gerų rezultatų pasiekė ir komunisto A. Adomavičiaus vadovaujama brigada.

Nepakantumas trūkumams, stagnacijai, reiklumas, iniciatyva — tokios komunistui būtinos savybės neatsiranda savaime. Jų formavimu rūpinasi partinės organizacijos, jos daug priklauso nuo organizacijoje sukurtos atmosferos. Patirtis rodo, kad darbas geriau vyksta ten, kur gamybiniai, ūkiniai ir socialiniai klausimai svarstomi atvirai, dalykiškai ir savikritiškai, kur griežtai kontroliuojamas nutarimų vykdymas.

Aktyviai, kūrybiškai dirba pagrindinės įmonės įrankių cecho partinė organizacija, kuriai vadovauja TSKP XXVII suvažiavimo ir LKP XIX suvažiavimo delegatas, LKP Revizijos komisijos narys I. Kazakevičius. Cecho komunistai rodo pavyzdį ne tik darbe, bet ir visuomeninėje veikloje. Jie ėmėsi iniciatyvos plėsti judėjimą už blaivų gyvenimo būdą ir aukštą gamybos bei buities kultūrą. Iniciatyvą palaikė šios gamyklos partinės organizacijos, jai pritarė partijos Kapsuko miesto komitetas. Cecho kolektyvas jau pusantrų metų turi geriausio įrankių cecho vardą tarp šios šakos sąjunginės ministerijos įmonių.

Nemaža yra nuveikusi mechaninio surinkimo cecho partinė organizacija, vadovaujama vyresniojo meistro S. Baliučio. Ceche yra nemaža labai našių įrengimų, staklių su skaitmeniniu programiniu valdymu (SPV), deja, jos ilgą laiką buvo naudojamos neefektyviai. Komunistų iniciatyva buvo sudaryta kompleksinė 13 staklininkų operatorių ir 5 inžinierių technologų brigada. Naujas darbo organizavimas padėjo pagerinti programavimą, įrengimų derinimą. Labai padidėjo staklių su SPV pamainumo koeficientas.

Norėdami aktyviai įsitraukti į gamykloje prasidėjusį persitvarkymą, jaunojo komunisto A. Grybausko vadovaujamos brigados nariai ėmėsi iniciatyvos gerinti apdirbimo centrų baro pamainumo režimą. Dabar brangūs ir labai efektyvūs įrengimai dirba trimis pamainomis.

Tokių pavyzdžių galima pateikti daug. Susivienijimo partinis komitetas, gerai suprasdamas, kad persitvarkymas yra pagrindinis vidinių rezervų ir galimybių mobilizavimo svertas ir svarbiausia partijos XXVII suvažiavimo linijos įgyvendinimo sąlyga, stengiasi kuo plačiau skleisti geriausių partinių organizacijų ir partinių grupių patirtį. Partiniuose susirinkimuose komunistai vis atviriau atskleidžia pasenusias tendencijas ir požiūrius, kurių būtina atsisakyti, svarsto, kokios naujos idėjos, metodai ir funkcijos geriausiai tinka spartinimo koncepcijai plėtoti.

Tačiau, analizuodami pirmuosius persitvarkymo žingsnius, mes, komunistai, turime pripažinti, kad susivienijimo kolektyve dar ne visi darbuotojai atsikratė inercijos, atgyvenusių įpročių, įsisenėjusios psichologijos. Kaip ir anksčiau, pasitaiko faktų, kad darbai pakeičiami žodžiais. Pavyzdžiui, vyriausiojo technologo tarnyba, kuriai vadovauja komunistas V. Malinskas (cechinės partinės organizacijos sekretorė J. Kasilionienė), ne kartą buvo kritikuojama, kad nerodo iniciatyvos sumažinti dalį rankų darbo — dabar susivienijime jis sudaro 49 procentus. Ypač bloga padėtis surinkimo bare. Tačiau dauguma priemonių rankų darbui mažinti, mažajai mechanizacijai įdiegti taip ir liko popieriuje.

Darbo, produkcijos kokybė šiandien tebėra pagrindinis susivienijimo partinės organizacijos rūpestis. Šį klausimą tikimės išspręsti įvedę produkcijos valstybinį priėmimą pagrindinėje įmonėje. Susivienijimo administracija, partinis komitetas supranta, kad valstybinio priėmimo organizavimo ir įdiegimo sėkmė daug priklauso nuo kadrų kompetentingumo, jų dalykiškumo. Todėl į šią tarnybą rekomendavome žmones, turinčius didelį atsakomybės jausmą, gerą profesinį pasiruošimą, suprantančius gamybos ypatumus. Valstybiniam priėmimui vadovauja komunistas, buvęs susivienijimo vyriausiojo inžinieriaus pavaduotojas J. Kaulinis. Į šią tarnybą taip pat įtraukti J. Katkauskas, J. Upitas ir kiti. Tai žmonės, atitinkantys visus persitvarkymo reikalavimus, principingi komunistai, praktikoje įrodę savo dalykinį sumanumą ir politinį išprusimą.

Rengiantis perduoti produkciją valstybiniam priėmimui susivienijime buvo atliktas darbo vietų atestavimas, gamybos fondų inventorizavimas, suorganizuotas darbininkų kadrų tobulinimasis ir jų kvalifikacijos kėlimas bei daugelis kitų priemonių.

Jau pirmosios valstybinio priėmimo dienos parodė, jog visi gaminiai yra reikiamos kokybės tik tada, kai nepaliaujamai tobulinamas gamybos procesas, griežtai laikomasi technologinės drausmės.

Partinis komitetas, cechinės partinės organizacijos svarbiausiu savo uždaviniu laiko spartų persitvarkymą pagal naujus reikalavimus, kai atsisakoma senų, atgyvenusių darbo metodų. Tik tai ir lemia darbų sėkmę.

Jurijus PINDIČIUKAS,
Kapsuko TSRS 50-mečio maisto pramonės automatų gamybinio susivienijimo partinio komiteto sekretorius

NORINT GALIMA DAUG PADARYTI

Kai prieš trejus metus, baigęs Vilniaus aukštąją partinę mokyklą, buvau išrinktas Kupiškio rajono „Laisvės" kolūkio pirminės partinės organizacijos sekretoriumi, pirmininkas komunistas Algirdas Zabielavičius, supažindindamas mane su naująja darboviete, pasakojo:

— Gamybą, manyčiau, įstatėme į vėžes. Bet kas iš to? Girgžda lyg perkrautas vežimas. Nebus kam paremti—ir apvirs. Reikia tvirtų pečių, o kaime žmonių mažėja. Ką daryti?

— Būtina geriau spręsti socialines problemas,— atsakiau tarytum per egzaminą.

Samprotavimai apie dėmesį žmogui ne nauji. Dar vienuoliktojo penkmečio išvakarėse, kai išvykau mokytis, dažnai girdėjome raginimus: „Atjauninkime kaimą", „Kiekvienam ūkiui — lopšelį-darželį", „Žemdirbiui — patogius namus" ir pan.

Iškart imtis spręsti šias problemas nebuvo galima, nes stigo lėšų. Centneriui pieno ar mėsos pagaminti išleistos lėšos ne visuomet padengdavo gamybos išlaidas.

Susipažinęs su kolūkiu, pastebėjau, kad A. Zabielavičius, sutelkęs komunistus, darbščiausius kolūkiečius, jau spėjo nemažai nuveikti, ir kolūkio sąskaitoje ėmė kauptis lėšų, kurias buvo galima naudoti socialinėms ir kultūrinėms reikmėms. Partiniuose susirinkimuose vis dažniau ėmėme svarstyti, kaip lengvinti darbo sąlygas, kelti darbo kultūrą, tvarkyti gamybos centrų ir gyvenviečių aplinką, organizuoti kultūringą laisvalaikį. Komunistai, jausdami naują požiūrį į žemdirbių reikalus, drąsesni, aktyvesni

tapo. Pamenu, viename partiniame susirinkime Mažionių karvidžių komplekso melžėja komunistė Aldona Masilionienė skundėsi:

— Po penkiasdešimt karvių melžiam. Mechanizuotas ir melžimas, ir pašarų dalijimas. Tai gerai. O kur mums, moterims, pailsėti, jėgas atgauti?

Partinė organizacija atsižvelgė į teisingą komunistės melžėjos pastabą. Dabar komplekso darbuotojos turi patogius poilsio kambarius ir dušus. Poilsio kambaryje gali paskaityti laikraštį, žurnalą, pažiūrėti televizijos laidą, susirinkus aptarti savo reikalus.

Pertvarkant buitines patalpas rūpesčių netrūko, mat ieškoti drabužių spintų, praustuvų ir kitų reikmenų teko ir oficialiais, ir neoficialiais būdais. Tad komunistai ir klausia, kodėl statybinės organizacijos, įrengdamos fermas ar mechanines dirbtuves, neaprūpina jų buitinių patalpų baldais ir kitais reikmenimis? Tai reikėtų numatyti ir projektuose, ir sąmatose.

Dažnas, susidūręs su sunkumais, pateisina jais savo neveiklumą ir nuleidžia rankas. Statybos inžinierius komunistas Z. Juraška ne iš tų. Jis pats parengė ir suderino veršidės projektą, ir iš dviejų senų tvartų kolūkio statybininkai pastatė erdvų, patogų pastatą, kuris kainavo pigiau, negu būtų kainavęs statant statybinei organizacijai.

— Statyti ūkiniu būdu, aišku, apsimoka, — kalbėjo partiniame susirinkime komunistas Z. Juraška, — bet per tokias statybas tenka būti ne tiek inžinieriumi, kiek tiekėju...

Kai kas pernelyg ilgai nepersitvarko. Štai rajono agropramoninis susivienijimas. Gavęs statybinių medžiagų fondus, juos tik paskirsto, o metų pabaigoje prašo ataskaitos: ką pastatėte? Bet niekas nežino, kas turi per daug, sakysim, cemento ar plytų arba kam trūksta gelžbetonio blokų? Kolūkio atstovai patys ieško trūkstamų statybinių medžiagų, stengiasi bet kokiu būdu jų įsigyti.

Dabar kiekvienas komunistas, žemdirbys ėmė kritiškiau žiūrėti į tai, kas padaryta, kas pasiekta. Nelaukti, kol kas pirštu parodys ar patars, o veikti pačiam — tokiu principu vadovaujasi ir kolūkio vyriausiasis inžinierius mechanikas komunistas Vladas Kvedaras — pirminės partinės organizacijos biuro narys ir liaudies kontrolės grupės pirmininkas. Jis pirmasis susirūpino, kaip palengvinti darbą gyvulių šėrikams, kurie maišais vežioja į fermas miltus. Prie malūno buvo pastatyti bunkeriai, iš kurių miltai išpilami tiesiog į specialųjį automobilį ZSK-10. Dabar fermas geba aptarnauti vienas vairuotojas Rimantas Rimkus. Ir darbas tapo lengvesnis.

Nemažai vertingų racionalizacinių patobulinimų įgyvendino meistras reguliuotojas Rimgaudas Misiūnas, mechaninių dirbtuvių vedėjas komjaunuolis Rolandas Zaborskas, tekintojas Valentinas Kudžma, suvirintojas Kazys Misevičius.

— Vis dėlto keista, — sykį tarė partinės organizacijos biuro posėdyje Vladas Kvedaras: — kaimo racionalizatoriai turi būti gudresni už konstruktorius.

Imkime didelės galios traktorius. Dirbti jais be plačiabarių agregatų — ir nesparu, ir nuostolinga. Užtat racionalizatoriai pasidarė kultivatorių ir sėjamųjų sukabintuvus, plūgų prikabintuvus ir dar keletą įtaisų. Na, o restauruoti velenus, dantračius ir smagračius — kasdienis mechanizatorių darbas, ir todėl jiems būna pikta, kai negauna tų detalių, kurių neįstengia patys pasidaryti.

Mechanizatorius išmuša iš vėžių ir klausinėjimai iš rajono agropra-
ninio susivienijimo: „Kada baigsite remontuoti tech-
nustatydamas rajonui ar ūkiui remonto planus, r-
patiekta atsarginių dalių bei detalių.

— Nelaukim, kada ką gausim, — pasiūlė v-
me vyriausiasis inžinierius mechanikas. — R-
metus.

(1986 ... VI. 7).
...onkurso laureatams
...ikime 1987 m. vasario
...etuvos Komunistų parti-
...etorius V. Povilauskas.

Taip ir daroma. Pastatė mechanizatoriai sėjos ar šienavimo mašinas technikos kieme — ir laisvomis valandomis jas tvarko. Grįžo kombainai iš laukų — prie jų dirba su įrankiais tie, kurie juos vairavo. Toks sprendimas, neturint kolūkiui tipinių mechaninių dirbtuvių, pasiteisino. Iki technikos žiemos remonto pradžios mechanizatoriai sutaiso beveik visą žemės ūkio inventorių, o iki naujųjų metų pradžios — ir derliaus dorojimo mašinas. Belieka sulaukti iš remonto gamyklų mazgų bei agregatų, įdėti juos į traktorių — ir važiuok sveikas į dirvas. Beje, ir dirvose mechanizatoriai dirba išradingai ir kruopščiai. Ne veltui jau kelinti metai už gerą žemdirbystės kultūrą kolūkis rajone užima antrąją arba pirmąją vietas.

— Turim ir aplinką taip susitvarkyti, kad ir čia pirmautume, — girdžiu pirmininko A. Zabielavičiaus žodžius, pasakytus partiniame susirinkime. Jis buvo surengtas naujaip. Gražų praėjusio pavasario rytą komunistai, pasikvietę padalinių vadovus, sėdo į autobusą ir išvyko pas kaimynus panevėžiečius , o grįždami apsvarstė, ką matę, ir nutarė kai ką pritaikyti savo kolūkio gyvenvietėse bei gamybos centruose. Šis susirinkimas „ant ratų" — antrasis. Užpernai toks įvyko kelionėje į Kėdainių rajoną. Tai, kas pamatyta geriausiuose ūkiuose, jau pritaikyta ir mūsų kolūkyje.

Partinės organizacijos pastangos perimti gerą patirtį, mokyti žmones, sudaryti sveiką ir kūrybingą nuotaiką kolektyve skatina visus žemdirbius siekti efektyvesnių gamybos rezultatų. Mūsų šūkis — šalia pirmūno neturi būti atsiliekančio. Avangardinį pavyzdį čia, kaip ir dera, rodo komunistai. Plačiai žinomi TSKP narių melžėjų Stasės Samulionienės, Aldonos Masilionienės, rajono Tarybos deputatės Jurenos Sirbikienės laimėjimai. Nuolat socialistinio lenktyniavimo prizininkų vardus rajone pelno penimų galvijų, veršelių, veislinių telyčių, kiaulių augintojai Vytautas Kasperavičius, Aldona Šimkūnienė, Aldona Martynova, Veronika Minkevičienė, komunistas Nikolajus Martynovas, mechanizatoriai Algis Českauskas, Saulius Bartusevičius ir daugelis kitų pirmūnų.

Ugdant komunistinę pažiūrą į darbą, skiepijant atsakomybę už savo kolūkio reikalus, daug sumanumo rodo komunistė, LKP Kupiškio rajono komiteto narė, Rudelių kiaulių fermos vedėja Ona Puodžienė. Ji rūpinasi ne tik žmonių darbo sąlygų gerinimu, jų darbo rodikliais, bet ir kiekvieno kolektyvo nario dvasiniu tobulėjimu. Neatsitiktinai O. Puodžienės vadovaujamos fermos žmonės aktyviai dalyvauja meno saviveikloje, įvairiuose renginiuose ir konkursuose.

Partinės organizacijos visapusiška ir gaivi įtaka darbo kolektyvui iš esmės pakeitė visų žemdirbių gyvenimą. Paimkime senuosius Rudilius. Dabar čia prie kiekvienos sodybos vasarą žydi gėlių darželis, į kiemus iš asfaltuotų gatvių pilkuoja cemento plytelėmis iškloti takai, o prie jų žaliuoja dekoratyviniai krūmai. Praėjusį penkmetį Rudiliuose ūkiniu būdu pastatyti 36 vienbučiai gyvenamieji namai. Pastatyta ir daugiabučių gyvenamųjų namų, iškilo ir prekybos centras; čia, be universalinės parduotuvės, veikia ir valgykla. Rudiliuose statomas ir sveikatingumo kompleksas.

Pakitusios darbo, buities ir poilsio sąlygos jau sulaiko jaunimą ir „Laisvės" kolūkyje. Neseniai iš Maksvyčių aštuonmetės mokyklos vadovų sužinojau, kad per pastaruosius metus mokinių skaičius joje padidėjo nuo 70 iki 104, o vaikų darželyje, kuriame telpa 45 kolūkiečių mažyliai, tapo ankšta. Vadinasi, kolūkyje pagausėjo jaunų šeimų.

Partinio darba posūkis į žmogų pagyvino komunistų veiklą, padarė munistus, darbščiausiumenu, prieš trejus metus sušaukdavom partinį susiūkio sąskaitoje ėmė kaupės, ar kalbės jame komunistai. „Savanorių" būir kultūrinėms reikmėms. Įėdavo paprašyti, „iš eilės", o dalis išvis netardasvarstyti, kaip lengvinti darbo rkymui, komunistai pastebėjo, kad jų siūlybos centrų ir gyvenviečių aplin Buvę neaktyvūs partiniuose susirinkimuose, munistai, jausdami naują požiūrį ikti komunistai meistras reguliuotojas Rim-

gaudas Misiūnas, vairuotojas Algis Stukas, eksploatacijos inžinierius Raimondas Berasnevičius.

Žmogiškasis veiksnys, derinamas su kolūkio ekonomikos augimu, duoda vis gražesnių vaisių. Pirmaisiais dvyliktojo penkmečio metais kolūkis prikūlė iš hektaro po 30 centnerių grūdų, beveik 10 centnerių daugiau negu 1980 metais. Per penkerius metus primilžiai vidutiniškai iš karvės padidėjo 600 kilogramų. Už valstybei parduotą produkciją pernai kolūkis gavo 700 tūkst. rublių grynųjų pajamų, o jo gamybos rentabilumas sudarė per 40 procentų. Dabar kolūkis nebe girgždantis vežimas, kaip prieš trejus metus sakė Algirdas Zabielavičius. Tačiau ir mūsų partinės organizacijos veikloje taisytinų dalykų yra. Nė visuose padaliniuose dar užtikrinama pavyzdinga tvarka, gamybinė drausmė. Siekdami partinio darbo efektyvumo, pirmiausia turime sustiprinti gamybos padalinių, specialistų, administracijos veiklos kontrolę. Ligi šiol partinė organizacija nepakankamai naudojosi suteikta administracijos veiklos kontrolės teise. Neatsitiktinai buvo atskleista prirašinėjimo faktų kolūkio transporto tarnyboje. Tai pamoka kolūkio komunistams — visuomet savo laimėjimus ir darbą vertinti savikritiškai. Tik gilus atsakomybės supratimas ir sąžiningas darbas padės išspręsti tas problemas, kurias kelia gyvenimas.

Vladimiras STOVOLOSAS,
Kupiškio rajono „Laisvės" kolūkio partinės organizacijos sekretorius

KONKURSO LAUREATAI

Susumuoti Kėdainių rajono Antano Sniečkaus kolūkio valdybos ir „Komunisto" redakcijos organizuoto apybraižų ir publicistinių straipsnių konkurso žemės ūkio tematika 1985—1986 metų rezultatai, Antano Sniečkaus kolūkio pirmininko Vlado Jakščio pirmininkaujamas žiuri nutarė paskirti:

PIRMĄJĄ PREMIJĄ

Vytautui Simniškiui už straipsnį „Intensyvioms žemės ūkio gamybos technologijoms — partinį dėmesį" („Komunistas", 1986 m. Nr. 1).

ANTRĄSIAS PREMIJAS

Boliui Poškui už straipsnį „Žemės ūkio ekonomikos rezervai" (1986 m. Nr. 2);

Jonui Sadaunykui už apybraižą „Artojai" (1986 m. Nr. 6).

TREČIĄSIAS PREMIJAS

Kostantinui Kubiliui už straipsnį „Ateitis priklauso kolektyvinei rangai" (1985 m. Nr. 3);

Vladimirui Kornijenkai už straipsnį „Didinti partinio vadovavimo agropramoniniam kompleksui efektyvumą" (1986 m. Nr. 11);

Julijonui Petroniui už apybraižą „Eugenijos laimė" (1986 m. Nr. 7).

Premijos, diplomai ir atminimo medaliai konkurso laureatams įteikti Antano Sniečkaus kolūkio narių susirinkime 1987 m. vasario 5 d. Įteikiant premijas dalyvavo ir kalbėjo Lietuvos Komunistų partijos Kėdainių rajono komiteto pirmasis sekretorius V. Povilauskas.

PERSITVARKYMAS: KAIP JĮ ATSPINDI RAJONO LAIKRAŠTIS

Viename Plungės rajono laikraščio „Kibirkštis" numeryje (1986 m. spalio 28 d.) išspausdinta trumpa žinutė, kurią parašė Kilnojamosios mechanizuotos kolonos Nr. 114 profsąjungos komiteto pirmininkė Zofija Jocienė. Joje pranešama, kad kolonos dailidžių-betonuotojų komunistinio darbo brigada, vadovaujama Z. Zdramio, susumavus trečiojo ketvirčio socialistinio lenktyniavimo rezultatus, tapo nugalėtoja — per tris mėnesius išdirbio normą įvykdė 106,5 procento ir iškovojo pirmąją vietą kolonoje.

Kažin kiek skaitytojų ją būtų pastebėję, jei žurnalistas Eugenijus Bunka po ja nebūtų parašęs išsamų, dalykišką prierašą. Jame komunistinio darbo brigados vyrų mintys, apibendrintos žurnalisto. Jie nesiskundžia, kad kasdieną tenka braidyti purvą. Toks darbas. Visi dirba kaip vienas. Brigadinė ranga. Bet gaila, kad brigadinė ranga apima tik brigadą. Va, jei būtų galima sujungti projektuotojus, planuotojus ir brigadą. Kol taip nėra, dedasi negražūs dalykai. Sakysim, sumontavo vyrai profesinės technikos mokyklos korpuso pamatus, pastatė kolonas, o tada paaiškėjo, kad savo rankomis reikia viską išgriauti! Nesą reikalingų medinių konstrukcijų. Ką galvos žmogus, ardydamas savo darbą? Ir ar jis dirbs gerai kitą darbą, abejodamas, kad vėl nereikės po savaitės kitos griauti?

Senais matais matuojant, pykti nėra ko. Gavo pinigus projektuotojai ir perprojektuotojai, gavo ir statybininkai. Už pastatymą ir sugriovimą.

Žodžiu, profesinės technikos mokyklos statyba buvo uždelsta, statybininkams ne kartą buvo skiriami kartūs kritikos žodžiai. Taigi, koks čia džiaugsmas būti „pusiau nugalėtojais". Nors kitus kolektyvus jie aplenkė, bet darbininko sąžinė sako: tiek, kiek galėtų, dar nepadaro. Ir ne dėl savo kaltės.

Taip trumpa žinutė davė pradžią pokalbiui apie darbininko, komunisto sąžinę, apie pirmūno vaidmenį šiandien, kiekvieno žmogaus atsakomybę sudėtingame persitvarkymo procese. „Pirmūnas turėtų būti ne tas, kas pralenkia kitus darbe, o tas, kas gerai dirbdamas stengiasi dirbti dar geriau, spartinti gamybą ne tik rankų triūsu, bet ir proto jėga", — pabrėžia laikraštis viename straipsnyje, tęsiančiame pradėtą pokalbį apie socialistinio lenktyniavimo veiksmingumą, apie tikrą, esminį persitvarkymą ūkinėje veikloje ir darbo kolektyvo gyvenime.

TSKP XXVII suvažiavimą Plungės rajonas — stambus Žemaitijos pramonės ir žemės ūkio regionas — sutiko pakiliai nusiteikęs. 1986 metų pradžioje Plungės rajonui buvo paskirta TSKP CK, TSRS Ministrų Tarybos, VPSCT ir VLKJS CK pereinamoji raudonoji vėliava už rezultatus, pasiektus sąjunginiame socialistiniame lenktyniavime dėl TSRS 1985 m. valstybinio ir socialistinio vystymo plano ir vienuoliktojo penkmečio užduočių sėkmingo įvykdymo, TSKP XXVII suvažiavimo garbingo sutikimo. Vienuoliktajame penkmetyje Plungės rajonas daug nuveikė spręsdamas ekonominio ir socialinio vystymo spartinimo uždavinius. Bendroji žemės ūkio produktų gamyba išaugo beveik 40 procentų. Visas žemės ūkio produktų prieaugis gautas padidinus darbo našumą. Rajone nemaža

darbo kolektyvų, kurie gerai plėtoja socialistinį ūkį ir didina produkcijos gamybą.

Taigi dvyliktąjį penkmetį Plungės rajonas pradėjo turėdamas tvirtą pagrindą. Kartu spartinimas reikalauja dar labiau sutelkti partinių organizacijų dėmesį į nepanaudotus rezervus, ryžtingiau kelti avangardinį komunistų vaidmenį, kad darbo kolektyvuose būtų tobulinama darbo organizacija, stiprinama drausmė, pereinama į intensyvaus ekonomikos vystymo kelią. Šiuos svarbius rajono partinės organizacijos uždavinius išsamiai atspindi, sukonkretina ir detalizuoja „Kibirkšties" laikraščio redakcijos partinės organizacijos 1987 metų ir viso penkmečio perspektyvinis planas.

Redakcijos darbo planus svarsto ir papildo LKP rajono komiteto biuras. Biuro nariai susipažįsta ir su mėnesiniais planais, kuriuose konkrečiai numatyta, kokias problemas nušvies laikraštis, kokie centriniai sumanymai. Itin kruopščiai rengiami perspektyviniai planai, kurie yra orientyras ilgam laikotarpiui. Čia redakcijos skyriams aktyviai talkina neetatinės tarybos, kuriose yra partijos rajono komiteto skyrių ir politinio švietimo kabineto vedėjai, partinės komisijos pirmininkas, agropramoninio susivienijimo vyriausieji specialistai, pramonės įmonių bei statybos organizacijų vadovai, partinių organizacijų sekretoriai, kultūros ir švietimo įstaigų vadovai. Prasidėjus metams, išsamiai išnagrinėjamos svarbiausios laikraščio darbo kryptys, pagrindinės rajono problemos, aptariama jų pateikimo spaudai metodika. Tai dažniausiai yra ir pagrindinė bendrų redakcijos bei partijos rajono komiteto ir vykdomojo komiteto komunistų susirinkimų tema.

Ne paslaptis, kad dar yra pernelyg ambicingų, pasiekimais apsvaigintų ūkių, įmonių ir įstaigų vadovų. Dažnas kalba apie persitvarkymą, bet pats piršto nepajudina, kad būtų diegiamos tobulesnės technologijos, pažangesni ūkininkavimo metodai, kad kolektyvas dirbtų ritmingai ir rezultatyviai. Tokiais atvejais redakcija dažniausiai sulaukia partijos rajono komiteto, agropramoninio susivienijimo paramos. Galutinis sprendimas būna principingas, atitinkantis laiko reikalavimus.

Pirmaisiais penkmečio metais, pirmoje ūkinės ir ideologinės veiklos persitvarkymo pakopoje rajono laikraštis pagrindines savo jėgas sutelkė tam, kad geriau būtų atskleista žmogiškojo faktoriaus reikšmė pertvarkant partinį, ūkinį ir ideologinį darbą, pagrindinį dėmesį skiriant socialinio teisingumo, komunistinės dorovės, mokslo ir technikos diegimo į gamybą klausimams, pirmūnų patirties propagavimui.

Mažus ir didelius uždavinius sprendžia, mažas ir dideles klaidas daro žmogus. Darbininkas, artojas, vadovas. Jo darbai, jo gyvenimas neatsiejamai susijęs su darbo kolektyvu, partine organizacija, su daugybės žmonių požiūriu į savo pareigą. Tai matyti iš šios apžvalgos pradžioje minėtos publikacijos. Taigi redakcija stengiasi jausti, ar veiksmingas spaudos žodis, kokie klausimai atskleidžiami geriau ir kurie straipsniai apie partinį ir ideologinį darbą, socialines ir buitines, gamybines problemas nesulaukia skaitytojų atgarsio ir dėl kokių priežasčių.

Metų pradžioje buvo paskelbti „Minijos" kolūkio socialistiniai įsipareigojimai. Tolesniuose laikraščio numeriuose publikuojamas straipsnių ciklas „Ūkinio ir ideologinio darbo vienovė". Kai kurie šio ciklo rašiniai paaiškino skaitytojams, kodėl garbė būti rajono socialistinio lenktyniavimo iniciatoriais teko „Minijos" kolūkiečiams — juk rajone yra didesnių gamybos rezultatų pasiekusių ūkių. „Minija" prieš keletą metų buvo vienas atsiliekančių ūkių. 1981 metais grūdų derlingumas čia tesiekė 16,1 cnt iš hektaro, ypač prasti buvo gyvulininkystės reikalai. O dvyliktąjį penkmetį šis kolūkis pradėjo jau būdamas tarp pirmūnų, ir įsipareigojo 1986 metais iš hektaro prikulti po 36 cnt grūdų, 100 ha žemės ūkio naudmenų gaminti 820 cnt pieno, 270 cnt mėsos, pasiekti 58 proc. renta-

bilumą. Šie įsipareigojimai su kaupu buvo įvykdyti. Kaip ūkis žengė šį milžinišką šuolį? Ar galėtų tai padaryti kiti rajono ūkiai? Juk rajone šalia ūkių — respublikos pirmūnų, yra labai silpnų, tempiančių rajoną atgal. Nors laikraščio publikacijos ne iki galo atskleidė „Minijos" patirtį, tačiau žurnalisto Rimanto Mėčiaus pasakojimas apie kolūkio vadovo, partinės organizacijos, specialistų darbo stilių ir metodus, tikriausiai ne vieną ūkinį ir partinį vadovą paskatins nuodugniai susipažinti su šio kolūkio partinės organizacijos, specialistų darbo patirtimi.

Suprantama, ne visada žurnalistas pajėgia pats išgvildenti nagrinėjamos problemos esmę. Tokiais atvejais pasitelkiami specialistai, skatinami tarti savo žodį prityrę gamybos organizatoriai. Svarbiomis temomis organizuojami net straipsnių ciklai. Skaitytojų dėmesį, be abejo, atkreipė šešių straipsnių ciklas „Mokslinę-techninę pažangą — gamybai. Naujovių ir patirties programa", kurį parengė „Socialistinio kelio" kolūkio pirmininkas, žemės ūkio mokslų kandidatas Antanas Jarumbauskas, ūkio vyriausieji specialistai Vincas Nugaris, Kęstutis Žemgulis, Janina Jurkuvienė, Adelė Vaitkuvienė. Publikacijos „Ūkininkavimo sistema, jos esmė", „Intensyvumo pamatas", „Kokia technologija geriausia", „Atsarginė darbo jėga" bei kiti — tikra pažangaus ūkininkavimo, mokslo laimėjimų diegimo, kiekvieno žmogaus gamybinio ir visuomeninio aktyvumo didinimo mokykla. Glaustai, paprastai, įtaigiai nušviečiama viskas, ką persitvarkydamas galėtų panaudoti kiekvienas respublikos ūkis.

Bet ar tuo naudojasi bent patys plungiškiai? Beje, korespondencijose iš rajono ūkių — beveik visos jos parengtos kartu su rajono agropramoninio susivienijimo specialistais — matome, jog kai kuriuose ūkiuose nukrypstama ne tik nuo pažangaus ūkininkavimo formų, mokslo rekomendacijų, bet nesilaikoma net elementarios tvarkos. Taigi persitvarkymas net pačia paprasčiausia jo forma nepasiekia kai kurių partinių organizacijų ir vadovų.

Daug tokių trūkumų, pavyzdžiui, buvo pažymėta rajono agropramoninio susivienijimo gamybinio skyriaus vyresniosios zootechnikės Janinos Čypienės ir korespondento Jono Verkečio išsamioje korespondencijoje „Po senovei" (1986 m. balandžio 24 d.). Ir keista, kad iki pat rudens laikraštis negavo iš Šateikių tarybinio ūkio vadovų, partinės organizacijos atsakymo, kaip reaguota į iškeltas problemas, kaip šalinamos grubios darbo organizavimo, socialistinio lenktyniavimo klaidos. Kad persitvarkymas nepalietė šio kolektyvo, rodo visi ūkinės veiklos rezultatai. Dėl to redakcija nesitenkino viena kita kritine pastaba ir metų pabaigoje pradėjo nuodugniai, visapusiškai analizuoti šio ūkio darbą. Ir partijos rajono komitetas, deja, šiuo atveju, nepadėjo ūkio vadovams suvokti, kad laikraščio kritikos pastangos yra geranoriškos.

Plungė — nemenkas pramonės centras. Dirbtinių odų gamykla, Grūdų produktų kombinatas, „Linų audinių" fabrikas, liaudies kūrybos dirbinių įmonė „Minija" bei kitos pramonės įmonės ir gamyklos respublikoje dažniau minimos tarp pirmūnų, o ne tarp atsiliekančių. Tačiau tuo, kas pasiekta, šiandien tenkintis nevalia. Rajone parengta kompleksinė „Kokybės" programa, kuri numatė net šešis kartus padidinti aukščiausios kokybės kategorijos produkciją, užkirsti kelius planinės drausmės pažeidimams, tobuliau organizuoti ir tvarkyti visus darbus.

Rašyti apie tai, kaip įgyvendinama ši programa, laikraštis pradėjo liaudies kūrybos įmonės „Minija" spartinimo ir persitvarkymo planų nagrinėjimu — pasisakė įmonės vadovai ir specialistai, partinis aktyvas. Penktąjį ciklo „Kokybė — visų rūpestis" straipsnį parašė LKP rajono komiteto pramonės ir transporto skyriaus vedėjas Vytautas Budrys. Savo straipsnyje jis pabrėžia, kad kai kurių gamybos grandžių vadovai nekelia opesnių problemų, vengia savikritikos, labiau linkę ieškoti trūkumų kitų tarnybų veikloje. Straipsnio autorius nurodo įmonės veiklos spragas: vien

per keturis pirmųjų penkmečio metų mėnesius buvo koreguojami net 24 cechų ir barų gamybos planai, nepakankamu intensyvumu naudojami įrengimai, gaminama paklausos neturinti produkcija ir t. t. Taigi kokybei gerinti visų rezervų įmonė nėra panaudojusi.

Tačiau šios kompleksinės „Kokybės" programos įgyvendinimas laikraštyje kurį laiką nušviestas blankokai. Tik metų pabaigoje laikraštis vėl išspausdino keletą įsimenančių publikacijų apie „Linų audinių" fabriko („Skatiname dirbti kūrybiškai". Autorė — partinio komiteto sekretorė Vanda Markauskienė), remonto mechaninės gamyklos darbą, pasirodė apžvalginių straipsnių, pastabų reguliariai kas mėnesį leidžiamuose puslapiuose „Socialistinis lenktyniavimas", „Liaudis kontroliuoja". Nuosekliau ir išsamiau buvo nagrinėjama statybos kolektyvų veikla — itin opi vieta rajono gyvenime.

Pažymėtina, kad laikraštis daug dėmesio skiria socialiniams klausimams, vadinamajam žmogiškajam faktoriui. Jo publikacijose neskaidomi gamybiniai ir negamybiniai klausimai, nenukrypstama į per didelius technologinius patarimus. Daug dėmesio pirminės partinės organizacijos darbo analizei. Atsisakius ilgų ir nuobodžių rajoninių pasitarimų, posėdžių aprašymų, daugiaplanių rašinių, daugiau dėmesio sutelkta darbui su skaitytojų laiškais. Praėjusiais metais „Kibirkštis" surengė dvi laiškų dienas — „Linų audiniuose" ir Alsėdžių kolūkyje. Čia kartu su žurnalistais dalyvavo ir į skaitytojų klausimus atsakė rajono įstaigų atsakingi darbuotojai. Keturiuose ūkiuose įvyko teminės skaitytojų konferencijos. Laiškais ir žodžiu pasakytos skaitytojų mintys sukėlė diskusinį pokalbį apie žmonių laisvalaikio problemas, apie kultūrinio švietimo įstaigų, kultūros ir sporto kompleksų veiklą, išpūstų rezultatų vaikymąsi, apie būtinumą iš esmės persitvarkyti ir šiame kultūrinio ideologinio darbo bare. Redakcijos iniciatyvą parėmė partijos rajono komitetas.

Praėjusiais metais Plungės rajone iš TSKP eilių už partijos Įstatų ir tarybinių įstatymų pažeidimus buvo pašalintas ne vienas komunistas. Keli iš jų atsidūrė net kaltinamųjų suole. Deja, jų nusikaltimus išaiškino ne vietos komunistai, ne darbo draugai, o teisėtvarkos organai. Vadinasi, tikrasis sąmoningumas, tikrasis nepakantumas blogiui pasiekė dar toli gražu ne kiekvieną žmogų. Štai ir skaudūs įvykiai Varduvos, Kontaučių kolūkiuose laikraštyje nebuvo išanalizuoti vadovaujantis partiniu požiūriu, neišnagrinėtos priežastys ir aplinkybės, sudariusios dirvą tarpti grobstytojams ir prirašinėtojams. Minėtosios Z. Zdramio komunistinės brigados vyrų mintys bene vienintelis ryškesnis komunistinio principingumo pavyzdys. Taigi gerai pažinti žmonių lūkesčius, suaktyvinti žmones turėtų būti pagrindinis rajono laikraščio — organizatoriaus ir propagandisto — veiklos tikslas.

Partinių organizacijų darbo persitvarkymo laikotarpiu kryptingas ir nuoseklus nušvietimas yra vienas iš svarbiausių laikraščio uždavinių. Naujaisiais metais laikraštyje išspausdinta nemažai įžanginių, partinių organizacijų sekretorių straipsnių, pasakojančių apie vieno ar kito kolektyvo komunistų darbus ir iniciatyvą, siekiant esminio persitvarkymo. Ir vis dėlto tenka pripažinti, kad daugeliui publikacijų stokoja gilesnės analizės, dažniau džiaugiamasi pasiekimais, bandoma dangstytis tariamomis objektyviomis priežastimis. Štai straipsnyje „Tobulinti partinį vadovavimą" cituojami Platelių kolūkio fermos vedėjos komunistės S. Astrauskienės taiklūs žodžiai: „Dažnai kalbame skambiai, bet dirbame dusliai". Toks pasakymas, pažymi autorius, tinka toms partinėms organizacijoms, kurios persitvarkymą suprato gana siaurai, tebedirba senoviškai. Deja, išvardyti gerai ir blogai dirbančias rajono partines organizacijas nepakanka. Būtina duoti gilesnę darbo, aštriausių problemų analizę, dažniau spausdinti tiesiogiai gamyboje dirbančių komunistų mintis, jų siūlymus, nesitenkinti įvai-

rių grandžių vadovų straipsniais, kuriuose daug bendrų samprotavimų, raginimų, statistikos, o maža dėmesio žmogui.

Atkreipia dėmesį tai, kad „Kibirkštyje" nepakankamai rašoma apie komjaunimo organizacijos veiklą. Sakysim, visiškai nutylėti komjaunimo ir jaunimo brigadų darbai (o gal tokių rajone nėra?). Nė karto išsamiau nepaanalizuota, kaip komjaunimo organizacijoms vadovauja ūkių ir pramonės įmonių pirminės partinės organizacijos. Laikraštis gana dalykiškai rašė apie ataskaitinę kampaniją partinėse organizacijose, tuo tarpu publikacijos iš komjaunimo organizacijų ataskaitinių susirinkimų tik informacinės, be analizės. Jauno žmogaus, komjaunuolio visuomeniškumo, pilietiškumo, patriotizmo, aktyvios pozicijos ugdymui laikraštis turėtų skirti daugiau dėmesio. Pagaliau, tą priminti redakcijos kolektyvui galėjo ir partijos rajono komitetas.

Verta pažymėti, kad šio rajono žurnalistai ieško įdomesnių darbo formų, pasiūlė ne vieną naują aktualų skyrelį, spausdina apybraižų, vaizdelių apie darbo pirmūnus, aktyvistus, gerus žmones, tačiau kartais tokio pobūdžio rašiniai užima kone visą laikraščio puslapį. Glaustumu ir įtaigumu, kurie yra pagrindinis publikacijų privalumas analizuojant opias problemas, deja, nepasižymi ir skaitytojų laiškų puslapiai, taipogi rinkiniai, skirti gamtosaugos, kraštotyros temoms, aprašinėjant prekybos, visuomeninio maitinimo įstaigų darbo trūkumus, rengiant satyrinę medžiagą. Reikia taupyti vietą laikraštyje nenagrinėtoms temoms. O jų juk netrūksta!

Beje, galima papriekaištauti redakcijai ir dėl nenuoseklumo. Praėjusių metų pradžioje laikraščio puslapiuose buvo gražiai pradėta kova dėl kuro, elektros energijos ekonomijos ir taupymo. Deja, šis labai reikalingas skyrelis greitai dingo iš puslapių. O juk taupumas turi būti kiekvienos dienos, o ne trumpo sezono bruožas, ir laikraščio publikacijos būtų padėjusios geriau pasiruošti žiemai.

Dvyliktojo penkmečio antruosius Plungės rajonas pasitiko įvykdęs socialistinius įsipareigojimus, tačiau prieš akis — dideli spartinimo uždaviniai. Padėti rajono partinei organizacijai sutelkti darbo žmones, komunistus juos įvykdyti — rajono laikraščio žurnalistų pareiga.

Zinaida BALEIŠIENĖ

TSKP CENTRO KOMITETE IR TSRS MINISTRŲ TARYBOJE

1987 metų vasario mėnesį respublikiniuose laikraščiuose paskelbti šie Partijos ir Vyriausybės nutarimai:

„Dėl visuomeninio maitinimo kooperatyvų steigimo" (TSRS Ministrų Tarybos nutarimas)

„Dėl buitinio gyventojų aptarnavimo kooperatyvų steigimo" (TSRS Ministrų Tarybos nutarimas)

„Dėl liaudies vartojamų prekių gamybos kooperatyvų steigimo" (TSRS Ministrų Tarybos nutarimas)

„Tiesa", 1987 m. vasario 13 d.

„Dėl kūrybinių sąjungų veiklos sąlygų gerinimo" (TSKP Centro Komiteto ir TSRS Ministrų Tarybos nutarimas).

„Tiesa", 1987 m. vasario 24 d.

GAMYBINĖS IR POLITINĖS BRANDOS EGZAMINAS

Nuo šių metų pradžios 41-oje respublikos įmonėje veikia valstybinis produkcijos priėmimas. Kaip jis vyksta, kokias problemas tenka spręsti ir kokius sunkumus įveikti siekiant geresnės produkcijos kokybės? Šiuos klausimus plačiau pakomentuoti paprašėme TSRS Ministrų Tarybos Valstybinio standartų komiteto Lietuvos respublikinės valdybos viršininką, Lietuvos TSR nusipelniusį inžinierių Zenoną SKALIŠIŲ ir Šiaulių Tarybų Lietuvos 40-mečio televizorių gamyklos direktorių, TSRS garbės radistą Vytautą JUŠKŲ.

Žurnalistas. Prieš susitikdamas su Jumis, teiravausi ne vieno gamyklos darbuotojo nuomonės apie valstybinį priėmimą. Iš esmės pritardami gerai naujovei, kai kurie pašnekovai būgštavo, kad valstybinis priėmimas nedubliuotų techninės kontrolės tarnybos, kai kas manė, kad būtent ją ir reikėjo reorganizuoti iš žinybinės į valstybinę.

Z. Skališius. Tokių ir panašių klausimų dabar dažnai išgirstame. Trumpai į juos būtų galima taip atsakyti. Produkcijos techninė kontrolė — neatskiriama gamybos technologinio proceso dalis. Be jos gamyba neįmanoma ir niekas jos negali pakeisti. Deja, šios tarnybos žinybinis priklausomumas neigiamai atsiliepė tiek kontrolės, tiek pačios produkcijos kokybei. Todėl reikėtų ne panaikinti TKS, o juos pertvarkyti.

V. Juškus. Ir anksčiau nepasitaikydavo, kad TKS būtų brokavusi produkciją be reikalo. Tik gal per mažai brokavo. Dabar, pradėjus veikti valstybiniam priėmimui, TKS ėmė kartais ir persistengti: dėl mažyčio įbrėžimo ar kitokio nieknieko išbrokuoja visą televizorių. Darbuotojai pagrįstai rodė nepasitenkinimą. Įsakymu kelis konstruktorius įpareigojau būti tokių konfliktų arbitrais. Žodžiu, ir kontrolierius tenka kontroliuoti. Dabar, kai jie materialiai skatinami už tai, kad nepraleidžia broko, ir depremijuojami už produkciją, nepriimtą valstybinio priėmimo, keičiasi kontrolieriaus požiūris į savo pareigas.

ŽURNALISTO KOMENTARAS. Praėjusių metų lapkričio 26 d. Vilniuje įvykusiame respublikos ūkinio ir partinio aktyvo pasitarime, kuriame svarstytas klausimas dėl produkcijos valstybinio priėmimo, be kitų, buvo padarytas ir toks priekaištas: „Daug rūpesčių pirkėjams sukelia Šiaulių televizorių gamyklos televizoriai".[1] Iš tiesų praėjusiais metais gauta nemažai prekybinių organizacijų reklamacijų, tikra rykštė pasidarė televizorių remontas. Taisyti dažniausiai prireikia nė garantiniam laikui nepasibaigus. Toks likimas ištinka maždaug ketvirtadalį nespalvotų ir daugiau kaip trečdalį spalvotų televizorių. Tai ne tik Šiaulių, bet ir daugelio kitų televizorių gamyklų bėda. Dėl broko patiriama didžiulių ekonominių nuostolių.

Bloga produkcijos kokybė — ne tik ekonominė, bet ir socialinė, politinė problema. TSKP Centro Komitete įvykusiame pasitarime, kuriame buvo svarstytas produkcijos valstybinio priėmimo klausimas, pabrėžta: „...iš čia — ir žmonių nusiteikimas, ir jų požiūris į visus procesus, kurie vyksta šalyje".[2]

Nors svarstoma problema komplikuota ir priežasčių dėl prastos kokybės yra nemaža, viena iš jų, be abejo, — apleisti žinybinė kontrolė. Retas iš TKS kontrolierių aukštos darbininko kvalifikacijos ar baigęs aukštąjį mokslą. Labai mažai ir vyrų — jų nesuvilioси kukliu darbo užmokesčiu. Sąjunginėje spaudoje paskelbta nauja TKS darbuotojų materialinio skatinimo tvarka.[3] Kontrolės tarnybai sudaromas atskiras darbo užmokesčio fondas, iš jo darbuotojams galima mokėti priemokas iki 50 procentų tarifinio atlygio.

---

[1] Tiesa, 1986, lapkričio 27.
[2] Tiesa, 1986, lapkričio 16.
[3] Экономическая газета, 1987, № 1, с. 9.

Z. Skališius. Ar žinote, kiek gamykloje turėtų būti TKS darbuotojų?

V. Juškus. Jų turime beveik 180 žmonių, o 40 darbuotojų dar stinga. Beje, mūsų aplankytoje VDR Magdeburgo televizorių gamykloje kas dešimtas darbuotojas yra kontrolierius.

Žurnalistas. Bet juk įmonei tai labai brangiai atsieina?

Z. Skališius. Kai Panevėžio „Ekrano" gamyklos ekonomistai pabandė išsiaiškinti, kodėl 1981—1985 metų laikotarpiu jų gaminamo 1 kineskopo darbo imlumas gerokai išaugo, paaiškėjo, jog taip atsitiko dėl to, kad pagausėjo technologijos procese kontrolės operacijų. Taigi kokybės kontrolės išlaikymo kaštai tikrai dideli.

V. Juškus. O taupumu garsėjantys vokiečiai jų vis dėlto nepabūgsta.

Z. Skališius. Taip yra todėl, kad VDR normuojamas ne tik gamybininkų, bet ir kontrolierių darbas, galima apskaičiuoti optimalų kontrolierių skaičių, jų reikiamą kvalifikaciją ir darbo apimtį. O mes, neturėdami techniškai pagrįstų techninės kontrolės darbo normų, šiuos uždavinius sprendžiame iš akies. Tokią praktiką seniai laikas išgyvendinti. Juk, pasak draugo M. Gorbačiovo pastabos minėtame sąjunginiame pasitarime valstybinio produkcijos priėmimo įvedimo klausimais, „prasta kokybė, blogas, nesąžiningas darbas — tai pavojingiausias ir visuomeninio darbo, ir materialinių techninių išteklių, ir apskritai viso mūsų nacionalinio turto eikvojimas".[4]

ŽURNALISTO KOMENTARAS. Analizuojant tik vienos Šiaulių televizorių gamyklos dėl blogos produkcijos kokybės ir broko 1986 m. patirtus nuostolius, nustatyta, kad tuomet jie viršijo 2 milijonus rublių. Bet juk ne mažesni tie nuostoliai, kuriuos patiria visa visuomenė ir valstybė, kai pagaminta produkcija užsiguli didmeninės prekybos bazėse ir mažmeninės prekybos sandėliuose. Tokios bėdos ištinka ir televizorių gamybą. Vien per praėjusių metų 9 mėnesius šalies gamybininkai gavo reklamacijas dėl beveik pusės milijono televizorių netinkamos kokybės.[5] 1986 m. spalio 1 d. duomenimis, šalies prekybos tinkle prekių iš viso užsigulėjo daugiau kaip už 2 milijardus rublių, o Lietuvos TSR — už 14 milijonų rublių, kas sudaro 1,8 procento visų respublikoje per 1986 m. 9 mėnesius pagamintų prekių.[6] Tokiomis sąlygomis nenoromis susimąstai, ar ne svarbiau gerinti produkcijos kokybę, o ne vien didinti kiekybę.

Z. Skališius. Tobulinant ūkio mechanizmą, labai svarbus darbas — valstybinis priėmimas. Produkcijos valstybinio priėmimo nuostatuose[7] nurodyta, kad nepriimtos produkcijos negalima išvežti iš gamyklos.

Jei kurioje nors technologinio proceso grandyje brokas laiku nepašalinamas, jos darbas tučtuojau stabdomas, kol bus likviduotas sutrikimas. Jei iš gatavos produkcijos siuntos nors vienas gaminys nepriimamas, visa siunta grąžinama perdirbti. Ypač daug rūpinamasi vadinamąja įvadine kontrole, kai tikrinami iš kitų įmonių gaunami komplektiniai gaminiai, mikroschemos ir kitkas.

Žurnalistas. O kiek produkcijos valstybinis priėmimas priima pirmuoju pateikimu?

V. Juškus. Praėjusių metų ketvirtajame ketvirtyje nespalvotų televizorių grupėje šis rodiklis buvo 73 procentai, o spalvotų — 77 procentai. Per šių metų pirmąjį mėnesį abiejų rūšių televizorių pirmuoju pateikimu priimta 92,9 procento. Vadinasi, valstybinis priėmimas privertė mus pasitempti, padidinti gamybininkų atsakomybę už darbo kokybę.

Tai susiję su gamyklos partinės organizacijos, darbo kolektyvų pastangomis, apskritai pagerėjusiu ideologiniu darbu, kadrų auklėjimu.

Dabar ideologinio darbo centras pasidarė brigada. Jūs turbūt cechuose pastebėjote nedideles sales. Būtent jose vyksta renginiai, kuriuose dalyvauja visi brigadų nariai.

[4] Tiesa, 1986, lapkričio 16.
[5] Экономическая газета, 1986, № 48, с. 1.
[6] Ten pat, p. 1.
[7] Экономическая газета, 1986, № 50, с. 7.

Žurnalistas. Ką tai turi bendra su valstybiniu priėmimu?

V. Juškus. Ryšys čia kuo glaudžiausias. Visų brigadų kolektyvai svarstė, kaip geriau pasiruošti valstybiniam priėmimui, jų nariai teikė konkrečius pasiūlymus. Daugelis jų įgyvendinta. Antai 13-ojo cecho brigadų reikalavimu padidinome vieną konvejerį aptarnaujančių žmonių skaičių. Mat čia pasitaikydavo netinkamos kokybės produkcijos. Dešimtojo cecho technologė A. Kulienė pateikė gerą pasiūlymą, kaip tobulinti gamybos technologiją. Daug tikimės iš neseniai profsąjungos komiteto įsteigtų kokybės grupių. Jų yra 19. Jos ne tik kontroliuos produkcijos kokybę, bet ir teiks siūlymus, kaip ją gerinti. Tai darydamas, darbininkas pratinsis būti tikras ir rūpestingas įmonės šeimininkas.

Žurnalistas. Tai, ką čia pasakojote apie darbo kolektyvų pratinimą dirbti valstybinio priėmimo sąlygomis, apie jų aktyvinimą, turbūt yra tik dalis partinės organizacijos šios srities veiklos?

V. Juškus. Komunistai ne tik daug apie tai kalbėjo, bet svarbiausia — kai ką jau ir padarė. Antai praėjusių metų rudenį partinis komitetas administracijai priminė, kas dar neįgyvendinta iš pasiruošimo valstybiniam priėmimui priemonių plano, pareikalavo, pavyzdžiui, sparčiau racionalizuoti ir atestuoti darbo vietas. Dabar pertvarkyta ir sumoderninta apie penktadalį darbo vietų.

Buvo išklausytos komunistų — profsąjungos komiteto pirmininkės E. Sauleikaitės ir direktoriaus pavaduotojo kokybės klausimams J. Jagmino ataskaitos apie kokybės grupių sudarymą, taip pat 13-ojo ir 6-ojo cechų, kuriuose surenkami televizoriai, profsąjungos komiteto pirmininko V. Valotkos ir cecho partinės organizacijos sekretoriaus J. Tiškaus informacijos, kaip jų vadovaujami kolektyvai rengiasi valstybiniam priėmimui. Rengti kolektyvus darbui valstybinio priėmimo sąlygomis nemažai padėjo gamyklos laikraščio „Žydrasis ekranas" ir vietinių radijo laidų redakcijos.

Žurnalistas. O kaip didinate partinę įtaką valstybinio priėmimo tarnybai?

V. Juškus. Partinis komitetas dirbti valstybiniame priėmime rekomendavo geriausius specialistus komunistus. Antai valstybinio priėmimo vadovo pareigos patikėtos buvusiam gamybinio ir dispečerinio skyriaus viršininkui R. Virbickui, jo pavaduotoju tapo buvęs TKS viršininko pavaduotojas R. Kazanavičius, valstybiniame priėmime sėkmingai darbuojasi buvę konstruktorių biuro inžinieriai A. Bražas ir B. Paulauskas, laboratorijos vedėjas P. Balinskas ir kiti.

Z. Skališius. Daug tikimės iš neseniai sudarytos valstybinio priėmimo partinės grupės ir jos vadovo, buvusio konstruktoriaus V. Astašovo.

Žurnalistas. Bet tai, kas padaryta aktyvinant darbuotojus, didinant partinę įtaką kokybės gerinimui, matyt, tik didelio darbo pradžia. Gamyklai ir šiandien tinka LKP XIX suvažiavimo padaryta išvada, kad „esminio persilaužimo produkcijos kokybės gerinimo srityje nepasiekėme".[8]

V. Juškus. Mes nuolat pabrėžiame, kad kiekvienas darbo kolektyvo narys, tuo labiau komunistas, persitvarkymą turi pradėti nuo savęs. Juk dažnai nešykštime pastabų ir kritikos kitiems, o savo pačių, kartais ir bičiulių ydas nutylime. Tai išryškėjo ir minėtuose brigadų susirinkimuose. Vis dėlto dar retai žmogus savo iniciatyva prisipažįsta, ko jis pats nepadarė, kad pagerintų produkcijos kokybę.

ŽURNALISTO KOMENTARAS. Šia prasme kiekvienas televizorių gamintojas visuomenei ir vartotojui daug skolingas. 1986 m. pabaigoje gamyklos specialistai išanalizavo, kokį broką aptinka TKS ir valstybinio priėmimo darbuotojai. 58 procentai išaiškintų defektų — gamybiniai, 18 procentų lėmė netobuli technologiniai procesai, 15 procentų — gaminio konstrukcijos trūkumai ir t. t.

Darbo kolektyvai tokias negeroves tikrai pajėgūs išgyvendinti. Juk maždaug 80 pro-

[8] Lietuvos Komunistų partijos XIX suvažiavimo medžiaga. V., 1986, p. 11.

centų darbininkų dirba brigadose, kuriose jie yra darbo draugų kontroliuojami, skatinami ar depremijuojami; kokybe rūpinasi šimtai liaudies kontrolierių, kokybės grupių narių, kitų visuomenininkų. Atrodo, prastos kokybės produkcijos dėl pačių gamybininkų kaltės neturėtų būti. O vis dėlto jos yra. Tai senojo ūkio mechanizmo ir atitinkamo ekonominio mąstymo suformuota blogybė.

— Mums svarbiausia buvo — planas bet kokia kaina, reikiamas produkcijos vienetų kiekis, — netolimoje praeityje vyravusią gamybininko psichologiją analizuoja valstybinio priėmimo vadovas R. Virbickas. — O viso kito žmonės stengdavosi nematyti.

Prisiminiau šį pokalbį todėl, kad nors pradėta diegti ekonominiai valdymo metodai, taikyti sankcijas ne tik už išbrokuotą, bet ir aukščiausios kokybės kategorijos neatitinkančią produkciją, vis dėlto, matyt, kai kam ir dabar apsimoka daugiau paisyti kiekybės ir ignoruoti kokybę. Štai vienas pavyzdys, pateiktas direktoriaus pavaduotojo kokybės klausimams J. Jagmino:

— 1986 metais gamyklos nuostoliai dėl broko siekė 2 milijonus 380 tūkstančių rublių. Jiems padengti iš tiekėjų išieškojome apie 300 tūkstančių rublių, o iš konkrečių broko kaltininkų — apie 16 tūkstančių rublių.

Nereikia būti dideliam ekonomistui, kad suvoktum, jog išmokos, kurias broko kaltininkai gavo iš visokių premijavimo šaltinių, daug kartų viršijo jų patirtas ekonomines sankcijas, kurios veikiau yra simboliškos. Įmonės ekonomistams, ypač direktoriaus pavaduotojo ekonomikos klausimams J. Žaltausko vadovaujamai komisijai, tiriančiai, kaip išvengti neproduktyvių išlaidų, vertėtų pagalvoti, kaip toliau pertvarkyti skatinimą, kad kiekybė neužgožtų kokybės.

Šia prasme įdomus yra Kijevo gamybinio susivienijimo „Točelektropribor", kuriame darbas ne mažiau preciziškas kaip televizorių gamykloje, patyrimas[9], sukauptas valstybinio priėmimo sąlygomis. Atestuojant darbininkus, kiekvienam suteikiama teisė atlikti tam tikras operacijas ir įteikiami trys kokybės talonai. Už kiekvieną gamybos technologijos nesilaikymo, nukrypimo nuo techninės dokumentacijos atvejį, kuris tampa broko priežastimi, iš darbininko atimamas talonas. Netekęs visų trijų talonų, darbininkas neturi teisės vykdyti jam patikėtų operacijų ir kvalifikacijos komisijoje turi pakartotinai laikyti egzaminus, kad jam vėl būtų suteiktas atitinkamas atskyris.

Jeigu konkretaus broko kaltininko nepavyksta nustatyti, siūloma padarytus nuostolius išieškoti iš visos brigados ar tiesioginio gamybos vadovo.

Žurnalistas. Iki šiol daugiausia kalbėjome apie broką, atsiradusį dėl gamyklos kaltės. Bet gamybininkai pasakoja, kad būna ir taip: „Atsisakysi atsiųstų komplektinių detalių — neįvykdysi plano, turėsi visokių nemalonumų; gaminsi, iš ko papuola, — apgaudinėsi valstybę ir vartotoją".

V. Juškus. Štai vienas pavyzdys. Jau penkias dienas stokojame (ir dar nežinia, kiek laiko tai truks) Aleksandrovo radijo gamyklos mums tiekiamų spalvų sutapdinimo blokų, jų panaudojome dviem tūkstančiais mažiau negu reikėjo. Dėl šios ir kitų priežasčių sausio mėnesį vartotojams nepatiekėme produkcijos už milijonus rublių.

Žurnalistas. O tada socialiniai padariniai taip pat skaudūs.

V. Juškus. Anądien užsuko pas mane keli 10-ojo cecho darbininkai· apkaltino administraciją, kad ji nesilaiko jos pačios pasirašytos kolektyvinės sutarties, kurioje įsipareigota aprūpinti darbininkus viskuo, kas reikalinga, pareikalavo, kad darbas būtų ritmingas, kad nereikėtų, viską metus, vidurdienį traukti namo, o mėnesio pabaigoje dirbti viršvalandžius

Z. Skališius. Gamybos „potvyniai" ir „atoslūgiai" — ne vienos įmonės bėda. Štai Kauno „Elektros" elektromechaninė gamykla, šių metų sausio mėnesį valstybiniam priėmimui turėjusi atiduoti produkcijos daugiau kaip už pustrečio milijono rublių, per pirmąjį mėnesio dešimtadienį jos pirmuoju pateikimu turėjo tik už nepilnus 118 tūkstančių rublių, Vilniaus elektrinio suvirinimo įrengimų gamykloje šie skaičiai atitinkamai sudarė 4 milijonus 201 tūkstantį rublių ir 283,8 tūkstančio rublių. Toks nevykęs startas mėnesio pradžioje baigiasi tuo, kad jo pabaigoje planai vykdomi, kaip sakoma, bet kokia kaina, menkai rūpinantis kokybe.

Žurnalistas. O kur žiūri valstybinis priėmimas?

Z. Skališius. Jis ir toliau žiūri, kad vartotojui nebūtų išsiųstas brokas. Deja, planų šturmavimo sąlygomis tai daryti labai sunku: ir tikrintinos produkcijos labai pagausėja, ir kartu su gamybininkais viršvalandžius reikia dirbti. Žinoma, darbo kolektyvų nariams už juos dosniai atlyginama,

---

[9] Экономическая газета, 1987, № 2, с. 8.

o valstybinio priėmimo darbuotojai ilgiau dirbti turi vien dėl to, kad gamykla atsiliko.

Savaime suprantama, valstybinio priėmimo darbuotojai nesėdi rankas sudėję, stengiasi taisyti tokią padėtį. Siunčiami laiškai įmonėms gamintojoms, reikalaujama, kad jų valstybinio priėmimo tarnybos, o ten, kur jų nėra, teritoriniai standartų organai imtųsi reikiamų priemonių.

Minorinį pokalbį apie įmones gamintojas ir jų dažnai netikusią produkciją norėčiau nuskaidrinti mintimi, kad tiekimo bėdos, apie kurias kalbame, — ne amžinos. Juk daugelyje įmonių, kuriomis mes nepatenkinti, veikia valstybinis priėmimas, jo darbuotojai anksčiau ar vėliau užkirs kelią brokui.

V. Juškus. Kai ką jau dabar pavyko padaryti. Turiu galvoje tiesioginius ryšius su kineskopus mums tiekiančia Panevėžio „Ekrano" gamykla. Atvirai kalbant, tų kineskopų kokybė tik patenkinama. Todėl, nuvykę į „Ekraną", administracijos ir valstybinio priėmimo atstovai atvirai išsakė savo pretenzijas. Dabar į mūsų pastabas atsižvelgta.

Z. Skališius. Yra įvairiausių įmonių vartotojų ir įmonių gamintojų ryšių formų. Tai ir šių įmonių atstovų pasitarimai ar konferencijos (tokių renginių brokdariai paprastai vengia), partinių organizacijų savitarpio bendradarbiavimas ir t. t. Jiems didelė reikšmė teikiama TSKP CK nutarime „Dėl Radijo pramonės ministerijos Kuibyševo „Ekrano" gamybinio susivienijimo ūkinio vadovavimo ir partinio komiteto darbo trūkumų gerinant buitinių televizorių kokybę".[10]

V. Juškus. Bėda ta, kad televizorius gaminančios įmonės ir jos valstybinio priėmimo tarnybos metrologinė bazė dabar iš esmės atsako tik į klausimą, ar vartotojui perduodamas televizorius veikia, ar ne. O kaip ilgai jis veiks, labai priklauso nuo gretutinių įmonių, suprantama, ir nuo jų valstybinio priėmimo pastangų. Juk maždaug 80 procentų atvejų vartotojo eksploatuojamas televizorius sugenda dėl gretutinių įmonių mums pateiktų prastos kokybės komplektinių detalių, mikroschemų ir kitų gaminių. Pavyzdžiui, vien radijo elementų šiuolaikiniame televizoriuje yra daugiau kaip tūkstantis. Jei nors vienas iš jų suges, — aparatas nebeveiks.

Žurnalistas. Ar tai nereiškia, gerbiamas direktoriau, kad pagrindinių broko kaltininkų imame ieškoti kažkur toli nuo Šiaulių?

V. Juškus. Mums nestinga žemaitiško užsispyrimo ir atkaklumo, jei tik įmanoma, stengiamės įveikti visas kliūtis patys. Jums turbūt žinoma, kad Maskvos olimpinėse žaidynėse neblogai užsirekomendavo mūsų kilnojamosios televizijos stotys ir kita TV aparatūra. Beje, šias stotis eksportuojame į daugelį socialistinių šalių.

Už mūsų televizorius vartotojas dabar balsuoja rubliu: ministerija mums skiria tik kontrolinių planų skaičius, o formuodami gaminių asortimentą remiamės prekybos užsakymais. Pavyzdžiui, graibstyte graibstomi mūsų neseniai pradėti gaminti televizoriai „Tauras C-381". Deja, vartotojai bus apvilti: nors šiems metams užsakyta 20 tūkstančių televizorių, bet geriausiu atveju pateiksime jų tik ketvirtadalį. Mat trūksta jiems skirtų kineskopų.

Štai nespalvotas televizorius „Tauras-234" vartoja mažiau energijos ir patikimesnis už geriausius pasaulio pavyzdžius. Tačiau masiškai jo gaminti negalime, nes disponuojame pernelyg menka elementų baze.

ŽURNALISTO KOMENTARAS. Klausydamasis specialisto komentarų, vėl prisiminiau „Taurą C-381". Šis ir kiti naujų modelių spalvoti „Taurai" lengvesni už savo pirmtakus, yra ryškaus vaizdo, jiems reikia kiek mažiau elektros energijos. Ir vis dėlto nė vienas jų savo mase ir elektros energijos imlumu neatitinka standartų reikalavimų, negali būti atestuotas aukščiausiąja kokybės kategorija. Tai sąjunginė problema.

Deja, gaminių projektavimas ir konstravimas kažkodėl nepateko į valstybinio priėmimo sprendžiamų klausimų grupę. Dėl to neretai apgailestaujama, nes kokybė, kaip sakoma, prasideda nuo gero projekto.

---

[10] Экономическая газета, 1986, № 48, с. 6.

Dar viena problema — pačių valstybinių standartų patikimumas. Juos irgi kuria žmonės, jie taip pat būna geri ir blogi, naujoviški ar atgyvenę. Daugelio televizorius gaminančių specialistų nuomone, kai kurių naujausių integralinių-puslaidininkinių televizorių masė yra optimali ir neturėtų būti kliūtis atestuoti juos aukščiausiąja kokybės kategorija Vadinasi, standartus reikia ne tik tvirtinti, bet prireikus galbūt ir keisti.

Žurnalistas. Ar tik netikęs tiekimas trukdo iš esmės pagerinti televizorių kokybę?

V. Juškus. Iš tikrųjų produkcijos kokybę daugiausia lemia tolesnė techninė pažanga, ypač gamybos automatizavimas remiantis elektronine skaičiavimo technika. Pradėjome kurti integruotą ir automatizuotą gamybos sistemą. Ją įgyvendinti nelengva. Antai praėjusiais metais mums vadovaujanti ministerija gamyklai planine tvarka nepaskyrė nė vieno asmeninių ESM komplekto, visus gamyboje veikiančius robotus gavome, kaip sakoma, per „tiesioginius ryšius". Plačiau jų nekomentuosiu. Tik pridursiu, kad kuo aukštesnis bus techninis ir technologinis gamybos lygis, tuo daugiau produkcijos valstybinis priėmimas priims pirmuoju pateikimu, tuo geriau bus tenkinami vartotojo interesai.

Žurnalistas. Manyčiau, kad valstybinio priėmimo sąlygomis labai suaktyvėjo darbuotojų mokymas ir kvalifikacijos kėlimas.

Z. Skališius. Valstybinio priėmimo vadovas R. Virbickas, kaip ir kitose įmonėse dirbantys jo kolegos, buvo pasiųstas į sąjunginius kvalifikacijos kėlimo kursus. Įvairiomis formomis bus apmokyti ir kiti valstybinio pr' ėmimo darbuotojai.

V. Juškus. Maždaug du šimtai gamybos vadovų ir specialistų taip pat buvo rengiami valstybiniam priėmimui pagal specialią programą, išlaikė atitinkamą įskaitą. Atestuodami ITD, taip pat daug dėmesio kreipsim^ į tai, kaip specialistas prisideda prie techninės pažangos diegimo ir pro dukcijos kokybės gerinimo.

Turime kadrų rengimo problemų. Gamykloje ir jos konstravimo biure stinga 60 pagrindinių specialybių inžinierių radistų, ESM aptarnaujančių elektronikų ir mechanikų. Kadangi šios specialybės visame mieste tapo deficitinės, o toliau diegiant mokslinę ir techninę pažangą specialistų reikės dar daugiau, prašytume, kad LTSR valstybinis plano komitetas į tai atsižvelgtų ir ESM eksploatuotojus (ESM gausėja sparčiau negu juos aptarnaujančių inžinierių) leistų rengti Kauno A. Sniečkaus politechnikos instituto Šiaulių fakultete.

Z. Skališius. Norėčiau pabrėžti, kad valstybinis priėmimas parodys, kaip sugebėjome persitvarkyti, koks gamybos vadovo, specialisto ir darbininko profesinis lygis, psichologinis pasirengimas dirbti intensyvios gamybos sąlygomis ir jų politinis brandumas. Kaip komunistas gali taikstytis su tuo, kas trukdo spartinti šalies ekonominį ir socialinį vystymą, verčia švaistyti visuomenės išteklius ir žmonių darbą, kelia pagrįstą žmonių pasipiktinimą to darbo kokybe, pakerta visos įmonės prestižą? O tokios blogybės dar neišgyvendintos. Antai šių metų sausio mėnesį Vilniaus „Neries" ir „Komunaro", Kapsuko maisto pramonės automatų, Šiaulių staklių gamyklose valstybinio priėmimo tarnybos pirmuoju pateikimu atitinkamai priėmė tik 59, 72,5, 64,7 ir 75,6 procento produkcijos. Tai susirūpinti verčiantys faktai.

Partiniams organams ir vietinėms Taryboms mes dėkingi už kasdieninę pagalbą ir rūpinimąsi mūsų darbu, už principingą požiūrį į broko priežastis, už partinę ir administracinę atsakomybę, kurios reikalaujama iš tiesioginių broko kaltininkų ir demagogų, kurie savo neveiklumą kartais dangsto aimanomis dėl valstybinio priėmimo neva perdėto reiklumo.

Mūsų tarnyba visad parems darbštų ir sąžiningą darbuotoją, siekiantį visų bendro galutinio tikslo — tokios produkcijos kokybės, kuri būtų tarybinio žmogaus pasididžiavimo objektas.

Žurnalistas. Dėkoju už pokalbį.

Kalbėjosi **Rimantas CEMNOLONSKIS**

PIRMASIS KARO KOMISARAS

RAPOLO RASIKO GIMIMO 100-OSIOMS METINĖMS

Šiais metais, ruošdamiesi švęsti Didžiosios Spalio socialistinės revoliucijos 70-ąsias metines, tarybiniai žmonės dėkingai ir pagarbiai prisimena tuos, kurių pasiaukojimo dėka iškovota ši istorinė pergalė, pradėjusi naują istorinę epochą. Spalio revoliucijos pergalė laimėta visų buvusios Rusijos imperijos tautų darbo žmonių bendra kova prieš kapitalą. Šioje kovoje aktyviai dalyvavo ir geriausi lietuvių tautos atstovai. Vienas jų — Rapolas Rasikas.

Rapolas Rasikas gimė 1887 m. balandžio 4 d. Ukmergės valsčiaus Klevėnų kaime (dabar Anykščių raj.) valstiečio šeimoje. Sunkiai reikėjo dirbti, kad 12—13 dešimtinių kalvotos rytų Aukštaitijos žemės išmaitintų gausią šeimą. Rasikų šeimoje vaikai nuo mažumės turėdavo padėti tėvams. Mokyklos Rapolui lankyti neteko: tėvai vos sudūrė galą su galu ir neįstengė mokėti už mokslą. Tačiau žinių troškimas buvo nenumaldomas, ir Rapolas pats išmoko skaityti, rašyti.

Sukakus penkiolika metų, Rasikas paliko tėvų namus ir išvyko laimės ieškoti į Liepoją. Čia jo laukė nuo ryto iki vakaro alinantis darbas. Tačiau Rapolas net ir tokiomis sąlygomis sugebėjo baigti šešias gimnazijos klases.

Gimnazijoje R. Rasikas susipažino su pažangiais moksleiviais, kurie įtraukė jį į revoliucinę veiklą. 1904 m. R. Rasikas įstojo į Lietuvos socialdemokratų partiją. Iš pradžių dirbo techninį darbą nelegaliose moksleivių ir darbininkų organizacijose, vėliau pamažu įsitraukė į agitaciją ir propagandą.

Prasidėjus 1905—1907 metų revoliucijai, R. Rasikas veikliai prisidėjo prie Liepojos darbo žmonių revoliucinės kovos. Tačiau 1905 m. žiemą Klevėnų kaimo valstiečiai iškviečia jį į gimtąjį kaimą. Čia aštuoniolikmetis jaunuolis ima vadovauti revoliucinei kovai. R. Rasikas važinėja po Ukmergės apskrities kaimus, sako kalbas, rengia demonstracijas, ragina su ginklu kovoti prieš carizmą ir dvarininkus. Tuo pačiu metu jis suorganizavo ginkluotą valstiečių būrį, kuris veikė visoje apskrityje. Netrukus Ukmergės apskrityje neliko nė vieno caro valdininko. Tačiau 1906 m. pradžioje caro vyriausybės pasiųstas baudžiamasis būrys palaužė pasipriešinimą. Prasidėjo masiniai areštai, fizinis susidorojimas su aktyviausiais valstiečiais. Smarkiai nukentėjo R. Rasiko suorganizuotas ginkluotas būrys — jo nariai išblaškomi ir persekiojami.

R. Rasikas buvo priverstas slapstytis. Vėl teko palikti gimtinę ir išvykti į Latviją, o vėliau į Suvalkų guberniją. Čia jis dirbo kaip LSDP Suvalkijos rajono organizatorius. 1907 m. LSDP CK pavedimu jis organizuoja ginkluotą grupę politiniams kaliniams iš Vilkaviškio kalėjimo išvaduoti. 1907 m. vasario 25 d. ginkluota Vilkaviškio kalėjimo užpuolimo operacija praėjo sėkmingai. Politiniai kaliniai buvo išvaduoti.

1908 m. jis pradėjo dirbti mokytoju Kauno gubernijos Raguvos dvimetėje mokykloje, tačiau 1909 m. žandarai jį susekė ir areštavo. Po kelių dienų arešto jis išsiunčiamas į gimtąjį Klevėnų kaimą policijos priežiūron.

1909 m. R. Rasikas, supratęs, kad tokiomis sąlygomis negalės dirbti revoliucinio darbo, ir gavęs LSDP CK leidimą, emigravo į Austriją, o vėliau apsigyveno Krokuvoje ir išgyveno čia iki 1913 metų. Krokuvoje eksternu baigė vidurinę mokyklą, lankė universitete filosofijos paskaitas. 1912 m. vadovavo LSDP Užsienio biurui.

1913 m. LSDP užsienio grupės pavedimu R. Rasikas siunčiamas nelegaliam darbui į Lietuvą. Netrukus vėl buvo areštuotas ir pasiųstas į carinę kariuomenę. Iš pradžių tarnavo pėstininkų, paskui minuotojų daliniuose. Karininkai į jį, buvusį politinį emigrantą, žiūrėjo su nepasitikėjimu, sekė. Vasario buržuazinė-demokratinė revoliucija užtiko R. Rasiką Smolenske. Jo vadovaujama minuotojų kuopa suėmė Minsko karinės apygardos vyriausiąjį vadą, įgulos viršininką ir kitus karo vadovybės narius.

Smolensko įgula išrinko R. Rasiką į Darbininkų ir kareivių deputatų tarybą, kurioje jis gynė kairiųjų pažiūrų kareivių interesus. Taryboje jis išrenkamas į jos prezidiumą. R. Rasiko kaip kairiojo socialdemokrato autoritetas ypač išaugo po pirmojo Rusijos armijos lietuvių kareivių suvažiavimo, įvykusio 1917 m. gegužės 25—29 dienomis Petrograde. Suvažiavimas buvo sušauktas lietuvių buržuazinių nacionalistų iniciatyva, kuriame jie tikėjosi gauti pritarimą organizuoti lietuvių pulkus ir taip užsitikrinti vadovavimą lietuvių kareivių masėms. Tačiau suvažiavimo delegatų dauguma, kurią sudarė kairiųjų pažiūrų kareiviai, vadovaujami R. Rasiko, sužlugdė jų ketinimus.

Suvažiavime buvo įkurta Lietuvių karininkų sąjunga (vėliau pavadinta Lietuvių kareivių sąjunga), į kurios CK narius kairiųjų pažiūrų delegatai išrinko ir R. Rasiką.

R. Rasiko politinis subrendimas aiškiai atsiskleidė Kornilovo maišto metu. R. Rasiko pastangomis pulkas, kuriame jis tarnavo, stojo prieš Kornilovą. Šturmuojant vyriausiojo kariuomenės vado L. Kornilovo būstinę, pulko priešakyje ėjo jo komisaras R. Rasikas.

Spalio įvykiuose R. Rasikas užsirekomendavo kaip ištikimas leninietis. Vedė aktyvų agitacinį darbą tarp Petrogrado įgulos lietuvių kareivių, padėjo suorganizuoti raudonarmiečių būrius „Treugolniko" fabrike. 1917 m. jis galutinai nutraukė ryšius su Lietuvos socialdemokratų partija, įstojo į bolševikų partiją ir, kaip Lietuvių kareivių sąjungos CK narys, dar energingiau ėmėsi tarp kareivių idėjinės ir organizacinės veiklos kovoje su lietuvių buržuaziniais nacionalistais. Jis stojo prieš sąjungos CK nutarimą pasiųsti savo atstovą į 1917 m. lapkričio mėn. šaukiamą buržuazinių nacionalistų pasitarimą dėl Vyriausiosios lietuvių tarybos Rusijoje įkūrimo. Protestuodamas prieš Lietuvių kareivių sąjungos CK organo „Laisvas žodis" redakcijos daugumos narių pasitraukimą nuo socializmo idealų, jis išstojo iš šio laikraščio redakcijos.

1917 m. gruodžio 13 d. įvyko Petrogrado įgulos lietuvių revoliucinių kareivių organizacinis susirinkimas, kuriame buvo išrinktas Lietuvių kareivių revoliucinis komitetas. Jo nariu tapo ir R. Rasikas.

1917 m. gruodžio mėn. pabaigoje — 1918 m. pradžioje Revoliucinės karinės tarybos ir Kareivių komiteto pavedimu R. Rasikas komandiruojamas į Vitebską ir Smolenską. Čia jis aktyviai organizavo lietuvių kareivius, padėjo sukurti Lietuvių kareivių revoliucinį komitetą, parengti lietuvių

kareivių Rusijoje II suvažiavimą, kuris įvyko 1918 m. sausio mėn. Suvažiavimas pripažino, kad, karui pasibaigus, Lietuvos darbininkams ir valstiečiams būtina turėti savo ginkluotąsias pajėgas. Visi kareiviai lietuviai buvo raginami dėtis prie Rusijos darbininkų ir valstiečių Raudonosios Armijos. Šiame suvažiavime R. Rasikas išrenkamas Centrinės Lietuvos kareivių deputatų Tarybos pirmininko pavaduotoju, vėliau tampa jos pirmininku, ir juo išbūna iki balandžio mėnesio, kada, demobilizavus senąją armiją, panaikinama ir Taryba; kartu jis buvo vienas iš šios Tarybos organo — savaitraščio „Kareivis — socialistas" redaktorių.

1918 m. balandžio — rugpjūčio mėn. R. Rasikas vėl dirba Smolenske kaip belaisvių ir pabėgėlių iš Vakarų srities kolegijos pirmininkas. Jis rūpinasi pabėgėlių grąžinimu į gimtąsias vietas, organizuoja komunistinės literatūros gabenimą į Lietuvą ir Baltarusiją. 1918 m. gegužės mėn. išrenkamas kandidatu į RKP(b) Lietuvių sekcijų Centro biuro narius.

1918 m. rugpjūčio pabaigoje partija komandiravo R. Rasiką į Maskvą, į Lietuvos reikalų komisariatą. Čia jis skiriamas karinio skyriaus vedėju, taip pat Laikinojo okupuotųjų kraštų komunistinių organizacijų Centro biuro prie RKP(b) CK sekretoriumi. 1918 m. spalio mėn. partijos ir Karinės revoliucinės tarybos pavedimu padėjo sukurti Raudonosios armijos Vilniaus 5-ąjį pėstininkų pulką.

Nugalėjus socialistinei revoliucijai Lietuvoje, R. Rasikas 1918 m. pabaigoje Lietuvių komunistų sekcijų Centro biuro nutarimu sugrįžta į Lietuvą ir įsitraukia į aktyvų naujos santvarkos kūrimą. Jam pavedama vadovauti Lietuvos TSR vyriausybės kariniam skyriui. Jį 1919 m. sausio 20 d. pertvarkius į Lietuvos karo reikalų liaudies komisariatą, tampa Lietuvos TSR karo reikalų komisaru. 1919 m. vasario 17 d. Lietuvos ir Baltarusijos Tarybų respublikų susijungimo išvakarėse, Lietuvos karo reikalų liaudies komisariatą pertvarkius į Vilniaus gubernijos karo komisariatą, R. Rasikas skiriamas Vilniaus gubernijos karo komisaru, nuo 1919 m. gegužės mėn. — Kauno gubernijos kariniu komisaru. 1919 m. vasario mėn. 18—20 d. įvykusiame Lietuvos Tarybų I suvažiavime R. Rasikas išrenkamas respublikos Tarybų Centro Vykdomojo Komiteto nariu. Lietuvos komunistai jį išrenka delegatu su patariamuoju balsu į Lietuvos ir Baltarusijos Komunistų partijų (jungtinį) suvažiavimą.

Būdamas karo komisaru, R. Rasikas organizavo Lietuvos Raudonosios armijos formavimą, vadovavo šiam darbui, taip pat kovai su kontrrevoliucionieriais, organizavo partizanų būrius, kurie buvo siunčiami į kontrrevoliucionierių užnugarį ir kt.

Tačiau kontrrevoliucionierių jėgos buvo pranašesnės. Tarptautinio imperializmo pastangomis, Tarybų valdžia Lietuvoje buvo nuslopinta. R. Rasikas pasitraukia į Tarybų Rusiją. Kurį laiką dirba Bobruiske, paskui mobilizuojamas į Raudonąją armiją. Dalyvavo mūšiuose su baltalenkiais prie Slucko, Pinsko pelkėse ir kt.

1920 m. demobilizuotas R. Rasikas apsigyveno Maskvoje. Čia jis aktyviai įsitraukė į partinį darbą. Tais metais Lietuvos ir Baltarusijos Komunistų partija išrenka R. Rasiką delegatu į Komunistinio Internacionalo II kongresą. Nuo 1921 m. sausio mėn. R. Rasikas — Lietuvos Komunistų partijos Užsienio biuro narys su patariamojo balso teise atstovauja Lietuvos Komunistų partijai RKP(b) X suvažiavime. Partinio darbo patirtimi R. Rasikas dalijasi su Vakarų tautinių mažumų komunistinio universiteto klausytojais. 1921—1923 m. jis buvo šio universiteto lietuvių sektoriaus vedėju, vėliau (iki 1929 m.) dėstė ekonominę geografiją. Buvę universiteto studentai išsaugojo šiltus prisiminimus apie savo dėstytoją, jo pasiaukojamą darbą.

R. Rasikas dirbo Maskvos transporto inžinierių institute ekonominės politikos katedros vedėju, Maskvos automobilių kelių instituto ekonominių

mokslų katedros vedėju, Susisiekimo liaudies komisariato leidyklos redaktoriumi, Mašinų remonto tresto planavimo skyriaus vedėju.

Su bolševikiniu užsidegimu ir energija R. Rasikas dirbo kiekvieną darbą, kurį jam pavesdavo partija. Toks jis išliko atmintyje tų, su kuriais jis dirbo ir kovojo dėl šviesesnės darbo žmonių ateities, socializmo.

Žuvo R. Rasikas neteisėtai represuotas asmenybės kulto metais, o vėliau, peržiūrėjus teismo bylą, buvo reabilituotas.

Gintautas SURGAILIS

REVOLIUCIJOS IR DARBO UŽGRŪDINTAS

POVILO KARALIŪNO GIMIMO 90-OSIOMS METINĖMS

Povilas Karaliūnas gimė 1897 m. kovo 27 d. Rokiškio rajone, Pandėlyje, staliaus šeimoje. Gilius pėdsakus jo atmintyje paliko 1905—1907 m. revoliucijos įvykiai Pandėlyje. Povilo tėvas dalyvavo revoliuciniame judėjime, dėl to vėliau turėjo išvykti į JAV, palikęs vargti žmoną su penkiais mažais vaikais.

Povilas anksti patyrė nelengvą samdinio dalią. Vos sukakęs aštuonerius metus turėjo ganyti svetimą bandą. Paūgėjęs dirbo samdiniu pas pasiturinčius valstiečius. Pirmojo pasaulinio karo pradžioje jis buvo mobilizuotas pafrontės darbams. Čia jis išmoko staliaus amato, statė tiltus Polocke, o po kurio laiko drauge su kitais lietuviais pabėgėliais atvyko į Vitebską ir pradėjo dirbti avalynės fabrike.

Pirmojo pasaulinio karo metais į Rusiją evakuoti Lietuvos darbo žmonės, veikiami bolševikų partijos idėjų, vis aktyviau dėjosi prie revoliucinio judėjimo. Tuo metu Povilas Karaliūnas ir užmezgė ryšius su bolševikais.

1917 metų vasario pabaigoje Rusijoje prasidėjo buržuazinė demokratinė revoliucija. Joje dalyvavo ir evakuotieji lietuviai darbininkai. P. Karaliūnas kartu su kitais Vitebsko darbininkais nuginklavo caro policiją mieste.

1917 metų kovo mėnesį P. Karaliūnas persikėlė į Petrogradą. 1917 m. balandžio 3 d. jis drauge su miesto darbininkais sutiko iš emigracijos į Rusiją sugrįžusį V. Leniną. Bolševikų partijos vadovo kalba Suomijos stotyje padarė neišdildomą įspūdį jaunam revoliucionieriui.

1917 metų vasarą P. Karaliūnas išvyko dirbti į Sverdlovsko srities Kamensko miesto avalynės fabriką. Jame jis aktyviai dalyvavo kuriant

darbininkų profsąjungą, įsitraukė į darbininkų ekonominę ir politinę kovą. Kamensko darbo žmonės, matydami jauno revoliucionieriaus sugebėjimus, išrinko jį į miesto Darbininkų, valstiečių ir kareivių tarybą.

1917 m. spalio 25 (lapkričio 7) d. Petrograde įvykus ginkluotam sukilimui Kamensko avalynės fabriko darbininkai sudarė raudongvardiečių būrį fabrikui saugoti ir viešajai tvarkai palaikyti. Valdžią į savo rankas mieste paėmė Darbininkų, valstiečių ir kareivių taryba. P. Karaliūnas buvo aktyvus šių įvykių dalyvis. 1918 metų vasario mėnesį jaunas revoliucionierius buvo priimtas į RSDDP(b).

Baltagvardiečiams užėmus Kamenską, P. Karaliūnas raudongvardiečių būryje kartu su partizanais kovojo už Tarybų valdžią šio miesto apylinkėse. Mūšyje su baltagvardiečiais prie Nižnij Tagilo jis buvo sunkiai kontūzytas.

Pasveikęs P. Karaliūnas nuvyko į Maskvą ir netrukus įstojo į Raudonosios Armijos internacionalinę diviziją. Kai vadovaujama Lietuvos Komunistų partijos 1918 m. gruodžio — 1919 m. sausio mėn. Tarybų valdžia laimėjo didesnėje Lietuvos teritorijos dalyje, Raudonosios Armijos internacionalinės divizijos inžinerinio batalione sudėtyje į gimtąjį kraštą sugrįžo ir P. Karaliūnas. Netrukus jis aktyviai įsitraukė į Tarybų valdžios kūrimą.

Tačiau Tarybų valdžia Lietuvoje gyvavo neilgai. 1919 metais ją nuslopino kur kas gausesnės interventų ir vietinių kontrrevoliucionierių karinės pajėgos. Rugpjūčio 26 d. lietuvių buržuazinė kariuomenė užėmė Zarasus — paskutinį Lietuvos miestą, kuriame veikė Tarybų valdžios organai. Dalis Lietuvos raudongvardiečių, partinių ir tarybinių darbuotojų pasitraukė į Tarybų šalies gilumą. Į Tarybų Rusiją pasitraukęs P. Karaliūnas pradėjo mokytis Smolensko raudonųjų karininkų mokykloje, kurią baigęs dalyvavo pilietinio karo mūšiuose Vakarų fronte.

1922 m. Lietuvos Komunistų partija pasiuntė P. Karaliūną mokytis į Vakarų tautinių mažumų komunistinį universitetą, o po dvejų metų — į Lietuvą dirbti partinio darbo.

Lietuvos Komunistų partija veikė sunkiomis pogrindžio sąlygomis. Atsigavusi po skaudžių kontrrevoliucijos smūgių, partija sustiprino ryšius su masėmis, išplėtė savo įtaką Lietuvos darbo žmonių tarpe. Nors persekiojami, komunistai vadovavo Lietuvos darbo žmonių ekonominei ir politinei kovai. Į partijos pogrindinį darbą įsitraukė ir P. Karaliūnas: nuo 1924 metų rugpjūčio iki 1925 metų birželio mėnesio jis buvo LKP Šiaulių rajono pogrindinio komiteto sekretoriumi. Dirbdamas drauge su kitais LKP Šiaulių rajono komiteto nariais, jis daug nuveikė. Buvo steigiamos partinės kuopelės, platinama literatūra, organizuojamas partijos narių politinis mokymas, vadovaujama darbo žmonių ekonominei ir politinei kovai.

1925 metų liepos—lapkričio mėnesiais P. Karaliūnas dirbo LKP Centro Komiteto instruktoriumi Vilkaviškio rajone.

1925 metų lapkričio—gruodžio mėnesiais P. Karaliūnas kartu su J. Greifenbergeriu ir B. Leonu-Pušiniu dalyvavo leidžiant Klaipėdoje legalų komunistinį laikraštį „Valstiečių žodis". 1926 metų pradžioje čia jis buvo areštuotas, tačiau nesant įkalčių paleistas. Lietuvos KP Centro Komitetas rekomendavo P. Karaliūnui išvykti iš Lietuvos į TSRS. Keliaujant per Latviją aktyvų komunistą pogrindininką sulaikė Latvijos policija ir du mėnesius kalino Daugpilyje ir Rygoje.

1926 metų pavasarį P. Karaliūnas atvyko į Tarybų Sąjungą. Čia jis tęsė mokslą Vakarų tautinių mažumų komunistiniame universitete. 1927 metų liepos mėnesį baigęs universitetą, P. Karaliūnas buvo skiriamas atsakingai partinei veiklai, o vėliau dirbo partinės kontrolės komisijos instruktoriumi Novosibirsko miesto Spalio rajone ir Kirensko rajono par-

tinės kontrolės komisijos pirmininku. 1931—1932 m. P. Karaliūnas buvo Irkutsko darbininkų ir valstiečių inspekcijos prezidiumo nariu.

1932 metais P. Karaliūnas atvyko į Maskvą ir dirbo specialiosios statybos Centrinio komunalinio banko direktoriumi.

Revoliucijos užgrūdintas komunistas P. Karaliūnas ėjo, kur labiausiai buvo reikalingas, kur jį siuntė partija: jis dirbo Ust Ilimsko tarybinio ūkio politinio skyriaus viršininku, Tiumenės srities Jelutorovo tarybinio ūkio direktoriumi, Jelutorovo pieno miltelių fabriko autotransporto skyriaus vedėju, gyvulininkystės produktų paruošų tarprajoninės kontoros valdytoju ir kt.

Prasidėjus Didžiajam Tėvynės karui ir suformavus 16-ąją lietuviškąją šaulių diviziją, P. Karaliūnas buvo paskirtas baterijos kariniu komisaru, o 1942 metų rudenį jis buvo perkeltas į II atsargos batalioną dirbti politinį darbą.

Lietuvos Komunistų partijos Centro Komitetas, telkdamas Lietuvos darbo žmones kovai prieš hitlerinę kariuomenę, rengėsi atkuriamajai veiklai išvaduotoje Lietuvoje, rūpinosi partinių, tarybinių kadrų rengimu. Jau 1942 m. buvo suorganizuoti partinių darbuotojų kursai. 1944 m. pavasarį P. Karaliūnas buvo atšauktas iš kariuomenės ir pasiųstas į Aukštąją partinę mokyklą prie VKP(b) CK.

Baigusį šią mokyklą darbo ir kovų užgrūdintą komunistą partija pasiuntė partiniam darbui į Šiaulių apskritį. Dirbdamas LKP Šiaulių apskrities komiteto pirmuoju sekretoriumi, P. Karaliūnas stengėsi, kad kuo greičiau būtų likviduoti skaudūs hitlerinės okupacijos padariniai, kad būtų atkurtas pramonės įmonių darbas, gerai veiktų transportas, ryšiai, kultūros ir švietimo įstaigos.

Vėliau partijos pasiųstas P. Karaliūnas dirbo Kauno tarybinių ūkių tresto direktoriumi, LTSR tarybinių ūkių ministro pavaduotoju, vykdė kitas atsakingas pareigas.

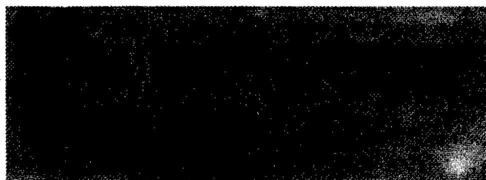
Tarybinė vyriausybė aukštai įvertino P. Karaliūno nuopelnus kovose už Tarybų valdžią, indėlį, kuriuo jis prisidėjo prie Tarybų Lietuvos liaudies ūkio atkūrimo ir stiprinimo. Jis apdovanotas Didžiojo Tėvynės karo I laipsnio, Raudonosios žvaigždės, „Garbės ženklo", Raudonosios vėliavos ordinais, medaliais, LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo garbės raštais.

Respublikos spaudoje P. Karaliūnas yra paskelbęs atsiminimų apie revoliucinę veiklą, turinčių istorinę ir ideologinę auklėjamąją reikšmę.

Visas Povilo Karaliūno gyvenimas yra pasiaukojimo revoliucijos idealams, Komunistų partijai pavyzdys.

Nijolė GELEŽAUSKAITĖ

METODOLOGINIAI KLASINIO AUKLĖJIMO ASPEKTAI

Būdingas TSKP XXVII suvažiavimo medžiagos bruožas — nuoseklus klasinis požiūris vertinant dabarties gyvenimą, socialistinės sandraugos šalyse ir kapitalistiniame pasaulyje vykstančius procesus. Toks nuoseklus klasinis požiūris leidžia nuodugniau atskleisti darbo žmonių klasinio auklėjimo esmę, principus ir pagrindines kryptis, jo organizavimo formas ir būdus. Šiam klausimui ir skirtas filosofijos mokslų daktaro A. Kapto straipsnis „Klasinio auklėjimo metodologiniai klausimai TSKP XXVII suvažiavimo nutarimų šviesoje" („Filosofskije nauki", 1986, Nr. 6).

Straipsnio pradžioje nagrinėjami svarbiausi metodologiniai, partijos klasinės politikos klausimai, turintys principinę reikšmę auklėjimo problemoms spręsti. Suvažiavimo dokumentuose:

— išsamiai ir visapusiškai parodyta istorinė darbininkų klasės misija,

— suformuluotas teiginys apie Rusijos darbininkų klasės vaidmenį kuriant ir vystant naujas visuomeninės būties formas,

— apibūdintas avangardinis darbininkų klasės vaidmuo tobulinant socializmą,

— tiksliai išreikšti teiginiai, kaip TSKP taiko klasinį principą vidaus ir užsienio politikoje,

— nurodytos pagrindinės darbo žmonių klasinio auklėjimo kryptys ir formos,

— duotas nuoseklus partinis ir moksliškai pagrįstas atkirtis klasiniam priešui.

Autorius pabrėžia, kad TSKP Programos naujoje redakcijoje kūrybiškai plėtojami ne tik bendrieji metodologiniai partijos klasinės politikos, taip pat klasinio auklėjimo klausimai, bet ir šios problemos sąvokų aparatas. Suvažiavimo dokumentuose įvestos ir naujos, ir jau žinomos, tik giliau atskleisto turinio, kategorijos bei sąvokos: klasiniai principai, klasinė pozicija, klasinis interesas, klasinis solidarumas, klasinis egoizmas ir pan.

Kolektyvumo pradų stiprinimas, socialistinės demokratijos vystymas, kaip rašo autorius, išplėtė Tarybų valstybės socialinę bazę, ir ji peraugo į visaliaudinę valstybę. Vis dėlto visuomenės santvarkos pobūdis tebėra klasinis, ir labai svarbu turėti galvoje, kad tarybinės visuomenės neklasinė struktūra formuojasi vadovaujant darbininkų klasei. Talpi visų klasių ir socialinių grupių perėjimo į darbininkų klasės pozicijas formulė išreiškia sudėtingus, daugiaplanius socialinius procesus, tarp jų — ir socialinių grupių visuomeninės sąmonės kitimo procesus. Ji išreiškia procesų įvairovę, miesto ir kaimo gyventojams, valstiečiams ir inteligentams, įvairioms nacijoms perimant darbininkų klasės interesus ir vertybes.

Suprantama, kad darbininkų klasės ideologiją kiekviena iš šių visuomenės grupių perima savitai. Sakysim, valstiečiai visiškai kitaip, negu inteligentai. Specifiškai darbininkų pozicijas perima ir įvairios mūsų šalies tautos. Pavyzdžiui, vienų tautų socialinės struktūros dinamikos ypatumas yra tas, kad pagrindinė valstiečių masė pereina į darbininkų klasę, kitų (yra ir tokių pavyzdžių) — gana mažai pereina į darbininkus, o daugiau — į inteligentų gretas. Be to, klasiniam auklėjimui naujų atspalvių suteikia ir tokie dabartiniai liaudies ūkio vystymosi ypatumai, kaip pirmenybinis paslaugų sferos, prekybos vystymas. Padidėjus šiam profesiniam sluoksniui, reikia ir naujų auklėjamojo, politinio darbo formų.

Mūsų visuomenė darbininkų klasės dvasines vertybes perima ne stichiškai, bet organizuotai ir sistemingai. Visos komunistinio auklėjimo sistemos tikslas — perimti darbininkų klasės pasaulėžiūrą, ideologiją ir moralę. Todėl klasinis auklėjimas šiandien yra vienas iš svarbiausių socialinių veiksnių, padedančių formuoti mūsų šalyje neklasinę visuomenę. Šio auklėjimo sėkmė lems ir neklasinės visuomenės kūrimo efektyvumą, trukmę bei dinamiką.

Socialistinės visuomenės klasių socialinių-ekonominių pozicijų suartėjimo sąlygomis darbininkų klasinius interesus, kuriuos teoriškai apibendrino ir moksliškai suformulavo partija, visos visuomenės grupės perima kaip komunistines, politines, dvasines vertybes ir orientacijas, kaip marksistinę-lenininę ideologiją. Individualios sąmonės lygmenyje šios vertybės pasireiškia kaip asmenybės politinės kultūros elementai. Šiomis sąlygomis labai svarbu ugdyti asmenybės politinį išprusimą, įsitikinimus, pasirengimą praktinei veiklai, gebėjimą kiekviename realaus gyvenimo reiškinyje įžvelgti jo politinį aspektą. Kitaip sakant, visapusiškai ugdyti politinę kultūrą.

Klasinis auklėjimas formuoja stiprų asmenybės klasinį imunitetą. Pasiekti tokią individualios sąmonės kokybę galima tik grūdinant klasinę poziciją visose sąmonės sferose — racionaliojoje, emocinėje, valioje. Klasinį auklėjimą galima laikyti sėkmingu tik tada, kai šios

sferos yra optimaliai išplėtotos, glaudžiai sąveikauja ir viena kitą harmoningai papildo. Taigi vien tik emocinio, kad ir stipraus, potraukio į klasines vertybes nepakanka. Jei teigiamas nusiteikimas klasinių vertybių atžvilgiu nesutvirtinamas įtikinamais įrodymais, logiškais argumentais, jis gali užgesti, išblėsti. Jei abstraktus žinojimas, argumentų rinkinys nepersmelkia dvasinio pasaulio, stipriai nesujaudina asmenybės, netampa savojo „aš" dalelyte, jis taip pat lieka vien tik sausa informacija, duomenų rinkinys, kurie neveikia asmenybės vidinės pozicijos. Klasinės sąmonės racionalieji ir emocionalieji elementai tampa veiksmingi tada, kai jų galimybės virsta veiklumu, kai jie tampa aktyvia asmenybės gyvenimo pozicija.

Straipsnyje pabrėžiama, kad asmenybės klasinė sąmonė formuojasi ir objektyvių veiksnių, ir visuomenės tikslingų auklėjamųjų pastangų įtakoje. Skirtingai negu antagonistinėse formacijose socializme klasinės sąmonės formavimo objektyvių determinančių kryptingumas sutampa su auklėjamųjų priemonių sistema, ideologiniu darbu. Subjektyvūs ir objektyvūs veiksniai susipina, vienas kitą stiprindami. Nuoseklus socialinio teisingumo principų įgyvendinimas, nenukrypstamas tarybinių įstatymų laikymasis visose ūkinio mechanizmo grandyse ir valstybinėse įstaigose — vienas iš veiksmingiausių veiksnių, formuojančių asmenybę, jos sąmonę ir moralę. Įsitikinimas, kad principinga asmenybės pozicija, ginanti valstybės, visuomenės interesus, bus paremta, pasieks rezultatų, didina pilietinį aktyvumą, sukuria didelio moralinio tyrumo atmosferą.

Autorius atkreipia dėmesį į aktyvios gyvenimo pozicijos, kilnių asmenybės moralinių savybių pasireiškimo dialektiką: jos yra ir auklėjimo rezultatas, ir jo procesas. Kovojant su mums svetimos ideologijos ir moralės apraiškomis, su įvairiomis negerovėmis stiprėja asmenybės klasinio auklėjimo procesas. Čia ji išreiškia ir įtvirtina savo klasinę poziciją, realizuoja savo dorovinį potencialą, tampa dvasiškai tauresnė.

Straipsnyje pažymima, kad socialistinėje visuomenėje klasinis auklėjimas yra ir viena iš efektyvaus socialinių procesų valdymo sąlygų. Dėsningumus realizuoja žmonių veikla, — tad kuo aiškiau žmonės suvokia savo interesus (o darbininkų klasės ir jos pozicijas remiančių visų kitų socialistinės visuomenės grupių interesai, kaip žinoma, sutampa su objektyvia istorijos eiga), kuo labiau išugdoma jų klasinė sąmonė, — tuo darniau funkcionuoja visuomenės mechanizmas, tuo spartesni visuomenės pažangos tempai.

Savo ruožtu socialinis valdymas yra svarbi klasinio auklėjimo sąlyga. Nenukrypstamas klasinio, partinio požiūrio įgyvendinimas valdyme sustiprina auklėjamuosius procesus, didina auklėjamųjų priemonių rezultatyvumą.

Kaip rašo autorius, vienas iš pagrindinių klasinio auklėjimo socialinių subjektų yra socialistinis darbo kolektyvas. Ūkinių, organizacinių ir auklėjamųjų veiksnių sistema sudaro palankiausias galimybes siekti vieningo, tikslingo asmenybę formuojančio poveikio.

Darbo kolektyvas skiriasi ir nuo mokymosi kolektyvo, kuriame dažnai stokojama realių darbų, poelgių, tėra galimybė auklėti tik žodžiu, jis skiriasi ir nuo šeimos, — joje silpnesni valstybiniai, politiniai auklėjimo akcentai. Darbo kolektyve išlieka tie privalumai, kurie būdingi mažos grupės auklėjimui, nes jame neišnyksta, neišsisklaido individualybė, ir tuo pačiu jam būdingi visi socialinio auklėjimo privalumai: orientavimasis į visuomeninius interesus, visuomeninių tikslų ir idealų akcentavimas, visuomenės dorovinių normų ir reikalavimų įtvirtinimas ir t. t.

Socialistinis darbo kolektyvas yra darbininkų klasės tradicijų ir socialinės patirties, žinių, orientacijų, normų, įgūdžių ir sugebėjimų reiškėjas. Visa tai asmenybė, kaip kolektyvo narė, perima, puoselėja, ugdo ir turtina.

Visomis kolektyvo veiklos kryptimis klasinę liniją kontroliuoja, gina ir įgyvendina jo politinė vadovė — partinė organizacija. Šį uždavinį ji sprendžia didindama komunistų aktyvumą, keldama jų avangardinį vaidmenį darbe ir visuomeninėje politinėje veikloje, reikalaudama būti kuklumo ir sąžiningumo, doro elgesio buityje pavyzdžiu. Komunistai klasinį požiūrį į gamybinius ir kasdieninius reikalus formuoja savo asmeniniu pavyzdžiu.

Straipsnio pabaigoje autorius aptaria jaunimo auklėjimo klasinį aspektą. Jis teigia, kad dabar šis aspektas pasireiškia dvejopai:

— visapusišku jaunimo komunistinės pasaulėžiūros formavimu, nuodugniu ir veiksmingu marksizmo-leninizmo teorijos įsisąmoninimu, klasinių įsitikinimų ugdymu ir klasinių dvasinių vertybių įtvirtinimu;

— puolamąja veikla, principingu partiniu įvykių ir faktų vertinimu, moksliškai pagrįstu demaskavimu tų teorijų ir pažiūrų, kurias buržuazinė propaganda įvairiais būdais bando primesti tarybiniams žmonėms.

Autorius rašo, kad auklėjimo sėkmę lemia ne tik idėjų turiningumas, patrauklumas, pagrįstumas, bet ir sugebėjimas jas pateikti. Propagandoje svarbu atsižvelgti į asmenybės, vieno ar kito gyventojų sluoksnio psichologinius, mąstymo ypatumus. Jei grįžtamasis ryšys silpnas, nepakankamai pažįstamas dvasinių procesų savitumas, — auklėjamosios priemonės daro menką įtaką realiam žmonių elgesiui. Susidaro paradoksalių situacijų: gerai techniškai, profesiškai išsilavinę žmonės, neturėdami vientisos mokslinės pasaulėžiūros, gana lengvai perima praėjusių epochų prietarus, priešiškus stereotipus, o kartais ir mistines pažiūras.

Auklėjamojo poveikio rezultatas — tai ne tik didesnis teorinis žmonių išprusimas, sąmoningumas, didesnė jų kultūra, bet ir gebėjimas praktiškai taikyti įgytas žinias, vadovautis jomis kasdieniniame gyvenime.

PREKYBINIO APTARNAVIMO TOBULINIMAS

ПАЮОДИС А. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ТОРГОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ. ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЙ АСПЕКТ. — В.: МИНТИС, 1986. — 133 с.

Žinoma, jog prekybinį aptarnavimą būtina taip organizuoti, kad visiems gyventojams būtų sudarytos sąlygos įsigyti reikalingų prekių, kad pirkėjai būtų gerai aptarnaujami, o prekybos įmonių darbas ekonomiškai efektyvus. Šią sudėtingą, daugiaplanę problemą nagrinėja A. Pajuodis neseniai išleistoje knygoje. Joje uždavinys, kaip tobulinti gyventojų prekybinį aptarnavimą, sprendžiamas tik vienu teritoriniu aspektu, tačiau ir tokiu būdu gvildenama daug aktualių teorinių ir praktinių prekybos problemų.

Tarybinių ekonomistų moksliniuose darbuose prekybinio aptarnavimo problemos paprastai nagrinėjamos vadovaujantis žinybiniu požiūriu. Recenzuojamoji knyga yra maloni išimtis: šios problemos sprendžiamos remiantis sisteminiu, kompleksiniu požiūriu, vieningu modeliu, kuris apima visas respublikos gyvenvietes ir prekybos sistemas.

Autorius teoriškai pagrindžia savo požiūrį (I dalis), aptaria minėto modelio sudarymo metodinius klausimus (II dalis), supažindina su pagrindiniais rezultatais darbo, atlikto rengiant tokį modelį respublikoje. Šiam klausimui skiriama atskira knygos dalis, kurioje įvertinamas respublikos gyventojų prekybinio aptarnavimo dabartinis teritorinis organizavimas, išnagrinėtos pagrindinės sąlygos ir veiksniai, kurie jį lems ateityje, pateikta šios problemos sprendimo koncepcija ir kai kurie apskaičiavimai laikotarpiui iki 2000 metų.

Pagal turinį ir formą recenzuojama knyga yra monografija. Ji parašyta rusų kalba, dėl to prieinama gausesniam skaitytojų būriui. Visos šalies specialistai gali plačiau susipažinti su mūsų respublikos prekybininkų patyrimu ir problemomis.

Monografijos mokslinę ir pažintinę reikšmę didina tai, kad faktų analizė grindžiama specialių tyrimų duomenimis. Tyrimus atliko autorius bei jo vadovaujami VVU prekybos ekonomikos ir organizavimo mokslinių tyrimų laboratorijos darbuotojai.

Monografijos autorius daug klausimų traktuoja naujai, remiasi unikalia informacija. Šiuo požiūriu pažymėtini tokie klausimai: gyventojų prekybinio aptarnavimo teritorinio organizavimo principai ir teorinė koncepcija, gyvenviečių prekybinės traukos tyrimas, respublikos gyventojų prekybinio aptarnavimo schema. Įdomūs ir originalūs samprotavimai apie prekybinio aptarnavimo esmę, jo efektyvumą, asortimento politiką ir t. t. Autorius nevengia polemikos su kitais autoriais, kritiškai vertina galiojančias metodines rekomendacijas, normatyvus, įrodo, kad kai kurie iš jų respublikos sąlygomis yra netinkami. Pritariame knygoje keliamoms mintims, kad, sprendžiant, kaip geriau organizuoti gyventojų prekybinį aptarnavimą, reikia labiau atsižvelgti į respublikos specifiką, jos ypatumus, daugiau remtis respublikos mokslininkų išvadomis bei jų rekomendacijomis.

Verta dėmesio knygos autoriaus išvada, kad visiškas gyventojų prekybinis aptarnavimas, tai yra jų aprūpinimas visomis reikalingomis prekėmis, galimas tik palyginti stambioje gyvenvietėje. Mažesnėse gyvenamose vietovėse pirkėjams gali būti pateikiamas ribotas prekių asortimentas. Todėl tam tikros teritorijos gyventojų aprūpinimo prekėmis klausimus būtina spręsti kompleksiškai, atsižvelgiant į tai, kokį vaidmenį ir funkcijas, palyginti su visa prekybinio aptarnavimo sistema, atlieka įvairios gyvenvietės bei prekybos sistemos (organizacijos) ir tuo remiantis formuoti įvairaus rango (vietinius, rajoninius, tarprajoninius) prekybinio aptarnavimo centrus.

Autorius supranta, kad įgyvendinti kompleksiškumo principą organizuojant teritorinį gyventojų prekybinį aptarnavimą nėra lengva. Pirmiausia dėl to, kad prekybinio aptarnavimo regionas nėra administracinis teritorinis vienetas, o aptarnavimo centrų traukos zonos nesutampa su administraciniu teritoriniu respublikos suskirstymu. Kita vertus, gyventojų prekybinio aptarnavimo organizavimas ir planavimas yra daugiausia žinybinio pobūdžio, o tai dažnai trukdo daryti optimalius sprendimus.

Pabrėždamas, kaip svarbu remtis kompleksiškumo principu, autorius daro įdomius apibendrinimus, susijusius su asortimento politika. Kadangi nėra ekonominių ir organizacinių techninių galimybių kiekvienos gyvenvietės vartotojams pateikti visą jiems reikalingų prekių asortimentą, organizuojant prekybinį aptarnavimą pirmiausia reikia nustatyti, kokiomis prekėmis pravartu prekiauti skirtingo tipo gyvenvietėse. Tik tada galima spręsti prekybos įmonių tipų, kiekio ir kitus klausimus.

Autoriaus nuomone, prieš imantis šio darbo įvairiems gyvenviečių tipams ir jų grupėms pirma reikia sudaryti asortimentinius modelius. Belieka apgailestauti, kad šie svarbūs teoriniai teiginiai neišplėtoti trečioje knygos dalyje, kurioje pateikiama Lietuvos TSR gyventojų prekybinio aptarnavimo perspektyvinė schema.

Knygoje yra diskutuotinų, nepakankamai argumentuotų teiginių. Pavyzdžiui, nesuprantama, kodėl Druskininkus, Palangą, Elektrėnus, Kuršėnus autorius priskyrė prie vietinių centrų, nors aptarnavimo zonos dydžiu, prekių apyvartos apimtimi, prekybos tinklo kiekiu ir kitais rodikliais jie žymiai lenkia kai kuriuos rajonų centrus.

Mums nepriimtina, ypač ateityje, atrodo ir autoriaus siūloma laiko sąnaudų riba periodinės ir epizodinės paklausos prekėms įsigyti savaitiniame cikle. Autoriaus pateiktos laiko trukmės — 120 minučių, mūsų supratimu, užtenka tik kelionei į parduotuvę. Kadangi nusipirkus prekę dar reikia grįžti namo, faktinės laiko sąnaudos iš viso sudaro 240 minučių, t. y. 4 valandas.

Atskiros recenzuojamos knygos dalys galėtų būti darniau susietos. Antai pirmame skyriuje nagrinėdamas prekybos efektyvumo teorinius klausimus, autorius nesiremia jo pasirinktu teritoriniu aspektu, o kituose darbo skyriuose — anksčiau pateiktais teoriniais samprotavimais.

Nors monografijoje akcentuojami prekybos tinklo plėtojimo klausimai, kurie yra labai svarbūs, nagrinėjant prekybinio aptarnavimo problemą teritoriniu aspektu, vis dėlto per maža dėmesio skiriama tokiems prekybinio aptarnavimo elementams, kaip aptarnavimo formos, papildomos paslaugos. Visiškai užmiršta išvežiojamoji prekyba.

Dar vienas priekaištas ne tiek autoriui, kiek leidyklai. Knygos turinys nepilnas: jame pateikti tik skyrių pavadinimai, 10 savarankiškų poskyrių turinys neatspindi. Todėl skaitytojas gaišta laiką, ieškodamas reikalingos vietos.

Žinoma, šios pastabos nesumenkina apskritai teigiamo įspūdžio, kurį palieka A. Pajuodžio monografija. Tai rimtas mokslinis darbas, reikšmingas ne tik šalies ekonomikos mokslui, bet ir praktikai.

Gintautas BUSLAVIČIUS,
ekonomikos mokslų kandidatas,
docentas

Pirmajame viršelio puslapyje: LTSR Mokslų Akademijos Chemijos ir cheminės technologijos instituto mokslininkės: pirmoje eilėje (iš kairės į dešinę) — chemijos mokslų kandidatės Violeta Rėzaitė, Vita Budraitienė, Birutė Žilėnienė, antroje eilėje — chemijos mokslų kandidatė Janina Valsiūnienė ir chemijos mokslų daktarė Ona Galdikienė.

K. Daugėlos nuotr.

Antrajame viršelio puslapyje: LTSR V mokytojų suvažiavimo delegatas, Panevėžio 28-osios VPTM direktorius, LKP miesto komiteto narys Algis Levišauskas (dešinėje) su gamybinio mokymo meistru Benjaminu Saliu.

A. Gylio nuotr.

Trečiajame viršelio puslapyje: Kėdainių rajono Antano Sniečkaus kolūkio valdybos ir „Komunisto" žurnalo redakcijos konkurso žemės ūkio tematika laureatai (iš kairės į dešinę) Jonas Sadaunykas, Julijonas Petronis, Kostantinas Kubilius, Vladimiras Kornijenka, Vytautas Simniškis (nuotrauka viršuje).

P. Jaruševičiaus nuotr.

Baltarusijos TSR. Draugo M. Gorbačiovo pranešime TSKP CK sausio plenume tarp talentingų vadovų paminėtas tarybinio ūkio kombinato „Mir" direktorius Aleksandras Dudukas. Jo vadovaujamas ūkio kolektyvas pasiekė puikių gamybinių laimėjimų. Nuotraukoje: A. Dudukas su tarybinio ūkio kombinato „Mir" darbuotojais prie komplekso maketo.

TASS'o nuotr.

Ketvirtajame viršelio puslapyje: S. Balčiūno plakatas.

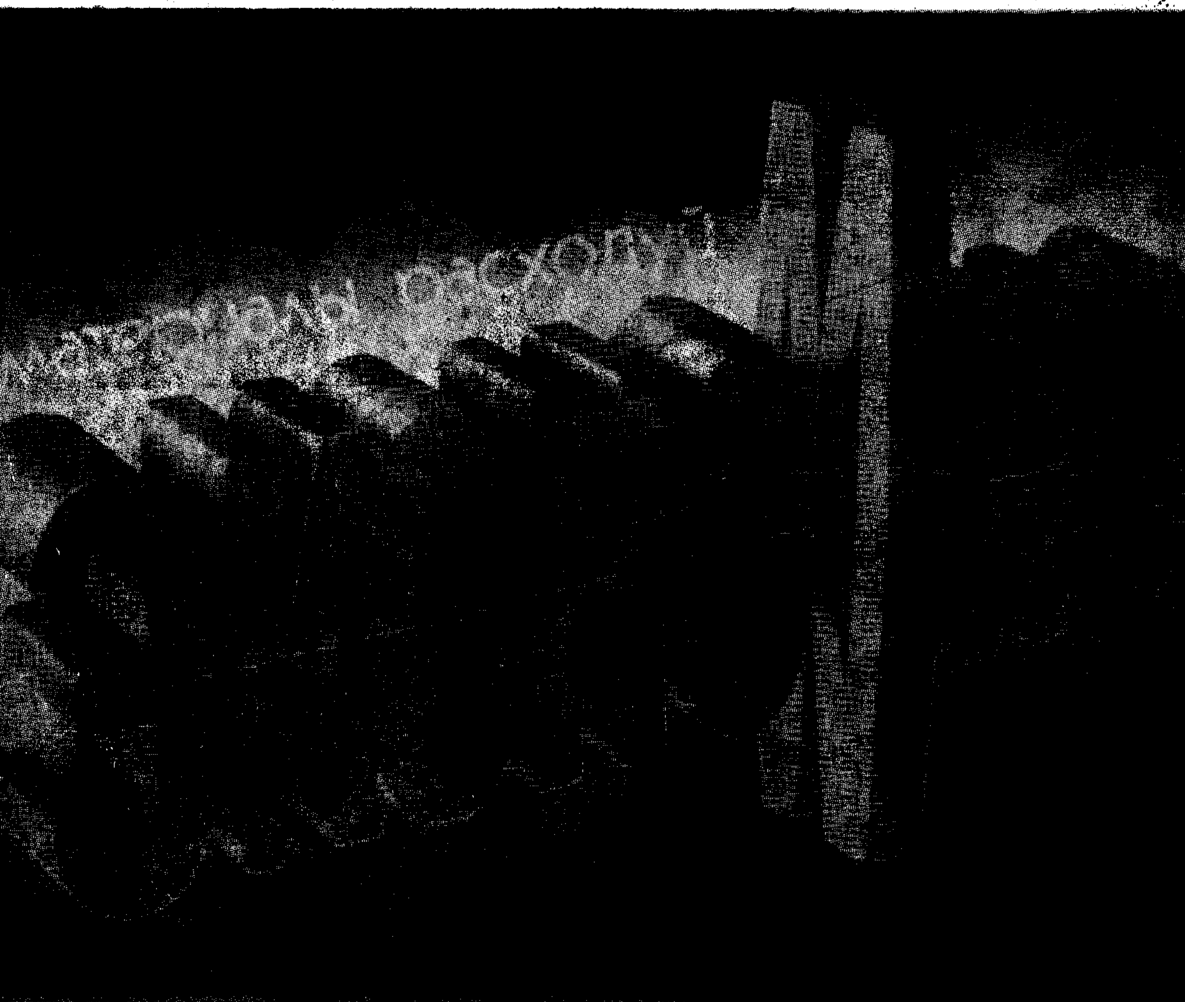
-ШИНЫ

44

ISSN 0134—3114

INDEKSAS 76702

KOMUNISTAS ● VILNIUS, 1987, Nr. 3, p. 1—96

KAINA 25 KAP.